Chronijcke van Ghendt

Jan van den Vivere

Frans de Potter

bron
Jan van den Vivere, *Chronijcke van Ghendt* (ed. Frans de Potter). S. Leliaert, A. Siffer & Cie, Gent 1885

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/vive004chro01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

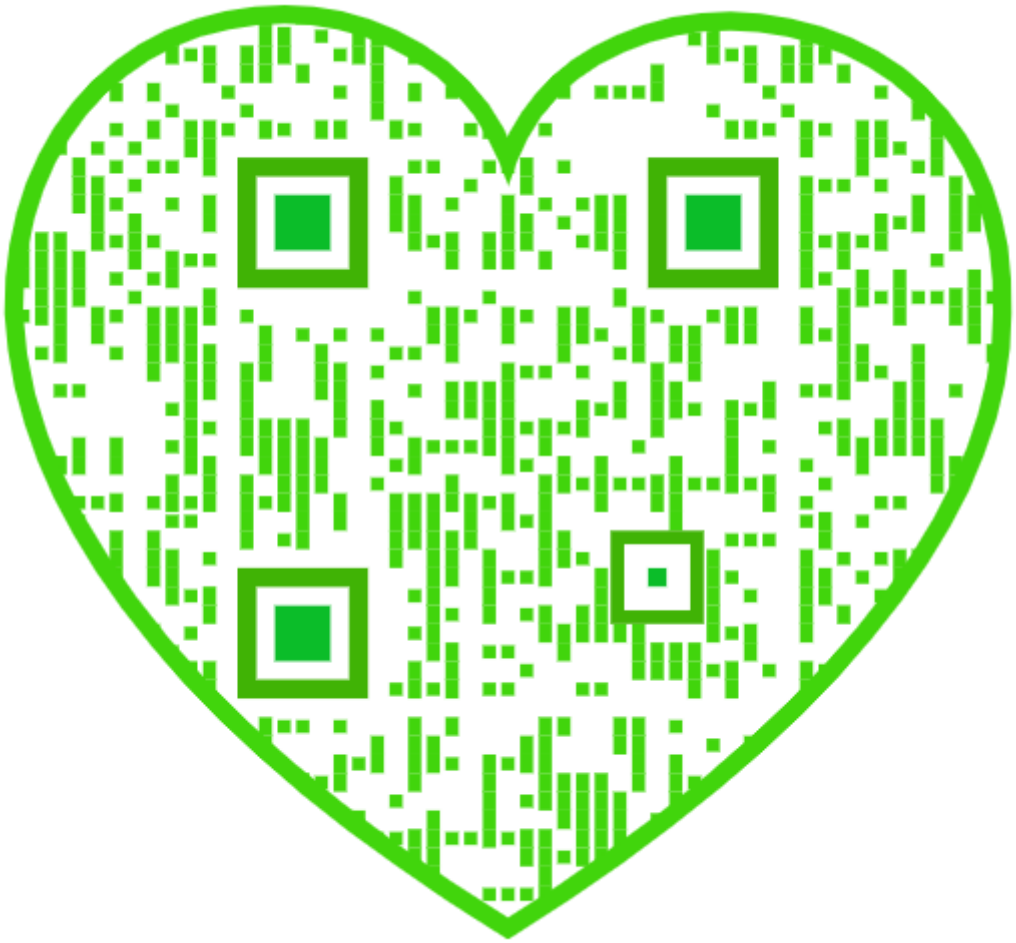

[Inleiding]

TEN jare 1879, met het oog op de geschiedenis der dorpen van het voor malige Land van Waas, het archief onderzoekende van den heer burchtgraaf Vilain XIIII, te Bazel, legden de schrijvers der *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen* de hand op een zwaarlijvig manuscript, dat bij den eersten oogslag eene uitgebreide kroniek scheen te zijn.

Het telt niet min dan 554 bladzijden in-folio of omtrent 1.350 bladzijden van 't formaat en de letter des *Memorieboeks van Gent*, hetwelk er, voor de drie deelen, maar 1.164 heeft. Het schrift is klein, bijzonder net en van éen en hetzelfde hand.

Wij getroostten ons de moeite het opstel te vergelijken met de reeds bekende kronieken van Gent en vonden er, tot onze niet geringe voldoening, een aantal gebeurtenissen van belang beschreven, inzonderheid uit de veelbewogene XVIe eeuw. Feiten, welke bij de VAN CAMPENE's, in de *Ghendtsche geschiede-*

nissen en in het *Memorieboek* zeer beknopt vermeld zijn, komen hier wijdloopiger voor, naast menige andere, die men nergens elders aantreft. Uit dien hoofde scheen het ons nuttig het handschrift door den druk gemeen te maken en wij verkregen van den eigenaar daartoe bereidwillig oorlof.

Het geheele manuscript evenwel, gelijk het is, te drukken, kwam ons ongeradig voor; immers men vindt er een groot getal gebeurtenissen beschreven in nagenoeg dezelfde bewoordingen als welke de evengenoemde kroniekschrijvers hebben gebruikt, hetgeen niet zal verwonderen wanneer men weet dat deze zich van ons dagverhaal bij 't opstellen van hun werk hebben bediend.

Eenieder kent de *Ghendtsche geschiedenissen*, ‘by forme van maendtregister’ meldende ‘wat er aenmerkenswaerdig geschiet is ten tyde van de geusery ende beeldstormery binnen en omtrent de stad Ghendt.’ Dit boek viel eenen ongewonen bijval te beurt, als op eenen betrekkelijk korten tijd drie uitgaven belevende en 't bevindt zich nog heden in elke openbare en bijzondere bibliotheek, waar men de voornaamste geschiedschriften over ons vaderland vereenigt. De eerste uitgave, bezorgd door den Gentschen predikheer BERNAARD DE JONGHE, verscheen ten jare 1746, in één deel in-12°; zes jaren later, na de dood van den pater, deed JAN ROOTHAESE, pastoor te Belsele,

eenen tweeden merkelijk vermeerderden en verbeterden druk verschijnen en in 1781 kwam de derde uitgave (nagenoeg aan de tweede gelijk), door pater Leonard de Sancta-Maria (in de wereld FRANS DEMULIE).

Geschiedschrijvers en biographen hebben pater DE JONGHE beschouwd als opsteller van de *Ghendtsche geschiedenissen*, ofschoon die monnik zorg gehad heeft op het titelblad des werks te verklaren dat hij de door hem medegedeelde feiten enkel heeft ‘t'samen gevoegt *uyt verscheyde schriften van eventydige Gendtsche aenteekenaers*, *Archiven van cloosters* enz.’ In de voorrede legt hij, overigens, eene gelijke getuigenis af, waar hij zegt tot het samenstellen zijns boeks gebezigd te hebben het hs. van DE KEMPENARE (lees: gebroeders VAN CAMPENE) en, tot volleding of terechtwijzing daarvan, ‘eventydige Gendtsche Hulpschriften.’

Pastoor ROOTHAESE, van zijnen kant, wilde zich ook geene veder op den hoed steken, welke de zijne niet was. Rechtzinnig verklaart hij gebruik te hebben gemaakt van drie handschriften, van welke (zegt hij) ‘het eerste schynt geschreven te zyn van eenen Sectaris, maer Inwoonder van Ghendt, en begrypt maer alleenelyk het voornaemste, dat 'er is geschiedt. - Het tweede, *het gene men meest heeft gevolgt*, is veel wydloopiger en omstandiger, geschreven van eenen Catholyken,

ook Borger van Ghendt, die naukeurig aenteekende het gene hy dagelykx zag geschieden. Het schynt ook dat hy eenigen toegang, oft op den zelven tydt, oft daer naer, heeft gehadt tot de Registers van het Magistraet, aengezien hy de zelve in zyne Schriften somtydts aenhaelt, en veel dingen verhaelt, die in dien tydt voor een ieder geheym, en verborgen waren.' - Eindelijk het derde handschrift, door ROOTHAESE geraadpleegd, dagteekende van 1660 a 1670, was slechts een zeer kort uittreksel uit eene lijvige kroniek, meer dan 1.600 bl. in-folio beslaande, maar van welke de pastoor van Belsele in 1752 niet wist of ze nog bestond.

DE JONGHE, vooral ROOTHAESE, schreven dus uit andere boeken over, wat zij meenden beteekenis genoeg te hebben om de XVIe eeuwsche toestanden te Gent en in Vlaanderen volledig te doen kennen.

Zekerlijk: die mededeeling was reeds eene groote verdienste, dewijl de kroniek, samen met *die Beroerlicke tijden* van MARK VAN VAERNEWIJCK en met de VAN CAMPENE's *Dagboek*, nagenoeg de eenige bronnen zijn (officiëele stuks uitgezonderd) welke de geschiedschrijver voor de kennis der personen en gebeurtenissen van gewicht, gedurende de tweede helft der XVIe eeuw, ten onzent, kan te rade gaan.

Waren de uitgaven van DE JONGHE en

ROOTHAESE belangrijk, nuttig in de hoogste mate, hoeveel wenschelijker ware het geweest hadde men de aanteekeningen der *eventijdige* opstellers, onverminkt, gansch en geheel, door den druk kunnen verspreiden?

Dit handschrift is, gelukkiglijk, nu terug gevonden: 't is de kroniek van burchtgraaf Vilain XIIII. Wij hebben er de bewijzen van gevonden op verschillige plaatsen van de tweede uitgave der *Ghendtsche geschiedenissen*, duidelijk verwijzende naar het Bazelsche opstel.

Drie voorbeelden.

Handschrift.	**Ghendtsche geschiedenissen.**
18 MEI 1578.	
	Uitgave van 1752: II, 21. 1780: II, 20.
...In somma die boosheyt was zoo groot, dat zij deden, dat niet schrijvelic en es, *ende jck zelve*, die dit upgheteeckent hebbe, en *soudet niet ghelooft hebben*, *waert dat ic het niet ghesien en hadde*.	...In 't kort gezeyt, hun broodtdronkenschap en goddeloosheyt was zoo buyten maten groot, dat 't ongeloovelyk is al wat zy deden, *en ik zelve*, zegt eenen schrijver van dien tydt, *die dit upgeteeckent hebbe*, *en zoude 't niet gelooft hebben*, *waer 't dat ick het niet gezien en hadde*.
7 OCTOBER 1578.	
	Uitgave van 1752: II, 64. 1780: II, 63.
...Den VII October zoo monsterden up den cautere, in Ste Sebastiaens hof, vijfveendelen borghers ende alsoo vijf daghen lanck tot XXV	...Den zelven dag en de vier volgende wierden op den Kouter in S. Sebastiaens-Hof gemonstert de 25. Vendelen borgers, die over twee

veendelen. Dese hadden doen twee maenden ghedient; daeraf ontfinck elcken persoon, die mette busse ghewaect hadde, vier guldenen, ende de spijssen ende alle baerden met een corselet vijf guldenen voor die twee maenden. .... *Ende ic*, *schrijver van desen*, *dede mij met die twee maenden afdancken*.

maenden aengenomen waren; en elken man, die met de Busse gedient hadde, ontfing vier guldens, en die met de Spiesse gedient hadde, vyf guldens voor de twee maenden. *En ik*, segt den Schrijver, die men meest volgt, *dede my met die twee Maenden afdanken*.

MEI 1585.

Uitgave van 1757: II, 469. 1780: II, 470.

Item omme nog meer te tooghen de verwoestheyt van de dorpen ende steden, soo hebbe ick, schrijver van dese, met ooghen ghesien binnen Ghendt staen weyen twee peerden up een vande principale straeten vande stadt; ende de mare liep, datter neghen duysent paspoorten gheschreven waeren om zoo veel huusghesinnen, alsser wech waeren, twelcke zeer wel bleeck aen alle de huusen, die ter hueren ende te coope hinghen jn alle de straeten vande stadt.

Van Meteren zegt, dat allenxkens de Stadt van haer beste Inwoonders is ontbloot enz., *het gene genoegzaem over - een - komt met het Handtschrift*, *het welke men meest heeft gevolgt.:* want 't zelve zegt, ‘dat hij... met oogen gezien heeft twee Peerden weyen op eene van de byzonderste straten van de Stadt, 't *welcke*, zegt hy, *zeer wel bleek aen alle de huusen*, *die ter hueren ende te koopen hingen in alle de straeten vande Stadt*.

Het Bazelsche handschrift heeft geenen titel. De kroniek is voorafgegaan door eenige bladzijden over de ‘previlegien, costuymen ende usaigen vander stede van Ghendt jnt generale’ en over ‘de wet van Ghendt ende hoemen die diveerschelick vermaect heeft by previle-

gien'. Dit laatste, hoewel den geschiedkundige niets nieuws leerende, vindt hier enkel eene plaats als inleiding.

Het dagverhaal, beginnende met het midden der XVe eeuw, loopt tot 1632. Hoewel, gelijk wij zooeven zegden, het schrift blijkbaar van éene hand is, werd de tekst geleverd door verscheidene aanteekenaars; wij zien dit uit eene plaats onder het jaartal 1540, waar men leest: 'Item ick JAN VAN DEN VIJVERE, *ooc een van de upscrijvers van dese memoriale gheschiedenissen*...' Wie deze JAN VAN DEN VIJVERE geweest is, hebben wij tot heden niet kunnen ontdekken: verscheidene poorters met dezelfde namen komen in de schepenenacten van dien tijd voor, en wij kennen eenen Jan van de Vivere, die 't Latijnsche grafschrift voor Izabella, echtgenoote van Christiaan van Denemark, begraven in de abdijkerk van St.-Pieters, overzette in Vlaamsche verzen, en over een te Rozebeke voorgevallen wonder eene Vlaamsche ballade schreef in 28 'gesteertte clausulen', welke, in de kerk van gemeld dorp opgehangen, door MARK VAN VAERNEWIJCK in 1559 werd afgeschreven,

Onder de gebeurtenissen, door de kroniek medegedeeld, zal men 't kluchtige voorval lezen van Karel V en den Berchemschen boer, tot heden (voor zooveel ons bekend is) slechts in één boek gedrukt (*de Heerelycke ende vrolycke daeden van keyser Carel den V*, Brussel, 1711) en

beschouwd als een sprookje. Dit geval is dus beschreven op den tijd zelf, dat het zou gebeurd zijn, namelijk als Karel V op 25 Februari 1539 (o.s.) uit Gent naar Brussel reed, eene reis die inderdaad door het *Memorieboek* (II, 178) en andere oorkonden is vastgesteld. De overeenkomst van de beide kronieken met het verhaal der *Heerelycke en vrolycke daeden*, wat de reis betreft, schijnt het sprookje van *Karel, houd den lanteern*, tot een geschiedkundig feit te verheffen.

Men zal hier ook eene nieuwe lezing vinden van den bekenden *Oorlof ofte Adieu van joncheer* JAN VAN HEMBIJZE. Dit dichtstuk werd in 1839 uitgegeven door de *Maatschappij der Vlaamsche Bibliophilen* alhier, onder den titel van: *Het beclach van Joncheer Jan van Hembijze*, en bevat aldaar 54 strophen.

De uitgever moest zich behelpen met de toen eenig bekende kopieën van dit gedicht, de eene voorkomende in eene oude kroniek over Gent, de andere in een Hs., destijds den archivaris C. Parmentier toebehoorende. Het Bazelsche handschrift geeft een *ouder*, *beter* en *vollediger* afschrift van den satyrischen *Oorlof ofte adieu*, den hoofdman der Gentsche her vormden in den mond gelegd.

Hoe nuttig de nieuwe druk van dit vers zal zijn, moge blijken uit de volgende redenen.

In de uitgave van 1839 zijn geheele volzinnen, ja gansche strophen verminkt, schier onverstaanbaar gemaakt; zelfs vele familienamen

hebben bij de afschrijvers geene genade gevonden; op verscheidene plaatsen zijn de regels ordeloos door elkaar gezet; rijmwoorden zijn geheel veranderd, regels weggelaten, de eene strophe vóor de andere geschoven. Aldus, om maar enkele voorbeelden te geven: het oorspronkelijke *sweghen* werd *spraecken* (bl. 6); *Goethals* is veranderd in *Mygem* (id.); voor *de vrake divyne* (bl. 8) leest men: *het landt de myne; putentiere* is veranderd in *intertiere; craye en tiere* in *crihiere* (bl. 9); voor kapitein *Ruddere* leest men *Mol* (bl. 12); *Balbiaen* wordt *Barbian* (bl. 14); van 't werkwoord *verloren* maakt de kopist eenen familienaam (bl. 20), en *schoonen huyze* wordt eene gemeente, met name *Schoonhuyze; Stalens* is herbakken in *Fabius* (bl. 28). - Honderd andere fraaiigheden van dien aard maken de uitgave van 1839 bijna tot eene cacographie.

Het Hs., dat wij volgen, telt 74 strophen, dus 20 *meer dan de uitgave van* 1839. Het verschil is derhalve aanzienlijk! De volledigheid daargelaten, schijnt het Bazelsche Hs. meer vertrouwen te verdienen dan dat, welk voor den eersten druk is gevolgd, dewijl de kopieën, toen aan de Bibliophilen bekend, slechts dagteekenen van de XVIIe eeuw en de onze geschreven werd door eenen tijdgenoot van den beruchten J^{r} Jan. - Misschien de dichter der hooger gemelde ballade?

In de later door genoemde vereeniging

uitgegevene *Politieke balladen*, *refereinen*, *liederen en spotgedichten der XVIe eeuw* komt wel eene betere lezing van den *Oorlof* voor, maar die variante is ook zoo volledig niet als ons afschrift, dat zes strophen (66 regels) meer behelst, terwijl de *Politieke balladen* daarentegen twee strophen inhouden die, in de kopieën van 1839 of in de onze niet te vinden, hoogst waarschijnlijk niet door den oorspronkelijken dichter, maar door eene latere hand daar tusschengevoegd werden.

Het stuk eene groote historische waarde bezittende, hebben wij het nuttig, ja noodig geoordeeld de betere lezing er van te moeten mededeelen.

Wij zegden hooger, dat wij het geheele manuscript niet drukken: wij bepalen ons tot de bladzijden, welke of als nieuw zijn aan te merken of, wat elders is gedrukt, hier volledigen, daar terechtwijzen.

Aanvankelijk schijnt dit handschrift toebehoord te hebben aan de familie d'Hane; althans op 't achterste schutblad leest men: ‘Desen boeck behoort toe Joannes d'Hane, f^s^ Sebastiaen, woonende jn de prochie van Huesdene, desen II^n^ January 1673. J.F. d'Hane.’

Wij gelooven eenen plicht te kwijten door den heer burchtgraaf Vilain XIIII, die ons zijn kostelijk handschrift toevertrouwde en liet ter perse leggen, openlijk dank te zeggen voor dit blijk van belangstelling in de geschiedkundige studiën.

FR. DE POTTER.

Chronijcke van Ghendt.

Vander wet van Ghendt, ende hoemen die diveerschelick vermaect heeft bij previlegien.

INDE tijden van den grave Bauduyn van Henegauwe en waeren te Ghendt maer derthien schepenen, ten berechte vanden welcken stonden alle de jnwoonende vande poort; ende alsser een starf, zo coren dander twaelfve eenen anderen jn sijne stede, die de grave confirmeerde.

Daernaer de grave Ferrandt ende de graefnede Jehanne, zijne gheselnede, ordonneerden jnt jaer duust twee hondert twaelfve, dat men de voors. XIII schepenen, die eeuwich waeren, vermaecken soude van jaere te jaere, up Ste Laureins dach bij vier kiesers, die men nemen zoude uuyte vier prochien vande poort, te wetene Ste Jans, Ste Jacobs, Ste Niclaus ende Ste Michiels, de welcke sweeren souden te kiesene derthien schepenen vanden notabelsten vande stede, gheen schepenen van dat jaer gheweest hebbende noch gheen kieser zijnde. Ende alsoomen vint bij naervolghende acte zo koren ende namen de kiesers vier schepenen uuyt Sente Jans prochie, viere uuyt Ste Niclaus prochie, drije uuyt

Ste Jacops ende twee uuyt Ste Michiels prochie, ende niet meer, want Ste Michiels prochie doen ter tijt seer cleene was binnen den schependomme. Ende dese maniere van schepenen te maecken bij kiesers uuyte vier prochien gheduerde ontrent zesthien jaer tijts.

Daer naer, jnt jaer duyst twee hondert XXVIII, als de grave Ferrandt commen was uuyter vanghenesse vanden coninck van Vranckerijcke, daer hij twaelf ofte derthien jaer gheleghen hadde, dezelve grave ende vrau Jehanne zijne gheselnede veranderde tvoors. previlegie vanden jaere XII ende maecten ende ordonneerden de XXXIX jn deser manieren, te wetene dat de derthien schepenen, die doen waeren, kiesen souden uuyt haeren gheselschepe ofte uuyt den buyck vande stede vyf goede mannen, malcanderen ten derden niet bestaende, de welcke vijf mannen nemen souden tot hemlieden noch XXXIIII persoonen vanden besten ende notabelsten vande stede, maeckende XXXIX, omme die te deelene jn drijewaerf derthiene, danof deen derthiene zijn souden schepenen omme dat jaer, ende dander derthiene raeden, ende de derde derthiene wepelende. Ende jnt jaer daernaer die raeden gheweest hadden, souden zijn schepenen, de wepelende raeden ende de schepenen wepelende, ende alsoo voorts van jaere te jaere jn eeuwicheden. Ende alsser yemant storfve, soo soude schepenen kiesen eenen anderen jn zijn stede.

Jn desen tijt vande XXXIX was het schependom zeere verbreet, ende sij regierden seer scheerpelick ende wijselick. Zij deden delven de Liefve, bij octroye vande graefnede Margriete jnt jaer duyst IIe LI; sij cochten tquaertier van Overschelde jnt jaer LIIII, ende dedent applicquieren aen het schependom. So deden zij alle de rejecten ende upstalen van Ste Baefs tot anden wech van Brugghe jnt jaer LXIX, en de Ouderburch met Ste Pharahilde plaetse totte Hooftbrugghe jnt jaer

LXXIIII, oock die Burchstraete ende de Muyde ende meer andere. Ende deden maecken vele schoone edificien, ghelijc als sGravenbrugghe, Beelfroict, de Muyde poorte, Ste Jans choor, de cuypen ende veel andere. Nochtans huer regiment en ghenouchden elcken niet om dat zij eeuwich waeren, ende dat dandere thueren tour regieren wilden.

Jnt jaer duyst IIe LXXV de graefnede Margriete ende den grave Guy, haer zone, casseerde het previlegie vanden grave Ferrandt vanden jaere XXVIII, nopende de XXXIX, ende bij nieuwe ordinantien ordonneerden dat jnde wet zijn zouden dertich persoonen ende niet meer, te wetene derthien schepenen ende derthien raeden ende vier tresoriers, die men vernieuwen zoude van jaere te jaere, up sente Jans avonde, uuytgaende ougste, bij zulcker manieren dat de dertich van dien jaere kiesen souden andere dertich, omme het toecommende jaer, alle poorters vande stede ende vanden gulde, dat men hiet commansgulden, melcanderen niet bestaende ten derde. Ende die dertich, alsoo ghecoren zijnde, souden loten met bollekens wie die derthien schepenen zijn souden van dien jaere, ende die schepenen alsoo ghelot zijnde, souden kiesen uuyten andere zeventhiene, derthien raeden ende vier tresoriers.

Nemaer van dese nieuwe ordonnantie appelleerden de XXXIX jnt parlement vanden coninck Philips, ende procedeerden zo verre, dat bij areste de zelve ordonnantie vande graefnede Margriete wederoupen ende te nieuten ghedaen was, ende dat de XXXIX weder ghestelt waeren jn haeren staet ende previlegien als te vooren, danof briefven zijn in daten vanden jaere duyst twee hondert LXXVII. Nochtans naer de doot vande zelve graefnede de grave Guy, haer zone, persequeerde zeere de XXXIX ende verdreefse som uuyter stede, stellende andere jn huerl. stede.

Daernaer int jaer duyst III^{c} ende een de coninck Philips, gheseyt de Schoone, hebbende jn vanghenesse den grave Guy, quam te Ghendt ende dede hem daer ontfaen als overheere. Ende dat ghedaen zijnde, zochte diveersche middelen omme te veraccorderen de gheschillen, die langhe gheweest hadden tusschen de XXXIX, die verdreven waeren bij den grave Guy ende de XXXIX, die doen regierden; ende hendelicke brocht de partijen zo verre als dat zij heml. aen beede zijden submitteerden van alle huere questien ende ooc van den staete deser stede, jn sijn seggherschip ende ordonnantie omme danof ghedaen te sijne naer zijn gheliefte.

Ende corts daernaer de coninck uuytende zijn submissie, ordonneerde ende verclaersde dat van doen voorts an die wet van Ghendt vermaect zijn soude jn deser manieren, te wetene, dat de grave ofte zijne commissarissen kiesen souden up onse Vrauwen avont half ougste vier kiesers, ende de goede mannen vande stede ooc vier kiesers, alle poorters vande stede, de welcke acht kiesers kiesen souden bij hueren eede XXVI persoonen, notabele mannen vande stede, naer huer beste, ende die overgheven den commissarissen, ghedeelt jn twee waerf derthiene, omme bij de zelve commissarissen gheordonneert te sijne, welcke derthiene schepenen zijn zouden omme dat jaer, ende de welcke de raeden zijn zouden.

Ende dese maniere vande wet te vermaeckene bij acht kiesers duerde en was onderhouden vanden voorseyden jaere duyst drij hondert een totten jaere duyst IIII^{c} LXVIII, jnden tijden van hertoghe Caerle, welcken tijde menighen list ghesocht js gheweest bij den factien ofte leden omme daermede zijn proffijct te moghen doene, ende ooc omme te blijvene, ende zommighe omme te commen jnt regiment, stellende de stede jn menigher commotien ende beroerten, alsnu jeghens den prince, alsnu jeghens malcanderen, ter grooter

bloetstortinghe, daer diveersche overdekens doot ghesleghen hebben gheweest, ende menich goet man deerlick onthooft, verdreven ende ghebannen, danof de cronicken ghenouch af mencie maecken. Omme twelcke de hertoghe Caerle wel ghejnformeert zijnde dat meest al tvoors. quaet commen was ende daghelicx quam uuyter voors. ordonnantie vanden coninck Philips, niet om de ordonnantie jn haer zelven, de welcke deuchdelic schijnct te sijne, nemaer omme de practijcken ende trafficken, diemen daerup sochte ende vant, maeckende pays met die van Ghendt vande beroerte, die gheheeten was Sente Lievens feeste, casseerde ende dede te nieuten de zelve ordonnantie, ende ordonneerde dat van doen voorts an de wet vermaect zijn soude van jaere te jaere, bij sijne commissarissen, sonder kiesers, ghelijc men doet jn andere steden van Vlaenderen, meenende daermede alle voorleden practijcken ende bederfven ghebroken souden moghen wesen alst den grave beliefde.

Nemaer jnt jaer duyst IIII^{c} LXXVI, terstont naer de doot vanden voors. hertoghe Caerle, de voors. van Ghendt weder ghecreghen hebbende vande hertoghinne Marie, zijne dochtere, de voors. ordonnantie vanden coninck Philips, danof de briefven weder ghehaelt waeren uuyte tresorie van Repelmonde, daer zij ghecasseert gheleghen hadden, ghinghen weder uuseren vande voors. kiesers tot jnt jaer LXXXV, dat de hertoghe Maximiliaen, maeckende pays van de beroerte vande mauboorije, revocqueerde de restitutie vande voors. ordonnantien, bij de voors. hertoghinne, ende ooc de confirmatie, die hij als man ende voocht van haer danof ghegheven hadde, ordonnerende van nieus, dat men de wet vermaecken soude bij commissarissen, alsoo men dede jnden tijt vanden hertoghe Caerle, zonder kiesers.

Nemaer twee jaeren daernaer, te wetene jnt jaer LXXXVII, de voors. Maximiliaen, coninck vande Ro-

meynen, ghevanghen zijnde te Brugghe, ende de drije leden het regiment vanden lande aenghenomen hebbende, de voors. van Ghendt vermaecten weder huere wet naer de ordonnantie vanden coninck Philips, alsoo langhe als de hertoghe duerde, te weten tot jnt jaer XCII, dat den pays van Casant ghemaect was metten hertoghe van Saxsen, als stedehouder vanden voors. coninck, bij welcken payse was gheseyt dat de coninck ende de eerdtshertoghe, zijn zone, deerste reyse vermaecken souden de wet, bij commissarissen naer huer gheliefte, nemaer daernaer soude men voort aen de wet vermaecken bij kiesers, naer de ordonnantie vanden coninck Philips.

Jnt jaer XIII^{c} LXXXIIII, den VII Januarij, was te Ghendt tcommun ter maerct, ende daer wiert gherecht eenen standaert van Jnghelandt jeghens den danck van mijn heere van Heersele, die oock quam jn persoone ter maerct, ende zeyde dat den coninck van Vranckerijcke overheere was van Vlaenderen, ende daeromme wiert hij ghevanghen ende gheleet jnt Sauselet, ende corts daernaer weder uuytghehaelt, ende hij moestet metter doot betaelen.

Jn dit jaer XIIII^{c} XXXI up sente Claren dach, corts voor half ougste, rees een felle wapeninghe binnen Ghendt ontrent den zes hueren vanden daghe, ter maerct, omme tafsetten vanden ghelde, alwaer doot ghesleghen wierden Jan Boele, hueverdeken vande neeringhen te Ghendt, voor den *Pollepel*, up de Vrijdachmaerct; Daneel van Seve, bachten *tHoochuus*; Joos Haesbijt, voor *tHuyvetters huus*, ende veel vande wet ende andere notabelen die vloden ende die wierden ghebannen;

binnen welcker wapeninghe men dede eenen ommeganc gheel Ghendt duere.

> *Dit es de andwoorde*, *die mijn gheduchte heere den hertoghe van Bourgoingnen*, *van Brabant*, *grave van Vlaenderen*, *van Arthoys etc. heeft doen gheven jn sijn jeghenwoordicheyt ende jn sijnen grooten raedt*, *bij den mont vanden heere van Anthoine*, *sijnen canselier*, *den ghedeputeerde van Ghendt*, *te wetene den abt van sente Baefs*, *den abt van Dronghene ende den prior vande Chaertruesen neffens Ghendt*, *bij mijnen gheduchten heere daertoe ontboden in de stede van Brugghe; ende ooc ter bijwesene vande lieden ende ghedeputeerde van Brugghe ende van IJpere ende vanden lande vanden Vrien*, *jn goeden ende notabelen ghetalle*, *up de materie*, *die hier naer volcht*, *den lesten dach van ougste jnt jaer duyst vier hondert ende neghenenveertich*.

Eerweerdighe vaders, mijn heere den abt van sente Baefs ende van Dronghene, ende ghij, mijn heere den pryoir vande Chaertruesen neffens Ghendt, mijn gheduchte heere, hier jegenwoordich, heeft ghehoort tguent dat ghij hem hebt doen segghen bij den Eerw. persoon Mr Anthuenis Kien, m^{r} jn theologien vanden ordene vande Predicheeren van sijnder stede weghe van Ghendt, ende van gheender weghe, die hem segghen wesende jnde wet van zijnder stede van Ghendt ende tguent dat ghijlieden aen hem versocht hebt, te weten dat zijn gheliefte waere te vreden te sijne vande voorn. vernieuwinghe, ghemeerct dat ghijlieden hebt doen segghen, dat die ghedaen es gheweest naer den previlegien ende

oude costuymen ende ghewoonte vander zelver stede, waerup mijn voors. gheduchte heere hulieden doet verandwoorden, dat behouden der eerweerdichede van ulieden, ten es alsoo niet, maer sal de contrarie daeraf bevonden wesen jnder waerheyt, te wetene dat de voors. leste vernieuwinghe vanden ghenen, die hem segghen wesende de wet, ghedaen es gheweest ter contrarie vande previlegien dat dient up tvermaecken van de wet, ende twelc principaelste es daerup dat de stadt staet jn alle dese saecken. Ende omme te tooghene dat alsoo waerachtich es dat van ouden tijden jnde stede van Ghendt pleghen te regieren die ghene, die men hiet de XXXIX, die hem deelden in drij derthienen, ter causen van welcken regimente groote tweedrachten resen jnde stede, want men wiste doen niet te spreken van eenighe dekenen, ende soo langhe onderhielden hem de voorseyde gheschillen, dat van deze XXXIX de derthiene storfven ende versleghen worden; ende daernaer om de voorseyde gheschillen af te legghen ende pays te vercrijghene, de procureurs vande vrije cooplieden vande stede van Ghendt, diere doen waeren, ende de ghene, die bleven die waeren van de voors. XXXIX, trocken bij de Raedtslieden vanden coninck Philips, alsdoen regnerende, die doe ter tijt waeren jnde stede van Rijssele, ende wart daer zoo verre ondersproken, dat de partijen aen deen zijde ende aen dandere van alle haere gheschillen ende tweedrachten hem gheheelic submitteerden ende beheerden jnden wille ende ordonnantie vanden voorseyden coninck van Vranckerijcke, de welcke, naer dat hij hadde doen besoucken vande saecke, ordonneerde dat van doen voorts aen den staet ende tgouvernement vanden schependomme vande stede van Ghendt ghemaect ende beleet soude wesen ten eeuwighen daghe, jnder manieren hier naer volghende ende anders niet, dats te weten: dat de goede lieden vande stede zullen kiesen

ende nommeren vier goede mannen, ende de prince ofte die daer van sijnen weghe wesen sal, andere vier goede mannen, de souffisanste ende proffijctelicxste naer haerl. goetdincken vande poorters vande stede, de welcke achte alsoo ghemaect, die deen den anderen niet schuldich en zijn te bestaene naerder dan ten derden lede, zijn schuldich te kiesen bij haeren eede XXVI goede mannen, die souffisanste naer haerl. advijse, omme de stede te regieren die jaerschaere, ende zijn die schuldich te deelene jn twee derthiene; ende en moghen de voors. acht kiesers bij haeren eede niet scheeden vande stede, daer zij vergaert werden omme de voors. XXVI te kiesene, ende niemant en mach jeghens hemlieden spreken tot dat sij de voors. XXVI ghecosen hebben ende ghedeelt jn twee derthienen. Ende up dat gheviele dat de acht kiesers vooren ghenomt niet vereensen ende veraccorderen en mochten de voorseyde XXVI te kiesene, den meesten deel van hemlieden sijn schuldich ende vermoghen datte te doene, ende dat ghedaen, soo sijn sij schuldich de XXVI, bij hemlieden ghecosen, die ghedeelt jn twee derthienen jnt schepenhuus te presenterene den ghenen, die van sprincen weghe daer zijn, de welcke zullen moghen kiesen welcke sij willen vande twee derthienen om schepenen te blijfvene vande voorn. stede dat toecommende jaer, ende dander XIII te blijfven raeden vande stede, de welke XIII raeden schuldich zijn alleenelic te kennen ende te wijsene van versteerften ende hemlieden te bewindene van paysen te maeckene; ende de XIII schepenen zijn schuldich te kennen ende te wijsene van alle andere saecken, behoorende ten gouvernemente der stede, als van schependoms weghe. Ende ontrent den eynde vanden jaere, te weten den daghe voor half ougste, de XXVI boven ghenomt zijn schuldich te kiesene bij haeren eede vier goede mannen, ende de prince ofte die van zijnen weghe wesen zal jnde

stede, de andere viere, die souffisanste die sij sullen vinden om te kiesene de XXVI, die de stede gouverneren zullen de toecommende jaerschare, de welcke XXVI nieuwe ghecosen haere officien beghinnen zullen den dach van half ougste, ende de macht vande XXVI aude sal uuytgaen ende eynden up de vigile vande voors. half ougst. Ende alsoo wildet, ordonneerdet ende bevalt de voors. coninck Philips ghedaen, onderhouden ende ghewacht te wesene ten eeuwighen daghe, zonder daer jeghens te commene bij eenighen engienen noch bij andere manieren, alsoo dat blijct bij zijnen brieve, hier up ghemaect jnt jaer duyst drij hondert ende een, jn de maent van novembre, welcke ordonnantie ende previlegie voorseyt gheratiffieert, ghewillecuert ende gheconfirmeert was jnt jaer duyst III^{c} XLII, bij wijlent den grave Robberecht van Vlaenderen, die verclaersde ende wilde de voors. ordonnantie aldus ghebruyct ende onderhouden te wesene jn sijn voors. stede van Ghendt ten eeuwighen daghe, zonder yet ter contrarien ghedaen te sijne, ende de welcke hij dede onderhouden sijnen tijt ende zijne naercommers graven ende graefneden van Vlaenderen, voorders van mijnen voorseyden gheduchten heere, onderhouden es gheweest, sonder dat van haeren weghe yet daerjeghens ghedaen ofte gheattenteert es gheweest ter contrarie. Ende achtervolghende der voorn. ordonnantie ontrent half ougste lestleden waeren gecosen vier goede mannen van mijns gheduchs heeren weghe, Jan van Leeuwerghem, Jan van Liekeercke, Mr Jan Rijm ende Lodewijck Steenmaer, alle viere poorters van Ghendt ende notabel lieden, de welcke met den vier kiesers vande stede weghe ende naer den eedt bij hemlieden ghedaen jnder manieren ghecostumeert, hemlieden vergaedert jnt schepenhuus van Ghendt, jn een zeker camere, daertoe gheordonneert, wel secreet ende wel slutende om voort te gaene jnde kuere vande XXVI persoonen, die schepenen ende

raeden worden souden vande hoogher ende neder banck jn dese jeghenwoordighe jaerschare; ende sijlieden aldus te gaeder wesende omme dieswille dat de vier kiesers vande stede weghe poochden te kiesen om schepenen te sijne Daneel Sersanders ende neghen andere, ten wille ende goetdincken vanden voors. Daneel ende zulcke als hij hadde willen noemen, ende dat ter contrarie van dien de vier kiesers van mijn gheduchs heeren weghe wel gheadverteert wesende vanden staete ende gouvernemente vanden voorseyden Daneel, daeraf hiernaer verclaers ghemaect wert, ende dat hij niet weerdich en was schepenen te wesene, noch daertoe ghecosen te sijne, noch yemant te kiesene ofte noemene vanden ghetalle vande voorseyde XXVI, ende ooc wel gheadverteert ende versekert zijnde vanden wille ende meeninghe van mijnen gheduchten heere, ende dat hij jn gheender manieren soude willen consenteren ofte ghedooghen, dat hij Daneel ende de sijne jnde wet waeren, anghesien sijn uuytwendich ende overwillichede, regiment ende de groote ghebreken, bij hem ghedaen en waeren jn dit artijckel niet angaende den voors. Daneel ende den sijnen vanden opinioene vande vier kiesers vande stede als sij bij goeden rechte niet schuldich en waeren te sijne, welcke zaecken te gaene ende veel andere te doen gaene jnde camere, daer vergaedert ende besloten waeren de voorseyde acht kiesers ende jeghens hemlieden dicwils te spreken den tijt van twee ofte drij daghen lanc ghedurende dat sij te gaeder waeren, hier jnne naectelic doende ende commende bijden voorseyden Daneel ende den sijnen, jeghens de ordonnantie ende previlegie vanden coninck Philips, ghewillecuert ende gheconfirmeert bij den graeve Robbrecht jn also verre als jnt voorseyde previlegie gheseyt es ende expresselick gheordonneert, dat niemant jeghens hemlieden en sal moghen spreken tot anderstont dat sij de voors. XXVI persoonen

ghecosen zullen hebben ende die ghedeelt jn twee derthienen, als voorseyt es, up dander zijde den voorseyden Daneel bevelende de vier kiesers van mijnen gheduchten heere gheheel ende vroom jn haeren goede meeninghe ende om hemlieden vaer ende ducht te ghevene ende bij middele hemlieden te doen veranderen, dede ghemeene voys ende maere loopen onder tvolck vande stede, dat men de wet vernieuwen wilde jeghens tprevilegie vande stede, ende dat men hem versteken wilde om weldoens wille, ende om dat hij tvolck bescheermt hadde vande servituyte ende vanden laste, ende dat ghewacht ende onderhouden jn vrijheden, ende dat hem mijn gheduchte heere om dier zaecken wille jn groote harije hadde, met andere beroerlicke woorden, ter causen van welcken groote murmuratie onder tvolck was ende uuseerden eenighe van grooten ghedreeghe ende steden hem uppe jnde wapene. Ende den zelven Daneel selve maecte vergaederinghe van ghewapenden volcke jn sijn huus ende jn ander huusen ende plaetsen vande stede, ende dede versoucken, alsoo men secht, den stedehouder vanden deken vande weverie, dat hij dede vergaeren ende stellen jnde wapene die vande weverie; ende alsoo verre ghinc de saecke, dat de vier kiesers van mijn sgheduchs heere beteeckent was ende de wete ghedaen bij eenighe van haeren vrienden, die sij jnde stede hadden, de groote vreese daer sij jn waeren ende hoe de saecken gheschepen waeren ter beroerten ende wapeninghe; heindelic de vier kiesers van mijnen gheduchten heere betreckende dat eymelic met haere briefven den commissarissen van mijnen voors. gheduchten heere, alsdoe jnde stede wesende, te weten: mher Gheleyn van Alewijn, ruddere, heere van Buggenhaute, Philips van Langpré, schiltcnape, bailliu van Beerghen, ende Mr Pieter Bauwens, raet ende m^{r} van de requesten van mijnen gheduchten heere, jn dabsentie vanden abt van sente Pieters neffens Ghendt, commissaris met hemlieden, die sieck bleven was jnde stede van Brugghe, hoe dat sij

hemlieden niet langher onderhouden en mochten, want sij waerachtelic versekert waeren jndien sij hemlieden niet en accordeerden met den vier kiesers vande stede, dat sij jn vreese waeren van vermoort te sijne, midts dat de beroerte voor handen was jnde stede. Ende es waer dat de saecke jn desen staet wesende, bij advijse van schepenen vanden jaere voorleden ende van eenighe goede lieden vande stede was over een ghedreghen, dat men bidden soude ende versoucken ande commissarissen, dat deen ofte de twee van hemlieden wilden commen bij mijnen gheduchten heere, hopende dat hij alsdoe weder ghekeert was van St. Omaers ofte jn sijn absentie bij sijnen raedt in sijn stede van Brugghe, om hier jn te vinden eenich goet middel ofte appoinctemente, dwelc de commissarissen accordeerden te doene, midts dat hemlieden den voors. Daneel ende den voorschepenen vanden jaere voorleden beloofden dat duerende haerlieder compste ofte wederkeeren gheen nieuwichede ghedaen wesen en soude als vanden vermaecken vande wet, ende dat alle saecken stant houden soude. Ende up dese hope quam jnde stede van Brugghe de voors. mher Ghelein van Alewijn ende m^{r} Pieter Bauwens, maer sijlieden ghescheyden wesende vande stede van Ghendt, hij Daneel ende de ghene van zijnder zijde ende aliantie pijnde te hebben ende te vercrijghen die vande weverie, om dat zij hem roeren souden jnde wapene, ende deden zulcken voys loopen ende sulc rapport doen den vier kiesers van mijns gheduchs heeren weghe, bij hemlieden sendende de schepenen vanden jaere voorleden ende oock den pensionarissen vande stede, hemlieden vertooghende de groote ancxten ende vreesen, daer sij jn waeren, up dat zij terstont niet en accordeerden met den kiesers vande stede, dat sij jn vreese waeren te verliesen huerlieder liven. Ende dit hoorende ende siende de vier kiesers van mijnen heere, hoe wel dat sij wel cause hadden van grooten duchte, nochtans de drije van hemlieden bleven vast, gheheel ende ghestadich

jn haerlieder goet propoost; maer de vierde, ghenaemt Lodewijc Steenmaer, om de duchten, die men hem gaf aen deen zijde, ende de beloften, die men hem dede aen dander zijde, sonderlinghe dat men hem garanderen zoude jeghens elcken, daeraf hem briefven ghegheven waeren, beseghelt met den seghele vande stede, als qualic beraeden ende bedocht, schiet vande drij kiesers, zijne medeghesellen, ende gaf hem over ten vier kiesers vande stede ende tot haerlieder opinie. Ende terstont ditte ghedaen, ontrent een huere ende een halfve naer tvertrecken vande voorseyde commissarissen, om te Brugghe waert te commen bij mijnen gheduchten heere ende sijnen raedt, om der saecken wille voorseyt ende om de belofte, vooren verclaert, de ghene die men nu de wet noumpt ende die hem segghen schepenen ende wet, waeren uuytgheroepen, ende daernaer deden zij ontfanghen haeren eedt bij andere manieren dan tvoors. previlegie jnnehaudt, want bijden jnnehauden van dien, de kuere ghedaen, de acht kiesers ofte den meesten deel van hemlieden sijn schuldich te presenteren jnt schepenhuus de XXVI, bij hemlieden ghecosen ende die ghedeelt jn twee derthienen den ghecommitteerden jn stede wesende van sprincen weghe, de welcke sij kiesen moghen, welcke sij willen om schepenen van der kuere te sijne, dats vande upperbanc, ende dander van ghedeele, dats vande nederbanc, dwelc nu anders ghedaen es gheweest ende bij andere manieren mijn gheduchte heere ende zijn ghecommitteerde verstekende vanden rechte ende macht, die sij hadden ende schuldich zijn thebben te kiesene ende andveerdene als voorseyt es, als vande twee derthiene; van welcken rechte mijn voorseyde heere ende zijn voorders nochtans ghebruyct hebben paysibelic, bij hemlieden ende haeren ghecommitteerden tot desen jeghenwoordighen belette; ende bij dese middele, die onredelic zijn ende ongheoorloft, den voorseyden Daneel seght hem den troon vercre-

ghen hebbende ende sijnen wille ende meeninghe jn al ende over al jeghen recht ende ooc jeghen den wille van sijnen prince, ende naectelick jeghens tvoors. previlegie, twelc tprincipaelste es van deser stede van Ghendt, dat sij jnghebroken hebben, waerbij, Eerw. vaders, mijn heere den abt ende prior, die hier ghesonden hebt gheweest bij mijnen gheduchten heere, muecht wel bekennen dat ghijlieden niet wel ghejnstrueert en hebt gheweest noch ghejnformeert bij den ghene, die hu hier ghesonden hebben, ende dat mijn gheduchte heere gheen cause en heeft te doene tguent dat ghijlieden aen hem versocht hebt, noch te vreden noch ghepayt te sijne vander maniere, diemen hier jn ghehouden heeft jeghens sijnen wille ende jeghens tprevilegie vander stede, want tjnhauden van dien niet onderhouden noch achtervolcht en es, alst wel claerlic blijct bij al tguent dat voorseyt es, noch ooc jnt faict angaende der kuere vanden voors. Daneel ende vande sijne om jn wette te wesene, ghemeerct dat jnt voorseyde previlegie expresselic begrepen es, dat de acht kiesers, te gaeder wesende, schuldich zijn te kiesene XXVI goede souffisante mannen om de stede te gouverneren die jaerschare, ende nochtans en hebben sijt niet ghedaen, al wast dat sij daeraf wel gheadverteert waeren, want sij hebben ghecosen desen niet jeghenstaende den voors. Daneel ende de ghene, die hij ghenomt heeft, tot neghen toe ofte daerontrent, den welcken Daneel mijn gheduchte heere niet en haudt noch en es men niet schuldich te rekenen onder goede mannen.

Ende om dat te betoonen, tes waer dat de voors Daneel Sersanders, hoe wel dat hij van goeden eerbaeren gheslachte es, jn dese stede van Ghendt van zijn svaders weghe, die een goet notabel man was, hij en heeft niet willen ghepaeyt sijn met den staet ende

tgouvernement te hebben jnt ledt vande poorterie, daeraf hij gheboren es, maer bij overwille om groot regiment thebben ende bij grooter ghiericheyt om hem te verrijcken heeft ooc willen gouverneren dlet van neeringhe, ende omme daertoe te commen ende zijnen overwille daarjn te vervoorderen, het es waer dat dies leden es viere ofte vijf jaeren ofte daerontrent dat de voors. Daneel hem upghestelt heeft om te gheraeckene aen tofficie vanden overdeken vande neeringhen jnde stede van Ghendt, ende om daertoe te commen, cochte hij de vrijheyt vanden cleercoopers. Nu meerct: wat eyst dat hem een notabel poorter gaet stellen jn een neeringhe van cleercoopers om sijnen wille te vervoorderen, het en es gheen goet exempel. Ende aldus ghecocht hebbende de voorseyde neeringhe, vant middele dat hij daeraf deken bedeech, ende hij deken daeraf wesende, dede doen al sijn beste aen hem te trecken ende te vercrijghen tot sijnen accorde de cleene dekenen vande neeringhen vande stede omme thalf ougste, doe naest commende jnt jaer duyst vier hondert XLVII, thebbene tofficie vanden overdeken vande neeringhen, die doen hielt ende bediende Pieter Huerebloc, die tzelve officie niet langher bedienen en mochte dan tot den voors. half ougste doe naest commende, want hij doe twee jaeren gheweest soude hebben, ende bij expressen previlegien een overdeken van neeringhe en mach dat niet langher bedienen dan twee jaeren ten hoochsten. Ende dit siende de voors. Pieter, doe overdeken, ende dat den voorseyden Daneel, die vande poorterie was ende de twee schepenen vanden lede vande poorterie hem bij faite steken jnt regiment vanden lede vande neeringhe, ghelijck sijlieden waeren, hij gaft te kennen eenighe cleene dekenen, zijne vrienden, dewelcke daeraf niet wel te vreden en waeren, want sijlieden liever ghehadt hadden dat een man van neeringhe, ghelijc

sijlieden waeren om overdeken te sijne, dan dat tvoors. dekenschap ghinghe jn handen vande poorterie. Sij trocken ooc aen hemlieden menichte vande cleene dekenen omme te wederstaene tbegrijp vanden voorseyden Daneel ende die van zijnder aliantie waeren. Ditte ter kennesse commen wesende van mijnen gheduchten heere, die doe was jn sijne stede van Ghendt, ende aensiende datter gheschillen uuyt rijsen souden binnen der stede, hij ontboot bij hem te commene Pieter Huerebloc, doe hueverdeken ende den voors. Daneel Sersanders, en seyde hemlieden dat hij verstaen hadde de tweedrachten, die tusschen hemlieden waeren om toverdekenschap, ende dat hij niet en wilde dat zulc gheschil ofte tweedracht in sijn stede waere, ende om onghenouchte te schuwene, beval hemlieden dat sijt eens ende van accorde werden souden, ende dat jnt officie vanden overdekenschap voorsien worde eenen notabelen man vanden lede vande neeringhe, ter welvaert vande stede ende vanden ghemeenen huerbuere vande zelve stede, dwelc zij mijnen gheduchten heere beloofden te doene ende bekeerden hemlieden met alles jn hem ende jn sijn ordonnantie.

Ditte niet jeghenstaende ende zekeren tijt daernaer mijne voors. heere noch wesende jn sijne stede van Ghendt, hij vernam ende wiste dat de voors. Daneel hem soo langhe soo meer hem met machte vervoorderde onder de cleene dekenen omme ten overdekenschap te commen, ende daeromme dede hij ende maecte hij veel diveersche vergaederinghen vande cleene dekenen ende andere persoonen, ende dede groote beloften diveersche dekenen, die doe waeren, ghevende officien ende diensten vande stede te ghevene ende die te deelene bij haeren wille, consente ende goetdinckene, up de peyne van valsch ende versworen gheheeten ende ghehouden te sijne, up dat hij de contrarie dede; ende daerup

gaf hij hemlieden zijn briefven, gheteeckent met sijnder handt ende met sijnen seghele, daeraf hij tsindert de contrarie ghedaen heeft. Ende anderssins bij vele ende diveersche zulcke weghen vervoorderde hij hem met alle sijnder macht om tvoors. officie thebbene ende te ghecrijghene om al te gouverneren.

Dit mijnen gheduchten heere wetende ende om alle gheschillen te beschuddene, hij ontboot noch eens bij hem te commene jn zijn hof te Walle, te Ghendt, te weten den voorseyden Pieter Huerebloc, doe overdeken zijnde, Pieter Beys, Jan van Secleer ende Lieven vander Palen, over een zijde, ende over dander zijde Daneel Sersanders, Lieven de Pottere ende Lieven Sneevoet, die waeren met den voorseyden Daneel ende van sijnder partije, ende ter jeghenwoordicheyt van mijnen gheduchten heere ende vanden Eerw. vader jn Gode, mijn heere den bisschop van Doornicke ende de heere van Croy, de heere van Ruwerschuere, souverein (*bailliu)* van Vlaenderen, ende Mr Gillis vande Wostijne ende Mr Jooris Smile ende van mij, nu cancellier; dede hem mijn voors. heere segghen bijden mont van Mr Gillis vande Wostijne, president van sijnder camere vanden Raede jn Vlaenderen, hoe dat hij wel gheweten hadde de vervolghen, die sij ghedaen hadden ende noch deden deen jeghens den anderen, jn vele diveersche manieren om tvoors. overdekenschap, dwelc hij Daneel hendelic hebben wilde, ende dede heml. mijn voors. heere daer verclaren al wel jnt langhe, de gheschillen ende onghenouchte, die bij haerl. tweedracht commen ende rijsen mochte jn sijne stede van Ghendt, daeraf hij niet te vreden zijn en soude; badt hemlieden hendelic ende versochte dat sijlieden onder hem sevene alleenich worden van eenen accorde ende van eender vrientschepe sonder meer eenighe bende ofte partijelichede te houdene, dwelc zij

ende elc van hemlieden mijn heere beloofden alsoo te doene, ende swoerent hem solempnelic jn sijnen handen. Ende dat ghedaen, mijn gheduchte heere seyde en verclaersde hemlieden dat hij niet en wilde noch zijn meeninghe ooc niet en was, dat hij, Daneel, hueverdeken ghemaect worde te half ougste naestcommende; ooc en wilde hij niet dat Pieter Huerebloc bleve, maer wilde ende was sijnen sin ende meeninghe datter een goet notabel man vanden lede vande neeringhen ende die minst partijelic waere om overdeken ghecosen te werdene. Ende als vanden voors. Daneel, mijn gheduchte heere dede hem segghen, dat hij hem naer sijnen staet wel voorsien soude van anderen staete ende officien, ende dat daeromme sijn seven te gaedere mijn voors. heere overgaven wel te tijde voor half ougste drije ofte vier notabel persoonen vanden lede vande neeringhe, omme te dier waerf ende sonder verminderthede vande costuymen ende rechten vanden zelven lede bij mijnen gheduchten heere den eenen daer uuyt ghecosen te sijne, hemlieden danckelic om overdeken aen te commene te half ougste duyst vier hondert XLVII, ende dat daertoe sij elc van hemlieden bij haeren vrienden poochden ende de handt daeranne hielden, dwelc zij beloofden ende consenteerden te doene; ende beval hemlieden mijn gheduchte heere expresselic om pays ende ruste jn sijne stede te voedene ende onderhoudene, dat sijt alsoo daden, dat sijt jn gheender manieren en daden noch en ghinghen ter contrarie up dat sijlieden beduchten sijne gramschepe ende over ghehauden te sijne over valsch ende versworen ende ghepriveert ende afghestelt ende te buyten ghedaen van alle eere ende staete onweerdich te sijne jn alle landen. Ende beval hemlieden mijn voors. heere met sijnder mont. Ende van alle dese, om de meeste vastichede, waeren ghemaect drij acten

jn parchemijne, alle gheteeckent bijder handt van mijnen gheduchten heere, daeraf deene bleef mijnen voors. heere; ende eene was ghegheven Pieter Huerebloc, alsdoen overdeken, ende dander den voors. Daneel, de welcke, up dat hijse onderhouden ende achtervolcht hadde, zij hadden zeer wijselic ghedaen. Al welcke saecken voorseyt aldus ghedaen, mijnen voorseyden heere commen wesende binnen der stede van Brugghe, hopende ende meenende dat al wel onderhouden gheweest soude hebben, den voors. Daneel persevererende jn sijn eerste propoost, dede alle neerstichede, hem moghelic wesende, om tot sijnder meeninghe te commen, contrarie van dat hij belooft ende gheswooren hadde.

Ende es waer, dat ontrent twee ofte drij daeghen voor halfougst XIIII^{c} XLVII de zelven Daneel, niet jeghenstaende alle saecken, boven verclaert, vergaederde vande cleene dekenen van sijnder sijde totten ghetalle van XXVII ofte XXVIII, omdat dat es de meeste menichte van LIII dekenen, ende omdat die verwinne jnde kuere den minsten hoope; leeddense ende loockense jn een huus, ofte jn twee, wel voorsien van wapenen ende anderssins, ende hij hielt se alsoo dat niemant jeghens hemlieden sprecken en mochte dan hij; ende dat omdat se niemant adverteren en souden contrarie van hem; om dat se deen metten anderen spreken souden ende secretelic te gaeder commen sonder tghesichte vanden volcke, hij dede gaeten maecken jnde mueren ende ghinghen deen totten anderen. Dit aldus toebrocht zijnde bij den voors. Daneel, eenighe dit meerckende ende wetende, baeden ende versochten aen eenighe notabel persoonen, offichiers van mijnen gheduchten heere, dat sij terstont bij hem trecken wilden te Brugghe ende hem te kennen gheven hoe dat de zaecken stonden ende dat hem beliefde te vreden te sijne dat de voors. Daneel

overdeken worde, ofte anderssins groote onghenouchte ende geschillen waeren up handen, dwelc de persoonen deden ende quamen bij mijnen gheduchten heere jnde stadt van Brugghe, ende seyden hem de zaecken alsoo sij waeren, hem ootmoedelic biddende dat hem ghelieven wilde ghepaeyt te sijne vande promotie vanden voors. Daneel, up dwelc mijn voors. gheduchte heere heml. andwoorde, segghende: Moet hijt dan emmers wesen, jc hadde liever ende twaere hem betere te onderhouden tguent dat hij mij ghesworen ende belooft heeft; maer liever dan onghenouchte ende gheschil jn mijne stede gheschiede, doe naer zijn beliefte. Ende anderen troost noch voordere en andwoorde mijn voorseyde heere niet. Ende hoe wel dat den zelven Daneel aldus overbrocht was ende eenighe andere met mij persevereerden jn haer propoost nievers af rouckende, hij ghinc doe onsen Vrauwen dach half ougst XIIII^{c} XLVII met zijne voors. dekenen jnt clooster vande Augustijnen, daer men den overdeken ghewone es te kiesene; aldaer zoo wie dat sien wilde, was hij Daneel hueverdeken ghecosen, bij dat dat hij de meeste menichte hadde van eenen deken ofte twee, midts dat hijse alsoo ghesloten ghehauden hadde als voorseyt es, dwelck een zaecke onredelic ende onweerdich was, want hij zo bij bedwanghe ende onredelicken wille voortghinc. Ende jn zulcker manieren wart hij overdeken ghemaect, ende vervoorderde sijnen wille; maer noch niet tevreden om dat den voorseyden Pieter Huerebloc, die doe deerste schepenen vanden lede vande neeringhe ghecosen was, ende hadde de leste overdeken gheweest, als voorseyt es, de macht bleven was, alsoo sij maintineren willen om te noumen de twee kiesers vande stede ten half ougste naervolghende XIIII^{c} XLVIII, ende ooc de macht te ghevene om te deelen de smalle officien vanden voors. lede, zo wel dat al abuysen sijn ende onredelicke zaecken, contrarie

vande previlegien, de zelve Daneel, als deken wesende, wildet al hebben vanden voors. Pieter, bij overwille; te deser meeninghe belette de rekeninghe vande stede den tijt van zes daghen ofte daerontrent, totter tijt dat hij hadde sijnen wille vande smalle officien, dwelc herde quaet ghedaen was ende saecken van quaede exempele.

Ende jn dit zelve jaer, alst quam te half vastenen, dat die vande stede ghewonelic sijn haer wake te doene naer de costuyme, de voors. Daneel seyde en beroemde hem bij schepenen jn de vulle camere, dat, en hadde hij de macht niet over van Pieter Huerebloc om de kiesers te noumene talf ougste, als doe naestcommende, hij en soudet niet hauden doen noch laeten houden bij den volcke van zijnen lede de wake ghecostumeert, wat datter af commen mochte. Ende om dat hij doe de voors. macht niet en ghecreech, als begonde te ghenaecken den tijt van half ougste XIIII^{c} XLVIII, den voors. Daneel ende de sijne deden loopen voys ende mare dat en gave men niet over hem de voors. macht, de voors. beroerte ende wapeninghe soude gheschieden ende was ghenouch voor ooghen, maer bij grooten ende solempnelen eede, die de zelve Daneel dede ende andere met hem jnde handen van Mr Plouverel, prochiepape van Sente Michiels keercke binnen Ghendt, die een goet ende notabel man ende cleercq es, naer ghebuer ende biechtvadere vanden voors. Daneel, de welcke dede zo vele dat Pieter Huerebloc schiet van sijnder macht van te deelen de smalle officien ende anderssins, ende gafse over den zelven Daneel om alle beroerten te schuwene. Ende de wet vernieut wesende, Daneel voornoemt hielt hem herter dan te vooren jeghens den voorseyden Pieter ende de sijne, niet jeghenstaende den eedt ende belofte, die hij ghedaen hadde, ende daeromme den voors. prochiepape ende andere trocken bij schepenen van beede de bancken, te

kennen ghevende de ghebreken vanden zelven Daneel, die hem wonderlic ende onredelic hadde jnt spreken ende anderssins.

Alle dese saecken ghedaen ende overleden, den zelven Daneel heeft gestroyt ende de maere doen loopen onder tghemeente ende elders jn dese voorleden jaerschare, dat hem mijn gheduchte heere heeft willen doen vermoorden, ende dat hijlieden te Ghendt ghesonden hadde om datte te doene, dwelc van hem es een groote vroetheyt ende quaede eercheyt ende wel sotte verwaentheyt met zulcke zaecken te belastene sijnen natuerlicken heere ende prince; ende es een mesdaet van quaeden exempele. Ende dat meer es, de zelven Daneel (*dede*) jn vanghenesse hauden twee vremde aerme ghesellen, hemlieden uplegghende dat zij dlast daeraf hadden ende uuterlic dede al sijn beste om hemlieden te doen pijnen; ende boven desen ghinck verselscapt met veel lieden ghewapent ende ghestoct, segghende dat hij hem wel wachten moeste van mijnen gheduchten heere; nochtans eyst ghenouch openbaer, hadde mijn heere willen useren van zulcker manieren, hij Daneel en hadts hem niet moghen ghewachten, ende alst zijn gheliefte waere dat te doene, hij Daneel noch de aldermeeste vanden lande en soudens hem niet connen beletten. Ende hieromme heeft mijn heere wel groote redenen up hem qualic ghepaeyt te sijne ende persevereerde altijts van quaede jn quaede.

Alst commen es ten half ougste XIIII^{c} XLIX, dat men schuldich es te vermaecken de wet van Ghendt, hij Daneel heetter hem jnghedreghen als voorseyt es, ter contrarie van mijns gheduchs heeren wille ende jeghens tprevilegie vande stede, ende dat jn veel manieren jnnebrekende doende ende commiterende diveersche crimenelen ende ouverhooricheden, daeraf hij weerdich es van grooter punitie. Ende nog bij grooter obstinacien

schijnt dat hij hem secht ende wilt draghen als schepenen; dese saecke onghemeerct blijct wel dat mijn gheduchten heere gheen cause en heeft ghepayt te sijne vande manieren, dienende jn dese zaecke ghehauden heeft (*sic*) bijden voors. Daneel ende de sijne, noch mijn gheduchte heere noch niemant van zijne ondersaeten es hem Daneel noch de sijne niet ghehouden te hauden ofte heeten overschepenen van Ghendt; ende mijn gheduchte heere hautse ende rekense over ghepriveerde persoonen, ende en es zijn meeninghe niet met hemlieden te haudene ende te approberene jn eenigher manieren, aenghesien dat sij bij onrechte ende bij onbehoorlicken weghe ende jeghen tprevilegie gheeedt ende ghecosen sijn. Ende om solutie te ghevene ten ghenen dat voort ghestelt es gheweest ende gheseyt jnt generalen terme vande costuymen ende uusaigen vander stede van Ghendt, men macher generalic up andwoorden dat al eyst soo dat jn ghebreke van ghemeenen rechten ofte previlegien men mochte jn redelicke saecken aligieren ende jnbringhen usaigen, ende sonderlinghe van speciaele expresser voorsienicheyt, costuyme en macher noch en esser niet schuldich eenighe stede thebben, ende men es beter schuldich de ooghe te hebben up tprevilegie, dan up costuyme, ende sonderlinghe alsmen hem behelpen wilt met den previlegie, ghelijc men jn dese zaecken vanden vermaecken ende vernieuwen vande wet van Ghendt, daermen hem principalic fondeert up tvoors. previlegie, ende met rechten moet men daerbij rusten ende verdraghen vande costuymen ende usaigen, ghemeerct ooc dat tvoors. previlegie soo expres es ende soo sonderlinghe alst wesen mach, en de maniere die men houden moet, daerin verclaert, gheordonneert ende bevolen bij den voors. coninck Philips om te voorsiene jnde gheschillen, die waeren jnde stede van Ghendt ter causen vanden gouvernemente van diere bij middele ende onder

tdecxele van haere quaede costuyme ende usaigen, die sij daer te vooren hadden, die hij al te nieuten dede, wilde ende ordonneerde bij expresse alst blijct ten beghinsele ende oock jnt hende van sijne brieven, dat teeuwighen daghe ende eeuwelic gheduerende men dat soo onderhouden ende uuseeren soude, ende niet anders, sonder nemmermeer ter contrarie te gaene ofte te doene bij gheenen juge noch bij andere manieren, confirmerende de previlegien vande stede van andere saecken, daeraf hij niet gheordonneert en hadde, sonder te confirmeren ofte approberen haere costuymen, dewelcke ooc hij jn dese saecke gheen stede hebben en wilde; ende wies hij confirmeerde, soo reserveerde hijwaert datter eenighe poincten waeren die niet rechtveerdich en waeren, dat sij gheweert souden sijn ende ghecorrigiert bij zekere manieren, verclaert jn sijne voors. letteren, zoo blijckent dan openbaerlic dat hij deser saecken angaende den voors. vernieuwen vande wet men hem fonderen moet ende rusten up tvoors. previlegie, ende dat hauden ende wachten jn sijn termen, sonder eenichsins tansiene eenighe costuymen ofte usaigen ter contrarie, de welcke men eer schuldich es te noumene corruptelen ende abuysen, dan costuymen ofte usaigen, ende dat men heeft willen spreken van dekenen ende van zeker manieren van doene van haeren zijde, angaende den vermaecken vande wet, tmach wel zijn dat binnen eenighen tijde de dekenen hebben willen aen hemlieden trecken ende hem zelven toegheven veel machten ende aucthoriteyten, ende speciaelic alsmen secht te willen noumen de vier kiesers te sijne vander stede weghe, ende daerjn hebben zij herde qualic ghedaen, ende en es niet meer schuldich ghedoocht te sijne, want bijden jnhauden vande previlegie de electie behoort toe den XXVI schepenen, ende bij gheenen jngaene en mach noch en eyst hemlieden niet

schuldich ghenomen noch gheweert te sijne, hoe wel dat binnen eenige jaerschare ende tsindert eenighe tijde de voors. dekenen ghenoemt hebben de XXVI schepenen de voors. vier kiesers vande stede, ende dat naer de nomenatie der schepenen, die ghecosen hebben, men es niet schuldich daerup te lettene, want zij hebbent bij haeren wille ghedaen, ofte bij gratien, ofte bij bedwanghe, alsoo dicwils alst hemlieden goetdinct. Ende eyst ghedaen ofte gheschiet bij bedwanghe, soo en dooghet niet, ende de beschuldighe waeren schuldich af ghepuniert te sijne, ende soot langher ghedaen es gheweest naer dat jeghens tprevilegie es jeghens den ghemeenen oorboor vande stede ende jnsetene van diere, soo volchter dan dat trecht van mijnen voors. heere ende tjnhouden van de previlegie niet en mach vermindert sijn; naer dat de zaecke te kennesse comt, soo moet men ter waerheyt sonder fixie onderhouden tzelve previlegie ende versteken al tghene dat men segghen soude willen dat ghedaen es gheweest ter contrarie, jn wat manieren dat es, directelic ofte jndirectelic, ende al dies ghelijcx machmen andwoorden up dat men segghen wilde dat binnen langhen tijt ende jn veel jaeren, de vier kiesers van mijns heeren weghe met den vier kiesers vander stede ghecosen hebben om scepenen te wesene, vele vanden lede vande neeringhe ende ooc vele vanden lede vande weverie, ende dat ten half ougst lestleden sijt anders doen wilden ende sonderlinghe en wilden niet ghepayt sijn vanden voors. Daneel, noch vanden ghenen, die hij daertoe ghenoemt hadde, ghenomen dat jn tijden voorleden de vier kiesers van mijns heeren weghe te vreden gheweest zijn te kiesene met den kiesers vander stede, eenighe vanden lede vande neeringhe ende vande weverie, sij hebben dat ghedaen bij haeren vrijen danck, sonder bedwanc, ooc van tvoors. previlegie, ende en

verclaert niet van wat staete ofte ambachte de XXVI persoonen, diemen kiesen sal, wesen sullen, maer secht alleenelic dat men kiesen sal XXVI goede mannen vander stede, de souffisanste naer haeren advijse, om die stede die jaerschare te regieren; ende alsoo, van wat staete ofte ambachte datse zijn, men machse nemen, behoudens datse goede mannen sijn ende daertoe nut ende oorboorlic. Ende jn deser manieren zo blijft de kuere ende es schuldich te blijvene bij de voors. previlegie jnden vrijen wille vande voors. acht kiesers; ende aldus dan up dat hier voormaels de vier kiesers van mijnen gheduchten heere met den anderen kiesers hemlieden ghewillecuert hebben te kiesene eenighe vanden lede vande neeringhe ofte vanden weverien, ende hoe wel dat alsoo gheschiet es bij vele ende langhe jaeren, dat es gheweest om datse hemlieden dochte nut ende oorboorlic wesende, ende zulcx was alsdoe huerlieder opinie; maer ten es niet gheseyt dat zij daertoe benoodicht ofte bedwonghen waeren ofte schuldich sijn te wesene dat altijts te doene ende te continueren ten wille ende poste van anderen jeghens haeren eedt ende ten laste van haerlieder consientie, bijden welcken gheen costuymen ofte usaigen hem hierjn bringhen en mochten; ende twaere ooc jeghens alle rechten divine; natuerelic civile ende moerelicken te willen bekeeren jn servituyte ende bedwanghe tghene dat jn vrijheden es, ende maer en waer de vier kiesers vanden prince niet meer schuldich te noumene sijn dienaers, maer cnapen ende dienaers vande dekenen, ende twaere naectelic jeghens tvoors. previlegie, dwelcke nu de principaelste fondatie es vande stede van Ghendt, daerup dat alle de jnwoonende schuldich zijn te rusten ende fonderene; ende met der quetse, die mijn gheduchte heere daerin heeft als prince, van sijnen weghe soo aensiet hij ooc de quetse van zijnder stede, die niet cleen en es, up dat

sijt wel verstaen willen ende wel overdincken de groote sware exactien ende settinghen, die hier voormaels gheschiet sijn bijden dekenen onder tghemeene volck ende onder tdecxel vanden gouvernemente, dat zij noch wel wilden continueren, maer vervoorderende hem diet ghedooghen wilde, nochtans zijn zij schuldich bij haeren eede de handt te haudene naer haerl. macht aen de heerlicheyt van haeren prince, ende ten onderhouden vande previlegien vande stede, ende ter contrarie van dien het zijn de ghene zelve, die jnbreken de previlegien ende daghelicx overgrijpen de hoocheyt ende heerlicheyt van haeren prince jeghens den ghemeenen oorboor ende welvaert vande stede ende van allen den landen, ende speciaelic den voors. Daneel, van welcken elc levende weten ende kennen mach bij dat voors. es, sonder meer verhaels dat mijn gheduchte heere soo lancx soo meer cause heeft qualic ghepayt te sijne; ende dat oock de voors. vier kiesers van mijns heeren weghe goede ende juste cause ghehadt heeft te wedersegghen ende te belettene de kuere, die de vier kiesers vande stede doen wilden vanden voors. Daneel ende vande sijne, de welcke nochtans niet jeghenstaende al dat voorseyt es, bij verdreeghe, violencien ende bedwanghe ghedaen ende duerghedreghen, onbehoorlic ghelijck alst verclaerst es, daeromme mijn gheduchte heere niet te vreden en es noch schuldich en es ghepaeyt te sijne ende met goeder ende rechtveerdighe cause en haudt hij noch en kendt den zelven Daneel, ende noch die hem noumen schepenen wesende te Ghendt, over wet noch over schepenen; maer mijn heere en maect gheen twijfele, waert dat tvolck vande stede wiste ende gheadverteert waere vanden grooten grieve ende quetse, dat hij er jn heeft ende draecht, ende sonderlinghe den ghemeenen oorboor vande stede, sij souden zelve clachte commen doen

ofte senden bij mijnen gheduchten heere ende souden hem beclaghen, ende bidden hem om remedie ende voorsienicheyt. De voorders, haer grave ende graefneden van Vlaenderen, hebben hier voortijts wel voorsien jn zulcke zaecken, ende mijn gheduchte heere, hier jeghenwoordich, en es niet minder van machte dan zijn voorders gheweest hebben. tEs waer, dat sindert den tijt, dat hij ter eerlichede commen es, XXX jaer eyst gheleden of daerontrent, hij heeft zijn landen ende ondersaeten jn goeden payse ende justicien ghehouden ende speciaelic ditte zijn landt van Vlaenderen, jn welcke, om jonste, die hij daertoe heeft, hij gheresideert heeft ende hem daerjn meer ghehouden dan jn eenich van sijne andere landen, ende boven al ghemint, ende zonderlinghe zijne stede van Ghendt, de welcke hij meer ghedaen heeft dan eenich vande andere; ende es te hemlieden waerts gheweest sachmoedich ende ontfermertich; ende dat alsoo waer es, hij heeft hemlieden meer vergheven vrij ende quycte sonder eenighen cost dan eenich van sijn andere steden van Vlaenderen, te weten es dat jnde beroerte ende wapeninghe, die men te Ghendt maecte met hopene banieren, dies mach XVIII jaer leden sijnde, of daerontrent, jnde welcke versleghen waeren Jan Boele, overdeken, Daneel van Severen ende Joos Haesbeyt, schepenen vander kuere, ende veel andere uuyt der stede ghebannen ende haerlieder goet gherooft ende ghedeelt naer haeren wille, mijn gheduchte heere vergaft hemlieden al vrij ende quycte; noch een ander wapeninghe ende beroerte, die sij maecten ende trocken met opene banieren uuyt der stede ende deden onthoofden up een schavout, up den wech van Brugghe, zeven persoonen, ondersaeten ende dienaers van mijnen gheduchten heere, sonder cause ofte verdienste, ende sonder recht ofte wet, nochtans dat sij recht ende wet begheerden, dwelck mijn heere

vergaf vrij ende quycte; ende derde waerf maecten noch een beroerte ende wapeninghe, jn welcke versleghen ende vermoort was den overdeken, alsdoen ghenaemt Ghijselbrecht Pateete, jnsghelijcx ooc al vrij ende quycte, dus dan die van Ghendt hebben wel cause ende redene hemlieden grootelicx te belovene van mijnen gheduchten heere, ende Godt daeraf te danckene ende jnsghelijcx al sijn ander ondersaeten. Ende up dat zij wel overmeercken den staet ende dispositie vanden lande, neffens ende ontrent mijns voorseyts heeren lande gheleghen, ende vanden prince, diese toebehooren, ende ooc tgouvernement datter jn es, sij sullen bevinden dat mijn heere sijn lande ende ondersaeten ghehauden heeft ende haudt jn alsoo goeden payse ende justicie, als eenich prince, die ontrent hem gheseten es, ende Gode lof, tes wel jn hem te bewaerne, tonderhouden ende beschermen sijn hoochede ende heerlichede ende te corrigierene ende punierene de ghene, diet verdienen. Ende alle dese saecken heeft mijn voors. heere bevolen te segghen ulieden eerweerdighe vaders, mijn heere den prelaeten ende prior vande Chaertruesen, ter jeghenwoordicheyt vande ghedeputeerden vande steden ende wetten van Brugghe, IJpere ende vanden Vrijen, ende van sijnen raedtslieden, ende van andere, die hier jeghenwoordich zijn, ten eynde dat ghij daeraf goet ende rechtveerdich rapport doet, alsoo hij sijn betrauwen daerjn heeft, ende dat alle de ghene, diet hooren zullen, gheadverteert zijnde vande waerheyt ende hemlieden niet en rusten noch en abuseren ten lueghenen, die den zelven Daneel ende de sijne ghesaeyt ende ghestroyt hebben. Ende het schinct wel, dat die vande stede van Ghendt, jnde welcke mijn heere hier voormaels goet volck ghevonden heeft ende menichte van goede lieden, hemlieden wel gheadverteert zijnde ende beraeden wesende ende onderdanich sijnde mijnen gheduchten heere, haeren

prince, als goede ondersaeten hemlieden jn deser saecke moghen voughen, sullen ende schuldich zijn te voughene ende van hem verzoucken voorsienicheyt, dwelc hij wel jn meeninghe es van doene jn zulcker maniere, dat sijn recht ende trecht van sijnder voors. stede wel daerjnne bewaert wesen zal bij der gheliefte Godts.

Al dit aldus gheseyt ende vertoocht bij der mont van mijnen voors. heere den canselier, de prelaeten ende prior ende de ghedeputeerde vanden lede, knielende alle ter eerden, ende mijn voorseyde heere deetse doe upstaen ende seyde selve hemlieden met der mont, tguendt dat hier naer volcht:

tGuent dat hu mijnen canselier gheseyt heeft, ic hebt hem bevolen te segghen ende de zaecke es waerachtich, ende daer en es gheen twijfel jn te maeckene; die voorders van Daneel Sersanders hebben goede lieden te mijwaerts gheweest ende hadden mij noode ghedaen, dat hij mij ghedaen heeft, want jeghen mij, die zijne prince ben, es hij valsch, quaet ende onghetrauwe ende versworen; ende oversulc kenne jck hem, ende die van sijner sijde aliansie sijn ende diet voort aen wesen sullen, jc salse houden ende rekenen over quaet ende valsch te mijwaerts. Jck weet wel datter zijn diet hem raeden ende favoriseerden, ende hij en eyst alleene niet, ende en heevet van hem zelven niet. Eyst niet een groote valscheyt gheweest dat hij gheseyt ende ghestroyt heeft onder tvolck, dat jc hem hebben wille doen vermoorden? seker waert dat jct doen wilde, hij, noch den meeste van mijnen lande, naer mijn advijs, en soudens hem niet connen ghewachten. Ende Godt sijts ghelooft: jc en hebbe gheene zulcken naeme ghehadt tot noch toe; niet dat jct segghe om mij daeraf te beclaghen,

want jc en soudts mij niet gheweerdighen. Ende eer jc consent gave dat hij ofte de sijne schepenen wesen ofte blijfven souden jn mijn stede van Ghendt, jc liet mij liever jn sticken snijden; ende jc en gheloove niet dat men jn terme van justicien ende van rechte mochte ofte soude sustineren ter contrarie, ghemeerct dat hij sulck es als jc gheseyt hebbe; ooc alsoo varinck als ic jn dese saecke gheweten hebbe, ende de maniere, diemen daer ghehouden heeft, soo hebbe jc ontboden mijnen bailliu van Ghendt ende hebbe hem verlaeten vanden officie ende hebbe hem gheseyt dat hij mij niet meer daerjn dienen en sal. Ende ooc sal jc weeren ende doen aflaeten alle mijn andere offichiers, die jcker hebbe, want den voors. Daneel ende de sijne sijn daer ghenouch bailliu, deken ende schepenen ende al datter ghecreect, ende naederhandt sal hij hem heere vande stede maecken, up dat hij mach als andere hier voortijts hebben wanen doen; jck ende mijn lieden ende offichiers en zullen varinck daer niet meer te doene hebben, naer dat mij dijnct. Ick advertere ulieden gheerne van al dese zaecken, die waerachtich zijn, ten eynde dat ghijse jn uwe memorie haudt, ende dat elc uwer jnt sijne daeraf advertere alle de ghene, diet behooren zal, ende sonderlinghe den ghenen, die ghij daeraf sult hooren spreken, want jeghen alle waerheyt den voors. Daneel ende de sijne jnflameren daghelicx mijn volck ende jnformerense van vele lueghenen jeghens mij ende jeghens mijn dienaers; ende tgheeft mij groot wondere ofte mijn lieden van Ghendt sulcx zullen willen hauden ende draghen sulc eenen man, als de voors. Daneel es jeghen mij, die hemlieden altijts gheweest hebbe ghenadich prince; want alle zaecken, die sij mij noynt *(sic)* mesdeden, jc hebt hemlieden liberalic vergheven om de groote minne, die jc themlieder waerts hadde, dwelc ic niet ghedaen en hebbe gheen van mijn andere ondersaeten.

Ende mijn voors. gheduchte heere boot te tooghene ende ghevene den ghedeputeerde van Brugghe, IJpere ende vanden Vrijen, de briefven ende acten van eeden, ghedaen bijden zelven Daneel naer zijn andwoorde; maer zij andwoorden dat zij hielden ende beter gheloofden dan de brieven, belovende naer andwoorde de voors. prelaeten ende prioor vande Chaertruesen goet ende waerachtich rapport te doene daeraf der stede van Ghendt ende dander ghedeputeerde, ooc elc jn tsijne. Ende alsoo schieden sij van mijnen voors. heere den hertoghe van Bourgoingnen.

Jn dit jaer van XIIII^{c} LII, up den X dach van Maerte, jnde halfvasten weke, wiert een accordt ghemaeckt tusschen den prince ende die van Ghendt; ende de wet wiert vermaect alsoot den prince begheerde; ende heer Gheeraert van Ghistele wiert hoochbailliu van Ghendt. Doen wierden ghebannen, die de beroerte hadden helpen maecken tusschen den prince ende die van Ghendt, te wetene Pieter Beys, Pr Huereblock, Lieven vande Pale, Christoffels de Grave ende Pieter Goetghebuer. Doen quamen vier ghesellen vande weverien, uuyt laste vanden prince, te Ghendt omme beroerte te maecken binnen der stede en begheerden thebben drij persoonen, die binnen Ghendt waeren, te weten Daneel Sersanders, Lieven de Pottere, overdeken, ende Lieven Sneevoet, om den prince sijnen wille daermede te doene, souden die van Ghendt pays hebben - twelck hemlieden ontseyt was. Daer naer quamen zij wederom met briefven ende seghelen, begheerende den zelven heesch, maer twas hemlieden noch eens ontseyt. Ende dit waeren ghesellen van avontueren, diet up sauvegaerde vanden prince deden; deene was ghenaemt Pr Pincke,

dander Bauduyn de Hamere, de derde Coolbrant. Corts daernaer ontboot hertoghe Philips die van Ghendt, dat uuyt elcke neeringhe een teghen hem souden commen spreken te Dendermonde up saulfconduicte; zijlieden, daer commende, zoo begheerde hij de voors. persoonen thebben, oock dat hij de wet vermaecken wilde te sijnder belieften, ende dit en wilde den prince niet afgaen. Hierop was te Ghendt collatie ghehauden ende men sout al ontseyt hebben, maer binnen middelen tijde quam Collaer vander Clite, souverein (*bailliu*) van Vlaenderen, ende heer Gheert van Ghistele, hoochbailliu van Ghendt, met briefven, segghende, dattet al pays was ende dat die bovenscreven drij persoonen bij den prince trecken souden om hem verghiffenisse te bidden. Ende als zij bij hem ghecommen waeren, zo dede hijse uuyten lande bannen, te wetene Daneel Sersanders twintich jaer, Lieven de Pottere XV jaer ende Lieven Sneevoet thien jaer. Dit ghebuerde den XIII dach van Hoymaent jnt voors. jaer.

XIV^{c} LXXVI.

...Jn dit jaer van LXXVI rees binnen Ghendt groote zwaricheyt ter causen van zeker acte van verbande om te weten wijen datse waeren, die de zelve acte van verbande vercreghen hadde zonder wete vande ghemeente, waeromme de ghemeene dekens vande LIII neeringhen, metgaeders schepenen van beede de bancken ende beede de hueverdekenen, die alsdoen dienden, vergaedert waeren up den Collatie soldere tot ter tijt dat men bevonden hadde dat jnt jaer LXVIII, doen Roelandt van Wedergrate, m^{r} Philips Sersanders ende Olivier de Grave dienden als schepenen vander kuere, doen de zelve acte

van verbande, boven ghenomt, ghemaect was bij hemlieden ende huerl. medeghesellen, omme twelcke de zelve drij persoonen ghevanghen waeren. Ende dese acte van verbande hielt jnne ende sprack dat, zo wije hij waere, die eenighe waepeninghe maecte binnen deser stede van Ghendt ende ghevanghen worde, die soude verbueren zijn lijf ende goet; ende de kinderen, die achter hemlieden bleven, die souden verliesen het goet dat hemlieden verstorfven waere van huerlieder vadere. Ende voort soo soude den heere dat zelve goet andveerden als zijn propre goet; bet voort soo souden de kinderen van zulcken persoone verbueren ende verliesen teeuwighen daghe ende alle die naermaels gheboren souden werden huerlieder neeringhen ende vrijheyt van dien, daer heurlieder vadere ter causen voorscreven omme ghestorfven waere. Ende voorts zo hielt de zelve acte noch jnne, dat zo wije yemant wiste, die uuyt waere om eenighe beroerte ofte wapeninghe te maecken ende sij dat verzweghen ende niet te kennen en gaven den heere ofte der wet, die soude zijn gherecht metten zweerde, jndien dat mense ghecrijghen conste, ende huerlieder kinderen staende jnt zelve jn alder manieren, ghelijc de kinderen staende dies vadere de wapeninghe ofte beroerte ghemaect hadde ofte helpen maecken, dwelc gheheel ende al was contrarie der previlegien deser stede; want het previlegie zecht ende verclaerst, dat gheen poortere van Ghendt niet meer verbueren en mach dan tlijf ende tzestich ponden parisis. Ende binnen den zelven avonde, naer dat de zelve persoonen hier vooren verhaelt, ghevanghen waeren des smorghens up den soldere, soo was ghevanghen Pieter Huerebloc ende hij was gheworden heere vanden Raede jn Vlaenderen. tSanderdaechs daernaer worden ghevanghen Jan Poucke, Jan vande Poele, temmerman, ende Mr Pieter Baudens. Ende binnen thien ofte twaelf daghen daernaer

jnde weke van half vastenen zoo waerender drije onthooft: des donderdaechs Pieter Huerebloc, des vrijdaechs Mr Pieter Baudens, des saterdaechs Jan van Poucke. De cause was, waerom dat sij storfven, om dat zij binnen der tijt dat zij tregiment vande stede ghehadt hadden langhen menighen tijt, dat sij ghegheven hadden groote sommen van penninghen vander stede goede aen diveersche heeren om altijt ten coste vande stede te blijfven jnt regiment, welc goed ende ghelt sij ghegheven hadden sonder wete ofte consent vande ghemeente deser stede. Ende hadden boven dien vercocht vele diveersche renten jn haerliederen tijt ten laste vander stede, ende het ghelt daeraf ghestolen ende ghenomen tot huerlieder proffijcte, welcke zaecken zij ghedaen hadden contrarie der costuyme ende previlegien vande stede, want de regierders niet en vermoghen te ghevene noch te belastene sonder de wete ofte consente vande ghemeente ende den drij leden deser stede, daerom dat se onthooft waeren up een schavout voor sgraven steen, up de Veerleplaetse, ende daernaer begraven elc naer zijnen staet. Ende dat het goet, dat zij bij alzulcken middele der stede ghestolen hadde, dat moesten de kinderen ofte de hoirs der stede weder gheven ende restitueren....

....Item des maendaechs jnde goede weke zo quam vrau Marie de graefnedinne van Vlaenderen bidden die van Ghendt voor de voorn. heeren (*den canselier ende den grave van Himbrecourt ende mijn heere den protonotaire*, *verbeyder van tbisschopdom van Terruwaen*) die ghevanghen laghen; ende doen was huer gheseyt dat sij besworen hadden recht te doene alsoo wel over den rijcken als den aermen. Ende doen waeren gheordonneert van mijnder vrauwen weghe metter wet van Ghendt acht edele heeren omme metter wet van Ghendt te hooren huerlieder examen ende verlijt, dat zij verlijden zouden. Ende up den

witten donderdach des smorghens waeren dese acht voorn. heeren ende schepenen van beede de bancken ende de dekenen jnden Wal ofte princen hof, bij mijnder vrauwe de graefnedinne, ende gaven haer te kennen tverlijt van Hugonet den canselier, hoe dat hij verkendt hadde dat hij de briefven onthouden ende verdonckert hadde, die hertoghe Caerle daer voor Nanchy tot zijnder dochtere ghescreven hadde angaende den ghebreke des leghers, ende andere zaecken, ter oorloghe dienende, jnde welcke ghescreven stont dat ten waere dat men hem victuailge tot sijnen legher sonde, sou soudt gans met hem ende met zijnen volcke ghedaen zijn; ende voorts gaven zij ooc te kennen het verlijt vanden grave van Jmbrecourt. Ende up desen zelven dach voor den noene waeren zij beede ghehaelt uuyt het Graven casteel ende alsoo ghebrocht jnde vierschare vande kuere, daer datse beede verwijst waeren ter doot. Ende upden zelven voornoene was mher Jan van Melle, ruddere, ghebrocht ter vierschaere ende wert ooc verwijst omme dat hij vele diveersche heeren hadde ghegheven vander stede goede, zonder consent vande drij leden vander stede van Ghendt; ende dat hij zelve groot goet ghestolen hadde, sijnde jnden dienst vande stede, te weten upper ontfanghere vande stede. Ende de zelve Jan van Melle was ghehaelt bij de Witte Crappoenen jnde stede van Dendermonde. Ende dese drije aldus verwijst zijnde, soo waeren zij naer den noene ghebrocht up de Vrijdachmaert up een schavout, present de neeringhen, die daer jnde waepen stonden[1].

(1) Het overige nagenoeg als in het *Memorieboek van Gent*.

XIIII^{c} LXXXI.

Jn dit bovenscreven jaer van XIIII^{c} LXXXI, voor alder heylighendag, rees een jnconvenient tusschen deser stede van Ghendt ende den Predicheeren ofte Jacoppijnen, ter causen van een sermoen, ghedaen bij Mr Jacob Weyts, die seyde datter eenighe waeren die varieerden ofte twijfelden jn eenighe poincten vanden gheloove, waerom de heeren vande wet jn dien tijt waeren vervolghende voor den bisschop van Doornicke als datter sententie was ghegheven up den voors. Mr Jacop Weyts ende gheappelleert ende ghejnsinueert ende boven dien wart verboden met eenen trompette, dat niemant, wie hij waere, conversatie en name noch aelmoesse en dade de zelve Jacoppijnen, heymelic noch jnt openbaer, up vijant te sijne ende correctie van schepenen; ende boven dien verbodt ghedaen jeghens hemlieden te spreken nochte messe te hooren.

Item up onse Lieve Vrauwen avont jn maerte daernaer volghende was het clooster vande Jacoppijnen open ghedaen bij consente vanden heere ende wet, dwelc zij hadden doen sluyten naer het verclaers alsvooren; ende daer wierden uuyt ghehaelt ende ghevanghen ende jnt Sauselet ghesteken Mr Jan Uuten hove ende broeder Jan Mannens, religieusen van tzelve cloostere, maer wierden seer corts ontsleghen.

Item upden XXVII^{en} maerte was tclooster ten Predicheeren teenegaeder open ghedaen ende sij moest ten preken jn drij plaetsen, daer sij te kennen gaven dat zijlieden qualic ghepredict hadden angaende van tguent hierboven ghescreven, ende baeden den volcke dat sij met hemlieden wilden te vreden zijn dat se mesdaen hadden jeghens die van Ghendt.

XIIII^{c} LXXXV.

Item gheduerende dit bovenscreven schependom, te wetene den VII^{n} Wedemaent..... wart binnen Ghendt eene waepeninghe up ghestelt bij eenighe notabele persoonen ende bij speciaele bij de vrije schiplieden, met de vleesschauwers ende andere goetwillighe ter voordernesse vanden payse; ende worden terstont ghevanghen metten heere Daneel Onredene, voorschepenen vander kuere, Jacob Heyman, ooc schepenen, ende Gillis vanden Broucke, ende corts daernaer mijn heere van Reesseghem, ende gheleet jnt sGraven steen. Ende tsanderdaechs daernaer wert de gheheele wet, metgaders alle de dekenen ende de deken vande weverie met alle zijne gheswoorne verlaeten.....

Jn dit bovenscreven jaer van XIIII^{c} LXXXV, jnt schependom van Jan van Vaernewijc, heere van Bost, den IX^{n} jn Wedemaent, waeren ghehaelt ende ghevanghen te Aelst Willem Rijm ende Jan van Coppenholle.

Item ten zelven tijden waeren ooc ghevanghen te Ghendt Justaes Schietcatte, overdeken was jnt voorleden jaer van LXXXIIII, Pieter van Hauwaert schepenen was, Jan de Crane, Mr Jan vanden Broucke, Jan Rufelaert.

Item up den XIIII Wedemaent waeren verwijst Willem Rijm ende den voorseyden Daneel Onredene ende gheexecuteert up een schavaut up de maerct, present den ghemeenen volcke jnde wapen staende.

Jtem alsnu up den XVI^{n} Wedemaent vonden hemlieden mijnheere van Beveren ende Mr Rijckaert Uuyten hove omme te vindene alle middele van payse, achtervolghende welcken ghecoren waeren drije notabel heeren, te weten mijn heere van Ste Pieters, Mr Pauwels de Baenst, president, ende mher Adriaen van Raveschoot, omme te treckene bijden hertoghe van Oostenrijcke omme te tracteren van payse.

Item alsnu den XVII^{n} Wedemaent wart groote beroerte bij nachte up de maerct onder tvolc bij toedoene van eenen Adriaen van Thielt, jae zoo groot ende zulc gheschil om elcanderen up te smijtene, zo verre dat alle de ghevanghenen moesten ontsleghen ende ter maerct brocht zijn, nochtans dat zij er vooren ghevanghen waeren ende te rechte ghestelt uuyt laste vande ghemeente. Ende wart doen gheordonneert dat niemant meer dan een jaer officie hebben en soude, ende zes jaer wepelen, ende dat ghedaen, terstont trocken *(sij)* vande maerct.

Ende tsanderdaechs up den XVIII^{n} trocken de voors. notabele heeren bij den hertoghe van Oostenrijcke om pays te maecken, de welcke wel ontfanghen waeren; ende binnen middelen tijde up den XXII in Wedemaent vant hem de voors. binnen Brugghe, ende daer wart tbestant ghemaeckt van twaelf daghen ende daer waert den heere van Gruythuuse ghevanghen met meer andere.

Item up onse Vrauwen dach jn hoymaent jnt voors. schependom was te Ghendt den pays ghepublyeert ende uuytgheropen tusschen den voors. hertoghe van Oostenrijcke ende den lande van Vlaenderen. Ende den VII Hoymaent quam de voorn. hertoghe van Oostenrijcke binnen Ghendt met groote macht van edelen ende andere volc van wapenen, te peerde ende te voete. Ende des ander daechs track de voors. hertoghe met sijnen sone Philips naer Ste Pieters, tSente Jans ende daernaer up toochuus, up de Vrijdagmaerct, ende bezwoer jn alle drije de plaetsen princelick voocht, regent, mamboir ende gouvernuer te sijne slandts van Vlaenderen, tot dat hertoghe Philips zijnen zone commen zijn soude ter rechter aude. Ende jnsghelijcx wart hem daer trauwe ende hulde ghesworen vande wet ende den ghemeente vander stede, midts welcken den pays aldaer claerlic uuytghelesen was jnt langhe ende ghespecifiert de persoonen, die buyten den payse waeren, te wetene

de heere van Rammont, de heere van Gruuthuuse ende mijn heere vande Vere, alle drije vanden ordene vanden toysoene d'or; ende daernaer zes persoonen van Ghendt, te weten Laureins van Massemene, Jacop ende Jaspar Heyman, Jan van Coppenholle, Gillis vanden Broucke ende Justaes Schietcatte ende meer andere van Brugghe ende IJpre, tot achte. Item ende terstont wart Mathijs Peaert ontboden up tvoors. toochuus bij den voorn. hertoghe van Oostenrijcke, ende omme dat de zelve Matthijs die cause ende oorspronck gheweest hadde, metgaders de vrije schiplieden van Ghendt, vande wapeninghe, uuyter welcker den pays toequam, wart aldaer de voorn. Matthijs rudder ghesleghen bijder handt vanden voors. hertoghe van Oostenrijcke ende met dien hinck hij hem Matthijs anden hals een costelicke gauden ketene.

Item alsnu up den XI^{n} Hoymaent rees binnen Ghendt een felle wapeninghe bij toedoene van sommighe quaetwillighe vander zelver stede, die trocken ter maerct zonder cause ofte redene, met bannieren ende met engienen, sonder van daer te willen vertrecken jn eenigher manieren; maer dat meer was, trocken voort tot up Ste Pharahilde plaetse met opene banieren ende engienen, schietende te Walle waert, daer de voorn. hertoghe van Oostenrijcke ende Philips sijn sone jnne was, huerl. natuerlicken prince ende heere, boven den payse ende eede, bij hemlieden te vooren ter maerct ghedaen; nochtans en hadde ghedaen de groote deucht ende compassie vanden voorn. hertoghe van Oostenrijcke, die daer ter maerct oft up de plaetse waeren, souden daer alle ghebleven hebben ende de stede ghepilgiert ende jn vreese verberrent te sijne. Ende terstont siende de groote macht vanden prince, trocken snuchtens tijlic elck zijns, zo zij best consten, ende met groote vaere, omme welcke voors. wapeninghe waerender zeven

verwijst ter doot, met eenen vonnesse, te wetene Jan Goethals, Ghijselbrecht Aelterman, Vincent de Ruddere, Willem de Boo, Olivier Oste, Lossche Loy ende Lieven Deynoot, f^{s} Victoirs.

Item alsnu upden XII Hoymaent vertrack hertoghe Philips uuyt Ghendt ende wart gheconvoyeert vanden hertoghe van Oostenrijcke, zijnen vadere, tot buyten poorten ende voort tot Dendermonde met veel edelen ende volc van wapenen.

Item jn Julio wart binnen Ghendt een collatie vergaedert omme up te doene de doliancie vanden hertoghe van Oostenrijcke vanden faicte ende wapeninghe, gheschiet op de Veerle plaetse jeghens den pays ende hoocheyt vanden hertoghe ende sijnen sone; ende gaf over al tguent dat hij was begheerende jn beteringhe, naer tverclaers vanden capittele, dies ghewaghende; jnt welcke de drij leden van deser stede consenteerden, biddende om eenighe artijckelen gheroyeert thebben, die hemlieden gheconsenteert waeren uuyt speciaelen gratie. Ende ten zelven daghe waeren omme de zelve commotie ende faict onthooft Anthonis van Nieuwenhuus, ende ten voornoemden daghe ghebannen dese naervolghende persoonen, elc vijftich jaer uuyt Vlaenderen, te weten Lieven Brixis, Michiel de Keersmaeckere, Jacob de Wilde, hautbrekere, Boudijn van Rosiere, Mr Jan vanden Broucke, Boudijn de Smet, f^{s} Boudijns, Jan Lachemoen, Joos vander Schuere, Jacob Heyman, Jan Brouckaert, Loy de Baen, Anth. Colpaert, Jan Neerinc (jn den Hoyaert), Lieven de Moor, Marten vanden Bundere, Paesschier Minnaert, Jan de Bru, Lieven Steppinc, Pieter Rommelien, Mattheus van Loo, Gillis de Buc (de jonghe), Hendric van Belle, Pauwels dHamere, Lieven dHamere, Pieter Clyncke, scrijnweerckere, Laureins de Coc, Jan Maes ofte Meskin, Jan Spilioen, Lieven van Praet, backere, Jan van

Roome, keersmaeckere, Jan Vlaminc, te Spriete, Symoen vander Clijnghen, Gillis vanden Eede, schoemaeckere, Jan de Commere, smet, Joos vander Haghe, Joos van Lambrugghe, Hanneken vander Gracht, Pieter Cosijn, Lieven Hauwe.

...Item up den XXIX der zelver maent waeren dese naervolghende persoonen ghebannen, elc vijftich jaer, ter causen alsvooren, te weten Jacob de Beer, Anth. Billau, Jan Billau, Lieven de Meyere, causmaeker, Jan Baers, Jan de Munc, schoemaecker, Vincent vanden Wijngaerde, Lieven Ghijselins, Jan vander Dijcstadt, Jan de Crane, dhaude, Hendric de Vleesschauwer, Gillis Rogiers, Joos de Brune, Zegher vande Velde, Everaert Spaercke, Joos Billau, Jacop dHamere, Jan de Peystere, up tSant, Jan Uuyter Meere, Jan de Witte, Gheeraert vanden Plassche, Joost vanden Haute, Marten Lijnezone, Jan Moens, Jan Coolins, Jan Valcke, Lieven Beyaert, Jan Pieters, turfdraghere, Joos vanden Bossche, Lieven van Hersele.

XIIII^{c} LXXXVI.

Item jnt jaer van XIIII^{c} LXXXVI, up den XIII Septembre, was bevonden dat hemlieden zeker persoonen upstelden ende vergaederinghe maecten bij nachte jnden lochtinc vanden Volders huus omme te maecken commotie ende wapeninghe binnen deser stede ende faict te doene up heere ende wet ende anderssins, van welcke voors. persoonen ghecregen ende capitaelic gheexecuteert waeren ten twee reysen vier mannen, de twee eerste ghenaemt Laureins Clouckaert ende Cornelis van Belle, ende dander twee.....Ende midts der absentie vande andere, die hemlieden vluchtich maecten ende ontquamen, waeren ghebannen de persoonen hier

naer volghende elc vijftich jaer uuyt Vlaenderen, te wetene Jan vande Venne, Jacob de Mueleneere, f^{s} Jacobs, Mr Marten de Baerdemaeckere, Clays van Kerrebrouc, Pieter de Roovere, Lieven vander Dijcstat, Jan Clouckaert, Jan dHamere, Joos vander Burch, Lieven van Havertuyn, Jacob vanden Hecke, Clays van Reesseghem, Jan Uuyter Meere, Macharis Pieters, Matthijs Blaublomme.

Item hiernaer upden XXVII Meye jnt schependom vanden jaere XIIII^{c} LXXXVI hiervooren ooc uuytghetrocken, ten neghen hueren voor den noene ofte daerontrent, zoo quamen eenighe vande voorghenomde ballinghen totten ghetalle van XVI ofte XVIII tSente Baefs jnne, met roepen ende teeckenen te maecken van beroerten, wel voorsien met ghespannen boghen ende andere wapenen ende te slaene heere ende wet ende andere goede mannen, alst bleeck; sloughen jnt schepenhuus doot Jan van Vaernewijc, heere van Bost, hem ticht ghevende dat hij een paysmaecker gheweest hadde, ende trocken voort met ghespannen boghen totter Vischmaerct ende som jn Sente Nicolaus keercke, met bloote messen, daer eenen priester zijn eerste messe sanck, ende moeste laeten sijnen dienst; ende quamen weder over doochpoort, daer sij vonden Denijs van der Sare ende.....cnape vande neeringhen, ende sloughense om doot slaen. Ende als zij zaghen dat hemlieden niemant met noch bij en viel, trocken zij zom naer den Wijenaert, omme te ontcommen ter Keyserpoorte uuyte, maer midts den scheerpen vervolghe van mher Joos van Ghistele, met die hem assisteerden, ende den recontre van Jacop Vollaert ende zijne bijstaenders, waerender ghevanghen tot vijfve vande voors. ballinghen, die hier naer volghen, te wetene Jacop de Mueleneere, f^{s} Jacops, Pieter de Roovere, Joos vander Burch,

Clays van Reesseghem ende Lieven vande Walle; ende curts daernaer alle vijfve onthooft. Ende jnsghelijcx waeren ooc ghevanghen drije van huerlieder aderenten, gheen ballinghen sijnde, ende bij justicien ooc capitalic gheexecuteert, te wetene Olivier van Hulle, Gheeraert vander Heyen ende Jan Stuvaert, baerbier.

XIIII^{c} LXXXVII.

Jnt voorn. jaer ende schependom, jnde Maerte, waeren te Ghendt ghevanghen jnt Sauselet dese naervolghende persoonen: eerst mher Jan vander Gracht, ruddere, Jan Uuyten hove, f^{s} Jans, Michiel de Vroede, advocaet jnden Raede van Vlaenderen, Pieter Goossins, Denijs vander Sare, Joos de Rijdts, Pieter Beys, cupere, Jan de Wilde, brauwere, ende Steven Moerslach. Ende schepenen vander kuere lieten dese voors. persoonen executeren bij nachte van eenen Remeus Hubert, schoenmaeckere. Ende daer was bij Jan ende Willem vander Vennen, Lieven van Roesen, Olivier Vaenkens ende meer andere. Ende Jan Fant die drouch het bloet uuyte jn eenen eemere, jnde heymelichede, telcken alsser eenen onthooft was; ende tghebuerde voor den aultaer vanden Sauselette, maer Steven Moerslach was ghebiecht ende zijn haer afghesneden ofte ghecort, maer duer de bede van broeder Willem Moerslach, tzelfs Stevens broeder, de welcke was biechtvader van alle anderen, ende midts der bede vanden anderen broedere vande Augustijnen, zijnen medebroeder, de welcke vielen up haerl. knien, biddende Remeus den capitein duer de passie Godts voor den voorn. Steven. Ende duer de groote bede zoo sprack den capitein Remeus: ‘Steven, staet op, jck gheve hu u lijf.’

- Ende den voorn. Steven hadde gratie, maer en voer noinct sichtent wel, ende leefde niet langhe daernaer duer de groote vaere.

XIIII^{c} XC.

Jnt jaer neghentich, upden XII Wedemaent, dede mher Philips van Cleven dootslaen mher Adriaen Vilain, heere van Reesseghem, tusschen Meerelbeke ende Lederbeerghe.

Jn dit bovenschreven jaer ende schependomme quamen de Slusenaers binnen Ghendt ende sloughen doot Lieven Ghoeris, overdeken, ende daer warter vanden voorn. Slusenaers ghevanghen. Ende Jan van Coppenholle wart overdeken ghemaect; ende sij ghinghen ter maerct ende vinghen Willem Pijpe, de derde schepenen vander kuere. Ende Remeus capitein zijnde, dede den voorn. Willem onthoofden, want hij hadt up zijn conscientie.

Item jn dit bovenschreven jaer ende schependom was doot gesleghen Hubrecht van Lueribrouck, deken vanden ambachte vande weverie; ende jnt zelve schependom, den XIIII hoymaent, was doot gesleghen den voorn. capitein Remeus Hubert, vanden ghemeenen volcke, ende bij toedoene van Arent de Cleerck, gheseyt de Plougheneere; ende Jan ende Frans van Coppenholle, ghebroeders, waeren ghevanghen ende daernaer onthooft. Zij waeren beede up een huere gheboren ende up een huere onthooft ende beede jn een graf gheleyt.

XV^{c} VIII.

... Jn dit zelve jaer, den XXIII februarij, up eenen vrijdach, tsavons ontrent den vijf hueren, quamen binnen deser stede van Ghendt Maximiliaen, ghecoren keyser van Roome, ende met hem quam hertoghe Caerle, ons eerfachtich prince. Alvooren quamen met hemlieden wel thien hondert voetknechten, elc met eender spijsse, alle ghecleet met roode rocxkens ende roode causens; ende daeruppe stont eenen witten palstere achter ende vooren. Ende daernaer wel twee hondert peerdevolcx, al meest ghewapent, met standaerden zeer triumphantelic. Ende daer reden hem jeghens den apt van Sente Pieters, den apt van Sente Baefs, den hoochbailliu, de wet van Ghendt, den president (*van den Raed*) van Vlaenderen met sijnen staete, die de propositie dede jnt latijne, al met groote menichte van peerden.

Item eerst stont voor het beelde van Maria, ande poorte, acht tortsen, ende vande Dendermonsche poorte tot Ste Baefs stonden, over beede de zijden vande straete, LXXXIIII candelaers, ghemaect met Ste Andries cruusen, ende up elcke cruyse drij tortsen; ende aen het tabernakele aen sprincen hof stonden vijf tortsen, dus stonden daer ten laste vande ghebueren van Sente Baefs twee hondert vijftich tortsen. Men toochde aen tkeerchof een schoone figuere. Item vanden cloostere tot jnde stede stonden up candelaers met sente Andries cruusen ghemaect vier hondert tortsen.

Item upden Ham stacmen te waetere met schepen, doen hij daer lijdende was, ende stonden jnt zelve waeter up staecken ghestelt dertich pectonnen; ende noch jn den Ham, up sheerders torre, hondert tortsen. Item men sach uuyt alle de torren van Ghendt steken vierpannen; (*in*) de straeten waeren over beyde zijden, van daer hij quam tot jnt hof, vijf hondert ende vijftich

candelaers, ende elcken candelaere hadde drij tortsen ende drij tinnen platteelen; ende dezelve waeren gheveerwet root, wit ende ghelu, ende men lietse staen alle den nacht; ende de poortie vande stede vande tortsen bedroech XVIII hondert. Ende tusschen elck vande stede candelaers sadt een maecht up een tonne, ghedect met tapijtserie, ende elck met een tortse jnde handt, ende eenen bouck jn dander handt. Item up de Veerckens ofte Beestemarct ende Sandtbeerch stonden drij masten gherecht, elc met een crom cruuse met tortsen, bedrouch tsamen XXXVI tortsen, ende up den Zantbeerch stonden metten crompsele upden steenput twee hondert tortsen. Item up de tapijtsiers huus waeren onder ende boven twee hondert tortsen ende al met tapijtserien behanghen, ende daer stont een figuere. Item de Hoochpoort was overspannen met coorden, over de straete; daeranne hinghen vijfhoucken, up elcken houck vijf tortsen; daer waeren vijfenveertich houcken, dus daer vande tortsen II^{c}; voor de meersseniers huus wayst al becleet met tortsen, jnt ghetal van hondert vijftich. Up thof vanden ouden gulde van Ste Jooris stonden drij hondert tortsen, ende recht jeghens over vierden den hueverdeken met alle de dekenen met hondert tortsen. Ende recht teghen tschepenhuus over, vierde dhaude gulden van sente Sebastiaen met hondert ende vier tortsen. Item aen het Schepenhuus was ghemaect een costelicke poorte, up welcke poorte stonden de vier leden slandts met speellieden, ende was van schilderie seer costelic. Item aen het sGraven steen stont ooc een poorte ghemaect, mette schalmeijers deser stede, ende daer waeren up LXXIII tortsen; daer waeren baillien ghemaect over beede de zijden vande straeten, van peerden, daer heere ende wet stonden, elc met eender tortse jnde handt, ende naer schepenen hem streckende de poorters;

ende over dander zijde de schepenen van ghedeele ende den hueverdeken met zijne dekenen ende de gheswoorne vande weverie. De brauwers vierden teghen over tschepenhuus met hondert LXXV tortsen; die vande weverie vierden jnde *Zwane* met hondert vijftich tortsen; de gautsmeden jeghens over up haerlieder huus met tzestich tortsen; de scheppers vierden jnden *Ketele* met hondert XIX tortsen; de tijcwevers vierden jnden *Arent* up doochpoort met twaelf staigen hooghe ende XX voeten hooghe boven den huuse, met zes trompetten, ende hadden vijf hondert ende XXV tortsen; de smeden vierden jnden *Rooden hoet* met hondert XXV tortsen, staende alle in Ste Andries cruysen, met vier trompetten; de Vischmaerct hadde doen maecken een langhe stellinghe, daer kinderen van XII jaren up staecken te peerde, al jnt harnasch. Daer laghen jonghe maedekens ten steecspele ende men rieper: *Bourgoingnen!* ende braken menighe lansse. Daer waeren twee herrauten, deene vanden keysere ende dander vanden grave; deene riep: *Noël!* ende dander *Oostenrijcke!* Ende die trompetten sloughen. Ende daer stonden upde zelve stellinghe hondert tortsen. De schiplieden vierden upde Vischmaerct met zes hondert ende vijftich tortsen seer triumphantelic ende jnt midden stont een roose met XXXVI beckenen, ende voor elck becken een tortse; de roose draeyde. De vleesschhauwers vierden voor tvleeschhuus met hondert tortsen; de vischcoopers vierden voor haerl. huus met hondert LXX tortsen, ende jnt midden van sGraven brugghe stont een zeer schoone costelicke poorte ghemaect, daerup dat stonden LIIII tortsen met trompetten. Ende up de Veerle plaetse stont een figuere, ende men vierder ooc zeer costelic met drij hondert tortsen; over de Hooftbrugghe was een figuere ghestelt, ende ande *Drake* was ghemaect een rijckelicke poorte, ende vande *Drake* tot aen het

ohf was de straete behanghen met witte laeckenen over beede zijden, ende hadden vier hondert vijftich tortsen lancx de straete staende upde stellinghe, ende hadden een figuere staende upde plaetse voor thof. Den cost die ghedaen was en was niet om segghen. Ende tsanderdaechs naer zijn jncompste dede hij eedt tS^{te} Jans jnde keercke, als voocht ende momboor van hertoghe Caerle; ende naer dat hij eedt ghedaen hadde, soo was te Ghendt een collatie upghedaen, dat den keyser begheerde up alle de landen van hertoghe Caerle vijf hondert duysent croonen, van XLVIII grooten tstick, waeraf de poortie van die van Ghendt drouch zessendertich hondert ponden grooten. Ende jndien dat die van Ghendt consenteerden, zo was hij te vreden dat die van Ghendt ontstonden met derthien hondert ponden grooten. Ende des anderdaechs naer dat gheconsenteert was, zoo vertrac hij uuyter stede.

Item was ooc up den XXV februarij een steeckspel up de Vrijdachmaert ghedaen; onder andere daer was eenen Bauwen Borluyt, poorter van Ghendt, de welcke behaelde den prijs vande jonckvrauwen tsavons jnt hof vanden prince.

XV^{c} X.

Jn dit bovenscreven jaer, den XIIII Januarij, dede men een steecspel upde Vrijdachmaerct, ten ijse, up sleden, tot verzoucke vanden ouden heere van Finis, daer veel prijsen te winnen waeren, waeraf de Kethelpoorte den upperprijs hadde van stekene; den tweeden ende derden deelden tgulden vande Drooghers. Item noch hadde het zelve gulden den upperprijs van schoons jnnecommen, ende den tweeden prijs den Catere, up Meerhem. Item men speelde ooc up desen tijt upde

Vrijdachmaert met ijsblocken ende men reeter up met schaverdeynen, twelc men te vooren noinct ghesien en hadde.

XV^{c} XI.

Jn dit bovenscreven jaer, upden goeden Vrijndach, zoo preecte broer Pieter de Beke, prioor van Onse Vrauwe broeders, de passie jn zijn couvent, ende als hij was tot het vanghen van onsen Heere, soo wiert hij zelve subijtelic van onsen Heere ghevanghen, met dat hij seyde: *Quem queritis;* ende was terstont uuyten stoel ghedreghen zeer flau, ende starf naer noene ten drij hueren. Godt hebbe zijn ziele. Desen prioor was een goet man, ende hij was jnde gratie van veel persoonen van eeren: hij hadde pastuer gheweest eer hij ter oordere quam.

Item noch jn dit zelve schependom, jnt beghinne van den jaere van XV^{c} XII, upden vercoren maendach naer Paesschen (want volghende daude costuyme was den eersten Paeschdach den eersten dach vanden jaere ofte Nieujaerdach) vant men buyten de Brugsche poorte, thenden de cautsyde, vermoort ligghen heer Willem Snellaert, f^{s} Willems, priestere.

XV^{c} XIIII.

Item den XXIIII Sporcle dede onsen prince Caerle zijne jncomste binnen Ghendt....

Item de blijde jncomste vanden hertoghe Caerle ghedaen ende zijn graefschap van Vlaenderen ontfanghen hebbende, zoo esser gheresen een quaet verstant, ter causen van de previlegien deser stede, zonderlinghe onder de weverie, van welcken twee van dien waeren

gheexecuteert metten zweerde, te wetene Jacop van Impe ende Jacop Sent, ende diveersche ghebannen ende een gheseyt te woonen een jaer binnen Roome ende daeraf bringhen certificatie, ghelijc als Jan Neyt; ende een binnen Ste Jacobs te Compostille, Joos de Hamere; ende Hendric Brunaerts te Cuelene....

Item hertoghe Caerle, onsen prince, was zeer tonvreden omme dese bovenscreven beroerte ende principalic omme dat den bailliu ende schepenen dese bovenscreven ghebanne persoonen als beschuldighe ofte misdadighe niet ghenouch ghestraft ofte ghepuniert en hadden gheweest naer haerlieder verdienste; ende omme dese voorseide errueren ende quaet verstant te schuwen ende beletten dat dier ghelijcke niet meer en soude ghebueren, soo liet hij u uytgaen ende expedieren zeker nieuwe acte van ordonnantie, twelck naermaels vande commune ghenoemt wiert het calfvel, omme welcke acte ofte calfvel noch naermaels groote zwaricheden gheresen es binnen Ghendt, alsoo men hier naer noch hooren zal.

XV^{c} XVII.

...Jn dit zelve jaer, den XVI (Wedemaent), soo nam onsen prince Caerlus oorlof jnden Wal aen alle de Staeten van sijnen lande om te doen zijn voyaige naer Spaingen ende vertrack uuyt Ghendt den XX^{n} der zelver maent.

XV^{c} XVIII.

... Up onse lieve Vrauwen avont half ougste, dwelc jn desen tijt den ghecostumeerden dach was van tver-

maecken vande wet, zoo was nu eerst de wet uuytghelesen boven upden nieuwen torre vanden schepenhuuse, want het schepenhuus ende torre maer nieuwe ghemaect en was.

XV^{c} XXI.

.... Jn dit zelve jaer quam den keysere ende den coninck van Denemeeercke, zijnen zwaghere, binnen Ghendt ende brochten veel ballinghen jnne. Ende up Ste Jacobs avont quam den keysere metten coninck van Denemeercke ende meer andere heeren te vesperen tsente Jacobs jnde keercke, met witte mantels ghecleet als broeders van sente Jacobs.

In dit zelve jaer, up sente Jacobs dach, waeren up de Vrijdach maerct up een schavaut verbrant veel lutersche boucken, bij toedoene van Mr Niclays de Egmonda, doctuer van Lueven ende Onse Vrauwen broedere.

XV^{c} XXII.

.... Jn dit zelve jaer begonst men binnen Ghendt alder eerst te brauwen crabbeleere, daermen te vooren maer cleen bier en braude.

....Noch jn dit zelve jaer begheerde vrau Margriete hondert vijftich duysent croonen ter beschermínghe vande frontueren vanden lande; de poorterije accordeerdent jnde heelft; die weverie die consenteerdent al, ende die vande neeringhe die ontseydent al. Ende die van Brugghe, die van IJpere ende tVrije quamen te Ghendt ende baeden die van Ghendt, dat zij souden willen geliefven vrau Margriete jn haere voorn. begheerte, twelc die van Ghendt hebben gheaccordeert.

XV^{c} XXV.

... Den XI Junij was Lieven de Zomere, backere, ghestelt up een schavaut voor Jacop Impens ende ghebannen vijftich jaer, om dat hij groote beroerte maecte ende groote woorden nam jeghens de gheestelicheyt ter causen vande leeringhe van Martinus Luter.

Jn dit zelve jaer, was Gillis vander Vaet, brauwere te Wettere, ghegheesselt ter Keyser poorte uuyte ende uuyt gheseyt up een ledt, om dies wille dat hij gheclopt hadde up poorters huusen ende riep: *à l'assaut*, *à l'assaut!* ende gaf hemlieden woorden, die niet wel ghenomen en waeren. Hij hiet onder tvolck ‘tsoete kindeken van Marie’, om dat hij achter straete als eenen dwaes onder de kinderen ende andere dicwils seyde: ‘tsoete kindeken van Marie wilt ons alle ghebenedien.’

...Noch jn dit zelve jaer, up den Witten donderdach omtrent der noene, verbrande jnde Veerstraete eenen grooten deel huusen af.

XV^{c} XXVI.

Jn dit bovenscreven jaer quam den bovenscreven Gillis vander Vaet van Wettere binnen Ghendt, boven dat hij uuytgheseyt was up een let van sijnen vingher, ende wart ghevanghen ende ghebracht up tpellarijn, aldaer hem afghesmeten was deerste let van zijnen vingher, ende hij riep alsdoen: ‘tSoete kindeken van Marien, wilt ons alle verblijen.’

XV^{c} XXVIII.

Jn dit bovenscreven jaer, ontrent ougstmaent, drouch Jan Buys, handt schoemaeckere, een tortse

tusschen twee sergeanten ten Groenen briele, voor 't Groen huus, aldaer hij verghiffenisse moeste bidden den ghebueren; ende de tortse was ghedreghen ten Augustijnen; ende moeste daernaer sitten jnden Put, drij daghen, te watere ende ten broode, om dat hij een hoere, die hij te vooren bekendt hadde, wilde leeden met hem te gaen slapen; ende sij riep ende sij creesch al hadt gheweest een maecht. Item hier es te noteren dat doen ter tijt twee openbaer plaetsen te Ghendt waeren, daer men bordeel hielt, te weten Overschelde, daert noch es, ende ten Groenen briele; maer om dat die putiers ende lichte meyssens bij nachte de Augustijnen, die haer mattenen ende diensten songhen, molesteerden ende de ghelaesen jn sticken wierpen, zoo was dat bordeel jn dander Overschelde doen vertrecken.

Item noch jn dit zelve jaer, up den XXVII Januarij, overleet den heere van Ravestein. Ende den raedt quam uuyte, die ghesloten was jeghens de regierders vanden lande, daeromme dat werden ghebannen Joos de Gruutere, Jan de Zuttere ende Daneel de Deckere.

... Item dient alhier noch ghenoteert als vergheten hierboven te schrijven, dat de schepenen vanden jaere XV^{c} XXVIII waeren, jnde presentie vande commissarissen, bij Jan de Bijtere, eerste secretaris vander kuere, eerst uuytghelesen upde voye vanden torre, staende upde oostzijde vanden nieuwen schepenhuuse.

XV^{c} XXX.

...Jn dit zelve jaer, up sente Andries avont, was up de Vrijdachmaerct verberrent eenen Joos de Backere, ruddere vanden helighen lande, om zijn quaede heresie.

XV^{c} XXXI.

... Item noch jn dit zelve jaer, den XXVIII decembre, was Beernaert van Bracle, gheseyt vanden Bossche, ghewesen verghiffenisse te bidden den heere ende schepenen ende te gaene ten vermanen vanden bailliu van Ghendt tsente Jacobs ende te Roome, zonder redemptie, ende gaf boven dien twintich duysent coreelen, ende hem was verboden daernaer gheen lanck mes meer te draghen, om dat hij beroerte ghemaect hadde ten huuse ende voor thuus van Clays de Bucq, apoticaris, up Mr Jan Sanders, medecijn, ende up de kinderen van Mr Cornelis van Schoonhove, zonder cause ende tonghelijcke.

XV^{c} XXXII.

Jn dit jaer, ontrent de maent van Julij, was te Ghendt jn sente Jacobshuus een provengierighe vermoort van eenen Anth. van Loo, vleesschauwer ende vischcoopere, daer zou zelve voestere af gheweest hadde; dese moort was zeer leelic ghedaen met eenen hamere haer den cop jnne ghesleghen ende den hals afghesteken. Ende zekeren tijt daernaer wiert de suspicie up hem ghenomen, zoo dat hij ghevanghen wiert, ende kende het faict, ende was upden XIIII Julij ghecondemneert up een hurde ghesleept te werdene alle de vierweechscheeden ende aldaer allomme ghegheeselt te sijne, ende van ghelijcken jnt voorn. Sente Jacobshuus, daer hij tfaict ghedaen hadde; ende was hem aldaer zijn rechte handt afghesmeten, twelc hij patientelic verdrouch, kennende zijne mesdaet; ende van daer wiert hij ghevoert up de Vrijdachmaerct ende up een schavout aen eenen staecke gheketent ende alsoo levende verberrent, hem

hoorende zeer luyde roepen. Ende doot zijnde, wiert hij uuyt den viere ghenomen ende weder gheleyt upde hurde ende ghevoert ter Muyden; daer wiert hij aen eene potente ghehanghen ende den haemere ende tmes daerbij.

XV^{c} XXXVI.

Jn dit bovenscreven jaer, den XXIIII ougste, was doot vonden bij sente Baefs brugghe, up twaetere, jn deerste waeterstraetken naest de brugghe, jn de Mortierstrate, Anth^{s} van Bracle, gheseyt vanden Bossche, poorter deser stede van Ghendt, ende hadde jn sijn hooft een groote wonde, maer men wiste niet, wiet hem ghedaen hadde, ende wiert van daer ghedreghen jnt huus vanden hove van sente Sebastiaen, dat doen stont jnde Appostelstraete, ende lach ghedect met zijnen keerele metter blomme.

Jn dit zelve jaer, den XX Octobre, vrijdach snachs ten elf hueren, verberrende de Vischcoopers huus, up de Vischmarct; ende daer woonde doen jnne Jacob Impens, f^{s} Jacobs, apoticaris; daer lach thuus eenen advocaet vanden Raede van Vlaenderen ende spranck uuyter veinstere achter up twaetere vande tweede staige, ende brack zijn beenen ende lach ende briet vande hitte, ende starf vanden spronck ten huuse van Mr Laureins Biebau, chirugien. Ende Vincent Boele liet hem van boven de bordessche vooren af vallen; die haddet ooc quaet, maer hij bequam.

Jn dit zelve jaer, den XXVII februarij, was Willem vander Blommen, gheseyt Poelgier, ghewesen te draghen een tortse tusschen twee sergeanten om een liedeken, dat hij ghemaect hadde, jn schimpe up het gheestelic; ende voorts was hem verboden niet meer te

te stellen jn rethorijcken, quaet noch goet. Desen Willem Poelgier was jn grooten perijckel van zijnen lijfve, want hem gheseyt was bij schepenen dat hij sijn hooft daerom verliesen soude, waerup hij andwoorde, zegghende ‘Waerup soude jc dan mijn bonette setten?’ Maer jn summa, Jaecxken, zijn wijf, bracht hem een hemde jnt Sauselet, om jnne te steerfven, alsoo hij meende. Hij hadde ghemaect een spel van drij sotten: den advocaet, den medecijn ende tgheestelicke, ende dedet up eenen waghen ten diveersche plaetsen vertooghen, te weten dese drie ghinghen dansen ende songhen een liedeken, beghinnende aldus:

de Sotten en sijnder noch niet al
die capproenen draghen:
Zij gaen gheschoren, al waeren zij mal,
al naer ghewin zij vraghen.
Men sietse van duere te duere loopen;
dOnnoosele, die sij tvel afstroopen,
onder haerlieder schijn van deuchden;
zij crijghent al, wat baetet gherelt;
huusen, hoven ende daertoe ghelt -
daer leven zij up met vruechden, etc...

Item noch jn dit zelve jaer, ontrent den XXVII Sporcle, waeren alle factuers van rethorijcke ghejnterdiceert ende verboden gheen sticx jn rethorijcke te laeten uuytgaene sonder het consent vande schepenen, ende ooc die te werdene eerst ghevisiteert bijde Predicheeren, up correctie van schepenen.

Item alsnu jn dit schependom, jn dese maent van Sporcle, zoo waeren binnen Ghendt diveersche collatien op ghedaen, ende bijsondere eene, daer jnt jaer XV^{c} XXXIX daerom groote moeyte ende zwaricheyt was binnen der stede van Ghendt ende al Vlaenderen duere...

XV^{c} XXXVII.

Item Gillis de Baenst, als burgmeestere vande kuere, dede prenten de copie vanden pays van Casant, waeromme die van Ghendt seer gram ende qualic te vreden waeren, ende begheerden dat men alsoo ooc prenten soude de previlegien der stede van Ghendt, ghelijcmen ghedaen hadde den voorn. pays, want daeruuyt rees groote swaricheyt daernaer....

Item jn dit zelve jaer, den XIII Octobre, verbeet den leeu, die van Thunis commen was, den man, die de leeuwen bewaerde, bij verzwijmenisse dat hij tcot niet wel toe en sloot als hijt schoon maecte, want hij hadde desen leeu, die quaet was, upde plaetse ghelaeten, ende slouch met een stocxken de leeuwinne wat uuyten weghe, die hij betraude, want sij hem wel kende; maer den leeu sloucht gaede ende quam jnt cot gheloopen ende spranck upden man ende slouch zijn groote clauwen jn zijn schauderen, hem uprechtende; den man riep deerlic om hulpe, ende claechde zeere de pijne jn zijn schouderen, maer niemant en dorfste daerontrent commen; daer was veel volcx vande buytenste traillie, anden meersch, die wierpen naer den leeu met steenen, maer ten hielp niet: den man moester blijven....

XV^{c} XXXIX.

Den XXI April was te Ghendt ghejusticiert Beernaert vanden Bossche, gheseyt van Bracle, ende met hem Lieven de Caluwe, gheseyt Bruesken, omdat sij jnt jaer XV^{c} XXXVI vermoort hadden Anth^{s} vanden Bossche, ofte van Bracle, tselfs Beernaerts broedere. Dit feyt deden zij achter *de Roose*, bijde Doorestraete,

daer hij Anth^{s} van zijnen broedere ghewacht was; ende hadder Bruesken toe ghehuert. Deen hielt hem ende dander stack hem een pinsoen ofte priem jn zijn hoore, ende duerboorden zijn hooft; ende men hielt sijnen mont toe; om tvermalendijde goets wille, dwelck up hem, Beernaert, succederen soude, zoo hij meende. Nochtans waerent alle rijcke poorters. Dat hij daer van Beernaert, zijnen broedere, ghewacht was, dat quam om dies wille hij ghewoonlic was te gaen drincken tot een weerdinneken, jnde voorn. Doorestraete, ende satter dicwils tsavons laete. Ende Bruesen, zijn ghelt van Beernaert niet connende crijghen, wart zeer onpacientich ende reysde naer Ste Jacops jn Compostille, daer hij te biechten ghinck; ende liet hem daer sommighe woorden ontvlieghen jn een vlaemsche herbeerghe, tot sijnder weerdinne, die ooc uuyt Vlaenderen was. De weerdinne, dit hoorende, hevet te kennen ghegheven eenen Symoen de Ruddere ende Jan Paridaen, die tzelve te kennen gaven, ende hier duere quam eensdeels dese moort uuyte. Zij waeren hieromme beede levende verberrent neffens elcanderen upde Vrijdachmaert. Beernaert was een groot man, vroom ende steerck van leden ende vreeselic van ghesichte ende manieren. Bruesen versprack hem, maer hij Beernaert en andwoorde hem niet, noch ooc de broeders, die hem tgheloove aenriepen. Beernaert was begraven jn tbagijnhof van sente Lijsbetten, met zes tortsen, ende Lieven ten Augustijnen....

Een supplicatie anden deken ende gheswoorne vande neeringhen.

Mijne heeren schepenen vander kuere jn Ghendt, naer tvertooch hemlieden ghedaen vanweghen den prince vande Fonteyne, met zijne ghealierde, die gheeren zekere prijsen up stellen zouden ende daertoe roepen ende vermanen alle de steden ende repassen vanden

lande van herwaerts over, te weten Hollandt, Zeelant, Brabant, Arthoys ende Henegauwe, omme daerbij dese stede seer te verblijden jn rethorijcken ende elcken vanden jnwoonende te doen prospereren ende gauderen jn haerlieder stijl ende neeringhe; ende considererende dat tzelve haerlieder vertooch ende jntentie zonderlinghe doet ten proffijcte vande gheheele ghemeente ende tzelve bij mijne heeren voornoemt approberende ende over danckelic houdende, hebben uuyt jonsten ende jn advanchemente vande zelve prijsen ende de oncosten, daer anne clevende, hemlieden gheconsenteert ende toegheleyt een redelicke somme van penninghen jnde presentie van mijn heere de hueverdeken, anden welcken zij oock verzochten elcken van zijne dekenen rapport te doene haerl. supposten, dat zij volghende zekere billiet vanden jaere XIIII^{c} XXXIX[1] hemlieden employeren zouden jn voorderinghe ende behulpsaemhede vande zelve prijsen, die costen zullen twee hondert ponden grooten ofte daerontrent, ten heinde dat de eere deser stede bewaert mach wesen, te gheven zulcke somme als bijden billiette ghementioneert ende verclaert staet. Ende gaf dese neeringhe doen ter tijt, te weten jnt jaer XIIII^{c} XXXIX, X sch. grooten ofte uuyterlic zulcke andere somme als ulieden discretie goetdincken zal; daerom de voorn. prince vande Fonteyne met zijne ghealyeerde elck bijsondere biddende zijn debvoir daerin te doen; ende sult wel doen, zonderlinghe ten proffijcte vande gheheele ghemeente deser stede.

Daer waeren veel neeringhen die hiertoe niet presenteren noch gheven en wilden; ende die yet presenteerden, seyden ghelt te gheven thalfven spele.

(1) Lees: 1539.

Item dit spel van retorica ghinck voorts ende den XX van April, ten acht hueren, zoo moesten uuyt elcker stede ofte dorp twee ofte drij mannen zijn om te lotene, dwelck was up den belocken Paeschdach[1].

....dIntree was den I Junius XV^{c} XXXIX.

Een andere supplicatie.

Mijn heere den prochiepape, keerckmeesters ende H. Gheestmeesters der prochiekeercke van Sente Michiels binnen der stede van Ghendt bidden mijn heeren den deken ende gheswoornen ende andere goede lieden vande neeringhe vande zwarte ledertauwers, dat zij willen gheven huerlieder goede aelmoessen ofte bruloft ghelt, thaerlieder discretie, ter offerande vande hoochmesse jn zondaghe naestcommende, die de eerw. heere ende beminde vadere jn Gode mijn heere den abt van Sente Baefs zelve doen zal jnde voors. prochiekeercke van Sente Michiels, smorghens ten zeven hueren. Ende ditte tot hulpe vanden nieuwen weercke vanden turre ende beede haer zijcappellen vande voors. keercke. Actum den IX van Wedemaent XV^{c} XXXIX.

Item den XIX Ougste XV^{c} XXXIX zoo behoorden te verkiesen wel XV ofte XVI neeringhen, ende zij zonden alle deen totten anderen om advijs, ende sloten alle dat zij niet verkiesen en souden tot dat volcommen waere tslot van diveersche collatien....; maer de dekenen met huerlieder gheswoornen vonden hemlieden upden zelven dach tsamen.

Item mijn heere van Schardau, die hoochbailliu van Ghendt was, die was tsente Michiels jnde keercke upden bovenscreven XIX dag van ougste, dijsendach

(1) Zie, voor de bijzonderheden van den prijskamp, BLOMMAERT, *Geschiedenis der rederijkkamer* '*de Fonteine*.'

zijnde, om te spreken metten deken vande mueleneers, ter causen vande kuere; ende dander neeringhen hadden de wete dat den hoochbailliu tsente Michiels jnde keercke was, ende alle neeringhen zonden haeren deken ende twee gheswoornen met noch twee ofte drije notabelen uuyt elcke neeringhe, van die doen vercosen, zoo datter zeer veel volcx vergaederde. Ende den hoochbailliu dese vergaederinghe ziende, was verwondert; ende de dekenen ghinghen hem aen ende zeyden: 'Heere, wij wilden hu wel ghesproken hebben' - waerup dat mijn heere seyde: 'Wel, mijn heeren, wat js ulieden begheerte?'

Ende eenighe vande dekenen seyden: 'Heere, hu zal believen te gaene jnden choor ofte sanctuarie, absent den volcke, ende daer zullen wij hu segghen ons begheerte ende ghebreck.' Ende mijn heere die ghinck sitten jnde capelle vande witte leertauwers, ende de dekenen, elc mette sijne, hebben hem ghevolcht; ende mijn heere den hoochbailliu up de siege gheseten zijnde, heeft ghevraecht noch eens: 'Mijn heeren, wat is ulieder beliefte?' Ende daer werden hem ghelesen twee billetten, deene vande neeringhe vande cleercoopers ende dander vande neeringhe vande aude schoemaeckers, beede mentioen maeckende waerom dat zij niet verkiesen en wilden voor dat vulcommen waere de sloten van Collatien, vooren verclaerst. Voorts zoo begheerden zij dat mense alle vanghen zouden, die jnt jaer XV^{c} XXXVI dienden, alsoo wel schepenen van beede de bancken als beede de dekenen, ende datte uuyt cause vanden consente, jnt zelve schependom ghedaen angaende de vier hondert duysent guldenen, dies noch questie es; ende ten anderen om dat claer ghebleken es dat men bij nachte jnt secreet vande previlegien gheweest hadde, sonder consent ofte wete vande ghemeenten. Ende alle andere dekenen met huerlieder supposten, daer jeghenwoordich, hebben tzelve

gheadvoueert ende begheert an mijn heere den hoochbailliu, dat hij soude willen doen executie als voorseyt es. Mijn heere den hoochbailliu hoorende ende ziende de verstoortheyt vanden ghemeenten, en dorfstet niet laeten, maer begheerde dat zij huerlieder last schriftelick stellen zoude, twelck aldaer terstont ghedaen wiert. Ende mijn heere den hoochbailliu die dede zijn ontschult ende zeyde, dat hij vande zaecke niet gheweten en hadde dan jn twee ofte drij maenden herwaerts, ende badt elck bijsondere dat sij souden willen te vreden wesen: hij soude doen zijn debvoir ende seer wijselic jnne voorsien. Maer al die daer present waeren, zeyden: 'Heere, wij begheerent terstont ghedaen te hebben' - waerom mijn heere begheerde dat van elcke neeringhe, die daer present waeren, eenen man met hem gaen soude om te siene sijn debvoir. Ende zij zeyden: 'Heere, wij willen alle met hu gaen ende hu assisteren.' Maer mijn heere zeyde: 'Den hoop is veel te groot, jc en begheere uuyt elcke neeringhe maer eenen persoon, ende sult sien mijn debvoir.' Ende es den voors. hoochbailliu met eenen man van elcke neeringhe van daer vertrocken naer het Schepenhuus, ende commende te Putte, heeft aldaer ghevonden Lieven Pien, weert jnde hostelrie ghenaemt *de Clocke*, voor zijn duere staende, ende heeft hem aldaer ghevanghen ghenomen ende gheleet jnt Sauselet, met menichte van volcke. Desen Lieven Pien was jnt jaer XV^{c} XXXVI, hendende XV^{c} XXXVII, hueverdeken, ende was nu half Ougste lestleden den tweeden schepenen vande kuere afghegaen. Ende es alsoo den zelven hoochbailliu ghegaen jn diveersche huusen van die jnt jaer voornomt dienden; maer elck hielt hem verborghen ende absent. Dese mare commende tschepenhuuse, zoo heeft hem wech ghemaect Reynier van Huffelghem ende Joos de Grave, beede schepenen vander kuere, nieu aencom-

men; ende Reynier voornoemt die wiert vervolcht bij eenen Pieter de Scheppere, dieneere ende meer andere tot Bruyssel, daer hij ghevangen wiert ende die hem vervolchden met hem tsijnder begheerte; maer Jacob van Melle die vloot uuyt Bruyssel. Ende dese tijdinghe te Ghendt commende, soo sant de stede van Ghendt eenighe ghedeputeerde naer Bruyssel om huerlieder dienaers, de welcke Reinier oock hadde doen vanghen, om hemlieden ontsleghen te hebben ende ooc omme den voorn. Reynier jn stede van Ghendt te ghecrijghene. Ende Joos de Grave die was ooc schepenen vande kuere, alsoo wel als nu. Ende Jan van Waesbeerghe die wiert ghevanghen upden zelven dach naer noene jn een cleen huuseken.

Item desen bovenscreven Lieven Pien hadde een dochtere, die een vrijschipman ghetraut hadde; sij seyde alsoo saen als huer vadere ghevanghen was, dat hij daer gheen vier daghen sitten en soude, maer soude noch jn ghemeene brootsacken bloet haer handen wasschen, noch niet kerren genouch vinden om het ghemeente ter galghewaert te voeren. Ende ter dier causen was zij zeer qualic bemint van het ghemeene volck.

Jn dit zelve jaer ende bovenscreven daghe, ontrent den avont, zo zonden de neeringhen weder deen totten anderen om te vergaeren ende te bidden ende begheeren anden hoochbailliu, dat hij soude willen consenteren een waecke bij neeringhe dien nacht, dwelc hij niet doen en wilde zonder tadvijs vande wet; waerom dat men de wet dede vergaederen voetstaens alsoo saen alsmen conste, ende ooc alle de dekenen, diemen vinden conste. Ende als de wet vergaedert was, ende de dekenen jnt vertreck waeren, zoo waeren zij alle binnen gheropen om te verclaren huerlieder begheerte, waer dat alle de dekenen luttel ofte niet en spraken,

waerom dat de gheswoornen ende andere zeer ghestoort ende gram waeren ende wierden, roepende al over hoop, zoo datter gheen ghehoor en was eenen langhen tijt, tot datter eenen was, die nam Jan de Block, hueverdeken, bij den boesem, ende seyde: 'Ghij sijt ons hueverdeken ende als ons hooft, ende ghij weet ons begheerte ende onsen wille wel; waerom en spreect ghij niet ende ghevent de wet te kennen?' dwelck Jan de Block seer vremt ende qualic nam ende het scheen dat hij over den zelven zoude hebben gaen claghen. Maer tgheroup wiert zoo groot ende duerde zoo langhe als dat mijne heeren vande wet verstonden dat de neeringhen die nachtwaecke begheerden. Ende doen vertoochde den hueverdeken ende zeyde: 'Mijne heeren, jc verstaen dat zij begheeren een waecke.' Ende eenighe vande wet die vraechde: 'Waerom dat zij de wake begheerden?' Ende doen wierter gheseyt op avontuere: 'offer yemant bij nachte wat vremts voortstelde, wij begheeren dat ter proffijcte vande stede, jn hulden van justicien ende anderssins niet.' Doen was ghevraecht vande wet weghe: 'Hoe wildij waecken?' - Doen andwoorden de dekenen: 'Bij neeringhen.' - Doen was wederomme ghevraecht: 'Hoe vele uuyt elcke neeringhe?' Andwoordende wederomme: 'Elck naer dat hemlieden belieft, naer dat de neeringhen groot zijn.' Ende doen was elcken deken bijsondere ghevraecht hoe veel ende hoe steerck dat zij dien nacht souden willen waecken. Deen heeft gheseyt: XXIIII mannen, ende dander twintich, dander twaelfve, dander neghen, dander zesse, ende alsoo voort, elck naer dat de neeringhen groot ende machtich waeren; maer gheen min dan zes mannen den eersten nacht. Ende de wet badt elcken deken bijsondere, dat hij goede paysivele lieden van eeren nemen soude, ten fijne datter gheen beroerte en rijse. Ende elcken deken vergaederde jnt schepen-

huus, tsavons tusschen neghene ende thien hueren, ende worden ghesonden vier en vier neeringhen elc naer een poorte ofte ghewest; ende daer bleeffer bijde vanghenesse ende bij tbeelfroot ende ooc up stadthuus, tot smorghens der dachclocke. Ende den tweeden nacht zo mijncte de wake jn elcke neeringhe, ende hadden hooftmannen vande poorterien ende hielden alsoo de waecke, maer daer quamen dicwils veel vremde ende quaede maren.

Item jn dit zelve jaer, den XX ougste, zo was ten zoldere een vergaederinghe ende begheerden een generale Collatie, waer dat den hoochbailliu met de gheheele wet oock quam; ende die vande weverie begheerden met tlet vande neeringhen te leven ende te steerfven; ende die vande weverie wilden ende begheerden dat zij alle ghelijc vergaederen souden jnde Bogaerde, waer dat huerlieder deken ende de wet zeer qualick an wilden, maer zij riepen ende creesschen zoo, dat alsoo gheschieden moeste, dwelck hemlieden noch qualick verghinck...

Dit naervolghende zijn de artijckelen ende slot van Collatie, ghedaen den XXI Ougste XV^{c} XXXIX, up den Vindersoldere.

Eerst tadvijs van beede de leden, te weten dlet vande neeringhe ende dlet vande weverie, es dat men volcomme tslot van Collatie, zulck als ten drij ofte vier reysen ghelast es, ende dat men anderssins niet en procedere dan bij treyne van justicie.

Item ten dien fijne verzouckende ende biddende mijn heere den hoochbailliu ende schepenen vander kuere, dat zij zouden doen vanghen de schepenen vander kuere vanden jaere XV^{c} XXXVI, hendende XXXVII, metgaeders de gone handtavich gheweest ten jngane vanden secrete, ende dat men deghuene,

onnoosel bevonden, ontslaen sal; ende dat sij voort meer vanghen ende apprehenderen zullen de ghene, die men bij jnformatien bevint beschuldicht te wesene.

Item jndien eenich pacient ofte pacienten, die ghevanghen zijn ofte ghevanghen souden werden bevonden jnt secreet deser stede bij nachte ende ontijde gheweest hebbende, ofte dat zij breedere andwoorde overghedreghen hebben der coninghinne, jn tzelve jaer, dan bij slote van Collatie hier gheaccordeert was, dat men de zelve pacienten pijnen zal jnde zale van sGraven steen, present de notabelen vande poorterie, de drijenvijftich dekenen ende de gheswoorne vanden ambachte, met de vijf neeringhen, ende jndien hemlieden breederen raedt ofte advijs dient, zo zal elcken deken ende gheswoorne jn tsijne nemen thuerliederen raede, tsij een, twee notabelen ofte meer, thuerlieder discretie.

Item begheeren voorts datmen doet sluyten ende bewaeren tgat te Waestene, angaende der IJperlee, ende tot Aelst zulc als mher Anth^{s} de Luu dede jn sijnen tijt; ende voort alle gaeten, daer tcooren zoude moghen vaeren tzeemont uuyte.

Item presenteren voorts mijnheere den hoochbailliu ende der wet altijt assistentie met lijf ende met goet, bij daghe ende bij nachte; ende jndiender yemant waere, die bij vijolentien ofte fortsen ofte bij onghereghelthede contrarie justicie deden, dat mijn heeren daerjnne voorsien, daertoe wij ons presenteren tassisteren met lijfve ende goede.

Item dat de drij leden egalic de wake houden tot daer anders jn voorsien zij, ende dat men ontbiede jn te commen de poorters ende andere ghegoede, die buyten up huerlieder goedinghe woonen.

Item de ghene, die schepenen ghestelt soude moghen zijn, contrarie den poincte vanden previlegie, dat men hem verlaete ende kiesen eenen anderen.

Item dat men niemant en laete roepen noch spreken dan de ghene, dienende vande lede van neeringhe ofte tlast hebbende van huerliederen volcke, ten fijne men elcken verstaen mach.

Item nopende de twee ghevanghenen, deene van Ruuslede ende dander van Wachtbeke ofte Calfve, die tvolck onghelijc ghedaen hebben, dat men die expediere ende correctie over hemlieden doet, naer tbevint van haerlieder mesdaet, zonder langher delay.

Item van ghelijcken dat men tgoet vande fugitiven toe seghele ende doe bewaeren ten minsten jn elck huus met twee souffisante mannen, jn vorme van wetteboden.

Item dat men met corter expeditie zal procederen ten laste vande ghene, die jn handen ende ghevanghen zijn, om te bevinden de waerheyt, met hemlieden ter banck te bringhen ofte anderssins.

Item begheeren voorts te siene den standaert van jn *sic*) behoorlicke plaetse, alwaer dat schepenen believen zal.

Item alle de ghene, die renten hebben up ende ten laste vande stede, dat zij betooch doen hoe dat zij daeranne gheraect zijn.

Item dat men boven dien de vesten deser stede delve tot den ouden bodem ende dat men de Rietgracht delve bijden ommeghelande, ooc totten ouden bodem.

Item dat men drij sluetels vanden secrete gheve de drije dekenen ende altijts van jaere te jaere verandere.

Item dat men de engienen te Brugghe halen, zo verre die der stede toecommen, ghemeerct dat der stede jn corte jaeren herwaerts zeker somme van penninghen voor trepareren ende bewaeren vandien brocht es jn rekeninghe bijden tresorier deser stede.

Item dat men haele tengien tEverstein, der stede toebehoorende, jndien daer eenich es.

Item van ghelijcken teingien te Lijkeercke, danof den bouck mentioen maect, ende datter van tzelve cedulle es.

Item van ghelijcken der stede engienen te Gavere, met de leeuwen nederwaerts ghekeert, zoomen tzelve bevinden zal, want daer nieuwe gaeten jn ghemaect zijn ten fijne dat mense niet bekennen en zoude.

Item dat men afbreke het steenen brughsken staende ten drij muelenen, thenden de Mueleneerstraete, ende dal men daer maecke een blochuus.

Item verzoucken ghenoumpt thebben bij name ende toename de miserabele persoonen, van ghelijcken de gone hebbende de staende aelmoessen, ende die af te stellen.

Item begheeren oock af te hebben de drooghe ghilde.

Item dat men bij daghe ende bij nachte de vanghenesse deser stede bewaere met zes lieden met eeren, uuyt elcke lede twee.

Item begheeren voorts den coop van Vlaenderen te siene ende hooren lesen.

Item begheeren dat metten lede vande poorterie, ter plaetsen ghecostumeert, commen zullen ter Collatie dinwoonende poorters, jn tlet vande neeringhe of tambacht vande weverie niet vrij wesende.

Item voorts dat jnde plaetse van tresoriers deser stede uuyt elcke lede ghestelt te werdene drij notabel mannen van eeren, die alle vierdeel jaers rekeninghe doen zullen.

Item zullen dezelve neghen ghecomitteerde hebben dadministratie ende bewint van alle de weercken, met al diesser ancleeft, deser stede competerende, ende niet beghinnen of zij en volmaeckent.

Item stellen ooc af de moorknechten, ende al waerender naemaels andere dienaers, en zullen nochtans gheen bewint hebben vande stoffe deser stede.

Item dat negheene cloosters ofte andere landtslieden eenighe neeringhe doen binnen de drij mijlen deser stede, zulcx als wij vermoghen bij previlegien.

Item dat alle offichiers ofte dekenen deser stede van nu voort aen eedt doen zullen, ghelijc hertoghe Caerle doen dede tSente Jans, ooc als wij bij previlegien vermoghen.

Item begheeren ghecasseert thebben tCalfvel, ghemaect jeghens tghemeente deser stede zonder Collatie, dwelc ghemaect was den XI April XV^{c} XV, naer Paesschen.

Item begheeren voorts Jooren Pien, f^{s} Lievens, ende Jan Triest, Reinier van Huffelghems huuscnape was, ghedestitueert te werdene, de sloten verandert te werdene ende andere lieden van eeren clockluyders jn haerlieder plaetse te stellen.

Item dat men den poortere beschudde vanden tol van Axele ende Hulst, zulcx als wij bij previlegien vermoghen.

Item stellen van ghelijcken af den presentmeestere ende en willen van nu voorts an gheenen meer hebben.

Item dat schepenen van beede de bancken de processen, bij hemlieden ghewesen ende gheapprobeert, zullen houden staen thaerlieder coste, behoudens redelicken salaris.

Item begheeren voorts een waecke bij connestavelrijen, bij daghe ende bij nachte, als deen waecke afgaet dat dander upcommen mach.

Item begheeren dat men gheenen voorcoop van coorne ende grane en doe binnen den lande van Vlaenderen, volghende den mandemente vande K. Ma^{t}, up lijvelic ghecorrigiert te sijne.

Dese voorscreven artijckelen ende poincten waeren aldus gheordonneert ende ghesloten den XXI Ougste, bij beede de leden deser stede, upden Vindersoldere, te wetene dlet van neeringhe ende dlet vande weverie. Ende des ander daechs zoo vergaederden die vande

poorterie ende hebbent jn alder manieren gheapprobeert, ende communiquierden al tsamen ende wilden met elcanderen leven ende steerfven.

Jn dit zelve jaer van XV^{c} XXXIX, den XXIII Ougste, vonden hem een groote menichte van volcke voor het huus van mijn heere den hoochbailliu ende begheerden thebben recht, wet ende justicie. Mijn heere den hoochbailliu dit hoorende, versochte thebben uuyt elcke neeringhe ghesellen tsijnder assistentie, die hem gheconsenteert waeren, ende deden hem eedt, goet ende ghetrauwe te sijne. Ende doen vergaederden de neeringhen jn huerlieder huusen, ende die vande weverie jnde Bogaerde, elc met zijn gheweere, ende wapene, ende hielden waecke bij daghe ende dij nachte; want de mare ghinck, datter waeren eenighe van quaeden verstande, die den zelven Lieven Pien verlossen wilden. Ende voor den elf hueren was Lieven Pien gheleet ter tortuere, ende mijn heere den hoochbailliu ghinck zelve mede, zijnde ooc jnde wapene, met twee ofte drij allebaerdiers ooc jnde wapene; ende elcke neeringhe sant drij ofte vier mannen tschepenhuuse om heere ende wet te bewaeren ende beschudden, die ghinghen over beede de zijden vande straeten, ende de wet tusschen hemlieden, de welcke bleven staende alsoo up beede de zijden vande straete, van an sGraven steen totten Hoyaert, den tijt gheduerende datmen pijnde, twelcke al ten verzoucke vande ghemeente ghedaen moeste zijn up de sale van sGraven steen, present de heere ende wet; ooc eenighe vande poorterien, metgaders de LIII dekenen ende de gheswoorne vande neeringhen ende dlet vande weverie. Ende de gheheele stede was bij dese jn roere, want alle de neeringhen bleven up huerlieder huusen jnde wapen staende, soo vooren gheseyt es, tot dat zij andwoorde hadden elc van huerlieder deken ende gheswoornen; maer wat men hem pijnde, hij en

wilde niet kennen, segghende: ‘Jc ben onbeschuldicht, het was mij wel gheseyt dat men mij upteech. Jacob van Melle seyde mij tsente Niclaus jnde keercke, dat men wat wonders hooren soude, waer de Hauthemsche reyse duere.’ - Ende alsmen hoorde dat Lieven Pien niet kennen en wilde, ghinc men hem zeer zwaerlic pijnen, zoo dat men hem wel een pallem recte; ende zeyden: ‘Lieven, waerom laet ghij hu dus pijnen? Kendt doch dat ghij den sluetel hebt ghegheven om jnde previlegien te gaene, ende die uuyt te haelen.’ Doen seyde hij: ‘Jc bent onbeschuldicht; jc en hebbe noinct jnde previlegien gheweest, noch niemant, dat jc weet.’ Dit hoorende, de neeringhen ghinghen te raede eene langhe poose, maer ter wijlen consenteerde men hem, dat hij over eynde sitten soude. Ende upsittende, seyde hij: ‘Jck hebbe grooten coude; laet mij jnden camer om mij te verwaermen.’ Maer men wildet hem niet consenteren, want hadde hij drij voeten vande pijnbanc gheweest, men hadde hem van dien daghe niet meer moghen pijnen. Dat wiste hij wel. Ende als de voors. neeringhen nu eenen tijt te raede hadden gheweest, ontboden zij Pieter de Voocht, f^{s} Andries, den stedesmets sone, die ooc daeromme ghevanghen zat jnt Sauselet, ende men dede ooc haelen Andries de Voocht, Pieters vadere, stede smet, omme te ghetuyghen over Lieven Pien.

Dit naervolghende es de ghetughenisse van Pieter de Voocht, zone vanden onderscreven Andries de Voocht.

Jck, Pieter de Voocht, f^{s} Andries, sweere bij mijnder trauwe ende manne waerhede, dat schepenen tot mijns vaders huus hebben ghesonden jnt jaer XXXVI, ontrent kerssavont, up eenen donderdach dat mijn vadere uuyter stede was, dat hij voor schepenen commen

soude. Jck vraechde of jck commen wilde, mits dat mijnen vadere uuyter stede was. Den bode seyde: ‘Jae ghij.’ Als jck bij schepenen quam, doen vraechden zij mij of jc gheenen raet en wiste om de voorduere van het secreet open te doene, want daer waeren twee sluetels verloren, dus en can men daer niet jnne. Dus seyden schepenen: ‘Weet ghij ons gheenen raet?’ - ‘Jae jck,’ seyde Pieter de Voorcht; laet mij met eender coorde ter oduere jnne, die binnen het secreet staet, jc sal dan het blockslot afslaen ende twee sluetels daertoe maecken. Sij seyden: ‘Wel, doet datte, maer beyt tot tavont, tot dat de leste clocke gheluyt es, om dat men te min weten soude.’ Ende binnen dien quam mijnen vader thuus, Andries de Voocht, f^{s} Laureins, ende ghinck met mij om tsavons het slot af te slaene. Ende jc seyde tot schepenen: ‘Gheeft mij dander vier sluetels om te bet jnne te gheraecken.’ Doen seyden sij: ‘Gaet tot Lieven Pien, dat hij hu de twee sluetels gheve, die hij heeft.’ Maer hij en wildet niet doen, maer stacse jn sijn mauwe ende brachse ten schepenhuuse waert. Ende tsnavons was jc neder ghelaeten met eender coorde, stittende up eenen stock, ende zij vraechden mij of jck beneden was ende lieten mij vallen, zo dat jc jn een maent niet en conste ghegaen. Ende als jc beneden was, zoo zonden zij mij eenen lanteerne, ende mijn vadere quam ooc beneden, ende Jan de Somere, de stede temmerman, quam ooc beneden; ende jc smeet het slot af ende grendelde de duere wederom toe ende spiede die ooc. Ende men haelde mij wederomme op ende jc ghinc tot Mr Philips vande Kethulle, voorschepene, die vraechde mij of daer yemant toe seyde. Jc seyde: ‘neent.’ Doen seyde hij mij: ‘Maect dat morghen avont wederomme anneghesleghen es, men sal hu den wijn schincken.’ Ende tsanderdaechs, als jc neder ghelaeten was, jc vant de

duere ghelijc jcse toeghelaeten hadde, ende jck ghinck tsnavons, als jc het slot anghesleghen hadde, ende gaf den voorschepene alle zesse de sluetels, ende hij behielt se.

Ghetughenisse van Mr Andries de Voocht, den bovenscreven Pieters vadere, stedesmet.

Mr Andries de Voocht seyde, dat Lieven Pien hem gaf zelve metter handt zijn twee sluetels ende Mr Philips de sijne; doen dat Lieven Pien hoorde, seyde hij: 'Jae, ghevare, wat zech dij!'

Ende bij Lieven Pien waeren noch brocht Jan van Waesbeerghe, Lieven Lammens ende Joos Corbeel, ende doen ghinc men Lieven Pien seer gruwelic pijnen, tot dat hij seyde: 'Ontdoet, jck sal zegghen.' Maer het wilde qualic sijn, ende uuytcommende maer emmers ter nauwer noot seyde hij: 'Jc leyde de sluetels up het letrijn; jck en weet niet wien datse andveerde.' Anders en cost men van hem niet anders gheweten van dien daghe; nochtans was hij zeere ghepijnt, zoo dat men hem jn eenen setel drouch naer de vanghenesse.

Item noch up desen XXIII Ougste, corts naer tpijnen vanden voors. Lieven Pien, was de drij leden wederomme, elc jn tsijne, ghevraecht wat men met Lieven Pien doen soude, want hij weder al loochende dat hij ter examen ghekendt hadde; daerup elcken deken des anderdaechs zijne neeringhe dede vergaederen jn huerlieder huusen. Ende daer was ghelast van elck bijsondere, dat men den voorn. Lieven wederom ter scheerper examen bringhen soude, zonder dilay; maer schepenen versochten ande ghemeenten Lieven Pien te hebbene met noch andere twaelf notabele mannen; maer was hemlieden ontseyt.

Item jn dit zelve jaer, den XXV Ougste, zo was een opdoen jn vorme van Collatie, ter causen van Lieven Pien voornoemt, ende luydt aldus van woorde te woorde, zo hier naer volcht:

Openinghe ghedaen ten soldere den XXV Ougste XV^c XXXIX.

Mijn heeren vande drij leden deser stede, hier jeghenwoordelic vergaedert om ulieden mijne heeren te vertooghen de cause van dese vergaederinghe, die es hoe dat mijn heere den hoochbailliu ende schepenen vander kuere mette ghecommiteerde vande drij leden deser stede, omme ten effecte te bringhen de procedueren, begonnen doen jeghens ende upden persoon van Lieven Pien, al waer zij den zelven Lieven anderwaerf ende ten twee stonden ter presentie vande zelve ghedeputeerde scheerpelic gheexamineert ende ondervraecht hebben upde poincten, begrepen jn sijn verlijt ende examen, zo wel jnde tortuere als daerbuyten ghedaen, metgaeders upde gone, daeraf hij befaemt ende berucht was, welcke besoignen ghebracht zijn gheweest ten letrijne jn tcollege van schepenen, omme up al twelcke bet te libereren, soo hebben mijn heeren vande wet ontboden bij hemlieden den ghecostumeerden raedt vander stede, omme upde voors. zaecke goet advijs te nemen ende beraedt, dies zij naer Godts rechte ende reden ter ontlastinghe van hulieder eeden ende conscientie, bewaernesse ende conservatie vande rechten ende previlegien deser stede te doen hadden, ten appaysemente ende gherusticheyt vande jnsetenen ende ghemeente, ende ten fijne dat men hier namaels de goede lieden van Ghendt niet jmportinere noch belasten en soude connen ofte moghen jeghens onsen gheduchten heere ende jngheboren prince yet ghedaen hebbende dan goede ende ghetrauwe ondersaten behooren ende schuldich zijn van doen met justicie,

sonderlinghe ghemeerct dat elc wel beseffen ende bevroeden mach de groote ende zwaere jnconvenienten, perijckelen ende dangieren, dier soude moghen commen ten grooten verdriete, destructie ende desolatie van dese notabele stede van Ghendt, hooftstadt van Vlaenderen, jndien men anders gheraecte te procederen dan bij goeden raede ende rechtveerdighen treyne van justicie tselfs volghende ulieder mijne heeren vanden drij leden ghemeene advijse ende overeendraghen, jn gheschrifte overghegheven, daer ghijlieden al tsamen gheconcludeert hebt dat men anderssins niet en procedere dan bij treyne van justicie; hierup aldus delibererende metten raede deser stede ende ghehoort hebbende trapport vande zaecke ende ooc begonnen lesen tgone dies daeraf overleden was, so zijn ghecommen jn college van schepenen vander kuere zeker ghecommitteerde vanden lede vande neeringhe ende vande weverie, de welcke ter presentie van zekere notabele vande poorterie, aldaer oock ghecommen zijnde, ghevraecht wert wies hemlieden beliefde; daerup jn andwoorde ghegheven wiert bijden voors. ghecommitteerden vande neeringhen ende vande weverie, dat zij belast waeren te begheeren, dat men Lieven Pien afsnijden soude zijn haer ende anderwaerf bringhen ter tortuere.

Ende eenighe vande notabele vande poorterie, daer present zijnde, zeyden dat zij daer niet competentelic vergaedert noch daerup gheadviseert en hadden, daerup van schepenen weghe vertoocht was den voorn. ghecommitteerden vande twee leden of haerlieder verstandt niet en was, achtervolghende haerlieder voorgaende billiet van advijse, dat mijn heere vande wet jnde zaecke procederen soude bij treyne ende redene van justicie, ende alzoo zij naer Godts recht ende consientie vinden soude ter zaecke dienende, ten welcken fijne sij schepenen ooc vergaedert zaeten om goede expeditie van justicie te doene.

Ende ten fijne dat schepenen hemlieden bij allen redelicken middel souden moghen quycten jeghens Godt ende redene der ghemeente, ende een yeghelic toonen dat zij van huerliederen weghe vulveerdich zijn haerlieder uuyterste debvoir ende diligentie te doen jn tadministreren vande justitie, waeren te vreden, presenteerden ende baeden jn faveure van justitie ende om in hals (*sic*) te vuldoen, dat men met hemlieden zouden willen deputeren thien ofte twaelf notabele discrete ende gheleerde mannen, zulcx als die vande drij leden deser stede zelve daertoe zoude willen nemen ende deputeren, omme met hemlieden ghesaemdelick te handelen ende tracteren de zaecke vande voorn. Lieven Pien, ende daerjnne gheprocedeert ende gheordonneert te werdene, zoomen bevinden zal bij rechte ende waerachtighe justicie, daertoe dienende, tsij om hem wederom ter tortuere ghebrocht of anderssins van hem recht ende justitie ghedaen te werdene, naer de gheleghentheyt ende dispositie vande zaecke, ende dat met also curter expeditie alst moghelic ende doendelic es, ten contentemente ende voldoeninghe van Godt almachtich ter justitie ende eenen yeghelicke.

tWelcke bijde voors. ghecommitteerde ghehoort ende tsamen daeruppe ghecommuniquiert hebbende, hebben gheconcipiert, dat zij zouden doen commen up alsnu te deser huere alle de dekenen met twee haerlieder gheswoornen, ende die vande weverie, eenighe notabele van elcken wijcke, metgaders ooc de notabele vande poorterie, omme te aenhooren dies voors.[t] es ende te adviseren ende accorderen up tvoors. concept, verzouckende ende begheerende van mijne voorn. heeren den hoochbailliu ende schepenen te weten of zij vande drij leden vanden advijse niet en sijn dat mijn heeren vande wet jnde voors. zaecke voorts procederen zullen met alder neersticheyt, bij treyne van justicie, achtervol-

ghende ulieder zelfs billietten ende advijsen, ende ten dien fijne met hemlieden nemen alzulcke notabele, discrete ende gheleerde mannen, als ghijlieden mijn heeren zelve daertoe sult willen nemen ende kiesen, omme ghesaemdelic jnde voorn. zaecke recht ende goede justicie te doen ende administreren met corter expeditie.

Op welck poinct deputatie ende nominatie ulieden mijne heeren, elc jn tsijne, believen zal elcanderen goet recordt te doen ende goede andwoorde over te bringhen, present de voorn. vande wet, altijts goede justicie te doene alsoo sij voor Godt ende voor de weerlt meenen te verandwoorden.

Item up desen zelven XXV Ougste waeren ghecosen de neghen commijsen om te hebben de administratie van alle de weercken ende affairen der stede van Ghendt, te weten dese naervolghende:

Eerst die vande poorterie:
Joos vanden Bossche.
Gillis Halsbeerch.
Gheeraert Oosterlinck.

Vanden lede vande neeringhe:
Niclays de Buck.
Jooris Vijts.
Gheeraert vanden Bundere.

Vande weverije:
Jan Sanders, jnde Veltstrate.
Lauereins Clays, f^{s} Amants.
Pieter Dullaert.

Andwoorde vande ghemeenten van Ghendt up de voorgaende openinghe ghedaen den XXV Ougste XV^{c} XXXIX.

Alvooren dat sij blijven bijden slote van Collatien ende accordt dat ghemaect ende gheaccordeert was jn

donderdaghe laetsleden jn alle zijne poincten ende artijckelen, sonder danof jn eenigher manieren te scheedene, want wij dat houden over een volmaect slot van Collatie, dat welcke wij begheeren valcommen te hebben van tguent dat niet vulcommen en es.

Item voort datmen tvoorghebot vanden vercoop van coorne ander waerf uuytlegghen zal ten thuynen, alsoot ghesloten es.

Item datmen trompet slae tallen plaetsen ghecostumeert ende dat men alle fugetive stellen sal up ghelt, te weten elcken persoon vande fugitiven up hondert Carolus guldenen.

Item annopende de vraghe van mijn heeren, ghevende jn andwoorde dat sij van gheenen sinne en sijn noch vanden advijse eenighe mannen, legisten ofte andere, te nemene om upde saecke van Lieven Pien te disputerene, nemaer begheeren datmen van stonden an dezelve anderwaerf bringhen zal ter tortuere ende afscheere alle zijn haer, onder ende boven, ende zijn rijnghen weeren ende bewaere, ende dat dese tortuere ghebueren zal bij alle de notabele dekenen ende gheswoornen, alzoo die jn zaterdaghe lestleden ghedaen was.

Item midts dat hij langhe jn officie gheweest heeft, dat men hem ondervraghe wat bescheet dat hij weet vanden grooten standaert, waer hij es, ende of hij dien ghesien heeft.

Item voorts wat den pays jnne hielt, die ghemaect es te Camerijcke, midts dat hij doen offichier was, datmen hem danof neerstelic interrognere.

Item datmen hem ooc vraghe, wat vergaederinghe datter gheweest es ten huuse van Mr Philips vande Kethulle, tusschen beede de Collatien vande collegien die aenquamen thalf Ougste XXXVI, ende wat advijsen ende communicatien dat zij tsamen ghehouden hebben.

Item datmen hem ooc scheerpelic ondervrage wat

persoonen ghemoveert hebben dat men gaen soude jnt secreet vande stede, ende wat sij hem te kennen gaven waerom dat zij daer wilden ghegaen hebben, anghesien dat hij zelve ghekendt heeft dat hij sijn sluetels daertoe heeft gheleent ende ghegheven.

Item voorts wat zij jnt secreet ghedaen hebben ende of zij eenighe previlegien gheweert hebben ofte eenighe zaecken gheseghelt met Ste Jans seghele, ende voorts breedere vraghende ende jnterrognere zoomen uuyt sijne kennessen delibereren zal.

Item jndien dat hij yemant belaste, breedere dan hij belast en heeft, zijn zij ghecrijghelic, datmen die legghe jn vanghenesse verscheeden van elcanderen, ende wel doen bewaeren mette waeckers; ende jndien yemant fugetijf bediet, datmen telcken stelle up hondert guldens.

Item datmen stelle aen de pijnbanck drij nieuwe secretarissen, uuyt elcke lede eenen, om zijn verlijt ende van andere, werden zij ter banck ghebrocht, gheteeckent te werdene, ten eynde dat elck let jnt sijne weten mach wat zij verkendt ofte verclaerst hebben.

Item datmen de tortuere volcommen zijnde, de zelve Lieven Pien alleene legghe ende bewaere bij mannen uuyten drij leden, tot dat schepenen zullen over hem administreren justicie, bij de kennesse, die hij ghedreghen heeft ende noch draghen zal moghen, met corte expeditie.

Item datmen terstont afstelle alle de poortiers ende veerlieden ende daer stelle nieuwe lieden van eeren, die noinct ghedient en hebben.

Item datmen voorts hoore jnformatie up zulcke woorden, als Jooris Pien zoude gheseyt hebben vande clock te slane ende datmen hem dan vraghe wat last dat hij daeraf hadde ende van wiene ende te wat propooste, ende datmen naer tbevint doe recht van justicie.

Item den voorn. Lieven Pien wiert upden bovenscreven XXV dach van Ougste, ten twee hueren naer noene, metten zetele ghedreghen naer sGraven steen, ende was wederomme, present de dekenen ende gheswoornen, ghetortureert, daer hij pacientich was zonder eenighe kennesse te draghen, breedere dan ontrent zeventhien schilde, die hij hadde vande stede, jn leveringhe van orduyne, als hij zijn nieu huus metste, dwelck hem, soo hij seyde, zonder eenichsins te begheeren, toegheleyt was bijde meesters deser stede, ende dat hij oock zijne sluetels, niet wetende waertoe, gheleent hadde omme jnt secreet te gaene. Ende ooc ghevraecht zijnde naer den standaert, seyde hij die noint ghesien thebben, zonder eenighe breedere kennesse voorts meer te doene. Hoe wel de voorn. Lieven duer het te kennen gheven van eenighe persoonen, die seyden dat hij eenen toovereere was, alsdoen was bij eenen baerbier van al zijn leden, waert ghestaen was, zijn haer afgheschoren; ende doen wiert hij seer schandelic ende confuselic ghetracteert zonder eenighe breedere kennesse te doene.

Item alsnu wiert ooc ghevanghen een meestersse tSente Pieters, ghenaemt Mayken van Ste Pieters, met Heindric Palinc, ende noch een baerbiersterigghe up Ste Lijsbetten gracht, de welcke persoonen berucht waeren van tooverie.

Item alsnu up desen zelven XXVI dach van Ougste zoo waeren de gone, die ghevloden waeren, ghesedt up een ghelt, te wetene up een hondert Carolus guldenen van elcken fugetijf; wie eenen levende te Ghendt brochte die soude hebben voor elcken persoon hondert guldens.

Jn dit zelve jaer van XV^{c} XXXIX, den XXVIII Ougste, was den voorn. Lieven Pien brocht jn vierschare tschepenhuuse, welcke vierschare bijden amman

ghebannen was; ende den bailliu, heesch maeckende tsijnen laste, seyde eerst dat hij jnt jaer XV^{c} XXXVI hadde helpen accorderen jnde begheerte van vier hondert duysent guldenen; ten tweeden jnt zelve jaer overghegheven hebbende zijne sluetels vanden secrete deser stede, daermen mede ghinck jnt secreet; ende ten lesten dat hij vander stede goeden ghenomen hadde ende zelve gheapplicquiert tsijnen proffijcte, omme twelcke wiert den voorn. Lieven Pien ghecondempneert gherecht te sijne metten zweerde tusschen baillien van sGraven steen. Ende alsoo wiert hij ghedreghen met eender treme up een schavaut upde Veerle plaetse, ende was zittende onthooft ende daernaer begraven jnde keercke van sente Niclaus, neffens Ste Anne aultaer. Godt ghedincke de ziele.

Item als dese justicie ghedaen was ende vulcommen was, zoo heeft mijn heere den hoochbailliu met beede de dekenen ghegaen jnde Bogaerde, daer tgheheele ledt vande weverie vergaedert was, ende badt hemlieden dat elc soude willen scheen ende te vreden zijn, ende datse souden willen gaen elck naer tsijne, het welcke zij niet en hebben noch willen doen. Ende heeft alsoo ghegaen van neeringhe tot neeringhe, emmers den hueverdeken met den pensionaris ende cnape, ende ghebeden dat elck soude willen scheen ende te vreden zijn alsboven; maer zij wilden noch meer justicie ghedaen hebben ende de previlegien ondersocht hebben. Ende men ghinck tsanderdachs jnde previlegien. Ende de mare wiert loopende onder tghemeente, dat mer vonden hadde veel ijdel laden ende luttel bescheet ende dat mer vant een laede, daer een briefken jn lach, daerjnne dat ghescreven stont al dat wech es. Godt bewaert al.

Item tusschen dat mijn heere den hoochbailliu ende beede de dekenen ghinghen jnde Bogaerde, zoo zonden

de neeringhen deen totten anderen ende seyden dat zij niet scheeden en souden voor anderstont dat al vulcommen waere, dat sij bij slote van Collatie bij de drij leden begheert was; ende hier jn zo hebben zij met elcanderen gheconsenteert, emmers den meesten deel vande neeringhen. Ende aldus hielden de neeringhen de wake elc up huerlieder huus, dach ende nacht, vanden XXI Ougste tot den XXV Octobre. Ende doen lieten veel neeringhen de dachwaecke, maer zij hielden noch alle de nachtwaecke tot den XXIIII Novembre; ende doen braken veel neeringhen de nachtwaecke af, maer daer wasser veel, die niet af gaen en wilden, ende hielden de wake tot den lesten van Januarij. Dus duerdet luttel min dan een half jaer tijts, dat de neeringhen waecten, ten cleenen proffijcte, maer ten grooten coste ende schade, als hier noch volghen zal.

....Jn dit zelve jaer van XV^{c} XXXIX, den II van Septembre, zoo wasser een vergaederinghe ofte Collatie upden Collatiesoldere, van alle de dekenen, daer mijn heere den hoochbailliu dede verzoucken jn persoone dat men het Calfvel jn een zeker plaetse, diemen daer toe ordonneren zoude, jnnesluijten zoude, met belofte dat hij den ghemeente gheven soude acte, dat hij uuyt crachte vanden calfvelle de jnsetenen niet vanghen nochte aentasten en soude, tot alderstont dat de K. M^{t} jnt landt commen soude. Ende dit was tsanderdaechs bijden deken ende gheswoornen, metgaeders het ambacht vande weverie, elck jn tsijne, te kennen ghegheven, waeraf tbilliet hier naer volcht ende luydt aldus:

Collatie ghehouden den II van Septembre XV^{c} XXXIX.

Alvooren was te kennen ghegheven datter groote onruste onder tghemeente deser stede gheresen es uuyt

ende ter causen van zeker acte, ghenaemt onder tzelve ghemeente het Calfvel, ghemaect jnt jaer XV^{c} XV, den XI April naer Paesschen, de welcke acte zoude ghelast ende bevolen zijn gheleyt te werdene jnt secreet van schepenen ende gheregistreert jnden Rooden Bouck, tot een eeuwighe memorie, zonder nochtans expres advijs ende consent vande drij leden deser stede, noch zonder alvooren jn Collatie gheleyt te sijne.

Uuyt al welcke redenen tghemeente deser voorn. stede begheert de voors. acte ghecasseert ende te nieuten ghedaen te werdene, ende ghemeerct dat de zelve acte, te casseren, gheteeckent zijnde bijder handt vande K. Maj^{t}, jn de macht niet en es van mijn heere den hoochbailliu noch schepenen, zonder alvooren de voors. K. M^{t} danof behoorlic gheadverteert ende tzelve zijne Maj^{t} te kennen ghegheven thebben,

Soo hebben de voors. mijne heeren de hoochbailliu ende schepenen van beede de bancken ende beede de dekenen tsamen ghesproken ende ghecommuniquiert ende zijn van advijse, omme eendrachticheyt te houdene ende ruste vande jnsetenen deser stede, dat men de voors. acte ofte Calfvel legghen zal ten huuse van mijn heere den hoochbailliu jn eenen couffer, ghesloten met drij sluetels, waeraf elck ledt deser stede eenen sluetel hebben ende bewaeren zal; ende dat men voorts de voors. drij leden een acte van non prejuditie gheven ende verleenen zal van weghen den voors. heere den hoochbailliu ende schepenen, verclarende ende belovende daerbij dat zij, noch yemant van hemlieden noch van huerliederen weghe, hen helpen noch uuseren en zullen, doen helpen noch uuseren vanden jnhouden van diere jeghens ende jn prejuditie van yemant, ende al dat tot anderstont dat zij der voors. K. Maj^{t} daeraf ende van andere zaecken, der welvaert deser stede ende den jnsetenen van diere angaende, gheadverteert ende tzelve

zijnder Maj^{t} te kennen ghegheven ende up hals behoorlicken provisie vercreghen zullen hebben, vergheven ende quyctscheldende van nu den voors. hoochbailliu, uuyten name vande K. Maj^{t}, al tgone dies bij yemant daerjn mesdaen zoude moghen zijn, begheerende zonder prejuditie van tgone voors. datmen jn alle zaecken ooc procedere elck jn tsijne, zoo men tot noch toe ghedaen heeft.

Ende alsoo verre alst angaet de poincten ende artijckelen, bij ulieden mijne heeren bij slote van Collatie overghegheven ende versocht, mijn voorn. heeren vande wet hebben daerjnne begonst haerlieder uuyterste debvoir te doene, ende zullen ooc tzelve vulcommen zonder eenich delay, alsoo verre alst jn hemlieden es.

Voorts considereert de zware costen ende lasten, deser stede overcommende, ende zonderlinghe de groote renten ten laste vande zelve stede loopende, zoo begheeren mijn voors. heeren wel te wetene waer ende bij wat middele men het ghelt furnieren zal om de voors. lasten te moghen draghen.

Aldus staet te adviseren of ghijlieden mijn heeren vanden zinne ende advijse sijt, eerst datmen de voors. acte, ghenaemt tCalfvel, legghen ende sluyten zal alsoot voorseyt es, midts ghevende elcke lede deser stede een acte van non prejuditie, jnder vormen ende manieren voorschreven, ende datmen voorts jn keerckghebode legghe ende verpachten zal alle de pachten ende assijsen, die dit voorgaende jaer verpacht zijn gheweest ende achtervolghende den keerckrouppe, die men daeraf ten nutschepe vander poort ordoneren ende uuytlegghen zal, ofte uuyterlic ten minsten eenighe behoorlicken middel te vinden om de voors. lasten te supporteren.

Wanof elck jnt sijne believen zal goet rapport te doene ende danof andwoorde, te bringhen ter huere ende plaetse ghecostumeert.

Andwoorde vanden lede vande Poorterie upde openinghe ende Collatie vanden bovenschreven II Septembre XV^c XXXIX, overghegheven den III der zelver maent.

Sijn vanden advijse: datmen vulcomme tlaetste slot van Collatie.

Item datmen verbrande ende te nieuten doet het Calfvel, openbaerlic ende present alder weerelt, jnsghelijcx het cleene Calfvel, metten payse van Casant.

Item datmen jn acte van vanghenesse legghe alle die daerjnne consent ghedreghen hebben, ende daernaer procedere up huerlieder lijf ende goet, naer rechte ende previlegie deser stede.

Item datmen vanghe beede de dekenen van desen jaere ende voorts de vesten ruyme totten ouden bodem.

Item voorts datmen vercoope der fugetiven goet, ter stede proffijcte.

Item datmen de pachten jn staete houde tot anderstont tslot van Collatie vulcommen zij.

Item datmen verlaete beede de cnapen vande communmeesters van huerlieder officie.

Item verzoucken de brantwaecke, elck jn zijn ghebuerte, ofte ten naesten gheseten, ende metten roup om elcanderen te bekennen.

Item beloven voorts alle mijn heere den hoochbailliu te quycten ende ontheffen jeghens de K. Maj^t van alzulck misch (*sic*) als daeran cleeft, presenterende daeraf acte.

Andwoorde vande leden vande neeringhen.

dHeer Jan de Block, overdeken vande neeringhen deser stede, metten ghemeenen dekenen vergaedert gheweest hebbende ter plaetse ghecostumeert up de openinghe, als ghisteren ten zoldere ghedaen, sijn van advijse:

Eerst datmen gheen pachten verpachten en zal voor anderstont vulcommen zij tlaetste slot van Collatie.

Voorts datmen casseren soude sonder delay dacte ofte Calfvel, ghedateert vanden XI April XV^{c} XV; jnsghelijcx zeker ordonnantie wesende bij mijne heeren vanden Raede jn Vlaenderen, jn daten vanden jaere XXXI zo XXXII; ende voorts datmen jn hechte van vanghenesse legghe schepenen vanden jaere XV^{c} XVI, noch levende, jn wiens tijde tzelve Calfvel vercreghen was, totter tijt ende wijlen zij thuerlieder coste ghesonden zullen hebben aen de K. M^{t}., ende dat zij aldaer vercreghen hebben de cassatie vanden zelven Calfvelle, jndiender eenich jn sijn secreet yevers wesen mach, tsij te Rupelmonde ofte elders, de zelve schepenen jn huerlieder gheheel staende om thandeel vande costen, daeran clevende, te verhaelen up dhoirs van huerl. medeghesellen, der weerelt overleden.

Item begheeren van ghelijcken dat neghen commijsen gheeedt ende ghecommitteert werden ten ontfanghe vande pachten deser stede, noch loopende, ende van ghelijcken ten ontfanghe vanden rechte vande ijssuwe deser stede, dwelck ghevallen es ofte vallen zal, dit al up rekeninghe, totter anders jnne voorsien worde. Jnsghelijcx datmen voor de zelve neghen commijsen recollere de rekeninghe deser stede sichtent den jaere XXVI.

Voorts datmen tgoet vande fugetiven vercoope alsoo verre trecht ende previlegie deser stede vermoghen; van ghelijcken datmen de waecke stelle, elc jn zijn ghebuerte, met eenen rouppe, diemen haelen zal hier bij schepenen.

Antwoorde vanden ambachte vande weverie.

Eerst blijfven bij den lesten slote van Collatie, twelck was dat men het Calfvel te nieuten doen zoude

zonder delay, metgaders het Calfvel, dat men zecht rustende bij de heeren vanden Rade jn daten anno XV^{c} XXXI. Oock en willen gheen verpachtinghe ghedaen hebben angaende de assijsen ende pachten deser stede voor anderstont dat de sloten van Collatien volcommen zijn.

Item willen de vier personen, jn leven zijnde, te weten mher Willem de Wale, alsdoen voorschepene vander kuere, Jan van Wijchuuse, Gillis Stalins, up den Coornaert, ende Jan de Vettere, tusschen poorten up tSluseken, schepenen gheweest jnt vercrijghen vanden Calfvelle, jn hechte van vanghenesse gheleyt hebben ende huer goet bewaert, jndient tprevilegie vermach, ende ghepuniert naer tbevint vanden sticke, met corter expeditie. Ende (*dat men*) de ghevanghenen cort recht doet ende expeditie van justicie, zo redene bewijsen zal, de misdadighe punierende ende de onnoosele ontslaende. Ende jndien de goede lieden van neeringhen eenighe zaecken sluyten, hier meer toe dienende ten ghemeenen oorbore ende proffijcte accorderen, daerjnne ghesaemdelic met hemlieden.

Item dese acte ofte Calfvel was ghehaelt uuyten secrete vande previlegien den III Septembre, tsachternoens ontrent den vier hueren, jnde presentie van beede de bancken, metgaders den hoochbailliu, ghenaemt mher Frans vander Gracht, heere van Schardau, die daerjeghens veel redenen seyde, segghende: ‘Mijn heeren, wat wilt ghij maecken? ic duchte dat wij hierom sullen jnquereren de jndignatie van onsen prince; maer believet ulieden, dat ment metse jn eenen muer, tot anderstont dat ons keyser comt? Ic hope dat hij hier zeer corts wesen zal, zegghende: “Kinders, wat willen wij maecken?” wij sullen alle onse previlegien verliesen, ende wij hebben zoo vele schoone previlegien! zoo laet ons doen dat onse vianden met ons niet en gecken.’ Daerjeghens

tghemeente vele hooghe ende overluyt riepen: ‘Casseret! schueret! schueret! ooc willen (*wij*) den pays van Casant oock ghecasseert hebben!’ twelck heml. met redenen wederleyt wiert, zegghende ende lesende hemlieden tslot vande voorgaende Collatie: ‘dat en es gheen slot van Collatie!’ Ende tzelve ghemeente niet cesseerende van roepen, wiert eerst duersneden bij de drij pensionarissen, te weten Mr Jacop Martens, Mr Philips Diericx ende Mr Jan Stoop, gheassisteert de leden vanden ambochte; ende wiert soo voetstaens jnde camere vande schepenen ghecasseert ende gheschuert, present alder weerelt, met grooten gheruchte, ghecrijsch ende beroerte; ende ooc met zulcker furie, zoo datter eenighe quaetwillighe zoo verhart zijnde, vande sticken, jn handen hebbende, tzelve metten tanden schuerden ende haetent jn huerl. lichame. Ende tzelve alsoo ghedaen zijnde, ghinc men besoucken de huusen vande bovenscreven vier persoonen, die jn dien tijt schepenen vander kuere gheweest hadden, als tzelve ghemaect was, maer men vanter niemant thuus.

Item alsnu up desen zelven III Septembre, naer dat de voors. acte ofte Calfvel gheschuert was, soo apsenteerde hem jnder nacht Jan de Block, uuyter stede van Ghendt, die alsdoen hueverdeken vande neeringhen was, ende dat uuyt causen om datter zoo veel andwoorden ten solder overbrocht waeren, dat men den voors. hueverdeken appreënderen ende vanghen zoude, wel tot twintich ofte tweentwintich neeringhen. Ende tzelve hadde te vooren noch gheroert gheweest; ende om dese vreese soo heeft hem den zelven gheapsenteert, ende jn sijne stede bediendet Mr Lieven Hebschaep, als stedehoudere, want hij was deken vande neeringhe vande temmerlieden, ende bediendet tot den XVI October, tot dat de neeringhen alle vercosen, alsoo hier noch vervolghen zal.

Item men gheboot oock alsnu ten verzoucke vande

ghemeenten dat alle de ghone, hier jn stede niet eerfachtich zijnde ende in gheen neeringhe vrij en waeren, te wetene turfdraghers, metsecnapen, mesraepers ende dier ghelijcke, dat zij commen zouden ter Collatie bijde poorters ten Predicheeren; ende moesten de poorters ghedooghen daer te commen alle maniere van vremde ghebouften, die den meerderen deel upde welvaert deser stede luttel achten.

....Item up desen tijt resen binnen Ghendt veel quade maren, dat vrau Marie, skeysers zustere, het vier soude doen steken jnde huusen ende veel soldaeten jnde stadt bringhen, waerduere daghelicx groote beroerte onder tghemeente quam.

....Item up den XVII Septembre, als de mare achter straete wiert loopende dat hem Jan van Waesbeerghe absenteren wilde, zo wiert tvolck al zeer beroert, zegghende: 'Waeromme hebben hem mijn heeren vande wet uuyt vanghenesse ghelaeten? tBlijct nu wel dat hij beschuldicht es.' Omme al twelcke wiert Lieven Donaes ende Joos Seys, beede schepenen vander kuere, up denzelven dach gheapprehendeert ende ghevanghen van Mr Lieven Hebschaep, als hueverdeken, met zijne medepleghers, ende waeren beede gheleedt jnt Sauselet.

....Jn dit zelve jaer van XV^{c} XXXIX, den XVIII Septembre, zoo wiert Jan van Waesbeerghe gheleedt ter tortuere jnde sale van sGrave casteel, present de notabelen vande drij leden deser stede, maer hij was zeer luttel ghephijnt, want hij was ziec vanden waetere ende een yeghelic hadder compassie mede; maer hij was zeer scheerpelic gheexamineert ende ondervraecht waerom dat hij hem alsoo absenteren ende vluchtich maecken wilde, want hij sdaechs te vooren hem ter contrarie verbonden hadde, waeraf dat hij mijn heeren vande wet ende den hoochbailliu, ooc elc jn generaele, zeer compasselic ende ootmoedelic badt om vergheef ende

om gratie, ende seyde dat hij gheenen wille en hadde hem tabsenteeren ofte vluchten buyten der stede, maer alleenelic wesen ten huuse vande wed. Jacob Parmentier, tot aldertijt dat hem mijn heeren voornoemt souden ontbieden; anders gheen excuse en heeft hij weten bij te bringhen. Ende waeren alsoo hiermede besich met hem te examineren van ten twee hueren naer noene tot den zes hueren jnden avont, ende es alzoo weder gheleet naer tSauselet....

Copie van den brief ghescreven binnen de stadt van Madril jn Spaingnen aen die van Ghendt.

Lieve ende beminde. Wij hebben verstaen de nieuwicheden ende violentien, diemen onlancx begonst heeft jn onse stede van Ghendt jeghens onse hoocheden ende gherechticheden, ende contrarie de behoorlicheyt vande goede ondersaeten ende den eedt, die ghij ons ghedaen hebt, ende tzelfs ten grooten achterdeele van onse voors. stede, ende en connen niet vulcommelic ghelooven dat alzulcke nieuwicheden spruytende zijn uuyten generalen wille ende ghemeenen consentemente van ulieden, maer eer door de boosheyt van zommighe quaetwillighe ende uproerige persoonen, die niet en zoucken dan onruste, tweedracht ende confusie jnde voors. onse stede, omte quellen ende verdrucken de goede ende ghetrauwe poorters ende jnwoonende der zelver stede; ende vinden te vremder, dat tzelve ghebuert es jnde voors. onse stede, anghemeerct dat wij aldaer gheboren zijn, ende ter dier causen totter zelver altijts ghedreghen hebben zonderlinghe jonste ende ghenegentheyt; ende gheeft ook dies te meer wondere dat de zaecke te verre ghecommen es zonder ons te vooren daervan te berechten, anghemeerct dat ghijlieden wel hebt moghen vernemen ende verstaen hoe dat wij gheheel

besloten hadden ons te voughene om te commen daerwaerts overe, om te moghen verstaen, verhooren ende voorsien jn alle zaecken concernerende jnt generale ende particulier onse landen, ende zonderlinghe onse stede van Ghendt, dies wij ooc noch altijts jn wille zijn; ende want onse jntentie ende absolute meeninghe es dat zulcke onbehoorlicke voornemen ende nieuwicheden cesseren ende neder gheleyt werden zullen als zaecke daeran grootelicx ons ende ooc ulieden, naer den eedt ende onderdanicheyt daermet ghij jn ons ghehouden zijt, angheleghen es, ende ooc tghemeene goet, nut ende proffijct van ulieden ende onse voors. stede zonderlinghe angaet ende beroert, soo en hebben wij niet connen ghelaeten tot ulieden daervan te scrijven, waermede wij aen ulieden verzoucken, ordonneren ende bevelen eernestelic; ende alsoo ghij vreest ons te mishaghen, tghemeene goet ende proffijct van onse voors. ende de ruste der zelver lief hebt, dat ghij van stonden aen doet cesseren ende weeren alle alzulcke nieuwicheden ende voornemen, jndien ghij datte noch niet ghedaen en hebt, wederomme reducerende ende bringhende allen zaecken tot ordonnantie, justicie ende polecie, daerjnne zij van te vooren langhen tijt over veel jaere gheweest zijn. Ende bewijzet voorts de coninghinne douagiere van Hongherien, regente, onse zeere beminde zustere, alle obedientie ende onderdanicheyt, verwachtende onse toecompste tot onsen lande van daerwaerts overe, de welcke metter hulpe Godts corts zal gheschien. Ende zullen ten aensiene ende respecte van ulieden die te meer vervoorderen. Ende alsdan zo willen wij ons metter waerheyt berechten van al tguene, dat bevonden zal werden behouvelic totten goede nutte, commoditeyt, proffijct ende neeringhe vande jnwoonende der zelver onser stede, jn twelcke wij ons zullen bewijsen als hu goet natuerlick ende souverein prince ende heere, zulcx

dat ghij ghewaere ende bevinden zult de goede jonste ende ghenegentheyt, die wij ter voors. contemplatie totter zelver altijts ghedreghen hebben. Lieve ende beminde, onse Heere sij met hu.

Ghescreven jn onse stadt van Madril den XIIIe dach van Septembre anno XV^{c} XXXIX.

(*onderteeckent*) CHARLES.

Andere copie.

Den Keyser ende Coninck.

Lieve ende beminde. Wij senden derwaerts overe onsen neve den grave van Reulx, den welcken wij hebben ghelast hem te vinden bij ulieden om ulieden te segghen ende van onsen weghe te declareren eenighe zaecken grootelicx angaende de welvaert ende proffijcte van onsen lande van daerwaerts overe jnt generale ende van ulieden jnt particulier, aen ulieden verzouckende ende ordonnerende hem gheloove te ghevene jnt guene dat hij ulieden te kennen gheven zal, ghelijc ons zelven ende ulieden daerjnne employerende, alsoo wij ons gheheelic betrauwen jn ulieden onderdanicheyt ende goet ghewillicheyt tonsen dienste. Hiermede, lieve ende welbeminde, Godt hebbe ulieder (*jn*) zijn protectie. Van Madril, den XX jn Septembre XV^{c} XXXIX.

(*Onderteeckent*) CHARLES.

En daer was noch een andere missive van ghelijcken, jnhaudende van woorde te woorde ende vande zelve daete, adresserende aldus: *An onse lieve ende wel beminde den deken vande neeringhe ende vanden ambachte*, *metgaeders den notabele van onse stede van Ghendt*.

Instructie bijden K. Ma^{t} ghegheven den voorn. heere van Reulx, volghende de voorn. brieven van credentie.

Eerst zo zal den grave van Reulx jn alder neersticheden, also verre alst zelve sijne ghesontheyt verdraghen mach, hem vinden jnt landt van Vlaenderen, nemende zijnen rechten wech naer de stede van Ghendt, ende daer commende, zal doen vergaederen die vande wet ende die notabelen vande stede, den welcken hij presenteeren (*sal*) de voorgaende letteren van credentie.

Ende uuyt crachte vande zelve hemlieden zegghen ende vertooghen, dat de coninghinne douagiere van Hongarien, van skeysers weghe ghestelt ende ghecommetteert regente ende gouvernante van zijne Nederlanden, heeft geadverteert zijne K. Mt bij huere brieven, ghescreven jnden Haghen vanden XXVIII van Ougste ende X van Septembre lestleden, de welcke zou ghesonden heeft jn diligentie metten posten, vande ghelegentheyt vande zaeken der voors. stede van Ghendt.

Ende hoe naer dat de heeren van Simpy, van Gaesbeke ende van Liedekeercke, commissarissen daertoe gheordonneert, hadden vernieut de wet vande zelve stede thalf Ougste laetsleden, jnder manieren ghecostumeert, ende dat die van neeringhen naer de costuyme der zelver stede ende tractaete vanden payse van Casant behoorden te procederene ter kuere van huerliederen dekenen ende te noemen drij persoonen, omme daeruuyt bijde zelve vande wet ghecoren te wesen een, om te sijn deken van elcker neeringhe, en hebben niet willen daertoe verstaen, nemaer hebben gheweest expresselic weygherende tzelve te doene, ten waere dat men alvooren dede cesseren alle queyllooten ende assijsen der zelver stede, danof men placht te betaelen ende ghenoech te doene de lasten der zelver stede, ende dat

zij hadden begheert de lecture van huerlieder previlegien, ende dat vande zelve elcke neeringhe copie hadde.

Item dat men vanghen zoude die gheweest hadden jnde wet, aencommende jnt jaer XV^{c} XXXVI, hendende XXXVII, de welcke zij hielden gheweest hebbende jnt secreet vande zelve stede, sonder te onderhoudene de solempniteyt, ghewoonlic daertoe gheuuseert, ende overghegheven te hebben andere andwoorde upde petitie van IIII^{c} duysent Carolus guldenen, begheert jnt voorn. jaer XXXVII ande leden van Vlaenderen, dan de conclusie vande Collatie der zelver stede bedrouch.

Item willen blijfven jn huerlieder cameren vergaedert ende ghewaepent totter tijt dat zij hadden volcomminghe vande poincten, boven verhaelt.

Ende hoe wel daernaer de exsijsen ende queillooten vande voorn. stede ghecesseert hebben ende dat men hemlieden verleent heeft de lecture vande previlegien der zelver stede, alsoo sij versocht hadden, ende dat ooc ghevanghen waeren diveersche, die sij hielden suspect, ende dat zij alsoo behoorden hemlieden te vreden te houdene te scheedene ende vertreckene uuyt huerlieder huusen, doende huerlieder neeringhen ende negotiatie, laetende ghewerden die vande wet omme van criminele zaecken de kennesse ende tberecht te hebben ende over de ghevanghene justicie te doene naer huerlieder verdiensten, al dese niet jeghenstaende zijn zij ghebleven vergaedert jn huerlieder huusen van neeringhen ende hebben ghehouden Collatie, ende jnde zelve ghesloten diveersche andere onbehoorlicke artijckelen, ghevende bijden zelven te kennen dat zij poochden te maecken veranderinghe ende nieuwichede.

Ende dat onder zaecken, die zij ghesloten hadden, dat men vanghen soude alle de guene, die gheweest hadden jnde wet vanden jaere XXXVI, hendende XXXVII.

Item dat de ghevanghene, belast gheweest hebbende

jnt secreet der voors. stede, ofte ghegheven breedere andwoorde upde petitie van IIII^{c} duysent guldenen dan tslot van Collatie jn en hielt, souden gheleet werden ter tortuere jnde zale vanden casteele, jnde presentie van LIII dekenen ende gheswoornen. Ende jndien zij noch van anderen raede te doene hadden, dat elc deken nemen soude twee ofte drije vande notabelsten uuyt elcke neeringhe.

Ende dat zij wilden zien den standaert vande voors. stede ende bovendien hebben den coop van Vlaenderen.

Item dat jnde plaetse van tresoriers der voorn. stede men van nu voorts aen stellen soude neghen persoonen, te wetene van elcke lede drije, de welcke hebben soude tbewint ende administratie vande stede goede.

Item dat alle offichiers ende dekenen behoorden eedt te doene, ghelijc hertoghe Caerle van zaligher memorie ghedaen hadde jnde keercke van sente Jans.

Item dat zij wilden hebben ghecasseert zeker acte van den jaere XV^{c} XV, de welcke zij naemden het Calfvel, ghemaect ende gheleyt jn huerlieder secreet, zonder Collatie, jn prejuditie vande ghemeente der zelver stede; ende meer andere artijckelen, te lanck om verhaelen, de welcke Zijne Ma^{t} qualic ghelooven conste dat zij die hadden willen voortstellen, ten hadde gheweest dat de voors. coninghinne danof aen Sijne Ma^{t} de copie ghesonden hadde.

Boven dien de zelve coninghinne Zijne Ma^{t} adverterende bij haere brieven vanden X jn Septembre, hoe dat naer dat zij hadden ghedaen tortureren boven maeten zeere, ende meer dan justicie vermochte, eenen Lieven Pien ende daernaer doen onthoofden, de gone vande ghemeente hebben ghewilt ghecasseert hebben de voorgaende acte, die men heedt tCalfvel, gheexpediert jnt jaer XV^{c} XV bijden zelven keyser, ende gheteeckent

van zijnder handt, omme de ruste ende ghestichtede vande zelve stede. Ende en hebben niet afghehouden de zelve acte en es met beroerte van volcke ghecasseert ende jn diveersche sticken gheschuert gheweest, ende de copie ghetrocken uuyten boucke der zelver stede, daerjnne de zelve acte gheregistreert stont, danof de zelve Zijne Ma^{t} zeere verwondert es dat zij gheen aenschau ghehadt en hebben up hem, die huerliederen natuerelicken prince es ende souverain heere, dewelcke altijts ghetoocht heeft meerder jonste de zelve zijne stede van Gendt, daer hij jnne gheboren es, dan eenighe andere van herwaerts overe.

Daertoe voughende de zelve coninghinne jnde voors. huere brieven, dat zij wilden ghevanghen hebben de gone, die gheweest hadden schepenen vander zelver stede jnt voors. jaer XV^{c} XV, omme te wetene bij wijen ende hoe de zelve acte vanden voors. jaere XV^{c} XV gheleyt hadde gheweest jnt secreet der zelver.

Item der K. Ma^{t} gheadverteert zijnde vande voors. maniere van doene, ende dinckende dat zonder tzelve te remedieren ende voorsiene, diveersche jnconvenienten zouden moghen daer uuyt rijsen, heeft ghedeputeert de zelve heere grave van Reulx, ten hende hem te vinden jnde zelve stede ende aldaer te segghen jnden name van Sijne Ma^{t}, dat hij bevint de zelve acten ende attemptaten seer vremde ende anders dan goede ende ghetrauwe ondersaeten behooren te doene. Ende omme dieswille dat hij de zelve van Ghendt altijts ghehouden heeft over goede ende ghetrauwe, hopende dat zij noch zulcx willen blijven zonder te doene ofte te attenteren zaecken, die sij peynsden ofte weten souden zijnde ten verdriete ofte jeghens den danck van zijnder voorn. Ma^{t}, ofte jn verminderthede van sijne macht, rechten ende hoocheden, de zelve grave van Reulx zal aen hemlieden verzoucken ende niet min van weghe zijne Ma^{t} hemlieden ordonnerende, aenschau nemende upde

goede jonste ende zonderlinghe affectie, de welcke zijne voorn. Ma^{t} tot hemlieden altijts ghedreghen ende jn diveersche manieren altijts ghetoocht heeft, dat zij hemlieden verdraghen willen ende afhauden van ghelijcke manieren van doene ende hemlieden wederom voughen thuerlieder weercke ende negotiatie, laetende ghewerden de gone vande wet, die eedt ghedaen hebben elcken justitie te administreren, zo wel den aerme als den rijcke, jn welcken van weghe Zijne Ma^{t} noch wederstant noch beleth en es ghedaen gheweest jnt punieren ofte condempneren vande mesdadighe, sonder dat zij behooren kennesse te nemen upde gone van justitie, oft present te wesen ter tortuere van eenighe patienten, anghesien dat tzelve die vande ghemeente niet toe en behoort, de welcke negheene macht en hebben, nemaer alleenelic de gone, die tlast van justitie hebben.

Ende jndien zij onderlinghe hebben eenich gheschille, twisten ofte differenten angaende der administratie van justicie, der goedinghen vande stede ofte der polecie der zelver, zo behooren zij die te vertooghen der voors. coninghinne regente en gouvernante, der welcker zijne Ma^{t} gheobediert wilt hebben ende reverentie ghedreghen, ghelijc sijnen eyghenen persoon, alsoo sijne Ma^{t} verclaersde allen den staeten vanden zelven lande van daerwaerts overe, voor zijn laetste vertrecken; opende dat zou appoinctieren ende zo goede ordere stellen zal dat zij cause hebben zullen te vreden te sijne.

Ofte dat zij alle zaecken laeten zo zij zijn, zonder hemlieden te roerene ofte stoorene totter compste van Zijne Ma^{t} daerwaerts overe, de welcke hoopt jn curten tijde hemlieden te commen besiene, alsoo sij verstaen hebben bij zijne brieven, die hij hemlieden ghesonden heeft vanden XV deser maent bij Mr Cornelis Schepperi, sijnen raedt.

Hemlieden adverterende jndien zij hemlieden voughen -

willen ghelijc goede ende ghetrauwe ondersaeten behooren te doene, dat hij, te wetene de voorn. heere van Reulx, de handt hauden zal voor de K. Ma^{t}, de welcke een prince boven al zoo zachmoedich es ende zo goedertierich dat Z. Ma^{t} hemlieden gracelic tracteren zal.

Ende jn contrarie ooc jndien zij hemlieden niet beleeden en willen ghelijc goede ende ghetrauwe ondersaeten, dat zij wel dincken moghen dat zij occasie gheven souden der zelve Zijne Ma^{t} te keerene zijne goede gheneghentheyt van hemlieden ende bedwinghen daerjnne te voorsiene bij riguere, dwelc wesen soude tsijnen grooten onwille ende verdriete, waer uuyt soude moghen rijsen de jnconvenienten, die sij jn voorleden tijden beseven hebben als zij niet en hebben willen obedieren huerliederen prince.

Ordonnerende den hoochballliu ende de gone vande wet dese gheproponeerde jntentie van sijne Ma^{t} te kennen te gheven den ghuenen vande neeringhen ende der ghemeente der voors. stede, ten hende dat zij hemlieden regulen naer der zelver; ende ten dien fijne zal de zelve grave van Reulx hemlieden vermoghen te ghevene de copie van deser jnstructie, jndien zij die begheeren.

Ende jndien zij begheeren zaecken, redelic zijnde, de welcke Z. Ma^{t} hemlieden bequamelic accorderen mochte, de zelve grave zal danof adverteren de voorn. coninghinne, de welcke bij advijse van goede personaigen, wesende neffens haer, ende vanden zelven grave, ordonneren zal zo zou bevinden zal oorboorlic ende nootzaeckelic zijnde voor de welvaert, ruste ende ghestichtichede vanden lande, ofte jndien zij bevint eenighe zwaricheyt, zal die overscrijven der voors. Zijne Ma^{t}, omme bijder zelver gheappoinctiert ende ghemodereert te werdene, zo naer redene behooren zal.

Ten surpluyse jnt gone voorscreven ende dien aenclevende de voorn. grave van Reulx zal doen al tguent dat hij bevinden zal behouvende ter welvaert ende gherusticheyt vander zelver stede ende den lande van Vlaenderen, bewaerende de hoocheden, rechten ende souvereyniteyten vande zelve Zijne Ma^{t}, naer dat hij de zaecke tsijnder compste ghedisponeert vinden zal aldaer, ghelijc de zelve Ma^{t} totten voorn. grave gheheel betrauwen heeft. Actum ut supra.

Item ter causen van dese bovenscreven brieven ende jnstructie, die den grave van Reulx met hem bracht uuyt Spaingnen, soo vergaederden tsanderdaechs upden Collatie soldere schepenen van beede de bancken, de notabelen vande poorterie, den hueverdeken met zijne ghemeene dekens, den deken vande weverie met zijne gheswoorne ende noch veel andere van het ghemeente, alwaer mijn heere van Reulx ooc quam, die aldaer vertoochde eerst mondelinghe, segghende dat hij de gone was, die de stadt van Ghendt alle eeren ende vrientschap doen wilde, die hem moghelic waere te doene; ende seyde van ghelijcke, dat de Ma^{t} zeere verstoort was up die van Ghendt, zulcx als zijne brieven jnnehoudende waeren, die hij met hem bracht. Maer midts dat sij alle jnt Walsche waeren, die bij vele vande ghemeenten niet verstaen en waeren, zo versochte den hueverdeken dat mense jn tVlaemsche translateren soude, twelc den grave van Rues consenteerde, biddende zeer hertelic het ghemeente dat elc soude willen laeten zijn vergaederinghe jnde huusen, ende scheeden, laeten de justitie gheworden; alle zaecken souden wel payselic ende ten goeden effecte ghebrocht worden, ende dat hij hoopte ende meende zo vele te doene, dat hij de Ma^{t} wel paysieren soude.

Item de brieven, die den grave van Reulx met hem

bracht uuyt Spaingnen, hielden jnne van woorde te woorde zoo hierboven gheseyt es, ende naer de lectuere vande bovenscreven jnstructie, zo heeft de voors. heere van Reulx vertoocht mondelinghe tnaervolghende:

Mijn heeren, ic hebbe verstaen upden..... bijden postdraghende briefven anden keyser, dat ghijlieden altijts gheprocedeert hebt van quaede jn arghere, zoo ghijlieden al noch doet, doende der nieuwe wet eenen anderen eedt doen dan men es ghewoone van doene sichtent den jaere XV^{c} XV. Oock dat ghijlieden schrijft aen dander steden jn vremde sorten, ende wilt weten huerlieder meeninghe. Oock dat ghijlieden wilt hebben het bewaeren vande casteelen ende steercten, wesende jnde casselrijen vanden quartiere van Ghendt, tzelfs dat ghijlieden ghemaect hebt uwe dekenen anderssins dan men ghecostumeert es, waeraf ende van welcke zaecken de keysere niet gheadverteert en was te mijnen vertrecken; ende (*ic*) duchte dat Sijne Ma^{t}, hieraf ghejnformeert zijnde, niet nemen en zal jn goede, ende mochte daervan veranderen zijne goede ghejonstichede, die hij altijts thuwaerts ghehadt ende alsnoch heeft.

Ende omme dese consideratie ende te schuwene de jndignatie van Zijne Ma^{t} ende de jnconvenienten, die daeruuyt commen mochten, als ulieder goetwillich vriendt soude ulieder raeden af te houdene van alzulcke nieuwichede ende voornemene, ende dat ghijlieden wel doen soudt ulieden debvoir te doene, te verzoetene de zaecken voor de compste vanden keyser, de welcke ontwijfelic gheschict heeft hem zeer corts herwaerts over te vinden.

Ende jndien de keyser tsijner compste de zaecken bevint alsoo ic verstaen hebbe dat zij jeghenwoordelic zijn, zo es wel te beduchten dat sijne Ma^{t} daerjnne nemen zal zo groot verdriet ende onvrede jeghens ulieden, dat bij aventuere daernaer men qualic soude hem connen verzoeten ende bringhen tot gratie ende ghe-

naede. Ende (*t*) waer beter te voorsiene dan het uuyterste te verbeyden, aenghemeerct dat zijne Ma^{t} es een prince zachmoedich ende ghenadich, ende en vergramt hem niet lichte; nemaer vergramt zijnde, es zwaerlic om payen. Ende voorts den keyser ontbiedt dat ghijlieden van alle nieuwicheden scheeden sult ende doen ghelijc ghijlieden over veertich jaeren ghedaen hebt ende tooghen dat ghij goede ondersaeten sijt, want tes betere met payse te blijven dan dat ghijlieden hier naemaels sout moeten segghen: 'het js mij leet dat wijt ghedaen hebben.' Dus doet naer mijnen raedt; het es best.

Andere drije artijckelen bijden voors. heere van Reulx vertoocht ende begheert aen die van Ghendt.

Eerst dat tghemeente wille ghedooghen dat die vande wet moghen vrijelic administreren justitie een yeghelic, naer Godt ende redene, zonder meer hemlieden danof te moijene, als de zelve justitie staende ende gheordonneert zijnde den schepenen van weghen der K. M^{t}, die daervooren ghedaen hebben den solempnelen eedt, den welcken die vande ghemeente niet ghedaen en hebben, waeromme zij met redene hemlieden wel behooren te verdraghen van hemlieden daermede niet te willen moeijen.

Tweetste poinct, dat zij zouden willen hemlieden ghewillich verdraghen van langher te blijven ende hemlieden te houdene jn huerlieder huusen, ende dat een yeghelic vertrecke jn zijn huus ende woonste, ende hem stelle om te winnen den cost voor hem ende zijn wijf ende kinderen, laetende jnsghelijcx huere waepenen ende stocken, want elc niet en sie noch weet occasie waerom zij langher behoorden te doene ter contrarie.

tDerde poinct, dat de voors. vande ghemeente

(gheconsidereert dat dusdanighe eene groote, weerde stede niet moghelic en es onderhouden te wesen jn goeden staete, sonder te hebben maniere van middele van ghelde,) ghewillichlic ooc souden consenteren ende ghedooghen dat men upstelle ende lichte bij huere propren commijsen alzulcke assijsen ende pachten, als zij bevinden zullen redelic te behouvene ende van noode te sijne omme de welvaert ende tbeleeden vande stede, de welcke assijsen principalic ende voor den meerderen deel zullen vallen upde vremde passanten gaende daghelicx duer dese stede.

Ende als dat volck dat hoorde, en waeren daerjn niet zeer beroert, maer seyden: ‘Eyst anders niet? hij hadde wel moghen thuys blijven.’ Ende het volck ghecter mede ende seyden dattet al ghemaecte bouverie was uuyten hove; ende waert datse vanden keyser quamen, hij soude ons wat troostelicx ghesonden hebben, ende nu en sent hij ons niet dan dreeghinghen; ende hij soude ons ontbieden waerom wij dit erruer maecken. Ende daer wiert Collatie up ghehouden ende ghesloten als dat den grave van Reulx soude de briefven handteeckenen, die hij brochte vanden keyser, ofte dat men vaste jn vanghenesse soude legghen ofte bewaeren met XXIIII vrome mannen ende laeten gaen al de stadt duere. - Als mijn heere van Reulx dat hoorde, dat het volck niet en gheloofde, soo seyde hij: ‘Jck zweere ulieden bij mijne manne waerheyt, dat ic de brieven, die ic hier bringhe, hebbe van des keysers handt ontfaen den XXI van Septembre anno XV^{c} XXXIX; ende ic ben van stonden aen den rechten wech afghecommen zonder yevers te letten; hierom ic verzekere hu, ic sal de briefven handteeckenen den eersten van Novembre up Alder heylighen dach.’

Copie vande certificatie bijden heere van Reulx ghegheven an die van Ghendt onder zijn handteecken.

'Ick, Adriaen de Croy, grave van Reulx, certifiere dat ic ghesonden ben van voor de K. Ma^{t} bij sijnen laste met zijne brieven, gheteeckent met zijn proper handt, de welcke ick ghelevert hebbe den schepenen, dekenen ende de notabele lieden vander stede van Ghendt, ende dat (*ic*) bijden bevele van Zijne Ma^{t}, uuyt crachte van zijn gheloove, hebbe gheseyt jn substantie al tguent dat hier boven ghescreven staet. Jn kennesse der waerheden hebbe dit gheteeckent met mijne handt. Ghedaen te Ghendt up alder Heylighen dach XV^{c} XXXIX (*Onderteeckent:*) Adriaen de Croy.'

Item up desen zelven XXX van Octobre quamen die ghedeputeerde van Ghendt uuyt Corterijcke jn stede, ende naer noene vertoochden zij voor schepenen ende ghemeente, wat zijlieden ghebesoingniert hadden. Ten eersten commende binnen Corterijcke en vonden daer gheen commissarissen vanden hove, maer zij waeren wech ghereyst ende hadden jn huerl. plaetse ghelaeten mijn heere van Huele ende den heere van Poucke, zonder commissie, maer mondelinghe ghelast, daerbij dat die van Ghendt haerlieder last niet te kennen en gaven, maer brochten wederomme gheseghelt tghene dat zij mede droughen, ende brochten ooc mede het kennen ende verlijden van Mr Anthonis Roose vanden jaere XV^{c} XXXVI, doen hij pensionaris was vande stede van Corterijcke, ende ooc van eenighe schepenen vanden zelven jaere, de welcke alle gheexamineert waeren te Corterijcke uphet schepenhuus, ter presentie van die van Ghendt. Ende haerlieder kennen was ghenouch accorderende met het verclaersen van Lieven Donaes, twelc doen den voorn. mr Cornelis betoochde bij eenen

registere, die hij hielt, ende alle zaecken daerjnne schreef, daer hij over gheweest hadde, uuyt de welcke de ghedeputeerde van Ghendt copie brochten.

Jn dit zelve jaer van XV^{c} XXXIX, den derden van Novembre, zo was een opdoen van Collatie ende datte ter causen vande pachten deser stede, ende luyt van woorde te woorde zoo hier naer volcht:

Ande drij leden deser stede.

Vertooghen ende gheven te kennen de commijsen al tguent dat dese jeghenwoordighe jaerschare nootzaeckelic ten onderhouden vande stede betaelt zal moeten werden.

Eerst diesmen bij slote van rekeninghe thalf Ougste XXXIX tachtere bleef, XVII^{c} XXVIII lib. IIII s. I d. gr. II p.

Item de loopende oude ende de nieuwe eerfvelicke renten, bedraghende XVIII^{c} IIII^{xx} lib. XVII s. I d. gr., jnde welcke begrepen zijn de V^{c} L lib. gr., die de K. Ma^{t} deser stede jaerlicx goet doen moet als bij wijlen zaligher memorie de hertoghe Caerle upde zelve stede vercocht; ende de oude ende nieuwe lijfrenten bedraghen III^{c} IIII^{xx} lib. V s. X gr., metgaeders de eerfvelicke losrenten, den penningh XVI, die dese stede mette coopen van zekere huusen thaeren laste ghenomen heeft, IX^{c} lib. gr.; compt tsamen de somme van II^{m} II^{c} IIII^{xx} VI lib. II s. X gr.

Item de achterstellen ende resten van alle de zelve renten, verschenen ten diveersche termijnen ende jaeren, beloopen VI^{c} IIII^{xx} XVIII lib. XIII s. gr. II d.p.

Item moet noch betaelt werden ter causen vande II^{c} L duysent guldenen, der K. Ma^{t} gheconsenteert den X Septembre XXXVI, drij jaer lanc gheduerende, ten twee paymenten tsiaers, ende dit over den VI^{n} ende

lesten termijn van zessen, ghevallen onser Lieve Vrauwen dach jn Septembre XXXIX, II^{c} lib. gr.

Item ter causen vande pleyne ende ghestrijpte lakenen, daer schepenen, beede de dekenen ende dier meer ancleven, cleederen af hebben, es jnt voorleden jaer betaelt gheweest II^{c} IIII^{xx} V lib. XVII s. VII gr.

Item de aelmoessen, diemen ghewoonlic es te doene aen diveersche cloosters, broeders ende zusters, XXIIII lib. II s. X gr.; den ghemeenen aermen jn tonderhouden vande aerme scholen I^{c} XII lib. VIII s. VII gr. V. d.p.; den jnnocenten voor haerlieder cleederen XXI lib. II s. XI gr.; de capellen vande kuere ende van ghedeele voor broot ende wijn, I lib. VI s. gr.; de weesen deser stede voor haerlieder pottaige ende cleederen, IIII lib. XIIII s. grooten; comt tsamen ter somme van I^{c} LXII lib. XIIII s. IIII gr. XI d.p.

Item es de voorleden jaerschaere noch jn aelmoesse ghegheven gheweest Heindric de Mets, voor tvaghen vande plaetsen vande dueren vanden schepenhuuse, X s. gr.; Cornelie, de gheselnede van Gillis de Vandere, X s. gr.; Neelken sKuusers, X s. gr.; M^{r} P^{r} van Dale, XX s. gr.; heer Jan de Ruut, XIII s. IIII d. gr., uuyt sekere consideratiën schepenen daertoe moverende, naer tverclaers vande ordonnantie; dus compt tsamen III lib. III s. IIII d. gr.

Item voor tonderhouden van deser stede als omme pensioenen, pareer abijten, boden, sergeanten, messagiers, trompetters ende anderé cleederen, metgaeders andere groote zwaere ordinaire ende extraordinaire costen, die de voorledene jaerschare wel ghedreghen hebben ter somme van II^{m} IIII^{c} IIII^{xx} VII lib. VI s. IIII d. gr.

Item boven desen gheextimeert tote nootzaeckelicke reparatien der zelver stede, leveringhe van stoffen ende anderssins, II^{m} V^{c} lib. gr.

Item de weddeboden, die ligghen jnde huusen vande

fugetiven, costen alle maenden omtrent LXXX lib. gr.; dus soude tzelve bedraghen thenden vanden jaere IX^{c} LX lib. gr.

Somme van al tguent dat dese jaerschare betaelt zal moeten werden, XI^{m} II^{c} IIII^{xx} XII lib. I s. VIII d. gr. III p.

Ende den ontfanc vanden pachte, alnoch cours hebbende, daerjnne begrepen de voorn. V^{c} L lib. gr. loopende up dese stede ten laste vande K. Ma^{t}, bedraecht XIIII^{c} LIIII lib. VI s. VIII d. gr. II d.p. Aldus rest net te betaelen ter goeder rekeninghe alsvooren de somme van IX^{m} VIII^{c} XXXVII lib. XV s. gr. I d.p.

Nemaer angaende de voorn. weddeboden, ten waer dat de vrienden van eenighe fugetiven presenteren huerlieder goet te laeten jnventorieren ende daervooren souffisanten zekere te stellen telcx rechte, ende jndien ulieden mijne heeren tzelve expedient goet dochte, soude grootelicx de stede jnt uuytgheven verlichten wel ontrent IX^{c} LX lib. gr.

Aldus staet te adviseren wat ulieden mijne heeren van dese ende ter betaelinghe van al tguent voorscreven belieft ghedaen ende verpacht thebben van al tguent, dat staet buyten pachte, als den wijn, den ijnghelschen upden wijn, keyte ende vremde bieren, den crabbeleere, tpontghelt, donghelt vanden dobbelen jnbrauwen biere, doude onghelt vanden coorne, de cramen metten huusghelde, cleene pacht ter vischmaerct, trijfele ter vischmaerct, nootghelt ter vischmaerct, de stallen jnt vleeschuus, zeevisch ende harinck, wulle ofte lijne helle ter Vrijdachmaerct, tbesien vande veerckenen, de ijssuwe, de waetermuelen, de maete vanden anjune, de Liefve ende ander visscherien, uuyt pachte wesende. Ende al golden de zelve pachten ghelijc zij tvoorleden jaer ghedaen hebben, te wetene VI^{m} II^{c} XXIX lib. IIII d. gr. V d.p., afghetrocken de drij maenden ende deen

vierendeel jaers, dat de voorn. pachten stille ghestaen hebben, beloopende XV^{c} LVII lib. V s. I d. gr., Resteere IIII^{m} VI^{c} LXXI lib. XV s. IIII d. gr.

De welcke somme, afghetrocken vande voorseyde IX^{m} VIII^{c} XXXVII lib. XV s. gr. I d.p., soude noch resteren jnden voorn. ghevalle thalf Ougste veertich, ten goeden bevinde, V^{m} I^{c} LXVI lib. gr.

De stede van Ghendt betaelt jaerlicx der K. Ma^{t}, ter causen vanden cepierschepe, ammanie ende vande meyerie Overschelde, ten twee termijnen tsiaers, hondert guldenen, jnt tvoors. uuytgheven begrepen, daeraf dezelve amman ende cijpier de stede wel behoorden tontheffen van dies voorseyt es, te wetene XVI lib. XIIII s. IIII d. gr.

Item ende overmidts dat de cleercq vande voorn. commijsen niet ghebruycken en mach sijnen keercroup ende dat sijnen last zeer verzwaert es, eensdeels bijder appostille skeysers up tfaict vande renten ende rekeninghe ende de originale brieven van allen den loopende eerfvelicke ende lijfrenten, ende anderssins, volghende den sloten van Collatien, bijden welcken ende anghesien dat zij negheene proffijcten noch vervallen en heeft, ulieden mijn heeren believen zal tadviseren wat somme ende hoeveel sij den zelven jaerlicx gheven ende toelegghen zullen.

Item dat men gheen keyte en slijte binnen der mijle jnt ronde deser stede dan de gone, ghehaelt binnen der zelver deser stede van Ghendt, up zulcke verbuerte ende correctie als ulieden goetdincken zal.

Wanof elc jnt sijne believe goet rapport te doene ende andwoorde te bringhen ter huere ende plaetse ghecostumeert.

Item dlet vande weverie hadden vergaedert gheweest jnde Bogaerde, daer zij huerlieder andwoorde properlic ghemaect hadden ende begonsten elc naer huus te gaene,

daer elck woonde; ende de sommighe commende voor den Predicheeren, midts dat tot dese Collatie gheropen waeren alle de smalle poorters, zoo wiert den hoop zoo groot ende menichfuldich, dat mer vele ontseyde binnen te commen bijde principale poorters, waeromme daer een groote beroerte was. Ende wiert daer bij dese haechpoorters ofte vremdelinghen gheseyt: 'Wij sijn creesens ende en mueghen binnen niet commen.' Hier en tusschen eenighe andere vande weverie waeren bleven jnde Bogaerde ende schuerden wederom het voors. billiet vande andwoorde, zo hiervooren gheseyt es, ende deden ontbieden alle de wevers, die zij hebben wilden, dat zij voetstaens commen souden jnde Bogaerde, up groote peyne; ende ordonneerden aldaer een ander billiet van andwoorde jnde absentie vande ghegoede ofte principale vande weverie, ende communiquierdent metten Creesens, ende brochten alsoo beede huerlieder andwoorde, te wetene zoo hier de copie van dien corts naer volghen zal.

Item nu voorts uuyt laste van schepenen zoo quamen die vande neeringhen ende de dixeniers vande stede jn competenten ghetalle, ende als de voorn. haechpoorters ofte anders gheseyt vremdelinghen, die hemlieden daer eerst den name ghegheven hadden *(van)* Creesens, metten andere poorters meenden binnen te commen, zoo reeser een groote beroerte; ende het stonter zeer qualic ende vremt voor den Jacoppijnen, ter causen omme dat men dese haechpoorters, te weten turfdraghers, metsecnapen, mesrapers ende alle andere van cleene jmportantie, seer aerme ende schamel lieden, die upde aelmoessen leven moesten, die jn gheene neeringhen ofte jnt ambacht niet vrij en waeren, die wilden alle commen bij de ghegoede eerfachtighe poorters, ende daer huerlieder andwoorde gheven, ghelijc zij eens ofte twee reysen ghedaen hadden. Ende omme dat men de zulcke niet

hebben en wilde, soo maecten zij groot gheruchte, zo dat de wete quam jnde Bogaerde. Ende de wevers quamen dauwaerts ende seyden: ‘Creesens, creesens, comt bij ons jnde Bogaerde; wij sullen hu een camer verleenen; al sijdi nu veracht, ghij mocht noch wel eens rijsen.’ Ende alsoo ghinghen de Creesens met de wevers jnde Bogaerde, maer het scheen dat zij met machte ende ghewelde ten Jacoppijnen jnne zijn wilden; maer daer was groot beschut, want gheschepen was daer groote vechtinghe te geschieden; maer Godt lof, het verghinc ten besten, dwelck de wet wederstont met diveersche neeringhen, die de wet ter assisentie quamen, als de vleesschauwers ende andere; ende ooc midts dat die vande weverie oock eenighe afstelden van huerlieder quaede propoosten. Ende daer was eenen vande neeringhe vanden vleesschauwers, die hadde een busse al ghereet omte schieten jnden Creesens hoop, maer het wiert beledt. Maer de Creesens ghinghen naer de Bogaerde, als voorseyt es; maer hoe dat quam, dese Creesens moesten ten eynde jnghelaeten werden. Ende alsoo wierdt dese Collatie begonnen ende duerde wel totten neghen hueren vanden avont al eer de poorterie huerlieder andwoorde bij schepenen overbrocht, welcke andwoorde was, midts den roupen van dese Creesens, datmen gheenen ontfanck van eenighe assijsen upnemen, ontfanghen noch verpachten en soude voor dat men de voorgaende sloten van Collatie vulcommen hadde, ende speciaelic datmen de beschuldighe punieren zoude ende de ontschuldighe ontslaen. Ende het was wel tusschen elf ende twaelf hueren jnder nacht, eer de dekenen schien vande Collatie. Ende alsdoen wiert bij laste vanden bailliu ende der wet, omme beter ghedaen dan ghelaeten, ghelast dat elcken deken van neeringhe zoude zenden vijf ofte zes persoonen, wel voorsien, om te waecken het Schepenhuus metter wet, twelc de

neeringhen alle deden ter begheerte vande wet; ende (*dit*) was omme de voors. Creesens te wederstaene.

Item dese bovenscreven andwoorde vande poorterie de zelve andwoorde gaven nu oock die vande weverie, hoe wel zij te vooren anderssins ghesloten hadden; maer midts de voors. groote beroerte ende tlanghe beyden was huerlieder slot verandert....

Item des anderdaechs woonsdach, wesende den V van Novembre, zoo wayst Creesens mesdach, want de weerckclocke en luyde niet; ende doen ghinghen dese Creesens ende vremde ghebouffte, die upde welvaert deser stede luttel achten, jnde cloosters ende jn alle andere lieden van eeren huusen, zegghende: 'Gheeft ons teten ende te drincken, want wij en moghen niet weercken ende moeten nochtans leven, zoo wel als ghijlieden.' Ende sij verdreechden zeere die goede lieden, ende veel lieden en dorfsten niet weercken uuyt vreesen datmen zegghen zoude dat vlaebackers waeren.

Item men maecte ooc daghelicx groote ghereetschap omme allomme plancken jnne te legghen ende de stede te ommewaeteren; ooc men visiteerde ende verheghende de engienen omme ter vesten te legghen, omme jndient noot waere, daermede de stede te defenderen. Ooc wierter ghemaect zeker nieu weerck ten drij muelenen thenden de Mueleneerstraete.

Dit naervolghende es tcontract ofte billiet van Mr Gillis de Wilde, dat de twee leden begheerden ghezeghelt thebben, waerom dat hij ghestelt was uuyt sijnen staet, want hij was nu den vijfden schepene vander kuere, ende hem was verboden de Camere, ende luyde aldus:

Wij, hooftmannen vanden lede vande poorterie binnen deser stede van Ghendt, metgaeders onse ghemeene

suppoosten vanden voorn. lede hier up vergaedert ghesijn ter plaetsen ghecostumeert, ter onderscreven zaecken vulcommelic gheauctoriseert; wij, hueverdeken vanden lede vande neeringhe binnen der voorn. stede, metgaeders onse ghemeene dekenen ende ghemeene suppoosten van alle onse ondersaeten; wij, deken ende gheswoorne vanden ambachte vande weverie, metgaeders den advijse van onse ghemeene suppoosten ende vijf neeringhen, presenterende ghesaemdelic tgantsche ghemeente ende tgheheele lichame vander stede van Ghendt, maecken condt ende kennelic dat van nu voorts aen zoo wanneer openinghe ghedaen zal werden ten soldere, omme daeruppe thebben de andwoorde vande drij leden deser stede, soo sullen daerup sdaechs daer naer vergaederen ten soldere thien ofte twaelf notabele mannen uuyt elcke prochie, vanden lede vande poorterie, ende met hemlieden den hueverdeken met zijne ghemeene dekenen ende gheswoorne, ende ooc met hemlieden den deken vanden ambachte vande weverie met zijne gheswoorne, ende den deken ende gheswoorne vande vijf neeringhen, omme daerup te nemene een goet concept ende advijs. Ende alsdan zullen sij doen slaen een trompet omme tsanderdaechs te vergaederen huerlieder ghemeen commuyn: de poorterie met huerlieder zeven prochien, ter plaetsen ghecostumeert; de hueverdeken ende de ghemeene deken vanden ambachte vande weverie met zijne gheswoorne ende de ghemeene suppoosten jnde Bogaerde ende nievers el. Ende aldus vergaedert zijnde, elc jn tsijne, sullen daer te kennen gheven de openinghe ghedaen ten soldere ende tgoet concept ende advijs, bij hemlieden ghecommuniquiert, omme daerup jn tghemeene te communiquieren een adjoinct slot van Collatie te slutene, dwelc elc jn tsijne overbringhen ende lesen zal ter plaetsen ghecostumeert.

Item voorts zo willen wij dat hem mijn heere den

hoochbailliu ende mijn heeren schepenen vander kuere, die nu zijn ofte naermaels wesen zullen, dat zij hem nu noch nemmermeer moeijen noch behelpen en zullen metten payse van Cassant, noch met eenighe Calfvellen, daeruuyt ghevonden ofte ghevonden werden mochte ter injurie ofte achterdeele den ghemeenen commune deser stede ofte den gheheelen lande van Vlaenderen.

Item alle jaeren, sdaechs voor den half Ougst avont, zal men doen slaen een trompet om tsanderdaechs te vergaederen het ghemeen commuyn vande drij leden deser stede, elc jn zijn voorn. plaetse, omme aldaer te kiesene, elc jn zijn let, de commijsen ende ooc de kiesers omme te kiesene de schepenen vander kuere ende van ghedeele, omme toecommende jaer te dienen ende jn goede polesien te houdene deser stede van Ghendt.

Item voort zullen alle de lieden van neeringhen maecken huerliederen deken, elc in huerlieder huusen, nut ende ijdoone, om huerlieder neeringhe ende previlegien jn rechten ende jn goeden polesien te houdene.

Item alle jaere, als de lieden van neeringhe vercoren ende huerliederen hueverdeken vermaect zullen hebben, soo sullen de lieden vanden ambachte vande weverie vergaederen jnde Bogaerde omme aldaer te maecken huerlieder deken, cnape, bailliu ende gheswoornen, nut ende ijdoone, omme tambacht, met zijne previlegien ende ordonnantien, jn rechte ende goede polecien te houdene binnen den derden daghe naer dat de lieden van neeringhe vercoren zullen hebben.

Item voort waert datter yemant spraecke ofte ghesprocken hadde ten ghemeenen huerbuer ende proffijcte jn voorderinghe vanden rechte ende previlegien deser stede ende beroert ofte ghepassioneert ghesijn hadde ter causen van onnachtinghe vande voorn. previlegien ende daeruuyt beroerlic ghesproken hadde binnen der vergaederinghe van de Collatien ofte daerbuyten, ofte

ghemoveert ofte beroert hadde ghesijn om traech vervolch ende de traghe executie vanden slote van Collatien, dicwils hier te vooren bij de drij leden deser stede adjonctelic ghesloten ende gheaccordeert, ende men den zulcken daeromme vinghe ende apprehendeerde binnen Ghendt ofte daerbuyten, ende men den zulcken vervolchde ten banne ofte ter pugnitien criminel van lede ofte lijve, so verbinden hem de voorn. hooftmannen vande poorterien, de hueverdeken ende den deken ende gheswoornen vanden ambachte vande weverie ende vijf neeringhen over hemlieden ende huerlieder naercommers, up haerlieder trauwe ende eedt, van stonden an zonder eenich delaey te vergaederen huerlieder ghemeene suppoosten, elc bijsondere, ter plaetsen ghecostumeert, ende niet te laetene, up meyneedich achterhaelt te sijne, omme met elcanderen te communiquieren, raedt ende advijs te nemene omme te sendene thien ofte twaelf notabele mannen uuyt elcke lede, vraghende heer ende wet te wat jntentie zulc een persoon ghevanghen ofte voor justitie ontboden es; ende bevinden zij dat niet anders sijnde dan om ghepassionneerde woorden ghemoveert uuyt onachsaemhede vande rechten ende previlegien deser stede ende den traghen voortganc van executie vande sloten van Collatien, dicwils hier te vooren bij de drij leden deser stede adjonctelic ghesloten ende gheaccordeert, sonder andachtich faict, riguer ofte ghewelt gheorbuert thebben jeghens heere ende wet, ghesaemdelic hem dan uuyt te heesschen ende up straete te doen leveren zonder eenich delay, den zelven beschuddende jn alder ghetrauwichede, ende dat niet te laeten om maechschap ofte vrientschap, danck ofte ondanck van aerme ofte rijcke, machtighe ofte onmachtighe, groot ofte cleene, zonder aenschau te nemen wat voordeele ofte achterdeele daeruuyt rijsen mochte; belasten ende bevelen te dien fijne onsen bailliu van Ghendt, onse

schepenen vander kuere ende alle andere baillius, meyers, ammans, schauteete, mannen ende schepenen, so verre als onse limiten van Ghendt bestrecken ende rechten ende previlegien vermoghen, dat sij, ditte ghesien, den zulcken voetstaens ontslaen, jndien hij onder hemlieden ghevanghen es; ende jndien zo niet, dat zij tvervolghen ons hulpe, confoort ende bijstant doen, dwelc wij niet ghelaeten hebben en willen up te jncurrene onse jndingnatie ende als jnfracteurs vanden ghemeenen payse ende vander ghemeender welvaert deser stede ghereputeert te sijne; verzoucken voort an onsen bailliu van Ghendt, an onse schepenen vander kuere ende alle andere rechters ende offichiers ende justichiers, daerover onse rechten ende previlegien bestrecken, dat zij dit jeghenwoordich slot ende contract met onslieden helpen zeghelen ende handteeckenen jndien zij speciaelic ende elc huever bijsondere van weghen daertoe vermaent ende versocht zijn, dat dit nu ende ten eeuwighen daghe onverbrekelic onderhouden mach werden: daeromme hebben wij jnt let vande poorterie ende jnt let vande neeringhe ende ooc jnt let vanden ambachte vande weverie elc eene ghelijcke copie daeraf beseghelt met elcanders zeghele ghesaemdelic daeran uuythanghende. Ende voort jn meerder bewaernessen van onsen ghemeenen commuyne zo willen wij dit slot ende contract van Collatie beseghelt hebben metten zeghel van Sente Jan.

Item om dit bovenscreven billet ofte contract zoo quam Mr Gillis de Wilde jnde jngdignatie vande wet, want hij was nu de vijfde schepene vander kuere; maer hem was ontseyt de Camere, ende wiert ghehaelt bij nachte van zijnen bedde; maer die vande weverie maecten daerom een vergaederinghe ende wilden hem expresselic uuyt hebben. Schepenen, dit ziende, om

beter ghedaen dan ghelaeten, ontsloeghen hem van vanghenesse uuyt causen dat de wet over hem gheen justicie doen en dorfste, uuyt vreesen, want de justicie beledt hadde, ende bij dien verbuert de previlegien, want daer justicie tonder es, en zijn gheen previlegien; maer hij en mocht jnde Camere van schepenen niet commen.

Item wiert noch eene Collatie ghedaen den V Novembre XXXIX omme dieswille dat de twee leden gheseghelt wilden hebben dit voors. billiet, ende dat de weerckclocke niet luyden en mochte, ende dat veel lieden niet weercken en wilden als voorseyt es; ende het billiet vande wet luuydt aldus als hiernaer volcht:

Mijn heeren Schepenen van beede de bancken, metgaeders beede de dekenen der stede van Ghendt ende de notabelen vande drij leden der voorn. stede, overzien hebbende de drije andwoorden der zelver, bevinden dat tslot vande Collatie, emmers de twee artijckelen van dien, te weten tseghelen vanden contracte met Ste Jans zeghele, directelic es jeghens die hoocheyt ende macht vande K. Ma^{t} als grave van Vlaenderen ende den solempnelen eedt, bij hemlieden ghedaen; ende de zelve zeghelinghe doende, en soude daerbij niet alleenelic verliesen alle de rechten, vrijheden en previlegien der zelver stede, maer ooc huerlieder lijf ende goet.

Item nopende den schussene vande weerckclocke es naectelic jeghens Godt ende recht, als prejudicierende den schamele ghemeenen jnsetene deser stede, die up huerlieder dachhuere ende tguent met huerlieder handen winnende, leven moeten, dat schepenen jn quyctenisse huerlieder eede ooc niet en vermoghen, danof zij ulieden bij desen adverteren, biddende elc jnt sijne tbeste te doene ende te voorsiene van schaerwake.

Andwoorde up dit voorscreven billet, alsoot bij de drij leden deser stede overbrocht was ande wet, ende luyt aldus van woorde te woorde als hier naer volcht:

Eerst de andwoorde vande lede vande poorterie.

Alvooren zijn vanden advijse datmen tcontract jn deerste artijckel vanden voors. billette niet zeghelen en zal, maer tzelve cassere als wesende jeghens de macht ende hoocheyt der K. Ma^{t}, onsen natuerelicken heere ende jngheboren prince.

Item ten tweeden dat de weerckclocke luyden zal naer costuyme, ten eynde dat elck weercken mach diet belieft, ende niemant occasie en neme om mesdoen, noch meerderen last en comme jnde Camere vanden aermen, die seer belast es.

Item ten derden der schaerwaecke consenteren daerjnne ende stellent jn discretie van schepenen.

Item ten vierden nopende de assijsen ende pachten ofte onghelden consenteren dienangaende ghedaen te werdene volghende den artijckele, bij de neeringhen overbrocht den IIII deser maent.

Item ten vijfsten nopende de weddeboden, datmen uuyt alle de huusen vande fugetiven die lichten zal, midts jnventorierende tgoet ende sekere ontfaende souffisant dat de stede wel bewaert zij. Actum den VI Novembre XV^{c} XXXIX.

Andwoorde vanden lede vande neeringhe ten zelven daghe.

Blijfven bijden gheheelen jnhouden van onsen billette ende slote van Collatie, bij ons gheaccordeert den IIII jn Novembre lestleden, uuytghedaen van Joos de Gruutere ende Jan de Zuttere: die consenteren wij alleene huerlieder poort, zonder meer daertoe ghevoucht,

dat wij begheeren de weerckclocke gheluyt thebben ende dat elc weercke, diet belieft.

Item angaende tbillet bijden ambachte voor ons ghelesen den IIII Novembre lestleden, en zijn van gheenen advijse daerjnne te consenteren.

Verzouckende datmen voetstaens metten trompette doe ghebieden, dat hem niemant en vervoordere eenighe neeringhe te doene oft doen doene binnen deser stede ofte daer buyten, emmers also verre als wijt bij previlegien vermoghen, noch gheestelic noch weerelic, hij en sij jnde zelve neeringhe, upde boete van XX lib. p.; noch oock tambacht vande weverie niet te doene binnen deser stede ofte up vijf mijlen naer der zelver, volghende huerlieder previlegien, hij en sij ooc vrij jnt zelve ambacht, upde boete; noch ooc yemant vremt laecken coopen noch vercoopen, upde zelve boete, also verre als zij bij previlegien vermoghen, ende niet voordere.

Item ter lesten dat men de fugetiven jndaghe omme te commen ten beschudde van huerlieder goede, achtervolghende de wet vander poort.

Andwoorde vande lieden vanden ambachte vande weverie, metten vijf neeringhen, ghedaen den VI Nov. XV^c^ XXXIX.

Consenteren dat alle assijsen van nu voort aen gaen zullen ende cours hebben ghelijc zij dese jaerschaere ghedaen hebben, tot welcker jnninghe de commijse committeren zullen zekere mannen, die hemlieden daertoe nut ende idoone dijncken zullen, de zelve commijsen alvooren eedt doende ende rekeninghe alle vierendeel jaers, volghende den slote van Collatien bijde drij leden deser stede, uuytghedaen dese naervolghende artijckelen.

Eerst dat den wijn, gheldende boven de VI gr. den stoop, van nu voorts an gheven zal een groote vanden

stoope; ende den wijn gheldende onder de VI gr. gheven zal XII mijten vanden stoop van assijsen; ende al uuytvaerende wijn VIII gr. vanden hame, zonder meer den ijnghelschen af.

Angaende vanden keyte, datse van nu voort gheven zal van elcke tonne binnen der stede ofte up een mijle der zelver, emmers binnen der mijle gheven zal XII gr. vande tonne. Ende die van hierbinnen deser stede voordere trect, gheven zal VI gr. vande tonne van assijsen; maer van nu voorts aen gheen bierstallen noch upslaghe vanden keyte haudende binnen der mijle; dies en zal de keyte maer ghelden een grooten den stoop.

Nopende den clauwaert, dat hij zal gheven XII gr. van elcke tonne ende den crabbeleere VI gr., binnen der stede ende daerbuyten; ende vande vremde bieren, dat die gheven zullen II s. gr. van elcke tonne; dies en soude den Clauwaert ende den Crabbeleere niet meer ghelden dan hij nu en doet, te weten een blancke ende XVIII mijten den stoop.

Item begheeren tgoet vande fugetiven vercocht thebben naer treyne van rechte ende justicie, naer den tenuer van previlegie van wijlen den grave Guy.

Item angaende dammanie ende chipierschip, datse de stede ontlaste vande hondert guldens, ofte dat zij renunchiere vande zelve officien, ende dat men de zelve verpachte ten meesten proffijcte.

Item als vande supplicatie van Jooris van Crombrugghe es gheseyt, dat hij de baerbelcansen doe maecken sulc alsmen bevinden zal bij hem gheweert zijnde, hem onverlet staende.

Item dat men Joos Seys ontslaet up zekere souffisant, midts betaelende zijn costen, blijvende nochtans den zelven Joos binnen deser stede up achterhaelt te sijne vanden sticke.

Item van Frans van Havere, als cleercq vande

commijsen stellent jn discretie van schepenen ende den commijsen, hem toelegghende zulc als hemlieden redelic dijnct, midts dat hij sijnen pacht niet ghebruycken en mach.

Item verzoucken dat men voetstaens met een trompet doe ghebieden dat hem niemant en vervoordere eenighe neeringhe te doene binnen deser stede ofte daerbuyten, noch gheestelic noch weerelic, hij en sij vrij jnde zelve neeringhe; doen, noch doen doen, also verre alst previlegie vermach, noch tambacht van weverie, eenich vremt laecken coopen ofte vercoopen, upde boete volghende onse previlegien.

Item angaende den billette bij de maeckeleers overghegheven de leste Collatie up een naer, tzelve ooc jn Collatien ghepasseert, dat men datte elcke neeringhe gheve diet belieft thebben, tzelve gheseghelt met Sente Jans zeghel, al eer men eenighen ontfanc ofte jnninghe doe van dies voorseyt es ofte naervolghende, te nieuten doende zulc contract, als wij begheerden jnde leste Collatie, bij ons ghesloten den IIII jn Novembre lestleden.

Item nopende Joos de Gruutere ende Jan de Zuttere soo en willen wij de stede niet belasten; maer cuenen zij haer landt ghecrijghen bij den prince, willen hemlieden mindelic gheven haerlieder poort.

Ten anderen datmen van nu voort aen gheen staende aelmoesen gheven en zal, lichte meer cloosters dan andere, zonder tconsent vande drij leden deser stede.

Item angaende tpontgelt zullen de jnsetenen daeraf ontsleghen zijn ende de vremde betaelen naer costuyme.

Item dat men nu voort an de lepele ende schuppe toelegghen zal den ghemeenen aermen deser stede, volghende den voorgaende slote van Collatien.

Item begheeren voort de weerckclocke gheluyt thebben naer doude costuyme, ten fijne dat de schamele lieden weercken moghen...

Item aldus langhe stont de stede van Ghent zonder pacht ofte assijsen, te weten van half Ougste totten VI^{n} van Novembre XV^{c} XXXIX, dwelck es luttel min dan drij maenden, het vierendeel vanden jaere, ende schaede de stede ontrent twee duysent ponden grooten.

Item alsoo hierboven ghementioneert staet van tbilliet ofte contract, dat Mr Gillis de Wilde ghemaect hadde, twelc de wet refuseerde te seghelen, soo voorseyt es, soo gaven die vande weverie een ander contract over, het welck zij den name gaven: tcontract vande maculeers, ende luydt van woorde te woorde zoo hier naer volcht:

Copie vanden contracte vande Maculeers, dat ghelast ende ghesloten was dat men zeghelen zoude met den zeghel van sente Jan, dwelc alsoo ghedaen wiert, present de drij leden, ende luydt aldus:

Hulieden mijne heeren ghelieve te aenhooren jn confirmatie vanden contracte al tguent hier naer volcht ten welnemene van ulieden mijne heeren ende telcx verbeteren.

Alvooren gheven wij te kennen den lieden vanden ambachte vande weverie hoe dat bijde lede vande neeringhen ghesloten ende gheaccordeert es nu ende jnder eeuwicheyt goet, vast ende ghestadich van weerden thoudene teeuwighen daghe, voor ons ende ons naercommers, also wel voor de lieden vanden ambachte als voor ons suppoosten vande neeringhen, verzouckende vanden lede vanden ambachte tzelve hemlieden te verobligierne ende verbindene ter bewaernesse vanden ghemeenen buyck deser stede, alsoo wel vanden ambachte als vande neeringhen, up dat ditte nu ende ten eeuwighen daghen telcken daghe vande kuere van zijnder neeringhe, ende ten daghe vande kuere vanden ambachte uuytghelesen

woorde ten aenhooren vanden nieuwen eede, dat sij ditte jn memorie mueghen houden omme dat te bet in huerlieder jaerschare van weerden mach wesen, jndien dat noot es, te wetene jn dese jaerschare ofte jn toecommende tijde, zoo wanneer dat es openinghe ghedaen ten soldere, ende de gheswoorne vanden ambachte met vijf neeringhe huerl. slot bringhen jnde wijde camere, elc een slot maecken zal naer doude costuyme, de dekenen alsoo sij ghecostumeert zijn; nemaer alsdan elc een slot appart ghemaect, zo zullen de dekenen vande neeringhen gaen upden Vindersoldere, ende aldaer zullen commen bij hemlieden de gheswoornen vanden ambachte metten vijf neeringhen, ende aldaer commende, sal men lesen hooghe ende overluyt alzulc een slot van Collatie, als daer ghemaect es bij sijne gheheele ghemeente; ende zijn daer eenighe artijckelen meer bevonden, bijde neeringhen overbrocht, nut ende ydoone wesende voor tgheheele ghemeente ende naer recht van onse previlegien, zo zullen die vanden ambachte vande weverie die zelve artijckelen van die vanden neeringhen stellen jn huerlieder andwoorde, ende alsoo schepenen overdraghen naer doude costuyme, up dat nu ende teeuwighen daghe onse stede te bet mach zijn gheregiert ende onse previlegien onderhouden jnder eeuwicheyt. Item voort dat yemant spraecke voor onse stede, landt ofte previlegien jn proffijcte vande gheheele ghemeente ende daer yemant waere die soo spraecke ofte ghesprocken hadde, tsij aerme ofte rijcke, zo dat men hem daerbij name jn acte van vanghenesse ofte daerbij wilde bringhen ten banne ofte anderssins, zoo verbinden hem de dekenen ende gheswoornen vanden lede vande neeringhen, die nu zijn ende alle jaere commen zullen, up huerlieder trauwe ende eedt, ende van ghelijcken de gheswoornen vanden ambachte mette vijf neeringhen, die nu zijn ende alle jaeren commen zullen, van stonden

an zonder delaey te vergaederen huerlieder ghemeene suppoosten vande neeringhen ende de gheswoorne vanden ambachte, elc jn huerlieder huus, ende daer te nemene deliberatie van raede, te wat propooste dat ons medebroedere jn acte van vanghenesse ofte bij justicien ontboden es, ende bevindende niet anders dan voor den huerbuer ende recht van onse previlegien, sonder daeromme ghestelt thebben riguer ofte ghewelt jeghens den heere, ghesaemdelic hem dan uuyt te heesschen ofte bij te staene ende voor ons recht te sprekene, zonder van elcanderen te scheeden jn eenigher manieren, up dat men van nu voort an die ghene, die voor ons recht spreke ofte voor de welvaert van onsen gheheelen ghemeenten te min souden bringhen jn acte van vanghenesse ofte ten banne, alsoot jn voorleden tijden vele ghedaen heeft. Ende up dat ditte nu ende ten eeuwighen daghe ghetraulic onderhouden soude moghen wesen, zo hebben wij jn elcke neeringhe ende een onder tambacht gheseghelt met elcanders zeghele van neeringhe ende metten zeghel vanden ambachte daeronder an uuythanghende. Aldus gheseghelt volghende den slote van Collatien ten verzoucke vande drij leden deser stede ende thuerlieder presentie, representerende den gheheelen buyck der stede van Ghendt. Actum den VII van Novembre XV^{c} XXXIX.

Ende dit voorscreven contract was ten zelven daghe beseghelt met den seghele van Ste Jan, present de drij leden voornoemt.

Item jn dese voorn. vergaederinghen ende jnt loopen totten neeringhen bij daghe ende bij nachte, zoo waerender diveersche persoonen, die hem zeere moeyden ende overbreet maecten, twelcke hemlieden jn toecommende tijden wel beraude, want sij er mede quamen jn grooten verdriete, waerbij dat ic een yeghelicken raede nemmermeer ulieden zeere te moeyen met

zaecken, die den heeren jnt gheestelic ofte jnt weerelic angaen ofte eenighe landen ofte steden jnt generaele ofte jnt particulier; maer stelt alle zaecken jnden wille van Godt den Heere almachtich ende jnden ghenen, die den staet, hoocheyt ende tofficie hebben jnt gheestelic ende jnt weerelic: soo suldij ulieden zelven groote ruste aendoen zoo wel naer ziele als naer lichame. Dit stelle ic hier voor ulieden, mijne lieve kinderen, ofte mijne lieve vrienden, voor een jnstructie ofte vermaninghe voor een testament, ulieden altoos biddende luttel ofte niet te moeijene met zaecken, den regimente angaende als voorseyt es.

Item die wijle men besich was metter voorseyde Collatie ende contracte, zoo quam een man van Dendermonde ende hadde het landtvolck onderweghe gheseyt datter thien ofte twaelf hondert peerdevolck van oorloghe quam tusschen Ghendt ende Dendermonde, ter causen van welcke tijdinghe het landtvolck zeer beroert was; ende alsoo quam desen man over het waetere van Nonnenbossche tot Stuvenbeerghe, daer hij ooc van ghelijcken dese maere stroeyde, maer wiert daer ghevanghen ende naer Ghendt brocht, ende wiert upden zelven dach bijden bailliu ende schepenen gheexamineert binnen den schepenhuuse ende van daer gheleet up tSauselet.

Item alsnu jn dit zelve jaer van XV^{c} XXXIX, up Sente Martens dach, was hier binnen Ghendt gheordonneert een processie, elc jn sijn keercke, omme dat men bidden soude voor den K. M^{t}, want hier zekere tijdinghe quam dat hij was om te commen uuyt Spaingen, door Vranckerijcke, naer dese sijne landen; maer veel lieden en wildent niet ghelooven om de oorloghe, die den coninck van Vranckerijcke ende den keyser ghehadt hadden.

Copie vanden brief ghesonden bij die van Ghendt an die andere steden van Vlaenderen, als Brugghe, IJpere ende andere.

Eersame, wijse ende voorsienighe heeren, onse lieve ende beminde vrienden. Wij ghebieden ons jonstelic tuwaerts, omme dieswille dat wij nu, metgaeders tghemeente deser stede, gheheel en eendrachtelic van sinne ende advijse zijn met elcanderen, ende elcx ghemeente pays, minne ende eendrachticheyt te houdene ende doen onderhouden ter eeren van Godt almachtich, der K. M^{t} ende ghemeene welvaert van desen lande van Vlaenderen, zonder daerjegens eenichsins te willen doene ofte laeten doene, also verre alst ons ende den ghemeente deser voors. stede moghelic zij, soo eyst dat wij jeghenwoordelic aen hu schrijvende zijn omme te wetene of ghijlieden jnsghelijcx vanden zelven zinne ende advijse sijt, ende jn ghevalle soo wij hopen dat jae, bidden ende begheeren dies van ulieden met alder diligentien gheadverteert te sijne, ten hende wij gherustelic ons ulieden jnden noot betrauwen moghen ende ghijlieden jn ons; biddende ulieden anderwerf jn ghevalle datter eenich volck van wapenen jn ulieden stede bringhen ofte senden wilde, tzelve te willen beletten, ende ulieden altijts ter eeren vande K. M^{t} met ons te willen voughen ende adresse te doene jnt vriendelic ende bijden besten middele dat moghelic es; twelck doende, zult ons een zinguliere vrientschap doen ende oorsaecke wesen vande welvaert van desen lande van Vlaenderen, dat kenne Godt almachtich. Desen XIII ende XIIII Novembre XV^{c} XXXIX.

Item jn dit zelve jaer, upden XV novembre, was bijde wet van Ghendt ghewijst den voorn. man, die van Dendermonde quam, ghegheesselt te sijne tot den bloede omme de quaede ende onwaerachtighe nieumaeren,

die hij ghebrocht hadde ende tlandtvolc gheheel beroert.

Jn dit zelve jaer, den XVII Novembre, waeren ontboden de drij leden van Ghendt mette notabelen omme te hooren lesen de requeste ofte supplicatie, den keyser te presenteren jn zijn ghemoet, als hij binnen zijnen lande van herwaerts overe ghecommen waere, want hij af quam naer Ghendt om alle erruer ter neder te legghen. Ende het jnhouden vande zelve requeste luyde, dat hem soude believen te commen visenteren sijne stede van Ghendt; voorts ook van het regiment van vrau Marie ende datse jnt secreet doen gaen hadde ende aldaer zekere previlegien ghenomen, ende datse met fortse ende executie settinghen hadde doen gheven, met meer andere zaecken. Ende daer waeren uuyt elcke lede ghecoren vier mannen om tseghen den keyser te trecken, alsmen hooren soude zeker sertificatie van Z. M^{t} binnen sijnen lande zijnde.

Nopende de ontslakinghe uuyter vanghenesse van Lieven Donaes, schepenen, ende van meer andere.

Allen den gonen etc. Doen te wetene dat wij wel ende jnt langhe oversien hebben al tguent dies voor ons ghecommen ende ghebleken es nopende der andwoorde, der coninghinne overghedreghen bij laste van schepenen van beede de bancken ende beede de dekenen der voorseyde stede jnde maent van April XV^{c} XXXVII, naer Paesschen, upde begheerte ende peticie van IIII^{c} duysent guldenen van weghen der voors. coninghinne up tlant van Vlaenderen doen gheheescht ende versocht, al naer tluyt van zeker acte, bij de voorseyde coninghinne uuytghegheven ende gheexpediert den XXV der voors. maent van April jnt voors. jaer XXXVII, naer vele ende diveersche communicatien ende consultatien ten meer stonden met diveersche gheleerde mannen ende

andere daerup ghehouden, ende up al wel ende rijpelic ghelet hebbende, wijsen ende verclaersen over recht, dat wij ontslaen uuyt hechte van vanghenesse, los, vrij ende quycte de guene, die ter causen ende also verre alst der voors. andwoorde angaet, binnen der stede ghevangen zijn, hemlieden niet min ordonnerende uuyter voorn. stede niet te gaene binnen drij maenden naer dese daete, up achterhaelt ende verwonnen te sijne van tguent diesmen hemlieden meer soude weten behoorlic aen te segghen, hemlieden overzulcx verbindende jn sheeren handen. Actum onder zeghele den XX jn Novembre XV^{c} XXXIX.

Item alsnu upden XXI Novembre was ontsleghen Lieven Donaes ende andere sijne medeghesellen, die schepenen vander kuere ende van ghedeele gheweest hadden jnt jaer XXXVI, upde conditien, hierboven verhaelt.

Item upden XXII Novembre zo wiert ontsleghen uuyt acte van vanghenesse Lieven Lammens, die anderwaerf ghevanghen was met Jan van Waesbeerghe, die jn vanghenesse ghestorfven was, als voorseyt es. Lieven voorn. wiert ontsleghen up conditien als dat hij binnen zes maenden buyten der stadt van Ghendt niet reysen en mochte.

Item up desen zelven dach wiert ooc ontsleghen uuyt vanghenesse Laureins Everdey, up conditie dat hij moeste vallen up zijnen eenen knie, ende bidden den heere ende der wet verghiffenesse, ende voorts betaelen alle de costen. Ende dit was omme dieswille dat hij, jnt jaer XXXVI scepenen van ghedeele wesende, bij avonde ghepasseert hadde neffens het Beelfoort, daer hij hoorde zeer cloppen, ende groote lucht zach, dat hij tzelve niet te kennen ghegheven hadde.

Item jn dit zelve jaer van XV^{c} XXXIX, den XXIIII Novembre, soo lieten vele neeringhen de nachtwaecke, maer niet al.

....Jn dit zelve jaer, up alder kinderen dach, quam Lieven de Tolneere wederom binnen Ghendt, daerom dat alle de dekenen tsanderdaechs vergaederden ten soldere, alwaer denzelven Tolneere compareerde ende vervinck up zijn trauwe ende manne waerhede, dat hij den keyser ghesien hadde, commende uuytte stede van Orliens, boven Parijs.

....Jn dit zelve jaer, den XI Januarij, zijn uuyt Ghendt vertrocken J^{r} Chaerles Uuytenhove, heere van Marchem, voorschepenen van ghedeele, J^{r} Anthuenis de Luu, voorschepenen vander kuere, metgaeders uuyt elcke lede drij notabelen, te weten uuyter poorterije J^{r} Chaerles de Gruutere, heere van Exaerde, J^{r} Nicolaes Triest, heere van Haughem, ende Loys Bette; ende van weghen de neeringhen Mr Lieven Hebschaep, deken vande temmerlieden, Anth^{s} Deynoot, deken vande vleesschauwers ende Lieven d'Hooghe. Ende vande weverie Adriaen van Damme, Joos Steel ende Lieven vander Beke, fs Gillis, ende Mr Marten, pensionnaris. Ende uuyt Ghendt ghereyst zijnde tot sente Amant, tusschen Valenchijn ende Doornicke, zoo verstonden zij dat mevr. de regente lach binnen der stede van Valenchijne, verwachtende aldaer de compste vande K. M^{t}, haeren broedere.

....Item alsnu upden XIIII Februarij, wesende den eersten saterdach jnden vastenen, zoo quam de K. M^{t} ende met hem quam de coninghinne vrau Marie, skeysers sustere, binnen Ghendt, met schoonen staete, al jnden rauwe ghecleet ende met menichte van volcke....[(1)]

Ende dese waeren gheforiert... van huuse tot huuse, jn deen huus thiene, jn dander zesthiene ende ooc jn zommighe twintich, in deen huus min, jn dander huus

(1) Zie verder het *Memorieboek der stad Gent*, II.

meer. Ende alle dese voors. soldaeten, zo wel voetvolck als peerdevolck, hielden alle nachten de waecke zeer vele ende steerck, ende waecten ooc bij daghe de poorten vande stede; maer zij deden de lieden groot onghelijc ende verdriet, daer dat zij ten logieste waeren, want zij wilden hebben, zonder ghelt, haut, keerssen, saut, asijn ende anjuin, ende alsment hemlieden niet gheven en wilde, zoo braken zij der lieden goet, als coetsen, trisooren, tafelen ende dierghelijcke, ende verbrandent, ende deden de lieden grooten cost ende ooc veel lieden maecten zij bijstier, zoo dat diveersche persoonen van onghenouchten daeraf storfven.

....Item jn dit zelve jaer, den XXIII Februarij, quam binnen Ghendt den legaet vanden paus, die jnne ghehaelt was met alle de processien deser stede ende met schoonen staete; hij was een seer jonck man ende was ghelogiert jn *de Groote Sickele*, anden Zantbeerch.

....Upden voorscreven XXV^{c} Sporcle, wesende sente Matthijs dach, hoorde den keyser den dienst der missen jn Sente Jans keercke, ende naer den zelven dienst, zonder wederkeeren jn zijn hof, js ghereyst naer Bruyssel om Ferdinandus zijnen broeder te willecommen, die aldaer up desen zelven dach oock zijnen jntrey dede; maer onse gouvernant hadde daer twee zoo drij daghen te vooren gheweest, hueren broeder den Roomschen coninck verwachtende; ende alsoo den keyser zeer laete vertrack uuyt Ghendt, duer den lancduerighen tijt vanden dienst vande keercken, was nochtans gheresolveert van dien daghe te rijden tot binnen Bruyssel. Ende alsoo ghereden zijnde tot bij Bruyssel, zoo viel den avont zoo zeere ende wiert zoo doncker, dat sij niet en saghen te rijden; dus clopten zij te Beerchem buyten Bruyssel eenen landtsman op om hemlieden te lichten, welcken landtsman droncke ende vol was, ende en wist ooc niet wat volck dattet was, want den keyser en quam maer

met drije ofte vier peerden met mijn heere van Bueren ende mijn heere van Condé. Dus begonst den landtsman clouckelic, vrijelic ende famellierlic met den keyser te couten, daer den keyser groote ghenouchte jn hadde; ende den landtsman vraechde anden keyser hoe sijnen name was, daerup den keyser hem andwoorde ende seyde: 'Jc heete Caerle.' Ende midts weechs zijnde, wiert den landtsman verlast vanden watere, ende seyde tot den keyser: 'Nempt, Kaerle, haut den lanteerne, ic moet eens seyken;' waerom den keyser, met die bij hem waeren, zeer loeghen; ende midts dat hij piste, liet hij een schete, dat den keyser hoorde; ende den keyser seyde hem: 'Ghij schijt', waerup den boer andwoorde ende seyde: 'tIs mijn maniere alsoo, als jc pisse, dan kacke jc ghemeinlic.' Ende daer hadde zij alle groote vrede jnne. Ende alsoo quam den keyser met die bij hem waeren metten landtsman, daer om al lachende, binnen Bruyssel, alwaer den landtsman alsdoen ghewaere wiert dat den keyser was. Ende alsoo den keyser quam jn thof, bij zijn suster vrau Marie, onse regente, ende bij Ferdinandus, des keysers broeder, die ooc aldaer van dien daghe binnen commen was, ghinck hij datte aldaer vertellen voor een groote nieuwicheyt, waerom dat vrau Marie ende Ferdinandus ende alle die heeren, die daerbij waeren, zeer loeghen. Ende vrau Marie hadde groote begheerte om den landtsman te siene, die aldaer doen binnen commen was, ende alle besaghen (*hem*); ende den keyser gaf hem eenen goeden loon, daerom den landtsman uuytermaten blijde was, ende track alsoo naar huus al lachende, niet meer peinsende upde beschaemtheyt, die hij gheleden hadde.

....Item upden IIII dach van Maerte zoo waeren vergaedert alle de notabelen vander stede van Ghend omme te hooren de artijckelen, overghegheven vande

K. M^{t} jn preiudicie vande stede, ende ooc omme te hooren de resolutie ofte response daerup.

Dit naervolghende zijn de artijckelen, overghegheven van weghen der K. M^{t}, ten laste van die van Ghendt, daerjnne die van Ghendt hemlieden ghemesuseert hebben ende alsoo wel jnt minste als jnt meeste verbuert hebben lijf en goet, zo bijden keyser ende zijnen raedt vertoocht wiert.

Omme ende ten hende ende ten curtsten, dat doendelic es, te gheven behoorlicke andwoorde upde requeste, ghepresenteert ande K. M^{t} den XVI van deser maent van Februarij XXXIX, van weghen schepenen van beede de bancken ende beede den dekenen vander stede van Ghendt, zoo wel voor hemlieden als voor haerlieder poorters ende poorterssen, met gaeders den jnwonende vande casselrie ende quaertiere van Ghendt, bijder welcker ende omme de zaecken, daerjnne begrepen, zijlieden verzoucken ende bidden an zijne M^{t} te willen nemene ende vertooghene daerjnne begrepen jnt goede ende eenichsins te voorsiene dat zij moghen wesen ghehouden ende bewaert jn huerlieder vrijheden, rechten ende previlegien, ende dat zij (*die*) moghen voort an volcommelic ghebruycken, zo zij van allen tijden ghedaen hebben, ten hende dat de ootmoedighe onderdanighe ondersaten vanden lande van Vlaenderen moghen leven jn goeden payse, eendrachticheyt ende ruste, ende jn tijden van noode te hulpe commen zijnder voors. M^{t}, ghelijc goede ende ghetrauwe ondersaten ghehouden ende ghecostumeert zijn te doene jn tijden van noode.

Ende omme claerlic te betooghene dobreptie ende subreptie vande zelve requeste, moet voordacht wesen dat de zelve requeste al hueren oorspronck neempt

up eenen middele ofte proposicie generale, te wetene dat zij, noch de jnwonende vanden quaertiere van Ghend, niet ghehouden noch gheobligiert en zijn jnde betaelinghe van huerlieder part ende portie van IIII^{c} duyst Karolus (*guldenen*) gheaccordeert jnt jaer XV^{c} XXXVII zijnder M^{t} bijden drien leden vanden lande van Vlaenderen.

Ende de zelve proposicie generale verstaen zij te veriffierene alleenelic bij drije previlegien, te wetene deen vanden grave Guy, van daten jnt jaer XII^{c} IIII^{xx} XVI; tweetste vanden grave Lodewijc van Nevers, vanden jaere XIII^{c} XXIIII, ende tderde van vrau Marie jnt jaer XIIII^{c} LXXVI, sustinerende bij den zelven gheseyt zijnde dat tlandt van Vlaenderen gheensins belast wesen en mach dan bij den eendrachtighen accorde ende consente vande drij leden (*van*) den zelven lande, ende dat de meeste partie niet en mach begrijpen noch belasten dandere. Ooc dat de jnwonende vanden quaertiere ende casselrie van Ghendt van doen voort an blijven zouden vrij ende quycte van alle imposten, exactien, craweyen, molestacien ende zettinghen, ghereserveert alleenelic de lasten ende zettinghen, jnde welcke de zelve stede van Ghend zoude ghehouden ende gheobligiert wesen, jnfererende daerbij dat jeghens redene, recht ende equiteyt de gone vanden rade vande coninghinne hemlieden vervoordert hebben sommatien ende executien te doene up diveersche jnwonende ende upsetene vanden voorn. quaertiere ende casselrie van Ghendt, danof der clachten ghecommen zijn, uuten welcken ende dat de gone vanden rade vande C. M^{t} niet en hebben willen afhauden, niet jeghenstaende tappeel bij hemlieden ghejnterjecteert, tvolc ende ghemeente van Ghendt upghestaen zijn.

Nu, omme te betoghene dat de zaecke jn haer zelven al anders es dan de suppleanten te kennen ghegheven hebben bij huerlieder voorn. requeste, moet ghenoteert wesen tguent hier naer volghende:

Te wetene dat de coninghinne regente ende gouvernante jn Maerte XV^{c} XXXVI, anmeerckende een deel vanden lande van haerwaerts over bijden vianden met groote macht bespronghen ende gheneradeert zijnde om ten zelven te remedierene naer den vigenten noot ende tzelve ghecommuniquiert ende gheconsulteert hebbende metten heeren vanden bloede, princen, rudderen vanden ordere, capiteinen ende andere, heeft bevonden, dat omme den zelve te wederstaene, was van noode te furnieren groote somme van ghelde, wel tot twaelf hondert duysent Karolus, de welcke huere Ma^{t} niet en conste zonder assistentie vanden lande van haerwaerts over, heeft jnde voorn. maent van maerte ghedaen vergaederen den staeten vanden zelven lande ende ghedaen vertooghen de ghestelthede ende staet, jnden welcken de zaeken hemlieden vonden, ende ooc dat van noode was omme te wederstane de voorn. vianden, thebben de voorn. somme van twaelf hondert duysent Karolus jn zes maenden, ende volghende dien dede versoucken ande staten van Brabant, Vlaenderen, Hollandt, Zeelant, Henegauwe ende andere landen, elc jn advenant van huerl. part, porcie ende tzelfs (*sic*) anden voorn. van Vlaenderen vande somme van IIII^{c} duysent K.

Item dat de drij leden van Vlaenderen, als goede ghetrauwe ondersaten ende representerende de meeste ende gansche partie vanden zelven lande, hebben gheconsenteert ende ghecontribueert huerlieder paert ende contingent vande zelve IIII^{c} duyst Karolus, wetende dat de zaecke hemlieden anneghinc meer dan den anderen, anschau nemende dat al ree de zelve vianden verbrant ende verdorven hadden een deel vanden voorn. lande van Vlaenderen, ende dat de redene vande zelve begheerte was zeere rechtveerdich, redelic ende van noode; maer als angaende vande voorn.

van Ghendt, maeckende deerste let van vieren, de schepenen ende beede de dekenen deden de zaecke legghen angaende der voorn. begheerte jn Collatien, dats voor al tvolck vande drij leden der zelver stede, aldaer de gone vander poorterie, die zijn de rijcxste ende notabelste ende also behoorende jn alle redenen te ghevene goede exemplen den anderen, ghegheven was andwoorde gheheel negative, zegghende dat zij en wilt yet consenteren.

Item ende als angaende den andere twee leden, te wetene de drij en vijftich dekenen, die een maecken, ende de weverie, die tander maecken, gheven voor andwoorde dat also verre als zijne M^{t} nootzaeckelick te doene hadde van lieden van oorloghe vanden lande van Vlaenderen, ter beschermenesse vanden zelven lande van Vlaenderen, zij waeren ghewillicht te dienen met volcke vanden zelven lande, naer den transport ende oude costume.

Ende met deser leste andwoorde depesserende huerlieder ghedeputeerde an haere C. M^{t}, te wetene onder andere Regnier van Huffelghem, Jacop van Melle, Jan vanden Eechoute, Lieven Pien, deken, ende Mr Jan Baert, huerlieder pensionaris.

De welcke, ten daghe dienende, jn presentie vande andere leden van Vlaenderen, gaven haere C. M^{t} de zelve andwoorde, te wetene dat jndien de keysere nootzaeckelicke te doene hadde van volcke van oorloghe van zijnen lande van Vlaenderen ende ter beschermenesse vanden zelven lande, presenteerden Z. M^{t} ghewilliclic te assisteren met volcke vanden zelven lande, naer den ouden transport ende oude costume van doene, ende die te betaelen, ende anders niet.

Item dat de C. M^{t}, anmeerckende dat de zelve vier leden van Vlaenderen consenteerden jn affecte te doene den cost van orloghe, die behoufden ghedaen te sijne

al wayst bij diveersche middelen, heeft gheaccepteert huerlieder accort.

Item volghende welcke acceptatie de zelve drij leden ende eenighe steden ende dorpen vanden quaertiere van Ghendt hebben betaelt huerlieder part ende contingent vanden zelven ayde, alsoo ooc behoorden ghedaen thebben de gone vanden zelven van Ghendt, anschau nemende dat de zelve ayde gheaccordeert was omme de nootzaeckelicke bewaernesse ende beschudde vanden zelven lande, jn welcken ghevalle naer redene ende recht taccoordt vande drij leden, als ghedaen wesende bijder meester ende gantscher partije vanden lande, was ghereputeert voor accordt generael ende universeel, ende dat also van allen tijden gheuseert gheweest jnt zelve landt van Vlaenderen, al wast datter geenen noot en was, ghelijc jnt jaer XV^{c} XXV, ende jnt jaer XV^{c} XXXV dat de ayden aldoe gheaccordeert bijden drien leden gheexecuteert waeren, niet jeghenstaende den refuse ende ontsegghe vande zelve van Ghendt.

Item nochtans de zelve van Ghendt en hebben niet willen verstaen, maer zijn ghebleven ende hebben ghepersevereert jn huerlieder refuus.

Ende om dieswille dat de coninghinne dede executeren de gone, weygherende te betaelen ende ghenouchdoene vande zelve ayde, de voorn. van Ghendt nemende de querele themlieder waerts, als willende beletten de beschermenesse ende de ghemeene welvaert van zijnen landen, de hoocheyt ende souveraniteyt vande K. M^{t}, hebben ghedaen presenteren bij Mr Lieven Blomme, huerlieder pensionaris, den VIII jn Ougste XV^{c} XXXVII, zeker huerlieder requeste, versouckende bijden zelven de ghevanghenen, gheexecuteert jn huerlieder goet ende ghevanghen jn huerlieder persoonen, bij ghebreke te betaelene de zelve ayde, gheslaect te wesene, ende dat

de coninghinne zoude doen schursen alle vultuere ex^{e} onder tcolluer ende fondament dat zij niet gheaccordeert en hadden de voorn. ayde.

Verhaelende ooc bijden zelven requeste, dat zij verstonden te doene assistentie van volcke, bij hemlieden ghepresenteert, metten grooten standaert ende volcke vanden lande, zoot tanderen tijden ghedaen hadde gheweest, allegierende de zelve previlege, die zij allegieren jeghenwoordelic bij haerlieder voorn. requeste; ende boven desen seyde de zelve Mr Lieven zeer dwazelic ende verwaendelic totter zelver coninghinne dat, bij ghebreke van supersedeerne, zij zouden zenden anden K. M^{t}, ende dit bij maniere van onachtsamede ende dreghemente, omme te doen vreesene de zelve coninghinne van te procederene ter jnninghe vander zelver ayde, zo behoufvelic ende van noode ten voorn. effecte, ter deffentie vanden zelven lande ende beschermenesse vande vianden.

Up welcke requeste de zelve coninghinne dede gheven andwoorde: dat hemlieden de suppleanten voor sien mochten jeghens de executien, daeraf zij claechden, bij justicie, ende dat zou hemlieden accordeerden provisie omme te dachvaerdene den procureur generael jnden name vanden K. M^{t}, voor de gone vanden privee ofte grooten rade, om te kennene vande valiteyt ofte jnvaliteyt vande zelve executie.

Jn welcke andwoorde was zo rechtveerdich ende redelic, dat naer redene de zelve van Ghendt gheene cause en hadden die niet te volghene ende naer de zelve heml. te reghelen, hebben niet min de zelve ghepospoeert ende ghestelt jn onachsaemhede, dinckende bij anderen middele te beletten dezelve executie.

Item ende te desen hende doende sediciueselic beroeren dander leden van Vlaenderen jeghens huerlieder natuerelicken prince ende heere souveraine, hebben

ghesonden huerl. ghedeputeerde aen die van Brugghe, IJpere ende tVrije, hemlieden vertooghende dat de zelve executie hemlieden ooc alsoo hinderlic waere als de zelve van Ghendt, want jn ghevalle de drij leden gheconsenteert hadden ende niet de gone van Brugghe ende vanden Vrijen, men zoude hemlieden die niet jeghenstaende willen executeren, zomen dede de zelve van Ghendt, niet jeghenstaende den zelven previlege vande voorn. vrau Marie, vanden jaere XIIII^{c} LXXVI, ende verzoucken ande voorn. drie leden hemlieder te willen assisterene ten hende dat de voorn. executie niet gheobediert en wierde, maer gherevoquiert ende dat zij hierjnne behoorden eendrachtich te sijne ende van eender opinie, ooghemerck nemende datter questie was vande previlegie vanden lande.

Item bij middele van welcker persuvasien ende practicken vande zelve van Ghendt, dezelve drij leden hemlieden voughen ende tsamen presenteerden der voorn. coninghinne eene requeste, den XXIIII van Septembre XV^{c} XXXVII, tenderende ten hende dat haer C. M^{t} hilde jn sursseancien de zelve executie ende doen relaxeren zoude de ghevanghenen, tot anderstont dat bijden K. M^{t} anderssins daerjnne gheordonneert wesen zoude; up twelcke de zelve coninghinne dede maecken andwoorde, dat, al wast zo, regaert nemende totter nootzaeckelichede omme de welcke de zelve ayde gheaccordeert was, ende de presentatie ghedaen ten zelven van Ghendt van hemlieden gheaccordeert thebben provisie van justicien, elck behoorde hem te vreden te houdene; nochtans omme te ghelievene ende ghenouch doene allen den voorn. vier leden, accordeerde surseancie vande execusie ende slakinghen vande ghevanghenen voor den termijn van drij maenden, zonder preiudicie vande rechten vande K. (*M*^{t}) hanghende, welcken tijt de justicie gheschien mochte, twaere jnde privee

ofte grooten raedt, ofte voor den keyser, naer tproces ghejnstrueert zijnde.

Item de zelve van Ghendt, zonder anschau te nemen up tguent voorschreven, hebben gheexcogiteert anderen middele omme te beletten de zelve execusie, te wetene dat de lesten dach van Decembre XV^{c} XXXVII sij hebben hemlieden vervoordert voor notaris ende orconden te appellerene anden persoon vande K. M^{t}, huerlieder natuerlicken prince als grave van Vlaenderen, van zulcken execusien, upheve ofte andere procedueren ghedaen ofte te doene ter voorn. cause, jn wat manieren die ghedaen waeren, ofte men soude willen doen upde jnwonende van de zelve casselrie ende quaertiere van Ghendt ofte huerlieder goedinghen angaende den IIIIc duust Karolus, protesterende van allen grieven ende te releveerne huerl. appeel, suppl^{e} provocatien, querelen ofte clachten anden persoon vande K. M^{t}, als tijt ende opportun wesen zal, protesterende omme de redenen van zijnder absentie ende de langhe destancien dat den tijt hemlieden niet loopen en mach tot anderstont datter waere versekert acces; welck appeel zij hebben ghedaen jnsinueren anden propren persoon vande coninghinne.

Item ende bijden inhoudene van huerl. voorn. appeele hebben ghestelt diveersche zaken jn verminderthede (*vande*) eere vande coninghinne, ende onder andere dat jnde absentie vande K. M^{t} zou ofte haeren raet hadden voortghestelt diveersche nieuwe ende ongheuuseerde concepten van jmposten ende andere middelen, niet ghesien binnen den zelven lande, omme bijden zelven middele te vercrighene ten laste vanden zelven lande ende jnwonende van dien groote sommen van penninghen.

Item dat de coninghinne, vreesende dat de zelve van Ghendt onder tdexele van huerlieder voorn. appeel zoude willen procederen teeneghe weghen van faicten, heeft ghesonden de zelve appellatie voor den president

ende lieden vanden grooten raede omme thebben advijs, wat zou behoorde te verandwordene upde zelve appellatie, de welcke metten ghoonen vanden privee rade ende raedt van state waeren alle vanden advijse dat zou niet en behoorde tadmitteerne ofte differerne ter voorn. appellatie, ende dat de zelve appellatie niet en behoorde te suspendeerne de voorn. executie. Dat meer was, de zelve coninghinne zant expresselic ande K. M^{t} omme van als hem te jnformeerne ende te wetene zijne goede gheliefte.

Item dat de K. M^{t}, van al desen gheadverteert, gheschreven hadde ande voorn. van Ghendt zijne beslotene lettren vanden laetsten jn Lauwe XV^{c} XXXVII, de zelve lettren jnhoudende al tguent voorschreven, versouckende bijden zelven ande zelve van Ghendt omme te schuwene alle jnconvenienten, dat zij wilden tzijnder begheerten hemlieden verdraghen van huerlieder voorn. vervolghe ende ghedooghe de executie vande voorn. ayde; ende jndien zij te sijnen verzoucke niet en wilden mildelic consenteren de zelve executie, ordonneerde ende beval hemlieden, up peyne te vallene jn zijne jndignatie, te releveerne ende te vervolghene huerlieder voorn. appeel voor de voorn. vanden grooten Raede, up peyne van dicessie zonder te verbeydene tot zijnder compste, welcke lettren hemlieden ghepresenteert waeren.

Item ende boven den voorn. beslotene brieven dede zijne M^{t} despesseren andere opene letteren, jn vorme van anticipatie, up tappeel vande zelve van Ghendt, gheteeckent met zijnder handt, de welcke waer ghelevert an mijn heere Loys van Schoore, zijn raedtsheere, alsdoe wesende jn Spaingnen, hem bevelende dat hij tsijnen wedercommene van herwaerts overe hij hem vinden zoude jnde voorn. stede van Ghendt ende jnsinueren den zelven vande wet van Ghendt de voorn. opene lettren, de welcke jnhielden clausele van te betaelene

ende ghenouchdoene huerlieder part, cote ende portie vande zelve ayde, niet jeghenstaende oppositie ofte appellatie, ende den refusanten daertoe bedwonghen realic ende bij faicte, tot anderstont zij namptieren zouden ende dach (*stellen*) voor de zelve vanden grooten Rade, de zelve letteren, ghedateert vanden lesten jn Sporcle XV^{c} XXXVII.

Item dat de zelve Schoore jnsinueerde de zelve letteren ende declareerde den zelven vande wet van Ghendt de redene om de welcke Zijne M^{t} niet en hadde willen kennen jn persoone, van welcke letteren de zelve van Ghendt versochten ende hemlieden ghelevert was copie ende begheerden thebbene dach omme te moghen houdene Collatie ende te adverterene de leden der zelver stede up tguene dies zij te doene hadden, zegghende dat zij wilden blijven goede, ghetrauwe ondersaten der zelver K. M^{t}; up dwelcke de zelve heere hemlieden verandwoorde, dat hij gheen last en hadde andwoorde te bringhen, ende van gheenen noode zijnde omme te vervolghene een appeel, te houden Collatie, anghesien tappeel ghedaen was zonder Collatie. Ende verstonden gheheelicke de goede gheliefte ende ghedetermineerde wille van zijnder M^{t}.

Ende bijden zaecken voorschreven, also beleedt gheleden ende ghedaen, blijct claerlic ende naectelic dat de zelve van Ghendt bij huerl. voorn. requeste bedecken de waerheyt vande zaecke, alsoo die gheschiet es, ende alsoo huerlieder voorn. requeste subrectelic torromerlic (*sic*) ende onredelic, want naer dien vanden beghinsele totten hende de coninghinne als goede regente ende gouvernante hemlieden ghepresenteert hadde te tracteerne jn justicie, dwelck zij gherefuseert hebben ende noch bij huerlieder voorn. requeste ghenomen bedectelic refuseeren, en zijn gheen apparentien van redenen jnde zelve haerlieder requeste.

Ende als angaende den ghealigierden previlegie, upde welcke zij hemlieden pretenderen te fondeerne, en moghen gheen steden hebben.

Want als angaende den eerste vanden grave Guy, zij en hebben niet ghedaen blijcken bij dien, zoot te presumeerne doet, dat niet en dient te deser propooste, maer spreect alleenlic upde voorn. stede, welck niet en es de zaecke jn questien.

Ende houdt ooc jnne tzelve previlegie een clausele, dat jndien questie waere te belastene dezelve stede jn particuliere ende jn vergaderinghen, dat tzelve wesen soude vande poorteren, ende de meeste gandtsche partije vande eerfachtighen was te vreden jnt stellen ofte last voort te gaene, twelcke eer jnfereren zouden dezelve redenen dat als questie waere van te belastene al het landt van Vlaenderen, tconsent vande meester ganscher partije vande zelve leden behoort ghevolcht te sijne ende te behelsene de minste.

Item ende als angaende den previlegie van Loys van Nevers, ooc ghemencioneert jnde zelve requeste, en spreect niet van eenighe lasten, ayden ofte subventien vanden prince, maer alleenlic van eenighe onbehoorlicke lasten ende exactien, die gheschieden bij particuliere heeren, bij crachte ende faicte belastende den up- ende jnwoonende vander zelver casselrie ende quaertiere van Ghendt, zonder uproupinghen vande leden; ende daeromme dezelve grave Loys ordonneert dat degone, die ghedaen zullen hebben dezelve exactien, zouden ghepuniert zijn.

Item ende angaende den ghepretendeerden previlegie vander zelver vrau Marie, van daten jnt jaer XIIII^{c} LXXVI, jnt zelve zijn twee redenen preremtoire ende ombrekelick: deene dat tzelve previlegie vercreghen was bij jmpressien, cracht ende bedwanghe, terstont naer de doot vanden overledene ter zal. m^{e}

den hertoghe Karel, de zelve vrau wesende jonck van jaeren, onvoorsien van rade, advijse ende huers welwillende, om welcke cracht ende jmpressie die de zelve van Ghendt haer deden, zoe protesteerde, octroyeerde tzelve previlegie als dat was jeghens haeren danck, wille ende bij crachte, twelcke de zelve van Ghendt, procederende ter gherechtigher waerheyt, niet en zouden connen ontkennen; ja dat meer es, en haudt niet alleenlic tzelve previlegie dit artijckele zeer schadelic den grave van Vlaenderen, maer anderen, jn soo grooten ghetalle, dat jndien tzelve previlegie effect sorterende, zij zouden ghelijck wesen ofte boven huerliederen prince.

Ende omme de voorn. redenen tzelve previlegie was bij den tractate vanden jaere XIIII^{c} IIII^{xx} V gheaccepteert, ghelooft ende gheconsenteert bij den zelven van Ghendt, gherevokeert, ghecasseert ende te nieuten ghedaen, bijden welcken de zelve van Ghendt om alle de redenen behoorden hemlieden te schamene te keere ende allegierne ofte hemlieden te willen behelpen metten zelve previlegie niet uprecht crachtelic exorbitant ende wederroupen, ende daermede zij verdienen de peyne ende castien, als de K. M^{t} wel zal connen considereren.

Item dat meer es, de zelve previlegie hebben hier voormaels jnt jaer XV^{c} XXV, jn ghelijcke zake als dese jn questie, gheweest bijden zelven van Ghendt gheallegiert ende beleedt omme te belettene de ayde, gheaccordeert bijden anderen drij leden vanden voorn. graefschepe van Vlaenderen ende gheweyghert bij de zelve van Ghendt, ende was aldoe van weghen den K. verandwoort jn zulcker voughen, dat al tzelve ghesien, verstaen, gheconsulteert ende ghedelibereert, sententie bij arreste verleent was, bijder welcker zonder anschau thebbene upde voorn. previlegie als jnperti-

nente wederoupen ende niet dienende ten proposte, was gheseyt ende ghedeclareert dat de ayde aldoe jn questien gheexcuteert ende ontfanghen wesen soude upde voorn. casselrie ende quaertiere van Ghendt,

Ende up tguendt dat de zelve van Ghendt zegghen ende vertoghen bij huerlieder voorn. requeste dat de sommen vande ayden gheaccordeert jn Vlaenderen sichtent der toecompste vande K. M^{t} totten lande van Vlaenderen beloopen tot zeer groote sommen van penninghen.

Es tguene dat meshaecht zijnder M^{t}, dat de zaecken van zijnen lande zoo groot hebben, dat van noode gheweest es te heffene de zelve sommen, de welcke niet gheemployeert en zijn jn zaecken noch affairen zijnder M^{t} jnt particuliere, maer alleenlic omme de beschermenesse vanden zelven lande ende andere van herwaerts overe, weere ende resistencie vande vianden, ende alsoo vele ende meer ten voordeele, faveure, welvaert, commoditeyt ende versekerthede vanden zelven lande van Vlaenderen, als alle andere; ende veel te meer hebben zij onghelijc henlieden te beclaghen de zelve van Ghendt alsmen hemlieden tooghen zoude dat de zelve ayde gheaccordeert duerende den voorn. tijt allijckederende (*sic*) zij niet betaelt en hebben den VI penninc van huerl. portie.

Ende bij tguene voorseyt blijct de zelve van Ghendt, doende tguent voors., ghejncureert ende ghevallen zijnde jn diveersche crimen, mesusen ende delicten jeghens de K. M^{t}.

Eerst de zelve van Ghendt hebben hemlieden ghetoocht onghetrauwe ende ongheloick jeghens de K. M^{t}, de welcke zij eedt ghedaen hadden tzijnder eerster ende blijder jncompste ende ontfanghe jn dese lande van Vlaenderen, bijden welcken zij gheswooren ende belooft hebben hem te wesene goet ende ghetrauwe ondersaeten

ende te helpene ende assisterene te bewaerene ende beschermene zijn voorn. landt, zijn rechten, hoocheyt ende preeminentien, waeraf zij ghedaen hebben ter contrarie, bij tguene dat niet alleenlic zij hebben tonghelijcke en zonder cause gheweygert de zelve ayde van IIII^{c} duyst Karolus, niet jeghenstaende dat de zelve begheert was voor zeer rechtveerdighe redenen ende orgente noot, ende zoo grooten, alsmen begrijpen mach bij tghuene dat de vianden alree jnghevadeert hadden de zelve landen van haerwaerts overe.

Item maer dat argher es, tooghende huerlieder verdrayde ende quaede affectie, hebben gheaerbeyt omme te maeckene orloghe ende tweedracht binnen den zelven lande van Vlaenderen, verclarende dat zij wilden dienen met den grooten standaert der zelver stede, metten welcken noynt gheuuseert gheweest en es dan jn tijden van commotien, meuterien ende orloghe jndestiene.

Ende voort gaende van quader jn argher, hebben ghedreecht de ghone, die ghewillelicke gheaccordeert hadden de zelve ayde, doende de mare gaen dat zij hiernaer hemlieden noch wel vinden ende castien zouden alsoo men ghesien hadde gheschien jn voorleden tijde.

tZelfs betooghende jn affecte dat zij bestonden te belettene de zelve ayde ende bij consequente de welvaert ende beschermenesse vanden zelven lande tsichtent den half Ougst haerwaerts, hebben hemlieden vervoordert te doen vanghene eenighe vande casselrie van Curterijcke, onder tdexele dat zij ghedreghen hadden consent jnde voorn. ayde, hemlieden willende danof pugnieren ende corrigieren.

Dat meer es, bij requeste appellatie ende andere zaecken hebben ghedaen al huerl. uuterste debvoir omme te belettene de zelve ayde, zonder noinct te willen stellene jn justicie, wetende daertoe niet ghefon-

deert zijnde, concluderende bij haerlieder Collatien datmen behoorde te beschermen de landtslieden vande zelve executien, dwelc hemlieden anderssins niet verstaen en mach dan bij weghe van faicte, anschau nemende dat zij niet en hebben willen andveerden den wech van justicie.

Dwelck zij daernaer ooc betoocht hebben, doende publieren over al tquaertier van Ghendt, dat jndien yemant hem veroordert te executeren de zelve ayde, datmen vanghen zoude ende bringhen jnde stede van Ghendt omme ghedaen te werdene pugnitie, daerbij zij ghedaen hebben jeghens huerl. eedt.

Ten II de zelve van Ghendt hemlieden betoocht hebbende onghetrauwe, hebben hemlieden ooc betoocht ongheoorsaem, niet willende obedieren noch obtempereren den bevelen vande K. M^{t}, noch vande coninghinne, meer dan rechtveerdich ende redelic.

Ende omme tzelve te betooghene es waer dat de zelve heere keysere te sijnen vertreckene vanden lande van haerwaerts overe gaf absoluut last ande coninghinne, ghepublieert (*in*) alle de zelve landen van haerwaerts overe, dwelc de zelve van Ghendt niet en hebben connen ghejngnoreren, vele te meer dat hij dede openbaerlic verclaersen an alle de staten vanden lande dat hij wilde dat jn sijne absentie alle zijne ondersaeten droughen eere, reverentie ende onderdanicheyt ande coninghinne, zijne zustere, ghelijc zijnen propren persoone, dwelcke alle de zelve staeten ende tzelfs de gone van Vlaendren andveerden, ende over zulcx haer ontfinghen ende haer presenteerden de zelve onderdanicheyt ende tzelfs jn dese voorn. stede van Ghendt; nochtans de zelve van Ghendt daernaer doende jeghens de voorn. commissie ende ordonnantie van zijner Ma^{t}, ende de zelve rebellerende, hebben haer gheweyghert ende last ontrocken de zelve onderdanicheyt, niet alleenelic voor hemlieden,

maer voor alle de casselrie van Ghendt, doende de mare loopen jnde zelve stede, dat zij niet ghehouden en waeren haer te obedieren ende huer gheenen eedt ghedaen hebbende, dwelcke een zaecke es van zulcke importancien, consequentie, schandale ende jnconvenient, zo haere M^{t} wel weet, begrijpt ende jugiert.

Item ende dat meer es waeren ghedelibereert jn zekere Collatien, dien ghehouden was jnde maent van Octobre lestleden, dat jndien de zelve coninghinne niet en dade ontslaen de ghevanghenen, ghehauden voor de zelve ayde, ende wederoupen de zelve executie, sij souden schursen tpencioen, dat zou hadde jn Vlaenderen.

Oock bij haerlieder letteren vanden XXIII van Octobre lestleden hebben willen bedwinghen de zelve coninghinne hemlieden te zendene de gone, die zij baptiseerden fugetiven, dats te wetene de gone die, vreesende de gramschepe vande zelve van Ghendt, gheabsenteert waeren ende vertrocken jn andere steden.

Item en hebben ooc niet willen obedieren den bevelen vande K. M^{t}, hemlieden ghedaen zoo wel bij sijne beslotene letteren als metten mont van diveersche goede personaigen ghesonden aen hemlieden, bij welcke letteren ende personaigen zijne voorn. K. M^{t} verclaerde opelic zijne meeninghe angaende de executie vander zelver ayde.

Jn contrarie deden die van Ghendt de mare loopen, dat de zelve brieven niet en quamen van zijne voorn. M^{t}, maer van weghen der coninghinne, ende dat waeren blanck singnetten ghevult haerwaerts overe jn versmadenisse vanden zelven keyser ende coninghinne.

Tzelfs als de opene letteren van anticipatien, jnhoudende ordonnantie te betaelne de zelve ayde, hemlieden ghejnsinueert waeren, ende wilden niet obedieren ten zelven segghene alsboven dat was een blanck signet.

Dat meer es, als den grave van Rues hem ghe-

vonden heeft voor hemlieden van weghen zijnder K. M^{t}, voorsien van letteren van gheloove vander zelver en hebbent tzelve niet willen ghelooven voor anderstont hij hemlieden tzelve bij eede gheaffirmeert heeft, hoe wel hij personaige es weerdich van veel meerder gheloove; ende de zelve ghehouden hebbende diveersche daghen, en hebben niet gheweerdich hem te verleenen andwoorde upde voorn. zijne credentie.

Item ende dat nog meer es, omme te betooghene huerlieder obstinaete quaethede, uuterspoerichede ende onbescaemde jnonderdanichede, versmaethede, niet alleenlic vande autoriteyt vande zelve coninghinne, maer ooc van zijnder voorn. K. M^{t}, en hebben noinct ghewilt noch gheweerdich te verandwordene ten voorn. letteren van zijnder voorn. M^{t}, noch ten minsten ghesonden voor haer, hoe wel zijlieden hadden expres consent vande zelve coninghinne ende middele omme tzelve te moghen doene; ende dat meer es, commende omme te consenterene alle dander landen van herwaerts overe omme te sendene aen zijne voornoemde M^{t} ambassaduers omme te commoleerne ande zelve de alder druckelicste overlijden vande keyserinne, wie Godt ruste verleene, de zelve van Ghendt die weerdent ende belettent zo verre alst aenghinc die van Vlaenderen, dwelcke te meer betooght huerlieder verdrayde wille jn tghuene dat angaet huerl. debvoir.

Ten derden de zelve van Ghendt hebben bij huerlieder requeste ende anderssins te meer stonden ghesustineert diveersche valsche previlegien omme te belettene de zelve ayde, zoo zij alnoch doen bij huerlieder voorgaende requeste.

Want ten eersten zij allegieren dat bij tprevilegie, tconsent vanden drij leden niet ghenouch en waere omme te belastene de minste partie, dwelcke niet waer en es, zoot boven ghededuceert es, tzelfs bijder sen-

tentiën vanden jaere XXV ende anderssins, twelcke expresselic es jeghens alle recht, redene, equiteyt ende welvaert vanden lande, willende ghebruycken tauctoriteyt van zijnder M^{t} jnt ghuene tzelfs daer zij zegghen dat dinne- ende dupwonende vande casselrie van Ghendt niet en moghen consenteren eenighe ayde den grave van Vlaenderen, haerlieder souvereinen heere, zonder tconsent vanden zelven van Ghendt.

Item hendelic de zelve van Ghendt vermeten hemlieden van eenen anderen ghepretendeerde previlegie, twelcke noinct jn wesene en was, ende noemen tzelve den coop van Vlaenderen, twelcke zij bij Collatien hebben willen hebben, bijden welcken hemlieden verleent zoude wesen dat tlandt van Vlaenderen niet belast en soude moghen wesen zonder haerlieder consent, twelcke een zaecke ghevonden es niet waerachtich.

Item ende nochtans onder tschijn vanden zelven valschen ghealegierden previlegie, qualic ende ondeuchdelic voort ghestelt, hebben jnne ghegheven ende mesleet den volcke met te consenteerne de zelve ayde upde beloften, die zij deden van te beschermen den zelven volcke jeghens huerliederen souvereinen heere, jeghens allen rechten bij weghe van faicte ende obstinate wederspoerighede.

Ende hiermede niet te vreden zijnde, hebben gheapprehendeert ende onmeynschelick ghetracteert ende ghepint eenighe persoonen der zelver stede, hemlieden belastende dat zij hadden gheweert tzelve previlegie, dat zij naemden, omme te meer te treckene tvolck thaerlieder meeninghe, den coop van Vlaenderen.

Item tes al claer jn rechte dat de gone, die allegieren rechten, costuymen ofte previlegien, ghecasseert wederoupen ende niet zijnde jn wesene, committeren crim van valschheyt, ende dat tzelve schuldech es ghecastijt te wesene, vele te meer als de valschede

ghevoucht wert jn zaecken van grooter jmportantie ende meer ghecalifiert zo dese es jeghens haeren prince souverain, ghemeene welvaert vanden zelven lande ende om meerder quaet ende jnconvenient daeruuyte te spruyten.

Dat meer es, ende boven den voorn. crijme zoo bevint men dat de zelve van Ghendt noch vele gruffelicker mesdaen hebben ende ghevallen zijnde jn vele zwaerder andere crimen, te wetene brekinghen ende contreventien van tractaeten ontfarmertelic verleent der zelver stede van Ghendt, bijden voorsaten van zijnder voorn. M^{t}, tzelfs bij de voorgaenden huerlieder voorn. ende andere requesten.

Ende omme tzelve te betooghene es te wetene dat de zelve van Ghendt hemlieden ghejntituleert hebben hooft ende overste vande casselrie van Ghendt, hebbende ghepresenteert de zelve rekeste over hemlieden ende den zelven casselrien jnde qualiteyt vanden eersten lede van Vlaenderen, twelcke expresselic es jeghens de tractaeten van Gavere ende Cassant, bij den welcken alle macht ende aucthoriteyt, die zij pretendeerden over de zelve casselrie, hemlieden gheweert es, ghereserveert zij vermueghen ten versoucke van huerlieder poorters, upende inwuenende der zelver stede van Ghendt, te dachvaerdene huerlieder schuldenaers, wonende jnde zelve casselrie buuten beslotenen steden, zonder dat zij jn andere zaecken vermoghen thebben eenighe kennessen ofte jurisdictiën, hoe wel zij ghedaen hebben ter contrarien, alst blijcken (*mach*) bij haerlieder brieven vanden XXIII Octobre lestleden.

Item bijden zelven tractaeten van Gavere ende Cassant staet expresselic verboden, te maeckene statuten ofte ordonnantien annegaende de administratie ofte pollecie der voors. stede van Ghendt, zonder consent vanden grave van Vlaenderen ofte zijnen bailliu; niet min de zelve van Ghendt bij diveersche Collatien hebben

hemlieden vervoordert te maeckene velerande statuten ende ordonnantien, zonder tzelve consent, ende hebben allessins verandert den staet ende gouvernement vander zelver stede, afstellende van huerlieder privee macht ende onderwinde de tresoriers deser stede, verbiedende allerande queilloten ende assijsen ende meer andere ordonnantien annegaende der uutvaringhe vanden coorne ende vercoopinghe van renten, niet alleenelic jn dese stede, maer ooc ten platten lande.

Item ende dat meer es hebben hemlieden vervoordert te maeckene ordonnantie up stick vande bewaringhe der plaetsen ende steercten vanden lande ter bewaernesse vande passaigen ende andere ghelijcken toebehoorten, directelic ofte jndirectelick den hueveren heeren.

Noch bij den tractaete van Gavere, gheconfirmeert bij den tractaete vanden jaere IIII^{xx} V, staet verboden den dekenen vande neeringhe ende andere vande ghemeenten hemlieden tonderwindene ofte moyene metter justicie, noch ooc present te wesene jnt termineren ofte ramen van eenighe processen, noch hemlieden te moyene metter vermaecken vande wet.

Desen niet jeghenstaende de zelve dekenen hebben hemlieden tsichtent alfougste herwaerts vervoordert te doene administreerne recht thuerlieder apetijte, ordonnerende in huerl. Collatie ende anderssins te vanghene de gone, diet hemlieden goet dochte; de zelve te doen pijnene jn haerlieder presentie, thuerl. apetijte ende de ghedesordonneerde wille.

Item hebben gheordonneert de ghoone vande justicie te doene visiteerne de processen vande zelve ghevanghenen, jnde jeghenwoordicheyt vande ghonen, die zij daertoe hebben willen stellen.

Item hebben gheordonneert der zelver vande wet, justicie te administreren den ghonen, diet hemlieden goet ghedocht heeft, tzelfs over eenighe offichiers van zijne

Maj^{t}, te wetene twee hoochpoincters vande casselrie van Curterijcke, een andere van Ruyslede ende een van Wachtebeke.

Item hebben ooc de zelve dekenen bij huerlieder Collatie ghesloten de destitutie van alder wet ende thebben andere jn huerl. stede, ende en hebben niet afghehouden van huerlieder beroerte ende muterie, voor anderstont dat tzelve hemlieden fortselic gheaccordeert es; ende daernaer hebben gheuseert van bevele over de zelve vande wet, hemlieden verbiedende dadministratie vander pollicie vander zelver stede(1).

Ende naer dien hoe dat noch de clementie noch misericordie ende duecht van uwe voorn. voorsaeten en hebben kunnen beletten de stauticheden, jnsolentie, boosheden ende quade wille vande zelve van Ghendt, noch vele verbanden als zij uwer M^{t} schuldich zijn, ende de favuere bij hemlieden ontfanghen, supplieren zeer ootmoedelic uwe fiscalen daerjnne omme debvoir van huerl. officie ende voor de propre welvaert van uwe voorn. lande van Vlaenderen ende tguene daerjnne ghij voor hu zelven ende hemlieden ooc te beschuddene.... hendelicke confusie vander zelver stede van Ghendt, dat uwe voorn. M^{t} believe te siene up tcastiement van tguent voors., ende te voorsiene voor jeghenwoordelic ende toecommende, zulcx ende met zo goeder ordene ende remedie, dat met deser waerft de verzekerthede zo souffisant ende steerck zij voor de zelve uwe M^{t} ende den voorn. lande, ende voor uwe naercommers, dat zulcke zo dangereuse ende periculeuse jnconvenienten hier naer niet en rijsen noch en moghen commen, ende dat jn tguene daer uwe voorn.

(1) Zie het vervolg int *Memorieboek van Gent*, II, 186.

M^{t} zoude willen useren van uwer ghecostumeerder clementie ende misericordie, de zelve jn zulcker wijs te bewijsene datse niet opene en laten den wech van weder te keerene tot ghelijcke desordere, ende danof men vreesen moet andere jnconvenienten ofte veel meerdere, overdinckende dat ghelijc de zelve clementie altijts wel ghenouch ende ghestaen heeft, zo verbindt ooc recht uwe M^{t}, ende niet min tot provisie ende remedie vande jeghenwordighe zake, al tzelve stellende ten goetdinckene van uwer M^{t}, jmploierende administratie van hoogher justicie.

Jn dit zelve jaer, den XX^{c} van Maerte, upden Palmavont, zoo vergaederden up tschepenhuus de drij leden deser stede van Ghendt, ende daer was vertoocht vande wet weghe dat mijn heere van Rues bij hemlieden ghecommen was ende hemlieden adverteerde hoe dat ter kennesse vande K. M^{t} ghecommen was datter uuyte drij leden deser stede ghecommiteert waeren zeker persoonen omme zijne M^{t} te biddene voor den gheheelen buyck vande stede om gratie ende om verghif van hals (*sic*), dat zijne M^{t} misdaen ofte te naer ghedaen mochte wesen, tzelve den keyser wel bevallende ende willende gheeren daertoe verstaen. ghemeerct den goeden tijt nu jeghenwoordich ende noch naeckende, soo gaf den voorseyden heere van Rues jn advijse als dat men doen soude als morghen naer den noene, alst pas soude moghen gheven, ende datte jn competenten ghetalle van persoonen, al waert tot LXX, LXXX jae ofte honderd persoonen, ende dat men de coninghinne soude willen paisieren ende te vreden stellen van al tguent dies zij huer soude moghen beclaghen. Ende hierup begheerden mijne heeren vande wet elck zijn advijs ende goetdincken; ende elck ledt track naer tsijne omme van desen met

elcanderen te spreken ende van als het beste te doene.

Item de dekenen ende notabelen vanden lede vande neeringhen, ghehoort hebbende tvertooch vande wet, hebben gheresolveert als dat alle de LIII dekenen tsamen gaen souden, representerende tgheheele ghemeente vanden lede vande neeringhe; ende die vanden ambachte die sonden boven bij den hueverdeken ende begheerden te doene alsoo zij deden, ende alsoo veel volcx.

Item weder bijde wet commende, hebbent alsoo doen vertooghen elc met huerliederen pensionaris, biddende der wet dat zij altoos souden willen tbeste doen ende bedankende al tguent dat zij ghedaen hadden jn hulden ende ten proffijcte vande stede, biddende daerjnne te willen continueren.

Item was noch vertoocht vande wet, hoe dat zij ghemaect hadden zeker supplicatie omme mede over te gheven der K. Ma^{t}, hem adverterende vande sententie, ghewesen over de voorn. dooden, segghende verclaersen ende met previlegien ende sententie vertooghende dat eenen poorter van Ghendt met gheene zaecken niet meer verbueren en mach dan tlijf ende LX lib., hoe quaet ende crimineel dat zoude moghen wesen; ende de commijsen deden vertooghen een supplicatie, begheerende ande K. M^{t} dat hij soude willen verleenen een lettere van respijte voor de stede van Ghendt, ghemeerct der sobere ghestaethede ende groote schulden, die sou tachtere es, bedraghende ter somme van XVII^{c} ponden grooten ofte bet, alst blijct bijder rekeninghe ghedaen thalf Ougste XXXIX.

Item schepenen van beede de bancken, metgaeders de LIII dekens ende sommighe vande notabele poorters, ende ooc de ghedeputeerde vande weverie, trocken ghesaemdelic bijden K. Ma^{t} omme te bidden dat de gone, die ghejustichiert waeren, souden moghen begraven

worden, ende dit gheschiede up desen voorseyden Palmavont, ende de M^{t} met zijnen raedt consenteerdent datmen de doode lichaemen jnder nacht afdoen zouden ende begraven een yeghelic, daer de plaetse bereet hadde gheweest. Ende dese voorn. dooden die wierden vande radden ofte wielen ghedaen tusschen den saterdach ende sondach jnder nacht, twelc was tusschen den XXe ende XXIe van Maerte, ende wierden alle begraven elc jn sijn prochie, zonder den hueverdeken, die was begraven ten Frereminueren; ende aldus soo saeten sij drij daghen up trat.

Item men seyde dat broer Lieven Stoop, frereminuer, (*die*) zes ofte zeven van dese voorn. pacienten ghehoort hadde huerlieder biechte, seyde ende verclaerde openbaerlic jnden preecstoel dat hij van hemlieden niet ghehoort ofte bevonden en hadde waerbij dat zij zouden verbuert hebben huerlieder lijf; seyde noch meer dat zij verclaert hadden al tguent dat zij ghedaen hadden om wel doen ter eeren der K. M^{t} ende ter welvaert vande stede, hopende bij dien meerder quaets te beletten; ende seyde dat de zelve wel heleghelic ende saeleghelic ghestorfven waeren, wel willende soo wel bereet wesen als den tijt van steerfven commen zoude.

Item alsnu upden Palmsondach, wesende den XXIe jn Maerte, naer den noene, zo ghinghen zes schepenen ende twee pensionarissen mette LIII dekens bijden K. M^{t} jnt hof te Walle, om gratie te bidden voor het gheheele ghemeente; ende den keyser ghinck sitten jn sijnen stoel, ende als hij gheseten was soo vielen de schepenen ende dekens up haerlieder knien tot drij reysen sonder spreken; doen gaf de K. M^{t} een teecken, dat zij alle upstaen souden; doen ghinck den pensionaris Mr Jacob Martens een relaes doen voor den K. M^{t}, biddende voor tghemeente dat hijt haer vergheven wilde, waervan de copie hier naer volcht:

‘Ghenadighe heere, die schepenen vande twee bancken, dekens ende notabelen vande drij leden deser uwe stadt van Ghendt, uwe alder ootmoedichste dienaers ende ondersaten, bidden zeer jnstantelic ende jn alle ootmoet ende gheoorsaemheyt te willen naer uwe jngheboren ende ghewoonlicke zachmoedicheyt, metgaders naervolghende die van uwe alderhoochste, alder edelste ende alder machtichste voorsaeten, te ontfanghen jn gratie ende ghenade d'aerme ghemeente van deser uwer stadt, verghevende al tghuene datter es mesbruyct ende misdaen jeghens die hooghe souvereiniteyt van uwe K. M^{t}, considererende niet te min dattet al is gheschiet teghen den wille ende tot groot leetwesen van het meeste ende beste deel der jnnewoonderen ende borgheren van dese uwe voors. stede.’

Ende tzelve ghedaen zijnde, andworde de K. M^{t} zelve jn persoone dat hij up alle zaecken letten zoude, ende hij seyde: tguent dat zijne voorzaeten ghedaen hadde, dat en soude hij niet verminderen maer vermeerderen, ende was jn meeninghe zoo te doene dat hij met pays ende minne van hier scheeden soude. Ende hij vraechde offer niet ghescreven en was, ende sij saghen up elcanderen. Doen presenteerde den pensionaris eenen brief, dieder ghescreven was ende viel up zijn knien. Doen seyde den keyser: ‘Ick sallem visiteren.’ Ende keerde alsoo weder uuyt zijn camere, van al welcke andwoorde dat tvolc zeer verblijt was, hopende dat al wel wesen soude.

Item des anderdaechs den XXIIe van Maerte zoo waeren de voorn. notabelen bij de coninghinne zeere biddende om verghiffenesse van dat huere M^{t} oock soude moghen mesdaen hebben gheweest, waerup sij seyde dat zij wel te vreden was, ende beloofde goet rappoort te doene voor die van Ghendt ande K. M^{t} haeren heere ende broedere; ende schieden alsoo van haer.

.... Jn dit zelve jaer, den XXIIII van Maerte, zo was den keyser ende den Roomsch coninck Ferdinandus, zijn broedere, up sente Janstorre, up tEecaut, tSente Baefs ende te meer andere plaetsen, omme te voorsiene waer dat men alderbest een casteel soude moghen maecken.

XV^{c} XL.

.... Jn tjaer XV^{c} XL, den XXXe van Maerte, naer Paesschen, wiert ghevanghen vande waecke mher Anths. de Luu, voorschepen vande kuere, vande waecke vande K. M^{t} vande bende van duc dArschot, omme dat zij hem vonden naer den thien hueren jnder nacht upde straete, niet jeghenstaende dat hij met hem hadde zijn huusvrauwe, cnapen ende licht; ende namen hem zijn bague ende burse, waeromme dat hij seer gram was. Ende daer was groote fortse, wustelinghe ende rudesse bedreven, zoo dat den burgmeester ofte voorschepen voornoemt quetste den capitein vande waecke, want hij niet ghewapent en was; ende het scheen dat hij den voorschepen voornoemt jnt waeter gheschoten soude hebben, maer zijn huusvrauwe ende cnapen seyden: 'Wat soudi maecken? het es den voorschepen vande stede.' Ende als zij dat hoorden, soo hebben sij hem ghevanghen gheleet jnt hof van monsieur le granmaistre monsieur de Rues, ende daer bleef hij tot smorghens, ende doen was hij ghehaelt ende was gheleet ghevanghen ten huuse van Joos vander Haghen, amman doen wesende van deser stede; maer de zaecke vertoocht zijnde voor de K. M^{t} en duerde niet langhe hij en was ontsleghen.

.... Jn dit zelve jaer den XXII van April zo was de keysere tsente Baefs omme te meten tcasteel, hoe groot

ende lanck dat wesen soude; ende den prelaet van sente Baefs viel den keyser te voete up straete ende badt hem voor zijne heerlichede van sente Baefs. Ende den keyser seyde: ‘Heere van sente Baefs, alnoch en hebbe ic niet volmaectelic gheconsipiert.’

Jn dit zelve jaer, den XXIII April, up sente Jooris dach, zo was den heere van sente Baefs ontboden thove bijden keysere ende ghinck derwaerts zijn XVIe ofte achtienstre onder canonicken ende andere, ende waeren alle bijden keysere. Ende den keyser mijnheere toesprekende, seyde: ‘Heere van sente Baefs, ic hebbe oversien de stede van Ghendt, maer en vinde gheene plaetse nut, ijdoone ende bequamer om te maecken een casteel te mijnder beliefte dan de plaetse van Sente Baefs, ende hu heere sal believen te nemen de pacientie.’

Item up desen zelven dach van sente Jooris ende ooc te vooren zoo quammer jnde stadt menichte van Waelen ende andere vremdelinghen om te gaen weercken aen het casteel.

Item upden XXIIII April begonst men te breken den muer vanden grooten keerchove van Sente Baefs ende allomme te delfven met thien hondert mannen; ende (*zij*) ghinghen te weercke met trommelen ende verlieten daermede het weerck.

Jn dit zelve jaer, den XXVI April, soo dede men sHelich Kerst, die alsdoen stont bijde keercke van sente Baefs, de leste messe, ende het volc van sente Baefs weenden zeer bitterlick, want huerlieder huusen moesten verre al af; dus moesten zij alle verhuusen ende scheeden.

.... Jn dit zelve jaer van XV^{c} veertich, up desen lesten dach van April, zoo waeren alle de previlegien vande stede van Ghendt ghedreghen jnt hof vanden keyser ofte zijne ghecommitteerde, tot XXIIII ofte XXVI laeden, metten boden ende sergeanten van schepenen van beede

de bancken; ende zij hadden te verdrincken van des keysers weghe vier keysers guldenen, bedraecht derthien schellinghen IIII d. gr. Ende de personaigen, die jnt secreet waeren om de previlegien, die lasten daer den hueverdeken ende den deken vande weverie, datse hemlieden niet meer moeyen en souden met huerl. officie te bedienen, al volghende zeker bevel, aen de wet ghesonden, danof de copie hier volgt:

'Den keyser, volghende de sententie als hedent ghegheven bij Zijne M^{t} jeghens die van Ghendt, bijde welcke onder ander zaken gheseyt es gheweest dat de previlegien met de boucken root ende zwart zouden bij Zijne M^{t} ghebrocht worden, heeft omme tzelve te doene ende volbringhen ghedeputeert zijne fiscalen, omme metten hoochbailliu van Ghendt voornomt hemlieden terstont ende zonder delay te transporteren daert van noode wort, ende roupende de gone, die de sluetels hebben, effectuelic becommen alle ende yeghelicke previlegien ende boucken. Ende beveelt ooc zijne voorn. M^{t} aen zijne voorn. fiscalen en bailliu zekerlic ende hiertoe te bedwinghen alle de gone, die realic zullen moeten bedwonghen worden, ende tzelve ghedaen up peyne van te vallen jn sijne jndignatie ende arbitrairlick ghepugniert te worden. Bevelende dat daerin gheene faute en zij, ende dat hemlieden ditte doende gheobediert zij, ende ghegheven alle assistentie ende adresse, want zulcx is ons plaisier. Ghedaen binnen Ghendt den lesten dach van April jnt jaer XV^{c} XL.

(*Ondert*.) Charles.'[1]

Ende wiert so ghebrocht jnt collegie vander kuere, present schepenen van ghedeele ende mijn heere den

(1) Het vonnis, door Karel V tegen de stad Gent uitgesproken, laten wij weg: 't is reeds elders gedrukt.

hoochbailliu, bij den advocaet fiscael ende den procureur generael van Mechelen, metgaders twee huusiers van skeysers weghe, naer noene, tusschen vier ende vijf hueren. Ende lasten hemlieden beede de bancken mede te gaene, zoo zij oock deden, uuytghestecken de Luu, IJdeghem, Morslede, Zantvliet ende eenighe secretarissen van ghedeele, te weten Sebastiaen d'Hane ende Imbiese. Ende de zelve fiscael, jnt collegie wesende, deden schepenen bij Mr Jacop ende Philips Diericx, huerl. pensionaris, te kennen gheven dat er vele munimenten jnt secreet waeren dat gheen previlegien en waeren, ende dat huerl. commissie sprack van previlegien te lichten, daervan zijlieden jn andwoorde gaven dat zij zulcx last niet en hadden, nemaer dat zij last hadden van hals (*sic*) te bringhen voor den keyser, ende tguent hemlieden dienende, zoude hemlieden wederkeeren. Was hem fiscael ooc te kennen ghegheven van te doen vergaederen eenighe notabelen vande poorterie omme mede te gaene ter leveringhe vande voors. previlegien, naer doude costuyme, daerup zijlieden fiscael andworden alsvooren zulcx last niet hebbende; nemaer gaven hemlieden te kennen (*te*) procederen souden zonder delay, relanc ende defaict, ofte dat neen, waeren daer de husiers, die de ghuene, wesende jn faulte, bedwinghen souden realement ende de facto, soo zij ooc bedwonghen die van ghedeele, die jn meeninghe waeren niet mede te gane, soo dat zij mede ghinghen.

Jn dit zelve jaer den IIe van Meye waeren doen dachvaerden met eenen schepenenbode alle de cnapen van alle de neeringhen om te compareren bijden procureur generael om te wijsene elc zijnen meester dienmen hebben wilde om de omaige des anderdaechs bijden keyser te doene.

Item des anderdaechs, wesende den derden van Meye, up eenen maendach, zo deden die van Ghendt

omaige bijden keyser ende vrau Marie, zijn zuster, daer zij alle beyde saeten jnt sPrincen hof upde plaetse, onder eenen troon, ende was behanghen met zes sticken zwart laecken. Ende sijnen raedt sadt aldaer bij hem, ende was ghedaen jn zulcker manieren zo hier naer volcht. Eerst ghinck alvooren tot vijftich mannen, al jn haerlieder lijnwaet ende baervoets, elc met een strop anden hals. - o Strop, strop! wat suldi noch bloets costen ende hoe quaet heeft hij gedaen, die desen raedt eerst upgaf, want er noch zo menich verwijt af commen zal ende menighen dootslach daeromme sien ghebueren, dat deerlick ende claghelic wesen zal, duchte ick. - Daernaer quamen die vande weverie, ontrent de vijftich ofte zestich mannen, jnt zwarte, zonder strop, ende men dede hemlieden ontgurden als zij jnt hof up de plaetse quamen. Daernaer quamen die mannen van neeringhen, wel tot drij hondert steerck, al jnt zwarte alsboven. Daernaer quamen de poorters, ooc alsboven tot ontrent veertich ofte vijftich mannen. Daernaer de commijsen ooc alsboven; daernaer de secretarissen ooc alsvooren; daernaer schepenen van ghedeele, ooc alsvooren; daernaer schepenen vander kuere, ooc jnt zwart laecken, ende al sonder strop alsvooren, met mr Jacob Martens, pensionaris; ende quamen alsoo alle vanden scepenhuuse tot jnt sPrinsenhof, upde plaetse, alwaer mr Jacob Martens trelaes dede voor den K. M^{t} ende vrau Marie, alle ligghende up haerlieder knien, tot dat trelaes ghedaen was.(1)

Ende naer dat dit relaes ghedaen was, sprack den keyser jeghens vrau Marie een langhe poose, ende doen gaf den keyser daernaer een teecken dat zij alle opstaen

(1) Zie dit relaas in 't *Memorieboek van Gent*, II, 203-204.

souden ende alsdoen begonst den keyser te spreken zo hier naer volcht:

De andwoorde vande K. Ma[t]**.**

‘Ter begheerten van mijne zuster eende ghemeerct hebbende het leetschap, bij ulieden ghedaen, ick vergheve ulieden dat ghijlieden misdaen hebt jeghens mijne Mat ende mijne zustere, midts dat ghijlieden van nu voorts aen beleeden zult als ghetrauwe ondersaeten ende volcommen mijne sententie ende ordonnantie, onlancx en van nieus ghemaect; ende dat doende zal ulieden tooghen dat ic ben een goet prince ende van deser stede van Ghendt gheboren.’

Ende hier naer ghinck elc naer huus.

Item daer was jnt hof zo menighen heere ofte edelman, die duer het aensien vander ootmoedicheyt van die van Ghendt duer compassien ende medelijden seere schrauwen; ende het was zeer deerlic ende compasselic om siene het leetwesen, dat die van Ghendt betoonden met tranen ende anderssins; ende elck hoopte dat al wel wesen soude, maer jn tractaet soo reserveerde den keyser themwaerts de ghevanghenen ende de absenten omme mette zelve zijnen wille te doene.

Item alsnu upden vierden van Meye, naer dat dese omaige ghedaen was, zoo waeren gheleet uuytten Sauselette jnt sgraven casteel dese naervolghende persoonen, te wetene Jan de Voocht, Pieter van Aerde, Caerle van Meerendre, Lieven van Doorne ende Lieven Gheerts. Ende dese wierden aldaer terstont onthooft, ende naer dat zij onthooft waeren, zo wierden zij des anderdaechs bijde roode roede ghevoert buyten der Muyde poorte ende aldaer up radden ghestelt, ghelijc de gone, die hier te vooren gheseyt es; ende zij worden binnen derden daghe gheconsenteert te begraven elck jn tsijne. Ende noch binnen den zelven daghe waerender drij

naer Audenaerde ghevoert ende wierden oock aldaer ghejustichiert.

Hier naer volghen de sententien van dese bovenscreven ghejustichierde persoonen.

‘Ghesien tproces criminelic jeghens Lieven Gheeraerts, alias Gheerts, schipmaeckere ende gheswoorne vande zelve neeringhe, belast overghedraghen te hebben billetten jn ander neeringhen ende begheert te hebben datmen tcontract vande makeleers seghelen soude, ende gheweest een vande ghenen, die ghevoordert heeft duer te dringhen, de billetten ghebrocht van andere neeringhen jnde sijne, doende de zelve lesen, ende voerende al te met tot dien heinde twoordt, ende voughende tot dien billette eenighe andere artijckelen van quaede jnventie, ende gheweest van advijse vanden eedt jn zijn neeringhe te veranderen, de wake te houdene ende niet te vertrecken, dengienen te stellen upde vesten, wachten te stellene up duytvoeren vanden coorne, tghelt te rijsene, te verkiesen jn huerlieder huusen huere dekens, waervan souffisantelic ghebleken es zoo wel bij confessie vanden voors. ghevanghen als anderssins;

de K. Ma^{t} verclaert de voorseyden ghevanghen vervallen te wesen jnt crime van jnfractie van tractaete, seditie ende leze ma^{té}; condempneert den zelven gheexecuteert te werdene metten zweerde, tlichaem up een radt ende thooft up eenen staeck, ende voort verclaert alle zijne goeden gheconfisquiert tot proffijcte van zijne Ma^{t}. Ghepronunchiert te Ghendt den IIII van Meye XV^{c} XL.

Ghesien tproces criminelic beleyt jeghens Chaerles van Meerendre, belast ghedachvaert te hebben die vanden wijck vande Vrijdachmaert te Bogaerde, zonder last vanden deken noch gheswoorne, ende vervolcht dat

andere wijcken ooc daer compareren zouden ende gheexerceert te hebben acte van justicie, vanghende de luyden uuyt zijn zelfs aucthoriteyt; ooc begheert te hebben datmen zeghelen soude tcontract van Mr Gillis de Wilde, ende gheweest seer beroerlic jnde voorleden commotie, waervan ende van andre onghereghel theyt ghebleken es bij confessie vanden zelven ghevanghen ende anderssins bij tproces souffisantelic;

de K. Ma^{t} verclaert den voors. ghevanghen vervallen te wesen jnt crime van commotie ende lese ma^{té}; condempneert den zelven gheexecuteert te worden bijden zweerde, tlichaem up een rat ende thooft up eenen staeck, ende voorts verclaert alle ende eenen yeghelicke zijne goeden gheconfisquieert tot proffijcte van sijne Ma^{t}. Ghepronunchiert te Ghendt den IIII van Meye XVe XL.

Ghesien tproces criminelic beleyt jeghens Jan de Voocht, belast gheexerceert te hebben acte van justicie zonder behoorlic last, ende ghewilt datmen de waecke houden soude ter tijt toe, datmen de zelve waecke afsetten soude metter trompe; ende gheloopen van deen neeringhe jn dandere; gheconsenteert jnt casseren vanden calfvelle; jnt schorssen vande clocke ter tijt toe dat alle de sloten van Collatien volbracht soude werden; ooc ghewilt datmen onthoofden soude Jan van Waesbeerghe, overleden; datmen de dekenen vermaecken soude jn huerlieder huusen, ende dicwils doen vergaeren tvolck van sijnen ambachte onbehoorlic, ende voorts hem ghedreghen seer beroerlic jnde leste commotie, waervan souffisantelic ghebleken es bij kennesse vanden zelven ghevanghen als anderssins bij tvoors. proces;

de K. Ma^{t} verclaert den voorseyden Voocht vervallen te wesen jnde crimen van seditie, jnfractie van tractaete ende leze ma^{té}; condempneert den zelven ghe-

executeert te werdene bijden zweerde; tlichaem up een rat ende thooft up eenen staecke, ende voorts verclaert alle ende eenen yeghelic zijne goeden gheconfisquiert tot proffijcte van zijnder Ma^{t}. Ghepronunchiert te Ghendt den IIII van Mey XVe XL.

Ghesien tproces criminelic beleyt jeghens Pieter van Aerde, belast hem onbehoorlick ghedraghen te hebben jn schepene camere, present doffichieren van zijnder Ma^{t}, wesende vergeselschapt met veel volcx ende bij dreeghemente smaeckende beroerte ende commotie; begheert dat men scrijven ende senden soude te Audenaerde, ter causen vanden garnisoene, die men seyde aldaer te wesen; jnsghelijcx gheconsenteert jnt schueren vanden calfvelle ende ooc jn sijn ambacht jnt schueren van diveersche billetten, ende aldaer ghebrocht te hebben een billet, jnhoudende tschueren vanden voors. calfvelle; datmen schorssen soude de clocke; datmen zeghelen soude tcontract van m^{r} Gillis de Wilde, ende hem voorts ghedreghen seer beroerlic jnde leste commotie, waervan souffisantelick ghebleken es bij kennesse vanden zelven ghevanghen als anderssins jnt voors. proces;

de K. Ma^{t} verclaert den voors. Pieter van Aerde vervallen te wesen jn crismen van seditie, commotie ende leze ma^{té}; condempneert den zelven gheexecuteert te werdene bijden zweerde, tlichaam up een rat ende thooft up eenen staeck; ende voorts verclaert alle ende een yeghelic zijne goeden gheconfisquiert tot proffijcte van Zijne Ma^{t}. Ghepronunchiert te Ghendt den IIII van Meye XVe XL.

Ghesien tproces criminelic beleyt jeghens Lieven van Doorne, belast hem ghedreghen te hebben onbehoorlic hanghende dese leste commotie jn schepene

camere, present justicie, smijtende met zijnen handen upden letrijne, ende jnsghelijcx jeghens de dieneers ende ruyelic ghestooten te hebben upde duere vande sale vanden casteele om daerjn te gheraecken, willende metter justicie wesen present; hanghende de zelve commotie jnt pijnen van zekere heerlicke persoonen, roepende datmen de zelve dauwen zoude, uuserende tot dien eynde van onghereghelde woorden, ende voorts ghesproken thebben diveersche woorden, smakende commotie jeghens sommighe vande wet, ende gheweest seer beroerlic jn dese leste commotie, waervan souffisantelic ghebleken es bij kennesse vanden zelve ghevanghen als anderssins bij tvoors. proces;

de K. Ma^{t} verclaert den voorseyden Lieven van Doorne vervallen te wesene jn crimen van commotie ende seditie; condempneert hem midts dien gheexcuteert te werdene bijden zweerde, tlichaem up een rat ende thooft up eenen staeck; ende voorts verclaert alle ende een yeghelic sijne goeden gheconfisquiert tot proffijcte van zijne Ma^{t}. Ghepronunchiert te Ghendt den IIII van Meye XVe XL.

.... Jn dit zelve jaer van XVe XL upden zelven vierden ende vijfden van meye zo wasser uuyt vanghenesse ghehaelt veerthien persoonen, de welcke alle sententie hadden, te wetene dese naervolghende persoonen: Eerst Geeraert van Wettere, Adriaen Dullaert, Jan van Hoorenbeke, Jacob van Hecke, Anthuenis van Hele, Jan uuyter Meere, Lambrecht vande Velde, Lieven van Hauwerhaghe, Daneel van Ydeghem, Bertrant Marchant, Willem de Zomere, Jan vanden Moertere, Matthijs Nachtegaele ende Lieven de Haze, wullewever, welcke sententien ooc hier naer volghen:

Dit naervolghende zijn de sententien vande voorschreven veerthien persoonen, van woorde te woorde.

Ghesien tproces criminelic beleyt jeghens Gheeraert van Wettere, deken vande dobbel tapijtsweerckers, belast dat hij gheweest heeft van advijs ende hulpen omstoeten datmen dassijse niet verpachten en soude, ende datmen hauwen zoude alle zaecken jn surceantien, ter tijt toe dat alle Collatien volbracht waeren, ende dat die van sijne neeringhe niet scheyden en soude ter tijt toe dat de K. Ma^{t} hier jnt landt waere, ende ghedraghen te hebben diveersche billetten jn ander neeringhen datmen tcalfvel schueren soude, ende dat tractaet van Cassant te nieuten was, waervan ghebleken es eensdeels bij confessie vanden voors. ghevanghen als anderssins bij ghetughenisse,

de K. Ma^{t}, prefererende gratie voor riguer van justicie, condempneert den voors. Gheeraert van Wettere te compareren jnde vierschare, jn sijn lijnwaet, baervoets ende bloot shoofs, hebbende jn sijne handen een wassen keersse van een pont ende aldaer te segghen dat hem hertelic leet es de voorscreven mesusen ende delicten gheperpetreert thebben, ende jndien de zelve noch te doene waeren, om gheen dinghen en souden tzelve willen doen, biddende daeraf Godt almachtich, den keyser ende justicie verghiffenisse, ende van daer te draghen de voors. keersse jn Ste Michiels keercke voor het heylich Sacrament, om aldaer gheconsumeert te werdene jn Godts dienste; ende voorts te doene eenen wech tot Vianen jn Oostenrijcke, ende aldaer te woonen een jaer lanck; te vertrecken uuyt deser stede binnen sonnenschijne, ende uuyt alle dese landen binnen derden daghe naer dat hij ontsleghen zal werden uytter vanghenesse, ende niet weder te commen jn dese voorscreven

landen, hij en heeft tvonnesse volbracht, up verbuerte van zijn lijf. Ende voorts condempneert hem jnde costen vande vanghenesse. Actum te Ghendt den V^{n} dach van Meye XVe XL.

Ghesien tproces criminelic beleet jeghens Adriaen Dullaert, belast qualick toe ghesproken thebben sijnen deken, ter causer dat de zelve deken begheerde de waecke af ghestelt te werdene, sprekende zeer irreverentelic openbaerlic upt stadthuus, ende dat hij gheloopen heeft van een huus ten anderen, en zijn beste ghedaan ten eynde dat men tcalfvel soude schueren, waervan ghebleken es eensdeels bij zijnder confessie, ende eensdeels bij ghetughenisse ende anderssins, zo dat ghenouch es;

de K. Ma^{t}, prefererende gratie voor riguer van justicie, condempneert den selven Dullaert verghiffenisse te bidden jn volle vierschare Godt almachtich, de keysere ende justicie, wesende jn zijn lijnwaet ende bloot shoofs, hebbende jn sijn handt een wassen keersse van een pont, ende dat ghedaen zijnde te draghen de voors. keersse tsente Jans voor theylich Sacrament om aldaar gheconsummeert te werdene jnden dienst Godts, ende voorts te doene eenen wech tot Geneves, ende aldaer te woonen een jaer lanck; te vertrecken binnen sonnenschijne uuyt deser stede ende binnen den derden daghe uuyt alle dese landen, naer dat hij ontsleghen zal wesen van vanghenesse, ende niet wedercommende hij en heeft volbracht d'inhouden van de voorseyde sententie, up verbuerte van zijnen lijfve; ende voorts condempneert hem jn costen van gevanghenesse. Aldus ghedaen ende ghepronunchiert den V dach van Meye XV^{c} XL.

Ghesien tproces criminelic beleyt jeghens Jan van

Hoorenbeke, belast dat hij uuyt hem zelven, sonder dat hem van noode was, hem heeft ghevonden mette muelenaers jn huerlieder vergaederinghen, ende aldaer gheweest zeer beroerlic jnt verkiesen vande dekens jn huerlieder huus wesende van dier opinie, ende schandelic naergheroopen eenighe offichieren van deser stede ende (*hun*) angheteghen diefte, endeghelesen jn sijne neeringhe het contract vande maeckeleers, ghelijc van hals (*sic)* ghebleken es bij behoorlicke ghetughenisse;

de K. Ma^{t}, prefererende gratie voor riguer van justicie, condempneert den voors. Jan van Hoorenbeke te compareren jn vierschare, jn sijn lijnwaet, bloot shoofs ende baervoets, hebbende jn zijne handen een keersse van een pont was, ende aldaer te segghen dat hem leet es gheperpetreert te hebben de voorseyde delicten ende mesusen, daervan biddende Godt almachtich, de keysere ende justicie om verghiffenisse, ende dat ghedaen zijnde, te draghen de voors. keersse jn sente Jans keercke om aldaer gheconsummeert te werdene jn Godts dienst. Ende voorts zo condemneert hem eenen wech te doene sinter Claes van Orengeville, ende aldaer te resideren een jaer lanck; te scheyden uuyt deser stede binnen sonnenschijne ende uuyt den lande binnen den derden daghe naer hij ontsleghen zal werden van ghevanghenesse, ende niet wederomme te commen jn dese voorscreven landen hij en heeft volbracht dese voors. condempnatie; ende jnde costen van ghevanghenesse. Aldus ghedaen ende ghecondempneert den V dach van Meye anno XV^{c} ende veertich.

Ghesien tproces criminelic jeghens Jacob van Hecke, droochscheerdere, ghevanghen, belast van diveersche delicten, messusen, ende onder andere dat hij

soude begheert hebben dat men afsetten soude zijnen deken; ook dat hij ghedraghen heeft consent datmen vergaederen soude jnde Bogaerde, ende gheloopen te hebben jn sommighe wijcken om te weten huerlieder advijs; ende noch begheert datmen zeghelen zoude tcontract van Mr Gillis, ende jnsghelijcx datmen de waecke zoude houden tot der compste vande K. Ma^{t}, waeraf ende van andere mesusen ghebleken es, zo bij zijnder confessie als anderssins souffisantelic bij tvoors. proces;

de K. Ma^{t}, prefererende gratie voor riguer van justicie, condempneert den voors. Jacob van Hecke te compareren jn sijn lijnwaet, bloot shoofs ende baervoets, jnde vierschare van deser stede van Ghendt, hebbende jn sijn handt een wassen keersse van een pont, ende aldaer segghen overluyt dat hem hertelic leet es dat hij ghedaen heeft tghone dat hierboven ghescreven es; ende jndien hij tzelve noch te doene hadde, en soude tzelve om gheene dinghen willen doen; biddende daeraf Godt almachtich, den keysere ende justicie om vergiffenesse; ende van daer te draghen de voors. keersse jn Ste Jans keercke voor het het heylich sacrament om aldaer verbrandt ende gheconsummeert te wordene ten dienste vanden h. Sacramente, ende voorts te doene eenen wech tot Cypers, ende aldaer te woonen eenen tijt van een jaer, ende niet wederom te commen jn dese landen van herwaerts over, hij en bringhe daeraf goet bescheet ende certificatie, upde verbuerte van zijn lijf; te vertrecken uuyt deser stede binnen XXIIII hueren naer dat hij gheslaect zal zijn van vanghenesse, ende voorts uuyt alle dese landen binnen derden daghe, upde verbuerte van zijn lijf; ende voorts verclaert alle zijne goeden gheconfisquiert tot proffijcte van Z. Ma^{t}. Aldus ghedaen ende ghepronunchiert jnde voors. stede van Ghendt den V^{n} dach van Meye anno XV^{c} XL.

Ghesien tproces criminelic beleet jeghens Anthuenis van Hele, muelenaere, belast dat hij een vande principaelste gheweest heeft datmen een pont van X s. ofte XX sc. stellen soude upde ghene, die niet en hielt huer waecke, ende begheert datmen gheen posten en soude uuyt noch jnne de stede laeten commen ofte passeren, men visiteerde huerlieder briefven; ende ooc belast dat hij soude gheweest hebben een vande principaelste, die begheert soude hebben datmen tcalfvel soude schueren, ende datmen seynden soude volck jeghens tgarnisoen, dat die coninghinne sant te Gavere, waeraf ende van andere delicten ghebleken es eensdeels bij confessie vanden voorn. ghevanghene, bij ghetughenisse ende anderssins;

de K. Ma^{t}, prefererende gratie voor riguer van justicie, condempneert den voorseyden Anthuenis van Hele te compareren jn vierschare van deser stede van Ghendt, bloots hoofs ende barvoets, hebbende jn sijn handt een wassen keersse van een pont, ende segghen overluyt dat hem hertelic leet es dat hij de delicten ende mesusen, hierboven gheroert, gheperpetreert heeft, ende jndien hij die noch te doene hadde, en soude om gheen dinghen de zelve willen perpetreren, biddende daeraf Godt almachtich, den keyser ende de justicie verghiffenisse, ende te draghen de voors. keersse jn Ste Jans keercke voor theylich Sacrament, om aldaer verbrandt ende gheconsumeert te werdene; ende voorts te doene eenen wech te Roome ende aldaer te woonen den tijt van drij jaeren ende niet wederom commen jn dese landen hij en brinct daeraf behoorlicke certificatie, up verbuerte van sijn lijf; te vertrecken uuyt deser stede binnen XXIIII hueren naer dat hij ontsleghen zal wesen van vanghenesse, ende voorts uuyt alle dese landen binnen derden daghe, up zijn lijf. Ende verclaert alle zijne goedinghen gheconfisquiert

tot proffijcte van sijne Ma^{t}. Aldus ghedaen ende ghepronunchiert te Ghendt den V^{n} dach van Meye XV^{c} XL.

Ghesien tproces criminelic beleet jeghens Jan uytter Meere, wevere, belast dat hij met andere zijne neeringhen ghedreghen heeft advijs vande XXXVII artijckelen, om die te stellen jn Collatie, ende begheert dat de schepenen nieuwen eedt souden doen, ende dat hij copie ghenomen heeft van een valsch versiert ende jeghens de waerheyt ghefabriceert contract, ghenompt den Coop van Vlaenderen, ende daeraf copie andere persoonen ghelevert, waervan ghebleken es zo bij zijnder confessie als anderssins souffisantelic;

de keyser condempneert den voors. uytter Meere te doen een heerlicke beteringhe, te weten dat hij compareren zal jn vierschare deser stede, jn sijn lijnwaet, bloot shoofs ende baervoets, hebbende jn sijn handt een wassen keersse van een pont, ende aldaer segghen overluyt, dat hem hertelic leet es ghecommitteert thebben de delicten ende mesusen, boven ghescreven, ende jndien hij tzelve noch te doene hadde, om gheen dinck en soude tzelve willen doen; biddende Godt almachtich, den keyser ende de justicie verghiffenisse ende te draghen de voors. keersse jn zulcker voughen voor theylich Sacrament jn sente Nicolaes keercke, om aldaer gheconsommeert te werdene ten dienste vanden H. Sacramente; ende voorts te doene eenen wech tot Ste Jacops jn Galicien ende aldaer te woonen den tijt van eenen jaere, ende te vertrecken uuyt deser stede binnen sonnenschijne ende uuyt alle dese landen binnen derden daghe, ende daerjnne niet wedercommen hij en brinct daervan goet bescheet ende certificatie, up verbuerte van zijn lijf; ende condempneert hem jnde costen van ghevanghenesse. Aldus ghedaen te Ghendt den V dach van Meye XV^{c} XL.

Ghesien tproces criminelic ghejntenteert jeghens Lambrecht vande Velde, mercenier, belast dat hij gheweest heeft jnde vergaederinghe ten Predicheeren, ghewapent bijder poorterie, hoe wel hij daer niet en mochte commen, ende ooc qualic ende jrreverentelic toeghesproken sommighe dienaers vanden bailliu, excercerende huerlieder officien, waeraf ende van andere mesusen ghebleken es bij des voors. ghevanghene confessie als anderssins;

de K. Ma^{t} condempneert den voorseyden Vande Velde te compareren jnder vierschare, jn zijn lijnwaet, bloot shoofs ende bervoets, hebbende jn zijn handen een wassen keersse van een pont, ende aldaer te zegghen overluyt dat hem leet es dat hij ghecommitteert heeft de voors. delicten, ende jndien hij die te doene hadde, en soude tzelve niet willen doen; biddende Godt almachtich, den keyser ende justicie om verghiffenisse; ende dat ghedaen zijnde, te draghen de voors. keersse tsente Michiels voor theylich Sacrament, omme aldaer gheconsumeert te werdene jn Godts dienste; ende voorts eenen wech te doene tot Ste Glaude ende aldaer te resideren een jaer; te vertrecken uuyt deser stede binnen sonnenschijn, ende uuyt alle dese landen binnen den derden daghe naer dat hij ontslaect sal wesen van ghevanghenesse; ende daervan te bringhen certificatie, eer hij zal moghen commen jn dese landen, up verbuerte van zijn lijf; ende condempneert hem jnde costen van ghevanghenesse. Aldus ghedaen ende ghepronunchiert jnde voors. stede van Ghendt den V^{n} dach van meye XV^{c} XL.

Ghesien tproces criminelic beleet jeghens Lieven van Hauwerhaghe, voldere, jeghenwoordich ghevanghen, belast dat hij gheweest heeft jnde vergaederinghe vande poorterien ten Predicheers, alwaer hij noch elders jn

eenighe vergaederinghen niet en mochte commen, ende ghedreghen te hebben up zijn mutse een lauers blat, waervan ghebleken es bij confessie vanden zelven ghevanghen ende anderssins;

de K. Ma^{t} condempneert den voorseyden Lieven te compareren jnde vierschare, jn zijn lijnwaet, bloot shoofs ende bervoets, hebbende een wassen keersse jn zijn handt, ende aldaer te segghen dat hem grootelicx leet es dat hij ghecommitteert heeft de voorseyde delicten ende mesusen, ende jndien hij die noch te doene hadde, om gheen dinghen en soude tzelve willen doen; biddende Godt almachtich, den keyser ende justicie om verghiffenisse; ende dat ghedaen zijnde, te draghen de voors. keersse tot sente Jan voor theylich Sacrament, om aldaer gheconsumeert te werdene jn Godts dienst, ende te doen eenen wech tAecke (*Aken*); te vertrecken uuyt deser stede binnen sonnenschijn ende uuyt alle dese landen binnen den derden daghe naer dat hij ontsleghen zal werden uuyter ghevanghenesse; daer te blijfven een jaer lanc sonder weder te keeren jn dese voors. landen, hij en heeft volbracht djnhouden vanden voors. vonnisse; bringhende danof behoorlicke certificatie up verbuerte van zijn lijf, ende te betaelen de costen van ghevanghenesse. Aldus ghedaen ende ghepronunchiert binnen onser stede van Ghendt den V dach van Meye XV^{c} XL.

Ghesien tproces criminelic beleet jeghens Daneel van IJdeghem, belast dat hij overghebrocht heeft dadvijs, datmen gheen briefven schrijven en soude an mijn ghenadighe vrauwe de coninghinne van Hongherien, regente; datmen bescheermen soude de dorpluyden van dexecutie vande bede van IIII^{c} duysent guldenen, ende datmen niet verpachten en soude dassijsen, waervan ende van andere mesusen ghebleken es bijder confessie vanden voors. ghevanghen als anderssins;

de K. Ma^{t} condempneert den voors. Daneel van IJdeghem te compareren jn vierscharen, jn sijn lijnwaet, bloot shoofs ende bervoets, hebbende een wassen keersse jn zijn handt, ende aldaer te segghen dat hem grootelicx leet es dat hij ghecomitteert heeft de voorscreven delicten ende mesusen, ende jndien hij die noch te doene hadde, om gheen dinghen en soude tzelve willen doen; biddende Godt almachtich, den keyser ende justicie om verghiffenisse; ende dat ghedaen zijnde, te draghen de voors. keersse tot Ste Jans voor theylich Sacrament om aldaer gheconsummeert te werdene jn Godts dienste, ende te doene eenen wech tot Mens, ende aldaer te resideren een jaer lanck; te vertrecken uuyt deser stede binnen sonnenschijne ende uuyt alle dese Nederlanden binnen den derden daghe naer dat hij ontsleghen zal werden uuyter ghevanghenesse; daer te blijfven een jaer lanck sonder weder te keeren jn dese voors. landen, hij en heeft volbracht djnhouden vanden voors. vonnesse, bringhende daeraf behoorlicke certificatie, up verbuerte van zijn lijf, ende te betaelen de costen vande ghevanghenesse. Aldus ghedaen ende ghepronunchiert binnen onser stede van Ghendt den V dach van Meye XV^{c} XL.

Ghesien tproces criminelic beleyt jeghens Bertrand Marchant, belast dat hij gheweest heeft jnde vergaederinghe vande poorterien ter Jacoppijnen, daer hij, noch sijns ghelijcke, niet en vermochten, ende aldaer gheweest van sommighe wijcken, hoe wel hij niet en wiste van wat advijs was den voors. wijck, ende hem ghehadt seer beroerlic, crijsschende ende roepende: *Eckerghem! Eckerghem!* waervan ghebleken es eensdeels bij sijne confessie ende anderssins bij tvoors. proces;

de K. Ma^{t}, prefererende gratie voor riguer van justicie, condempneert den voorseyden Bertrandt te

compareren ter vierschare deser stede, jn sijn lijnwaet, bloot shoofs ende bervoets, hebbende een keersse van een pont was jn zijn handt, ende aldaer te segghen overluyt, dat hem leet es de delicten ende mesusen bovenscreven gheperpetreert thebben; dat jndien hij tzelve noch te doene hadde, en soude om gheene dinghen willen doen; biddende daeraf Godt almachtich ende justicie om verghiffenisse ende te draghen de voorseyde keersse voor theylich Sacrament om aldaer gheconsummeert te werdene jn Godts dienste; ende bandt den voors. Bertrandt uuyt alle zijne Ma^{t} landen; te scheyden (*uyt*) deser stede binnen sonneschijne ende (*uyt*) den voors. lande binnen den derden daghe, up verbuerte vanden lijfve; verclaerende voorts alle zijne goeden gheconfisquiert. Actum te Ghendt den IIII dach van Meye XV^{c} XL.

Ghesien tproces criminelic beleyt jeghens Willem de Somere, backere, belast dat hij jnde Bogaerde gheweest heeft om te doen zeker rapport, ende dat hij tcontract, ghenaemt naederhandt 'tcontract vande makelaers,' ghedreghen heeft onder de voors. makelaers, ende ooc gheweest jnt schepenhuus ende aldaer openbaerlic verclaert, dat de ghemeente begheerde gheschuert thebben den pays van Casant, ende dat zij wilden wesen upde Vrijdachmaerct; ende noch dat hij heeft ontboden de stedehouder vanden overdeken om te commen jn thuus van zijn neeringhe, alwaer ghecommen zijn diveersche luyden van elcke neeringhe, voor de welcke de voors. Willem de Somere het woort ghevoert heeft, segghende dat zij wilden kiesen huere dekens jn huere huusen; vraghende overluyt oft huere woort niet en was; ende aldus js de voors. Somer ghetrocken uuyt voors. gheselschap tot Schepenhuus, alwaer tzelve verthoont es gheweest

schepenen, ende om andere delicten, bij hem gheperpetreert, daeraf ghebleken es zo bij confessie vanden voors. ghevanghen als anderssins;

de K. Ma^{t}, prefererende gratie voor riguer van justicie, condempneert den voors. de Somere te compareren jn vierscharen deser stede, jn sijn lijnwaet, bloot shoofs ende bervoets, hebbende een wassen keersse van een pont jn zijn handt, ende aldaer te segghen dat hem hertelick leet es de voorscr. crimen ende mesusen gheperpetreert thebben, ende jndien hij tzelve noch te doene hadde, en soude om gheen dinck willen doen; biddende daeraf Godt almachtich, den keyser ende justicie verghiffenisse, ende van daer te draghen de voors. keersse tS^{te} Nicolaus, omme gheconsumeert te werdene voor theylich Sacrament tot Godts dienste; ende voorts condempneert den zelven De Somere te doene eenen wech tot die Drij Coninghen te Collen *(Keulen)*, ende aldaer te resideren twee jaeren; te scheyden (*uuyt deser stede*) binnen sonnenschijne ende uuyt den lande binnen den derden daghe naer hij van ghevanghenesse ontsleghen zal werden, ende niet wederom te commen jn dese landen hij en heeft volbracht tghene dat boven ghescreven es, ende daervan ghebrocht certificatie, up verbuerte van sijnen lijfve: ende condempneert hem jnde costen vanden processe. Actum te Ghendt den IIII dach van Meye XV^{c} XL.

Ghesien tproces criminelic beleyt jeghens Jan vanden Moertere, voldere, belast dat hij gheweest heeft jnde vergaederinghe ten Predicheers, bij de poorterie, ghewapent ende ghestoct, alwaer hij, noch jn eenighe andere vergaederinghe, en mochte commen, ende dat tzelve van te vooren verboden hadde gheweest; jnsghelijcx dat hij heeft doen uuyt copieren tcontract van Mr Gillis de Wilde ende de voors. copie ghetoont jn sijn

ghebuerte, waervan ende van andere delicten ende mesusen ghebleken es zoo bij deszelfs vanden Moertere confessie als anderssins;

de K. Ma^{t}, prefererende gratie voor riguer van justicie, condempneert den voorseyden vanden Moertere te compareren jn vierschare, jn zijn lijnwaet, bloot shoofs ende baervoets, hebbende een wassen keersse van een pont jn sijn handt, ende aldaer te segghen dat hem leet es de voorscr. mesusen ende delicten gheperpetreert thebben, ende jndien hij tzelve noch hadde te doene, om gheen dinghen en soude tzelve willen doen; biddende daervan Godt almachtich, den keyser ende justicie om verghiffenisse, ende te draghen de voors. keersse tSente Michiels jnde keercke, voor theylich Sacrament, om aldaer gheconsumeert te werdene jn Godts dienst; ende voorts te doene eenen wech ten heylighen bloede tot Wissenake ende aldaer te resideren den tijt van twee jaeren; te scheyden uuyt deser stede binnen sonnenschijne ende uuyt den lande binnen derden daghe naer dat hij van vanghenesse zal wesen ontlast, ende niet weder te commen jn dese landen hij en bringhe behoorlic bescheet, volbracht te hebben tvoors. vonnesse, up verbuerte van zijn lijf; ende condempneert hem voorts jnde costen van vanghenesse. Actum te Ghendt den IIII dach van Meye XV^{c} XL.

Ghesien tproces criminelic beleyt jeghens Matthijs Nachtegaele, ghevanghen, belast dat hij gheweest heeft jnde vergaederinghe ten Predicheers, bij de poorterie, hoe wel hij daerjnne niet en was, ende aldaer gheroepen datmen schueren soude het Calfvel, verbranden het contract van Cassant met eenen mutsaert; datmen de dekens afsetten soude ende datmen vercoopen zoude de goeden vande fugetiven, hoe wel hij niet meer dan

eens gheweest en heeft jnde voors. vergaederinghen, waervan ghebleken es bij confessie vanden voors. ghevanghen ende anderssins;

de K. Ma^{t}, prefererende gratie voor riguer van justicie, condempneert den voorseyden Nachtegaele te compareren jnde vierschare, wesende jn sijn lijnwaet, bloot shoofs ende bervoets, hebbende jn sijn handt een wassen keersse van eenen ponde, hebbende an sijnen hals een strop, ende aldaer te segghen dat hem leet es dat hij begheert heeft de poincten ende artijckelen, hierboven ghescreven, ende jndien hij tzelve noch te doene hadde, om gheenderande zaecken en soude tzelve willen doen; biddende daervan Godt almachtich, den keyser ende justicie verghiffenisse; ende dat ghedaen zijnde, te draghen de voorseyde keersse jn sente Michiels keercke, voor theylich Sacrament, om aldaer gheconsummeert te werdene jnden dienst Godts; ende boven dien bandt den zelven Nachtegaele uuyt alle zijne Ma^{ts} landen, up zijn lijf; te vertrecken uuyt deser stede binnen sonnenschijne ende uuyt alle dese voors. landen binnen twee daghen daernaer volghende; en condempneert hem voorts jnde costen vande ghevanghenesse. Actum te Ghendt den IIII dach van Meye XV^{c} XL.

Ghesien tproces criminelic beleyt jeghens Lieven de Hase, wullewever, jeghenwoordelic ghevanghen, belast dat hij ghedachvaert heeft die van zijnen wijck te compareren ten Bogaerde, ende jnsghelijcx gheseyt anden cnape van Sente Baefs dat hij soude oock dachvaerden sijnen wijck aldaer, ende gheweest te hebben een vande beroerlicxsten van sijnen ambachte, waervan ghebleken es eensdeels bij zijne confessie ende anderssins;

de K. Ma^{t}, prefererende gratie voor riguer van justicien, condempneert den voorseyden de Haze te

compareren jn vierschare, jn zijn lijnwaet, bloot shoofs ende bervoets, hebbende jn sijn handt een wassen keersse van een pont, segghende dat hem leet es dat hij gheperpetreert heeft de voors. delicten ende mesusen, ende jndien hij de zelve noch hadde te doene, en soude om gheen dinck willen committeren; biddende Godt almachtich, den keysere ende justicie verghiffenisse; ende dat ghedaen zijnde, te draghen de voors. keersse jnde keercke van Ste Michiels, voor theylich Sacrament, omme aldaer gheconsumeert te werdene jn Godts dienste; ende voorts te doen eenen wech tot Millaen, ende daer te woonen een jaer lanc; te scheyden uuyt deser stede binnen sonnenschijne ende uuyt den lande binnen drij daghen naer dat de voors. Hase ontsleghen sal wesen uuyt ghevanghenesse, ende niet weder te commen jn dese landen ter tijt toe hij volbracht heeft djnhout van dese vonnisse ende daervan ghebrocht behoorlicke certificatie; ende voorts condempneert den zelven jnde costen vande ghevanghenesse. Actum te Ghendt den IIII dach van Meye XV^{c} XL.

Jn dit zelve jaer van XV^{c} veertich, den VIe, VIIe, VIIIe, IXe ende thienden van Meye, zoo gaven alle de neeringhen vande stede over huerlieder goet, juweelen ende coppien, jn eenen jnventaris, jnde handen vande K. Ma^{t}, om zijnen wille daermede te doene; ende daer waren neeringhen die overbrochten groote menichte van goede, als (*de*) scheppers wel vier duysent ponden grooten mette pachtgoeden ende al andere goet; ghelijck ooc de neeringhe vande meersseniers ooc groot goet; tijcwevers, smet, schipman ende veel andere; somma jnt generale elcke neeringhe gaf overe zulcx als zij hadden, tsij luttel ofte vele.

Item alsnu up den VII van Mey begonst men alle

de artillerie wech te doene, die jnt engienhuus ende ter vesten laghen, ende men voerdese tsente Baefs, om te legghen up tcasteel, alst ghemaect soude zijn; ende sommighe sticken wierden tschepe ghedaen ende ghevoert naer de frontieren; ende wiert ooc gheweert alle de clooten, poeder, salpeper ende alle andere amonitie, met groote menichten, want het duerde veel daghen al eer tzelve huus al ijdel ende ruym was.

Jn dit zelve jaer, den XII van Meye, was gheleyt den eersten steen vanden casteele te Ghendt, smorghens tusschen zes ende den zeven hueren, upden houck van het bolleweerck vande Groen Hoye, ande Schelde, ende was gheteekent met een Borgoens cruysse ende vier stalen, met zeker carnation daerup ghemaect ende met een dexel daerup slutende; ende met dat hij gheleyt was, reet den keyser met vrau Marie shelichs Kerst, die doen noch stont, maer men bracse af, ende (*hij*) bleef daer spreken met de meesters, ende reet daernaer ter stedewaert jnne.

....Item noch up desen zelven XII^{en} Meye zo quamen met processien de canuijncken van sente Baefs, met alle de relicquen ofte fiertels, tot thiene toe, ende met vele schoone juweelen, met den bisschop van Doornicke, metgaeders den souvergaen *(sic)* van Camerijcke ende mijn heere den prelaet van sente Baefs, elc met eenen schoonen mijtere up huerlieder hooft, ende wierden alsoo de zelve fiertels ghestelt jnde keercke van sente Jans, de welcke keercke upden zelven dach vernaemt wiert ende wart ghenaemt sente Baefs, bij den bisschop van Doornicke, present alle der weerlt; ende dit was de vierde reyse, dat dese keercke vernaemt wiert, want deerste reyse hiet dese keercke Sente Salvators; de tweede reyse sente Blasius; de derde reyse sente Jans ende nu sente Baefs.

....Jn dit voorseyde jaer van XV^{c} XL, den XXIX van Mey, ende ooc daer te vooren, zoo waeren ghehaelt van skeysers weghe alle de tenten, half tenten ende pavelgoenen, vierpannen ende datter toebehoort, van alle de neeringhen vande stede van Ghendt; ende (*deze*) waeren oock wech ghevoert daert de heeren beliefde, daeraf dat de neeringhen namen eene quictantie, welcke quictantie sprack als hier naer volcht:

'Ick, Fredericq de Monnin, capitein vande artillerie der K. Ma^{t}, kenne ontfaen thebben vande neeringhe vande zwarte ledertauwers (*ofte zulcke als de neeringhe was*) binnen Ghendt, een tente ende een vierpanne, met alzulc alsser toebehoort ende dient. Jn kennessen mijns handteecken hier onder ghestelt desen XXIX Mey XV^{c} XL.'

Jn dit zelve jaer, den lesten dach van Meye, gheboot men vande stede weghe te coope de baerbelcansen, die stonden upde veste vande Spetaelpoorte, streckende naer de Dendermontsche poorte, maer daer en quam niemant om coopen. Ende up desen zelven dach zo begonst men de vesten te brecken ende te vullen tsente Baefs, ontrent de Dendermontsche poorte; ende daer wiert ghetromt datmen ooc de Rietgracht vullen zoude.

Item men seyde datmen het cleen casteel ter Sluus, dat jnt water stont, afbrac, dwelck men hiet den Sluetel van Vlaenderen, dwelck menich meinsche zeer vremt ende wonder dochte, want daer wierden ghebrocht vande steenen tsente Baefs, alsoo men seyde om het nieu casteel te Ghendt te maecken.

....Jn dit zelve jaer, up desen lesten dach van Meye, was ghehouden een generale vergaderinghe bij schepenen ende den notabelen deser stede omme te weten waermen de penninghen vinden zoude om den keyser

naer tuytwijsen der sententie te voldoene; maer dat en wiert niet gheresolveert noch ghesloten, dan datmen trecken soude bijden keyser ende hem bidden om gratie, dat zijne Ma^{t} ghelieven zoude de voorn. somme te mincken, want die van Ghent gheenen middel en saghen om zulck eene somme te verleesten binnen zoo corten tijt. Ende den keyser, dit vertooch ghehoort hebbende, heeft gheseyt voor andwoorde: 'Gaet ende spreect mijn heere van Rues; zulcx als hij ulieden segghen zal, zoo doet daernaer al oft mijne Ma^{t} zelve ghesproken hadde.' - Dit die van Ghendt hoorende, zijn ghegaen bij mijn heere van Rues ende hebben hem de zaecke te kennen ghegheven als dat zij gheenen middel en wisten om zulck eene somme te vergaederen, ende baeden om provisie omme de zelve somme te moghen mincken ende te ontstaene metter heelft, waerup den zelven heere zeyde: 'Maect dat ghijlieden deen heelft vande penninghen vindt ende dan zo mueghen wij Zijne Ma^{t} adverteren ende hem bidden dat hem believe daermede te willen nemen de pacientie.'

Jn dit zelve jaer, den IIII Junij, zo was den gheheelen raedt ende notabelen vande stede wederom vergaedert upden Collatie soldere, ende daer was vertoocht vande wet zulcx als hiervooren gheseyt es, ende daer was ghevraecht een yeghelic zijn advijs; ende daer wart gheresolveert als datmen soude zoucken provisie om deen heelft vande penninghen te vinden ende dat bij vercoopene van renten, den penninc XVIe, ofte den penninc achte, lijfrente, ofte zes ponden grooten jn leeninghe ofte drij ponden grooten te ghevene die gheen rente coopen en wilde nochte gheen leeninghe doen en wilde; maer dit en achtervolchde niet.

....Jn dit zelve jaer, den VIII Junij, zo waeren

mijn heeren vande wet vande kuere gheexecuteert van skeysers weghe omme de voorseyde penninghen, ende hemlieden wiert belast ende bevolen dat zij de penninghen vinden zouden binnen zeven daghen ofte den keyser souder anders jnne voorsien.

Item alsnu den IX Junij zo waeren wederom vergaedert alle de notabelen vande stede ende waeren alle ghejnsinueert ende ghedaecht upde boete van XXX Karolusguldenen ende upden ban van vijftich jaeren, alsoo zij noch de twee reysen te vooren ghedaecht gheweest hadden, ende datte ter causen voorscreven hoemen alder eerst de penninghen vinden mochte, want de somme zeer groot es, te weten hondert vijftich duysent keysers guldenen, van XL gr. elck stick, ende bedraecht ter somme van XXV duysent ponden grooten vlaemsch.

Jn dit zelve jaer van XV^{c} XL, den XI Junij, zo wiert bij trompette gheboden datmen de vesten slechten ofte vullen zoude vande Spetaelpoorte totter Schelde ende datte bij conincstavelen, ghelijckmen de waecke jnt voorleden jaer ghehouden hadde, te weten alle daghe twee hupperconinghe sdaechs, dats XX conincstavelen, bedraecht elcke conincstavel thien mannen, comt II^{c} mannen; ende die niet en commen die verbueren elcken dach vijf grooten, ofte (*sij*) moesten senden eenen man.

Item noch up desen zelven XI Junij zo begonsten de heeren vande wet omme te gaene van straete te straete ende te doen schrijven elcx mans name, ende vraechden hoe vele dat een yeghelic presenteerde te gheven omme de voorn. somme te vinden, ende zulcx als een yeghelic presenteerde te gheven wiert ooc upghescreven; ende die hemlieden niet gracelic voughen en wilden naer huerlieder staet, die drouchmen over bijde wet jnt collegie; ende eenighe wierden aldaer

ontboden; maer al datter ghepresenteert was en mochte niet veel helpen; nochtans moest elck gheven zulcx als hij ghepresenteert hadde.

Jn dit zelve jaer, den XII Junij, zo begonsten die vande Veltstraete als deerste te weercken ande vesten omme de zelve te slichten ende vullen, naer tbevel, ende waeren ontrent twee hondert mannen, te weten twee upper conincstavelen met huerlieder volcke; maer de conincstavels en vrochten niet, maer moesten wesen om toe te siene(1).

....Jn dit zelve jaer, den XVI Junij, waeren voor alle de huusen ven neeringhen brieven ghesleghen ter hueren of te coope, maer de jnwoonders waeren de naeste voor den prijs.

...Den XIX Junij zo waeren de heeren van Ghendt jnt sPrincen hof bijden keyser, ende den keyser schalt die van Ghendt quycte deen derde vande voors. somme, te weten vijftich duysent keysers guldenen; ende deen derde vande sceventie (*sic*) vande vier hondert duysent guldenen dies questie was.

....Item was van schepenen weghe een yeghelic verboden, up zijn lijf, eenighe maniere te maecken van vergaederinghe om te reysen naer Hauthem, met eenighe jnstrumenten van spele, als trommelen, muselen ofte anderssins, ende gheensins met eenighe benden ofte gheselschepe; dat ooc niemant zijne kinderen ghedooghen en souden eenighe fleytgens te conterfeyten omme mede achter straete te loopen, upde boete van drij karolusguldenen ende die te verhaelen up vaedere ende moedere vande kinderen.

Jn dit zelve jaer van XV^{c} XL, den XXVIII, XXIX ende XXX Junij, zoo vercocht men alle de cattheylen

(1) Het overige als in 't *Memorieboek*, II, 210.

vande neeringhen binnen Ghendt, ende de huusen waeren alle verhuert van skeysers weghe, want voor elck huus van neeringhe was ghesleghen eenen brief bij eenen huusier vanden keyser; ter huure of te coope, ende (*zij*) waeren alle verhuert, maer gheen vercocht. Ende van elcke neeringhe zoo waeren hooftmannen ghecoren vande wet uuyt de lede vande poorterie.

....Jn dit zelve jaer, den VIII Julij, was metten trompette verboden wie hij waere niet te vervoorderen te schimpen ofte te gecken ofte te verwijten jnder eeuwicheyt van het vonnesse, dat den keyser onlancx heeft uuytghegheven binnen Ghendt van het draghen vanden stroppe ofte anderssins, daer grooten twist af soude commen, als dootslaghen, vechtinghen, kivinghen ende andere zaecken; soo wien daer deerste occasie af waere, soude ghecorigiert worden metter doot, jn exemple van andere. tWas al berauwen duer quaeden raedt, hadde den keyser voor ooghen ghehadt: *quid quid agas*, *prudenter agas et respice finem*, hij en soude zulck vonnesse up zijn jnsetenen niet laeten uuyt gaen hebben.[1]

....Jn dit zelve jaer, den X Julij, was dien schoonen torre van sente Baefs ter nedergheworpen met suptijlheyt, want hij soo steerck was dat hij niet brekelic en was; ende hij was ghestelt up schooren, ende jnde schooren waeren groote ronde gaeten, ende daer buspoeder jn gheleyt ende vier van haute daeranne ghemaect; ende alsoo lietmen branden, ende als het vier verbrant was, zoo zanck den torre nedere.

....Jn dit zelve jaer, den IX van Septembre, soo vertrocken alle de soldaten ofte voetvolck uuyt Ghendt, up eenen donderdach, ende trocken al naer Wettere;

(1) Het overige als in 't *Memorieboek*, II, 214.

ende was aldaer ommeganc; ende daer gaf men hemlieden alle orlof, ende elc track naer tsijne als zij betaelt waeren. Aldus laghen dese soldaeten binnen Ghendt wel ontrent zeven maenden ende alle meest binnen der prochie van Ackerghem, de welcke zeer uutermaeten daeraf verlast waeren, ende en gaven nievers niet voor huerlieder logement, maer daer was veel goets aen verloren van lieden, die hemlieden geburcht hadden; ende veel lieden dedender groot proffijct aen; ende omme dat zij de landtslieden niet te zeer belasten en souden, soo sonden schepenen hemlieden zeer veel victuailge naer.

Item mijn heeren vande wet ontboden van huuse tot huuse den ghemeenen man van neeringhe ende andere, die hieten redelic te ghedoene, ende elck moeste leenen der stede II lib. gr; al wayst dat zij renten up de stede ghecocht hadden, niet jeghenstaende moesten zij twee ponden grooten leenen.

Item alsnu den X ende XI van Septembre ende alsoo voorts van daghe te daghe, zo ghinc Gillis de Rubbe met eenen schepenenbode wederomme jntimeeren diveersche persoonen uuyt laste vande commissarissen der K. Ma^{t} ende der wet vande stede van Ghendt, als dat zij bringhen zouden ten zekeren daghe zulcke somme als elc vande schepenen gheordonneert was, ende dat jn vorme van rente; deen vier ponden, dander VIII lib., dander XII lib., dander XVI lib. gr. ende alsoo voorts, elc naer sijnen staet, alsoo mijne heeren vande wet meenden; maer het ghinc zeer onghelijc jn zijn weerck, want deen gaf veel meer dan dander, naer advenant vanden goede.

Item jck, JAN VANDEN VIJVERE, ooc een vande upscrijvers van dese memoriale gheschiedenissen, presenteerde jnt eerste vier keysers guldenen als mijne heeren schepenen eerst ommeghinghen, opende daermede te

ontstaene; ende ic was daeromme ontboden ende ick gaf dese vier guldenen; ende daernaer wiert ic noch eens ontboden om twee pont grooten te leenen, ghelijc de ghene, die niet ghepresenteert en hadden, maer ic waende met mijne voorseyde presentatie te ontstaene, waerom ic mijn billet mede drouch, die ic schepenen toochde, maer niet jeghenstaende dies, moest ic noch neghen guldenen daertoe leenen, zonder de voorseyde vier guldenen, die ic ghegheven hadde.

Item corts naer hier wiert ic noch eens ontboden omme renten te coopene, ende ick hadde zeer gheeren ghedaen mijn excuse, ghemeerct dat icker twee reysen gheweest hadde, maer ic en coeste niet voorbij: ic moeste noch gheven noch vier ponden grooten ende hiervooren soo soude ic hebben eenen leeu tsiaers, den penninc XVIe; ende alsoo hebbe ic moeten gheven, leenen ende coopen; ende (*dat*) cost mij jn als VI lib. III sc. IIII d. gr.

In dit zelve jaer, den XX van Septembre, zoo quam den keyser tsente Baefs ende sliep dien nacht tsente Baefs, jnde abdije ofte casteel, ende vertrack des anderdaechs wederom wech naer Bruyssel, want hij en was niet anders ghecommen dan omme dweerck vanden casteele te siene, ende en bleef te Ghendt maer eenen nacht, soo voorseit es.

Item tusschen desen tijt zo waeren ontboden diveersche steden ende dorpen binnen Ghendt, omme te compareren voor den keyser ofte voor zijne ghecommitteerde, omme te deposeren ende te verclaren de herrueren, commotien ende beroerten, die jn elc bijsondere gheweest hadden als binnen Audenaerde, Corterijcke, tIJpere, Gheersbeerghe, tHulst, te Nienove ende andere; ende ten lande tlandt van Waes, de Casselrie van Corterijcke, tlant van Gavere, Aspere ende Sijnghem, Ronse ende Rousselaere, want jn elc van dese heeft

groote beroerte ende zwaricheyt gheweest, jn sommighe veel meer dan jn dandere; want eenighe hadden ter maerct jnde wapen ghestaen ende hielden de wake, emmers tgheheele landt was jn roere ende elck hurselde al eer men wel wist vande compste vanden keyser; maer alsoo saen als den keyser jnt lant was, zoo suste elck; maer elck daer eenighe beroerte gheweest hadde, die waeren alsnu alle te Ghendt ontboden, deen vooren ende dander naer, ende hadden alle sententie, naer de zwaricheyt vande zaecke ende moesten hemlieden beteren met groote sommen van penninghen, maer niemant zoo groot noch zoo zwaer als die van Ghendt; nochtans en hadden zij ter maerct niet gheweest, maer dat zij den stock jnde handt ghenomen ende de waecke andveert hadden, dat was bij consente vande heeren vande wet vande stede; maer tis wel te presumeren dat de occasie was dat die van Ghendt zoo zwaerlic ghecorigiert waeren. Dat was om dat zij die eerste waeren die begonsten, maar onder tdexel van dien zo waerender die al te vele begheerden ende wilden, dwelc den gheheelen buyck vande stede niet en wisten noch en mochten. Godt betert.

Ende tsente Baefs wiert soo menich schoon huus afghebroken, ende de lieden moesten ruymen of zij wilden ofte niet en wilden; ende waeren alle ghepresen, maer daer en ontfinck noch niemant gheen ghelt, ende moesten gaen soucken elders, deen een camere ende dander een huus; maer daer starffer zeer vele van drucke ende van ongenouchten.

....Jn dit zelve jaer, beghinnende vanden XXVI Novembre ende alsoo voorts, zoo begonstmen de rekeninghen te draghen ende presenteren angaende de neeringhen jn handen vanden procureur generael van Vlaenderen omme die te oversiene uuyter name vande K. Ma^{t}, ende noteerde ende teeckende alle de costen vanden goddelicken

dienst vande keercke; ende van elker neeringhe moesten zij bringhen alle de rekeninghen, wel van thien ofte twaalf jaeren te vooren, ofte meer, ende het duerde wel tot Sinxenen eer alle de rekeninghen gheapprobeert waeren.

Item Mr Lieven Blomme ende Mr Marten de Pestere wierden weder ghestelt elck jn huerlierder officie ofte dienst, die te vooren afghestelt hadden gheweest bij slote van Collat'e; ende ook van ghelijcken Sebastiaen dHane, eerste secretaris vanden ghedeele, wiert ooc wederom jn zijnen staet ghestelt.

...Jn dit zelve jaer, den XXVIII Decembre, zo deden de schepenen van Ghendt huerlieder nieuwe abijt aen, te weten Ghendts grau, met eender bende van zwart fluweel ende vier quispelen; dat was jnde plaetse vanden strijpen, die sij plochten te draghen.

Jn dit zelve jaer, den XII Januarij, zo quam mijn heere van Rues wederom binnen Ghendt ende hadde den keyser gheconvoyeert tot jn Duytslandt.

Ontrent desen tijt begonstmen ooc af te breken de Dendermontsche poorte.

Item upde Heernesse waeren ghemaect zeven ofte acht huusen om coreel te gaen backen, ende men biecker groote menichte tjaer daernaer; ende recht over den Rooden Turre, bij den Langhen Steendam, waeren ghemaect vier calckhoven om calck te berrenen, om tcasteel mede te maecken; ende de straete wiert gheleyt jnden Ham om aldaer uuyt der stede te gaene.

Jn dit zelve jaer, ontrent tuytgaene van Maerte, zo begonst men wederom zeer te gaen weercken aen tcasteel, maer niet zo zeere als tjaer te vooren, jae niet upden vierden man naer; maer het wiert binnen dit jaer al rontomme ghefondeert ende hooghe up ghemetst ende een poorte gheheel ghemaect, te weten naerst de stede, naest den Rooden Turre.

XV^{c} XLI.

Jnt jaer XV^{c} XLI, upden beloken Paeschavont, was sente Anthuenis ghedreghen tAckerghem, diemen plocht te draghen jnde keercke van shelichs Kerst, tsente Baefs; ende des sondaechs naer de vesperen was de zelve ghedreghen ter Brugscher poorte uuyte naer Wondelghem, jn zulcker manieren alsmen placht te draghen tsente Amants beerch ende alsoo naer Oostackere.

Jn dit jaer ende schependom waeren gheexecuteert bij mijne heeren vande kuere vier persoonen, de welcke hadden ghecommitteert horribele sticken, als sommighe landtslieden bij huerlieder mannelicheyt ghehanghen hebbende ende huerlieder goet gherooft; de vrauwen huerlieder vrauwelicheyt open ghesneden ende verberrent, met meer andere execrable ende abominable sticken. Den een was levende gherabraect, den anderen onthooft ende de twee andere daernaer aen een cruysgalghe ghehanghen.

Jn dit zelve jaer, den XXI van Meye, was onthooft Bertrand Marchant; desen was uuyter stede eerst ghebannen ende ooc uuyt alle skeysers landen, alsoo hier vooren ghescreven staet.

....Jn dit zelve jaer, den XXX van Ougste, was jn sente Nicolaus keercke ghedaen de uuytfaert van Lieven Pien, ende als de vrienden gheoffert hadden, waeren bij de bidders ter offerande gheropen de vier dekens, die jnt vanghen waeren als de voorn. Lieven ghevanghen was, ende dat bij ordonnantie vanden keyser, te wetene den deken vande Mueleneers, den deken vande Huvetters, den deken vande Cleercoopers ende den deken vande Smeden.

...Jn dit zelve jaer, den XXV Novembre, up sente Cathalijnendach, quam vrau Marie, regente, binnen

Ghendt, ende begheerde een begheerte, twelck haer was gheconsenteert; ende zij was binnen Ghendt tot den XV Decembre, ende daer waeren veel zaecken gheexpediert vande ghene, die met haer te doene hadde; ende daernaer vertrack zij naer Bijns.(1)

Jn dit zelve jaer, voor Kersdach, zoo waeren binnen Ghendt ghelesen zeker mandementen vande K. Ma^{t} weghe nopende den rijcken ende leenhouderen, dat elc hem moeste voorsien van peerde naer huerlieder heerlichede, leenen ende goet, ende dat tusschen dit ende Maerte, up peyne vande zelve heerlichede ende goede.

Item alsnu naer Kersdach zo waeren ontboden de cnapen ende gheswoornen van elcke neeringhe, omme dat zij zouden overbringhen de regulen, rechten ende costuymen, die elck jn tsijne plochten te houdene, ende dit binnen derden daghe bij schepenen vander kuere, omme die te oversiene, want die andere ordonnantien, die overghegheven waeren, die laghen jnden. Wal, anders gheseyt sPrincen hof, onder den procureur generael, omme daeruuyt te maecken nieuwe ordonnantien vande neeringhen.

....Jn dit zelve jaer, den XXVI Maerte, wiert het heylich Sacrament ghedreghen uuyt sente Jacobshuus tot jnde capelle vanden Noot Godts, ende upden zelven dach wiert de zelve capelle ghewijt jnden name vanden H. Gheest, al bij den souvergaen vanden bisschop van Doornicke.

XV^{c} XLII.

Den XXVIII Julij was binnen Ghendt ghedaen een Collatie ter begheerte vanden hove, twelc was

(1) Binche.

gheconsenteert, ende upden zelven dach, jeghens tsavons, zoo quam jn Ghendt eenen zeer quaeden roup, als dat de Fransoysen ghecommen waeren ter zee ende hadden jnghenomen Axel ende Hulst, maer het was gheloghen. Ende het landtsvolck vluchte zeere met menighte van waghens ende maecten elcanderen vervaert; ende ontrent den acht hueren, upden zelven dach snavons, zo quam eenen man van buyten, zittende up eene meerie zonder toom ofte breydele, ende seyde dat de Fransoysen alle versleghen waeren, ende datter gheen zwaricheyt meer en was; maer men hielt binnen Ghendt groote wake dien nacht, ende noch twee ofte drij weken.

Item was ooc gheropen orloghe jeghens de Fransoysen ende huerlieder ghealigierde.

Item alsnu ontrent de maent van Julij worden hier jnt landt veel quade maeren ghestroyt van verraderien, dat men meest ten laste leyde Lieven Wilsens, Rutsaert van Wettere, Arent van Haute ende meer andere, welcke verraderie uuytquam duer eenen Michiel van Haute, huvettere binnen Ghendt, vadere vanden voorn. Arent van Haute. Ende tAndwerpen wierden ter dier causen ghevanghen eenen Jan van Cannengijs, die daer onthooft wiert ende eenen P^{r} vande Casteele, die ontquamt ende vercreech remis. Ende binnen Ghendt wiert ter dier causen ghevanghen eenen Jan van Basselaere, cnape vande neeringhe vande hautbrekers ende zijn wijfs moedere vanden voorn. Lieven Wilsens, Jan Poortier, Joos de Croocq, heer Willem vanden Eecken, canonick tsente Baefs. Ende men hielt te Ghendt ende tAndwerpen groote waecke, welcke voors. moedere van Lieven Wilsins, omme dat zij haeren zone eenen nacht ghelogiert hadde, was bij mijne heeren vanden Raede van Vlaenderen ghecondempneert ghedolfven te werdene te Mariakeercke

ende Jan van Basselaere, hueren man, uuyter stede wesende als haer zone dien nacht daer logierde, was ontsleghen.

Jn dit zelve jaer, den XIII van Ougste, was binnen Andwerpen ghejustichiert desen bovenscreven Jan van Cannengijs, ballinc van Ghendt.

Jn dit zelve jaer, den XVIII Septembre, was jnt nieu casteel ghejustichiert metten zweerde eenen Jan Poortier, ende ghestelt zijn lichaem up een rat, bij sente Amantsbeerch, ende thooft up eenen staecke; ende wart binnen zekeren tijt begraven up Ste Jacobs keerchof, dit om dat hij hem te breet ghemoeyt hadde jnde voorgaende beroerte binnen Ghendt.

XV^c^ LI.

...Jn dit jaer wierden ghevonden buyten sente Lievens poorte, jn eenen bosch, veel diveersche persoonen, die daer preecten ende studeerden; ende upden XXX Junij jn dit voors. jaer maecte hem steerck den hoochbailliu vanden lande van Aelst ende den bailliu van Ghendt ende vonden hemlieden jnden voorn. bosch, ende daer waerender ghevanghen XVIII ofte twintich(1), ende waeren som van Ghendt, ende worden meest alle jnden voorn. bosch ghejustichiert, daer zij de leeringhe hielden.

XV^c^ LIII.

...Jn dit jaer was men alder eerst spelende up het Belfort upde nieuwe weckers allerande liedekins; hier up was dit onderscreven jncarnation ghemaect:

> Nu speelt, weckerkens, want vele hebben naer hu spel ghehaect,
> Duer hu zijn die van Ghendt drij warfven wijser ghemaect.

(1) 't *Memorieboek* zegt: 15.

XV^c^ LIV.

Jn dit jaer, den IX Novembre, waeren bij dheeren vanden Raede, ten verzoucke vanden procureur generael, ghecondempneert vijf dienaers deser stede, amende te doene(1)..... Ende daer was dit dichtken up ghemaect, te weten:

Den IX Novembre wasser ghevanghen vijfve
Die alle hadden gratie vanden lijve,
Hemlieden waeren doen draghen hallebaerden bij fortsen,
Doen sij quamen tS^te^ Jans wordent alle tortsen,
Als zij wederomme quamen voor den crocht
Seyden sij: o vermalendide officie, waer hebt ghij ons brocht!

Jn dit zelve jaer van XV^c^ LIIII was bij schepenen vande kuere ghegheesselt ende ghebannen XII jaer uuyt den lande van Vlaenderen eenen ghenaemt Lambrecht Ghijsbaert, van Zoutleeuwe, waeraf de copie vande sententie, uuytghegheven den XI decembre XV^c^ LIIII, hier naer volcht van woorde te woorde:

Omme dat ghij, Lambrecht Ghijsbaert, van Zoutleeuwe, hoe ghij anders ghenaemt ofte ghebijnaemt zijt, vervoordert hebt jn zekere vergaederinghe van diveersche schiplieden, zo wel van deser stede van Ghendt als vremde van Mechelen, Andwerpen ende andere, ligghende met huerliederen schepe tHaerlebeke, boven gaete, omme te passeren nederwaerts, te roepen hooghe ende overluyt up de schiplieden deser voors. stede, zeer leelic ende diffamatoire ende jniurieuse woorden, onder andere: dat zij waeren stropdraghers ende moorders, jn grooter cleenichede ende jnfame van alle goede jnsetene deser stede, soo dat daerbij groote jnconvenient hadde moghen rijsen, ten hadde bij eenighe persoonen van eeren beledt gheweest, ter welcker causen ghij alhier bijden bailliu van Ghendt ghevanghen ende te rechte

(1) Zie, voor de bijzonderheden, het *Memorieboek*, II, 277.

ghestelt zijt gheweest, als wesende zaecken van groote consequentien ende quaede exempelen, niet lijdelic zonder exemplaire pugnitie, jn spieghele van andere, hemlieden van ghelijcken te wachtene, mijne heeren schepenen vander keure der voorn. stede, naer de kennesse bij hu jn partijen ghedreghen, jnsghelijcx danof tuwen laste themlieder waerts ghecommen zijnde, condempneren hu alhier jn opene camere ghegheesselt te sijne up hu bloot lichaem totten bloede; wijsen hu voorts ghebannen te sijne twaelf jaer uuyten lande ende graefschepe van Vlaenderen up jterative gheesselinge en herbannen te sijne, ter discretie van schepenen.

Jn dit jaer, den XXIII Sporcle, waeren upde Vrijdachmaerct verberrent van herdooperie de wed[e] van Willem van Luevene, schoemaeckere, die hier te vooren ooc ter zelver causen verbrant was; ende met haer wiert noch verbrant eenen David vander Leyen, ooc om de zelve zaecke; maer den scheerprechtere, ghierich zijnde, spaerde het haut, want de stadt gheeft hemlieden om zulcke justicie te doene een zeker ghetal van haute, ofte de weerde daervooren, soo dat naer dat tvier gheblust was, hij David zweyfde zijn hooft up ende nedere, zoo menich meinsche sach, zoo datter een remoer onder tvolck was; jn somma den scheerprechtere nam een groote ijseren vurcke ende stack hem duer de bust, ende ghinck boven dien hem den necke nederbuyghen ende breken, dat hem tseevere ten monde uuytliep. Sij hadden nochtans te vooren met coorden ghewoelt gheweest; maer ande vrauwe en sachmen gheen leven. Dese faulte der justicie was des scheerprechters schult, want soo gheseyt es, hij hadde te luttel hauts ghenomen ende bluste tvier ooc te tijlic, om noch tzelve haut, dat daer was, uuyt den brande te ghecrijghen, daer hij niet dan schande aen en behaelde.

XV^{c} LVI.

Jn dit jaer, den XXVIII Julij, was binnen der prochie van Wettere eenen man levend verbrant, hanghende aen een polije, die verkendt hadde ghedaen thebben derthien moorden.

Jn dit zelve jaer, den XI Ougste, quam den keyser Carolus binnen Ghendt, ende den XIII der zelve maent quamen ooc binnen Ghendt twee coninghinnen, te wetene Elionora ende vrau Marie; ende den XVI der zelver maent, al jnt zelve jaer, Philips, Carolus zone, waerom groote ghenouchte ende blijtschap was binnen Ghendt. Ende noch quam binnen Ghendt de hertoghinne van Loreynen, de dochter van Christierne, coninck van Denemeercke, die hij hadde bij Ysabelle, des keysers derde sustere.

Alle dese princen ende princessen waeren ghelogiert jnt hof van Egmont ende jn die poorters huusen daerontrent. Ende den keyser was ten huuse van mijn heere van Wackene, hoochbailliu van Ghendt. Doen bedreef men veel ghenouchten, want men stack jnde Cooreleye, ende men triumpheerder te waetere om prijs. Daer zachmen menighen schoonen standaert ende pingnioen blijncken; daer hoordemen trommelen, feyfelen ende trompetten, schalmeijen ende dier ghelijcke overvloedich. Aldoen was daer eenen Joos van Huerne, gheseyt Payskindeken, eenen frutenier, een vet, vroom man, die stact daer al af ende ghinck drooghe vande laede, dwelc hij up andere tijden te vooren noch dicmael ghedaen hadde; waeromme hem den coninck van Spaignen, Philips, dede schincken voor zijnen aerbeyt twaelf gouden croonen. Ende alsdoen wasser ooc ghestelt een drayende huuseken, up eenen mast uuyt den waetere, dwelck moeste beclommen zijn om prijs, ende ditte hiet: thusekin van Maestricht, om

dat die van Maestricht zulc eene hier stelden jnt schietspel vanden cruysboghe jnt jaer XIIIIe XCVII. Ende daer clommen jnne drij persoonen, den eenen ghenaemt Frans Clemme; ende alle dandere wierden ghedrayt ende van boven neder gheslinghert jnde Leye, dwelc gruwelic om siene was hoe sij daeran hinghen; maer den wijc vanden Coorenaert hadde den upperprijs jnt stecken, daer Joos van Huerene voornoemt dheere bewaerde. Ende corts hier naer vertrack den keyser naer Zeelant ende alsoo naer Spaignen.

....Jn dit zelve jaer, den XXIX Januarij, was bijden souverein buyten Sente Baefs ghedaen verberrenen een vrauwe persoon, ghenaemt Griete Lachaerts, gheseyt Quae conte. tWas een aerme onghevallich vrauken, als een rijbausterigghe, welcx schoenen met wissen ghebonden waeren; die kende onder andere ghedaen ende helpen doen hebben XVI moorden.

Jn dit zelve jaer, upden VI van Maerte, was upde Veerle plaetse, up een schavaut, onder een galghe onthooft eenen Mahuu de Vos, ontfanghere gheweest van Vuerne.

Jn dit zelve jaer, den XIII Maerte, was bijde wet van Sente Pieters ghecondempneert gherecht te sijne met den zweerde, thooft onder den staeck ende tlichaem up een rat, eenen Philips Bancdonc, mandemaeckere, om dat hij zijn beste ghedaen hadde om te vergheven met ghefenijnde wafelen eenen Marten Fonteyn, bailliu zijnde van sente Jans keercke, ende ooc zijn huusvrauwe, omdat zijlieden hadden XXIIII schilden tsiaers thaerlieder lijve, lancx levende, gheheel heffende up zijn ghecochte huus, staende Ste Pieters tSpriete, jeghens over de linde, waeraf zijlieden zeer cranck waeren, maer niet en storfven; maer men seyde onder duyme, dat hij twee van zijne zusters ooc daer te vooren vergheven hadde, die seer subbijt storfven deen naer dandere.

XV^{c} LVII.

....Item dit zelve jaer, jnt leste van Meye, begonst binnen Ghendt de meeste benautheyt vanden coorne, als datmen seyde: ‘Neempt, daer es ghelt, gheeft mij coorne;’ maer niet jeghenstaende en creghen gheene, dan die zulcke fortse deden met drummen, dattet niet om segghen noch om schrijven en es; want daer en waeren maer drij mudden coorne, ende die hadden de heeren vercreghen van mijn heere van sente Pieters. Ende tsanderdaechs, wesende den eerste Junij, ghinghen de heeren omme ende segghen daer zij meenden cooren te vinden: ‘Wij bevelen hu van heere ende wet weghe, dat ghij ten aerde sult setten het zelve coorne, dat ghij meer hebt dan ghijlieden eten sult voor desen ougste.’ Daer en quam gheene, want niemant en hadde wat bij, alsoo wel buyten als binnen der stadt. Hier duere quam den grooten noot. Ende up het olieslaghers huus waeren de voorn. drij mudden ghemeten, maer met een muecken smaels, ende ooc niet meer. Daer was thuus beclommen ende daer sachmen handen vringhen ende tranen leken, ende up noch meer huusen upden Coorenaert, daer hieraf niet en es bescreven. Dit mueken rogge galt XXXII grooten.

Item alsnu upden III Junij galt een pont broot twee groote en halfven, rogghe, ende een pont taerwe broot galt drij grooten. Jae dit was noch meer, men vant gheen te coope. Dat was een benaude weke, maer binnen eenen dach ofte twee hiernaer quamen twee schepen regheleere ende twee schepen gheerste het cooren om de lieden vander stede, ende de gheerste om de lieden van buyten. Ende men verboot dat niemant cooren uuyter stede draghen en soude, maer zij mochten wel broot uuyter stede draghen; ende

daer de lieden wisten dat broot jnden hoven was, soo gaven zij haer ghelt te vooren ende bleven met bevander herten voor de duere ligghen; jae mans ende vrauwen, twee ofte drij mijlen van huus. Men vraechde oock naer eerweten ende boonen, maer niemant en coester ghenouch ghevinden. Doen deden die heeren ghieten loon *(looden)*, up elcke zijde ghedruct een **G**, metter croone; dese gaf men uuyte voor tschepenhuus; die een hadde, die haelde tsanderdaechs een mueken coorins, oosters goet, voor XXVI groote; maer dit en duerde maer eenen dach. Desen grooten noot en duerde maer drij weken, maer de eerste was de quaetste, want al haddemen ghelt, ghij en conste broot noch cooren ghecrijghen. Maer corts hier naer quam de vlote anghewaeyt tAmsterdam, die bedroghen hadde veel mannen, want zij langher beyde dan zijlieden meenden; want dese groote benauthede en hadde niet gheweest alle de landen duere; een yeghelic moeste doen wel trueren; jae daer was eenen man, die hadde twee broon ghehaelt, ende daer quam hem eenen man tseghen ende nam hem een van dien. Doen vraechde dien man: 'Waerom doedi datte?' Doen seyde hij: 'Jc moet ooc eten; jc en hebbe gheen ghelt.' Doen seyde dien anderen man: 'Is dat waer, jc ben tevreden.' Die ghebueren daerontrent hebben dit ghesien ende hebben ten besten ghesproken.

Jn dit zelve jaer, den IX Julij, zoo gaf men het taerwe broot om een groote ende een mijte tpont, veel beter dan alst zo vele galt; ende rogghen broot om XIII mijten tpont.

Up desen zelven dach passeerden duer Ghendt veertich waghens met gaut ende zelvere, die den keyser Carolus sant aen Philips, zijnen zone, om ghelt te munten.

XV^{c} LIX.

Den VII van April naer Paesschen was binnen Ghendt den pays van Vranckerijcke uuytghelesen ende den IX der zelver maent vierdemen ter zelver causen; dertich cannen wijns was den upperprijs, elcke canne (*van*) twintich groote.

Hier naer volghen alle die prijs hadden:

Den eersten de Hoochpoort, den tweeden de Langhe Steenstraete, den derden de Lampaert, den vierden de Beraustraete ten Crommen Essche, den vijfden de cooplieden vande Leye voor het huus van Egmont, den zesten de Coorenaert, den zevensten de Veerle plaetse, den achsten de Corte Steenstraete, den neghensten den Calanderbeerch.

Jn dit zelve jaer, den XIIII Junij, was te Ghendt doot ghebeten den bewaerder vande leeuwen, van eenen beer, ende was ghenaemt Cornelis; hij waenden teten te gheven eenen herten cant broots, die hij duer de traillie niet ghesteken en conde, ende de duere open doende, wart vanden beer jn sijn braey ghebeten, zo dat hij neder viel met den aensichte neder waerts, zoo dat den beer hem tvleesch af cnaechde vande billen ende aldaer hij vleesch vant: ende leefde wel een half huere ende en dorfste niet roepen, hopende dat hem de beeste noch soude ghelaeten hebben.

Jn dit zelve jaer, den XXVIII Julij, was de uuytfaert vanden Coninck van Vranckerijcke ghedaen jn sente Michiels keercke; daer waeren ontrent twee duysent keerssen.....

XV^{c} LXIII.

Jn dit zelve jaer, den XI Januarij, was binnen der stede van Brugghe, jnder nacht, eenen roof ghedaen ten huuse van eender weduwe van eenen Spaingnaert, zoomen seyde wel van duysent guldenen, waeraf vier roovers swoonsdaechs jnder nacht quamen van Eecloo naer Ghendt(1)..... Den eenen was ghenaemt Aelbrecht Janssen, den tweeden Beernaert Jacobssen, den derden Heindric Pieterssins, den vierden Jan Tielman, gheboren van Nimweghe; dese starf jn vanghenesse. Ende dese executie gheschiede tAelst met gheloken poorten vande stadt, want sij hadden noch veel medeghesellen; sij hadden ghenomen eenen onnoemelicken schat; sij liepen bij nachte gheweldelic der lieden huusen up met hauten ofte boomen, daer veel tappen jn ghesleghen waeren; deden somtijds up eenen nacht twee zoo drije exploicten, ende zij quamen zij achtienen ofte twintich met handtroers, pistolen ende andere waepenen; ende ter wijlen datter viere ofte vijfve besich waeren met rooven, hielden dandere upde houcken vande straeten de wacht, zoo dat niemant hemlieden aenreesen en dorfste. Niemant en was vrij up zijn bedde, noch ten hielp niet dat men beckenen clanck ende gheruchte maecte; menich meinsche jn diveersche steden hielden de wake, jae menw arter jeghens waeckende met ghebuerten ende de heere ghinck seer steerck achter straete; nochtans en conde men niemant van hemlieden betrapen, want zij hadden te Ghendt een huus, te Brugghe eene ende jn ander steden, daer zij heymelick jn schuylden bij daghe; sij hadden twee capiteynen; den principaelsten

(1) Zie het vervolg in 't *Memorieboek*, II, 323-324.

capiteyn hiet Jan Marlinck ende den anderen Jacob Gheeraerts; ende was een gheraept volck, al meest huushaudende lieden, wonende jn diveersche steden ende contreyen; twas verschrickelic jn dien tijt te leven, want haer overwillicheyt duerde zeer langhe. Zij dreechden met haer brieven diveersche goede steden, als Brugghe, Aelst ende dier ghelijcke; hadden ooc bij fortsen ende ooc met listen haer medeghesellen tAelst uuyt der vanghenesse ghelost ende souden die stadt jn brande ghestelt hebben, dwelc zij metter daet bewesen, commende een groote quantiteyt te peerde om tAelst jnne te rijden; sloeghen lieden upden wech doot ende beriepen bij nachte die van Aelst, die haer ter weere stelden. Dan verloosmen hemlieden wederomme, soo datmen niet en wiste waer dat zij voeren; achter naer wierden zij hier ende daer betraept, te weten daer werter buyten Leuven ende buyten Andwerpen gherecht, maer dese, die tAelst gherecht waeren, worden te Ghendt eerst bespiet ende vervolcht, soo voorseyt es; ende waeren bijde dienaers van Ghendt binnen Aelst eerst aenreest, soo sij vanden waghen springhen souden, daer den eenen dienaere Pieter de Ruddere ghenaemt, de doot behaelde, want alsoo die van Aelst saeghen dat die dienaers van Ghendt dese quaetdoenders upden hals vielen, als de dienaers niet kennende, hebben hemlieden jeghen ghevallen om dese quaetdoenders te bevrijden, meenende dattet cooplieden waeren, diemen alsoo overlast dede. Jn somma wart daer zoo ghevochten, dat onder andere den voorn. Ruddere viel met eenen malefactuer, die hij vast hadde, up eenen grendel ofte slot van eenen kelder, daer hij hem zoo quetste, dat hij daeraf quelde ende starf, ende es begraven te Ghendt voor de hendelduere van sente Nicolaes keercke.

....Jn dit zelve jaer van LXIII, den IIII Januarij, quamen van Bruyssel twee vremde ghesellen tot bijde stede van Ghendt, ontrent den vier hueren naer noene, ende hadden gherameneert onder weghe dat den eenen hem soude moedernaect ontcleeden, ende dat hij dan zegghen zoude tot de lieden, die hem alzoo naect vonden, als desolaet wesende, dattet hem al ghenomen waere van vier ghesellen ende noch vijftich guldenen jn ghelde. Dit alsoo ghedaen zijnde, de lieden hadden groote compassie up hem ende brochten hem upden zelven avont jn sente Jooris gasthuus, ande Vijf Wintgaeten, daer hij dien nacht heerbeerchde om Godts wille. Item tsanderdaechs, zijnde Dertien avont, den roup quam anden onderbailliu van Ghendt vanden roof, die ghedaen was buyten de Keyserpoorte, ende den bailliu heeft ontboden Pieter de Cleerck, offichier van Ghendt, dat hij hem draghen soude uuyt den Sauselette eenen pijenen keerel, om hem aen te doene, ende dat hij hem alsoo bringhen zoude bij schepenen om bescheet te wetene vande zaecke. Item den offichier, commende jnt Spetael, vant desen gheselle te bedde ligghende, ende veel volcx om hem te siene, hebbende compassie met hem; ende deen ende dandere gaven hem aelmoessen, ende sijn medegheselle, die daer ooc onder tvolck was, gaf hem ooc eenen stuver om Godts wille, zegghende: Al en hadde ic niet meer ghelts, ick soudt hem gheven. Emmers hij es ghegaen met den offichier voor schepenen; daer was hij gheexamineert ende seyde dat hem al ghenomen was van vier ghesellen, ende waeren aldus ende zoo ghecleet, ghelijc hij wiste te segghen. Schepenen hebbende met hem compassie, hebben ontboden Mr Jan de Cleene, cleercq vande camere vanden aermen, hem lastende dat hij maecken soude dat den aermen bloet ghecleet waere. Nu, ter wijlen datmen aldus bij schepenen met hem besich was, stont zijn medegheselle

voor schepenen camere om te siene hoet met hem vaeren zoude. Doen was daer ooc staende eenen Jan vande Walle, gheseyt Boucksack, eenen allebaerdier vanden bailliu, ende seyde tot den zelven, die daer voor schepenen camer stont: ‘Hebbe ic hu niet ghesien te Luevene, daer hu dat cleet ghegheven was vande stede?’ Hij seyde: ‘Neen, ghij en kendt mij niet.’ Dit gheruchte es commen bij schepenen, ende schepenen hebben vonden jn huerliederen raedt, dat mense beede boven steken soude om breeder bescheet te wetene vande zaecke; ende schepenen verstaende dat al bouverie was ende dat den anderen alsoo van ghelijcken te Lueven ghedaen hadde, daer hij vande stede weghe ghecleet was, aldus den X van Sporkelle waeren beede dese ghesellen ghebrocht bij schepenen vander kuere ende waeren ghewesen ghegheesselt te sijne tot den bloede jn schepenen camere ende ghevoert te sijne up eenen waghen, ghebonden aen eenen staeck, ende alsoo ghegheesselt te sijne doochpoort nedere, over de Vischmaerct, de Pharahilde plaetse duer de Breydelsteghe ende alsoo tot upden houck vanden Hoyaert; ende boven desen waeren zij beede ghebannen elc zes jaer uuyt den graefschepe van Vlaenderen.

XV^{c} LXIIII.

Jn dit zelve jaer, jnde maent van Septembre, was ghedolven tot ghebruycke van een nieuwe vaert de veste thenden Meerhem, commende naer de Wal, ende dit was bijde roede besteedt acht voeten diepe ende vijf roeden breet. Deen dede de roede voor XXXVIII s., dander XXXIX s., dandere XXXVII s. ende noch andere voor XXXV s., maer daer en was niemant of hij en leyer zijn ghelt anne toe, ende daer waerender, die ter stede uuyt liepen.

Jn dit zelve jaer, den XXI van Septembre, up sente Mattheus dach, tsavons ten thien hueren, stont Sotteghem gheheel jn viere, zoo datter waeren afghebrant bet den twee hondert ende dertich huusen, zonder de keercke, daer de clocken waeren ghesmolten.

Jn dit zelve jaer cochten de vier leden slandts van Vlaenderen de heerlichede van Burcht ende Zwijndrecht bij Andwerpen, streckende tot over de Schelde, zoomen meent, ende moesten daervooren beloven te gheven hondert duysent guldenen ende thaeren laste een onlosselicke keerckelicke rente van XXIIII lib. gr.; dit deden zij eensdeels omdat die van Andwerpen de riviere niet belasten noch pramen en soude, jndien zij zelve die heerlicheyt ghecocht hadden.

Jtem noch jn dit zelve jaer deden schepenen maecken twee hauten heycken, deen hoogher dan dandere, om die te doen draghen ghebouffte, diet verdient souden hebben; ende den derden Februarij droech eenen Lieven van Haute, gheseyt Vare, de heycke van up tschepenhuus, uuyt der aerme camere, de Hoochpoort nedere duer de Langhe munte, lancx de Vrijdachmaerct, over den Zantbeerch also weder tot jnt schepenhuus; ende was deerste, diese handtghifte, ende dat van overspel ende om dat hij zijn wijf, maer vier daghen jnt kinderbedde gheleghen hebbende, dede afcommen vanden soldere met een leerken, haer bedwinghende zijn hoere teten te koken ende meer andere rudessen, levende nochtans bijder aelmoessene. Item hadden ooc dese wethouderen doen maecken twee zwaere steenen om hemlieden, diet verdienden, anden hals te hanghen, maer de heycken waeren zoo ghemaect, binnen met een dweerse spurte, dat indien zij zeer wilden gaen, diese drouch, zijn schenen daerjeghens staecken, ende sloten met een ijsere anden hals.

XV^{c} LXV.

....Jn dit zelve jaer, den XIX Ougste, zo was hier binnen Ghendt jn alle de prochiekeercken bijde pastoirs van aldaer dese naervolghende poincten uuytghelesen bij bevele ende laste vanden paus ende den hove; jnden eersten datmen de kinders maer kersten doen en zal met twee ghetuyghen, dat es een petere ende een metere; ten II, wat ghelofte datter ghedaen wert tusschen twee onghehuwede persoonen, tsij bij woorden, brekinghen van penninghen (?), rynghen, beslapinghe, daer den pastuer ofte vrienden niet bij en zijn, es al van onweerden; ende ten derden en zijnder maer twee beloke tijden jnt jaer, dat es den advent ende vastenen; ooc alle overspeelders zijn te straffen bij huerliederen hueverste van aldaer....

XV^{c} LXVI.

Hier beghinnen de groote troubelen ende zwaricheden..., duer het preken van nieuwe weerelicke predicanten, prekende Calvinus leeringhe, waerjnne men meercken mach de plaghen, destructien ende groote miserien ende verdriet, dieder naer ghevolcht ende ghebuert zijn, al gheresen uuyt de zelve predicatien ende valsche leeringhen.

...Ontrent desen tijt liep seere de mare, dat jnde vergaederinghe van dese predicatien quamen twee graubroers, verzaeckende de cappe, ende riepen: *Vyve le gue!* Ende ontrent desen tijt waeren jn Ghendt ende ront omme Ghendt wel tot zes guessche predicanten, te wetene eenen, diemen hiet Hermanus, waeraf men seyde dat hij eenen Carmelijt was, ofte hadde gheweest, ende dat hij een uuytermaeten staut man was es bij

diveersche zaecken wel ghebleken; was ooc deerste die hem verstaute de predicatie te doene jnt openbaere; daernaer wasser noch eenen Mr Jan Micheus; voorts eenen, diemen hiet Carpentier, ende die verstautte hem eens te gaen staen jnden stoel om predicken tsente Pieters neffens Ghendt; noch heeft er gheweest Mr Pieter Datenus, dwelck was die de guessche salmen upden voys van Clement Marot uuyt den Fransoyssche jn onse nederlandtsche taele oversette ende cattechismus, diemen onder den palsgrave uuseerde. Ende noch wasser eenen Baltasar ende die duerde alder lancx jnt continueren met Mr Jan Micheus; maer daer heeft er noch meer gheweest; maer en deden boven een sermoen ofte twee ende vertrocken alsoo.

....Jn dit zelve jaer, den IX Augustij, reysden sommige predicanten naer Brugghe ende preecten daer den X ende XI Ougste voor de stadt, met menichte van volcke, dwelc den grave van Egmont zach, midts dat hij van Ghendt naer Brugghe reysde. Ende men seyde dat die van Brugghe hem niet en wilden jnne laeten omdat hij daer zulcx zach ende ghedoochde, maer jnt eynde hebben zij hem jnneghelaeten.

Item alsnu den XII Ougste quamen zij wederom van Brugghe tot buyten Ghendt, ande Brugsche poorte preken, aen Vaernewijck goeyken, Hermanus, jn onse Nederlandtsche tale, ende eenen seer jonghen man jnt Fransoyssche, met groot ghetal van volcke met haerlieder gheweere.

....Jn dit zelve jaer, upden XVIII der zelver maent, preecten zij bijde Sartruesen jn eenen meersch, met drij predicanten, eenen Fransoys ofte Wale, eenen Vriese ende eenen Vlaminck, daer wel twaelf duysent persoonen waeren; ende zij hadden goede wachte van haerlieder volck, ende zij deden een kindt kersten, dwelc hiet Susanne; tkindt was ghegheven een zelveren

schaele met eenen zelveren cnop; ende omme dies wille dat de Sateruesen vervaert waeren dat hemlieden yet messchieden zouden, soo hebben dese nieuwe ghesinde aenghedaen het schaeps cleet, hemlieden ghelaetende ende veynsende de zelve Sateruesen deucht te doene ende tgheeestelic vooren te staene ende diffenderen, hebben zij ghesonden jnt voorseyde cloostere, tot bewaernesse vande zelve religieusen, achtien ofte twintich mannen om hemlieden te bewaeren offer eenighe waeren onder tdexel vande predicatie eenich quaet vooren hadden. Ende de Saerteruesen dat ziende, meenende dat zijlieden zelve huerlieder beschermers wilden zijn, niet peinsende huerlieder dobbel gheveynstheyt, sonden sij jn haerlieder paerck om de wacht vande predicanten twee tonnen biers, vijf groote broon ende twee zoo drij steenen botere; ende die hemlieden bewaerden, die deden zij goeden chiere aen, melgaeders ooc de predicanten snoenens, ende schiede soo vriendelic; maer wat recompense dat zij de Sateruesen daernaer deden, sal men hier naer noch hooren.

....Jn dit zelve jaer, den XIX Ougste, waeren ten Augustijnen twee autaeren jn sticken ghesmeten, ontrent den thien hueren voor noene, ende alsnu weerden ooc alle cloosteren ende alle guldens ofte confrerien haerlieder aultaeren, beelden ende ander zaecken. Ende binnen den tijt datmen hiermede besich was, zoo waerender twee kinderkens jn sent Baefs keercke brocht van twee diveersche moeders om haer kerstendom thebben; maer duer dien datter sommighe vrauwen jnde zelve keercke waeren, die riepen achter den priester, segghende: ‘Laet den paep commen; wilt hij niet jnt vlaemsch kersten doen, wij sullen hem pellen zijn cruyne,’ waeromme den priestere ghinc thuus ende dede daer die kinderkens kersten; dat was jnt huus ghenaemt *de*

bommeloose Mande. Desen pastuer was ghenaemt heer Lyon, gheboren van Thielt.

....Item up desen zelven dag (XX Augustij), was ooc begheert vande wet weghe, dat alle mannen zouden willen goet ende ghetrauwe wesen der hueverheyt, den coninck ende der Roomscher keercke, het welcke al redelic verstaen wiert zonder tbesweeren der Roomscher keercke.

....Den XXI Ougste voorseyt en brochten de boeren luttel cooren ter maerct, zoo dat ten neghen hueren niet en scheen dat aert zijn zoude; tghemeente dit siende, begoesten te troppelen bij een ende elc seyde tsijne upden voorcoop vanden coorne, zoo datse elcanderen den hau gaven ende noemderden vijf ofte zesse uuyte, die zouden ghecocht hebben up tlandt al tcooren, te weten Frans de Cleerck, jeghens Jacob de Deckere, buyten sente Baefs, hondert zacken, ende noch elders; Jan van Loo, wel vijf zoo zes hondert mudden buyten sente Pieters; Joos van Deele, Brakelmans, metgaeders noch andere liepen ooc jnden mont vande ghemeenten; ende ten elf hueren zoo was den aert vul ghepuepels vande ghemeenten, met zacken onder haerlieder lode, als hurckende hoe datter gaen zoude, maer daer en wasser van thiene nauwe eenen, die wille hadden cooren te coopen, maer hopten datter niet wel gaen en soude. De broeders vanden Rijcken Gasthuuse, uuyt commende met den lepel om te gaen scheppen naer costuyme, zoo begoesten de vrauwen daer an te vallen, roepende: ‘Ghij schelmen, vertrect vanden aerde, wij en willen hier niet gheschepen hebben; het guent dat hier es, wert ons wel besich; maect ulieden vanden aerde, eer wij hu doot smijten,’ ende begoesten met sluetels te slaene, zoo dat de broers de vlucht aennamen ende sloten hemlieden zelven jn huerlieder *Clephuus*. Terstont daernaer quammer

eenen roup, segghende: Jan Doens heves van desen daghe ghecocht ende doen coopen bij sente Lievens poorte acht zo neghen waghens, dat ten aerde soude ghecommen hebben; ende den bailliu, staende met alle zijn volck voor den *bonten Hert* ende de maere terstont aen hem commende met menichte vanden ghepuepele, vraechde hij: 'Esser yemant van ulieden diet wel weet ofte diet ghesien heeft, soo segghet mij waer dat den man es, ic sal hem jn vanghenesse steken ende recht over hem doen.' Daerup andwoordende: 'Hij en es hier niet bevonden, maer hij es ontloopen jn een huus, ghenaemt *de Belle*, up sente Pieters; daer salmen (*hem*) vinden.' Terstont de offichiers waeren derwaerts ghesonden ende daer volchden wel een hondert volcx achtere, en sij vonden hem daer al boven jnde vurst vanden huuse, Jan Doens ende zijnen zone; ende ghevanghen commende tusschen twee officiers, te weten Joos de Bant ende Gooris..... en consten de officiers de ghemeente qualic verbidden, datmen jn vanghenesse doen souden, maer wildenen dootslaen; maer duer de bede vande officiers soo was hij ghebrocht naer tSauselet, maer moeste veel lijden eer hij daer was. Deen stack hem een elsen jn sijnen rugghe; dander stack met eenen snijder over de dienaers schauderen naer hem ende wierpen met groote menichte van steenen, zo dat hij wel zo vier ofte vijf wonden hadde, loopende achter hem wel twee duysent persoonen, al oft dulle honden gheweest hadden, roepende: 'Hancht hem aen de dijsel vande waghenen,' want er veel buitensche waghenen waeren, naer costuyme; 'hier es ghereetschap ghenouch; men darf naer den buel niet beyden; wij sullent zelve wel doen.' Den hoochbailliu, staende voor tSauselet, seyde: 'Lieve kinderen, zijt te vreden tot vrijdach; ulieden zal goet recht ghebueren; ghijlieden hebt ghesien wat

debvoir dat wij ulieden doen.' Ende schepenen seyden ooc: 'Kinderen, zijt te vreden; hier es coorens ghenouch: hebdi gheen ghelt, men salt hu leenen. Maer ten was datte niet, dat sij sochten; want den rogghe vanden beste en galt maer twintich stuvers thalster, ende daer wasser meer dan ghenouch. De beste taerwe en galt maer XXIIII stuvers thalster. Ende jnt upleen van Jan Doens zo wasser eenen loop bij duysende persoonen, die stoven vanden aert; ende elc liep thuyswaert ende die landtslieden die liepen van huerlieder zacken ende lieten tcooren staen, ende (*men sloot*) al de dueren toe anden aert, jnde Donckersteke, aen alle maercten, Langhemunte allomme; tvolc, dat vanden aerde gheloopen quam, en gaf anders gheenen roup dan: 'Men slaghet upden aert al doot; het gaeter al verloren.' Ende elc loock met dien roup zijn huus; emmers den hoochbailliu die stelde hemlieden te vreden. Item binnen een half huere daernaer zoo was Baerbele sCroocx vanden vrauwen den douck af ghetrocken upden aert ende zeere ghesmeten, om dieswille datse smorghens gheandwoort hadde jnt uuyt doen stellen dat zij gheen cooren en hadde, ende men vants jn huer vaute ontrent twintich zacken, daer se mede voort stont, ende dat moest huer daer upcommen, zoo datter noch eenen loop was vanden aerde, segghende die vanden aerde quamen: 'Het beghinter weder la qualic te gaene, tesser al jn roere.' Maer het verghinc noch properlic, midts dat hem gheen mans en moeyden. Ende beede de baillius bleven tot tsavons upden aert, ende men matter tot den vijfven; alsser wat ghebrac, men dede uuyt huerlieder huusen haelen ende den bailliu settet up eenen prijs, daer tghemeente mede te vreden was, ende schieden alsoo paysivelic; maer den bailliu moeste ooc veel hooren om eenen Hollandere, die upden aert voorcoop ghedaen hadde, ende was

ghevanghen ende uuyt ghelaeten zonder pugnitie, ‘midts dat hij hu vier ponden grooten gaf: soo salt vaeren met Jan Doens.’ Dit moeste den bailliu al hooren.

Item noch up desen zelven nacht zoo vluchten vele vande cooplieden van graene, die berucht waeren van voorcoope, ende Jan Heindricx om seghwoorden vande dierte, die ons noch naeckende was, ende ooc van woorden, die hij sprack aen sijn tafele, dat hij zijn volck wilde doen sweeren de Roomsche keercke ende de gheestelicke ghetrauwe te sijne, dwelc zij hem qualic afnamen, midts dat hij hemlieden seyde dat sij ghedincken souden vanden Creesens tijt.

....Jn desen tijt preecte dicwils eenen broer Jan vander Haghen, gheboren van Ronse, predicheere van zijne ordene, een zeer gheleert man; ende om dat hij dicwils jn sijn sermoen seyde, dat de guessche predicatie valsch was, zoot hij betoonde uuyte Schriftuere ende anderssins, zoo wiert hij vande guesen ghedreecht doot gheschoten te sijne, om welck quaet te schuwen wiert hem gheraeden niet meer jnt openbaer te predicken; nochtans wilde hij zijn leven daervooren stellen. Dese dreeghinghe vande guesen was om dat hij haerlieder lueghenen ende valscheyt zoo openbaer maecte.

Jn dit zelve jaer, upden XXV Ougste, wiert binnen Ghendt wederom hier ende ghinder een messe ghedaen, maer meer secreet dan jnt openbaer. Ende up desen zelven dach smorghens ten zeven hueren zoo vergaederde vele vande ghemeenten tsente Pieters jnde keercke vanden cloostere om te hooren predicken eenen guesschen predicant, die ghenaemt was Carpentier. Den hoochbailliu dit ghewaere werdende dat sij noch deden jeghens tghebot, sant derwaerts Gheeraert Rijm, bailliu van sente Pieters, dat hij se adverteren soude datse van daer vertrecken zouden, dwelck ghebuerde ontrent den acht hueren. Als zij ontrent een huere

hadden ghepredict doen seyde den baillliu Rijm anden predicant, dat hij cesseren soude van preken, volghende het voorghebot, dat hem niet gheoorloft en was jnde keercken te predicken, ofte jndien dat neen, 'men sal ulieden doen ruymen.' Den predicant, dat hoorende, seyde jn andwoorde: 'Suldi dan al uwen wille hebben?' Daerup den bailliu andwoorde ende anderwaerf seyde: 'Ghij hoort wel wat jc ulieden segghe: ruymt.' Doen seyde den predicant: 'Wij zullen opengieren, ende die mij volghen willen, die commen buyten upden Driesch; daer zullen wij voorts preken.' Ende zijn alsoo vertrocken met eenen grammen moede; ende naer den noene ghinc men predicken buyten de poorte upden voorseyden driesch tS^{te} Pieters.

Jn dit zelve jaer van XV^{c} LXVI, upden XXVI Ougste, heeft men binnen Ghendt de trommel ghesleghen om knechten aen te nemen tot secourse vande stadt, tot vier veendelen. Van teen veendel was capitein Anthuenis de Stoppeleere, wonende jnde Scheltstraete; van tandere eenen die Frans Passcharis hiet, wonende jnt Schiplierhuus ande Ketelpoorte; van tderde eenen Arent Bouche up sente Lijsbetten driesch; ende den vierden Frans van Wijchuus, wonende thenden de Langhe Meere. Ende elcken soldaet wan vijf guldens de maent. Ende daer wierden upden nacht van sente Bertholomeus dach twee galghen upgerecht, deene upden Coorenaert, ende dander upde Vrijdachmaerct, wesende van tfantsoen van eenen cruuce.

....Jn dit zelve jaer, upden XXIX van Ougste, zoo waeren voor den daghe neghen keerckbrekers ende raedtghevers van huerlieder bedde ghehaelt bijden hoochbailliu, ende waeren ghestelt jnt Sauselet, ende van daer smorghens gheleet ten vijf hueren jnt nieu Casteel, te wetene Willem Rutsemelis, procureur; Mr Gillis Cooren, incarnaet veerwere; Pieter Andries,

seepsiedere; Jooris van Westhuuse, slotmaeckere; Jan de Wulfjaghere; Jooris de Gusseme, curdewaghen crudere; Ghijselbrecht Cools, ooc eenen vande capiteynen, lootghietere; Denijs, wonende achter stadthuus, ticheldecker van Rijssele; Jan Cooman, hovenier.

Item noch up desen zelven XXIX Ougste, smorghens tijlic, soo waeren doen vergaederen de drij guldens, alsoo steerck alst mueghelic was, ende van ghelijcken ooc de drije neeringhen, elc jn tsijne up avontuere of die vande schrift eenighe beroerte ghemaect hebben zoude om huerlieder broeders, die ghevanghen waeren; maer zij stilden hemlieden ende ghincghen paysibelic zonder gheweere naer de predicatie, maer seyden wel onder tvolck: 'al en hebben wij gheen gheweere, ons broeders van Audenaerde, Ronse, Deinse ende Eeckeloo zullen gheweere ghenouch medebringhen om ons te diffenderen ende de papisten te wederstaene.' Ende de predicanten Hermanus ende Carpentier huerden een huus jnde Mageleinstraete naest *den Eenhooren* ende meenden hier te blijfven predicken, opende (*sic*) een keercke ofte twee daertoe te hebben.

Jn dit zelve jaer, den XXX Ougste, snachs, zoo waerender noch vier keerckbrekers tsente Pieters van huerlieder bedde ghehaelt, te wetene Jan van Cotthem, slaghere; Lieven vander Vane, Arent de Zuttere ende eenen Waele, die cnoppen maecte, tuuysliggher. Ende upden zelven dach tsachternoens wierden noch drij persoonen ghevanghen.

Jn dit zelve jaer van XV^{c} LXVI, upden lesten Ougste, waeren noch ghevanghen dese naervolghende persoonen, te wetene den quaden Jan Nijt, woonende buyten de Waelpoorte; Marten vander Moten, (*aen 't*) kaetspel; Jan Roose, ticheldeckere; Triestram, upde Gracht; Glaude de Ruddere, Lippen Tincke, m^{r} Jacop Schoelap, twee schoemaeckers ghenaemt Vanden Huybeers, Jacques Provoost.

Item noch upden tweeden van Septembre waeren noch ghevanghen Daneel de Brabantere, Gillis, ontrent *de Naelde*, lijnewevere, ende Jacob Seys, jnde Bagatte straete

....Item.... upden X Septembre, tusschen achten ende neghen hueren, zo vonden hemlieden de predicanten jnt skeysers hof jnden Wal, ende al huerlieder ghedeputeerde die waeren daer ooc dach ghemaect; ende tghemeene volck, dat de predicatie volchde, dit siende, sijn bij duysenden derwaerts ghegaen, midts datter eenen roup onder tvolck ghinck, dat men daer predicken zoude; ende dander seyde, dat de Jacoppijnen disputeren soude jeghens de vremde predicanten, uuyt laste vanden grave, ende dat den grave zelve hem daer jnt disputeren vinden zoude, dwelc al contrarie was; maer de predicanten, siende dat jnt thof zoo veel volcx vergaederde, worden vervaert ende beschaemt, ende quamen vanden upperhove up tpleyn, daer al tvolck was, ende vertoochden hemlieden ende seyden: 'Lieve kinderen, wat comdij hier al maecken dat ghijlieden dusdanighe vergaederinghe maect, ten zal ons niet wel afghenomen zijn, want hier en es niet te doene dat ulieden angaet, dan om anders, zoo ghijlieden wel weet dat wijlieden ghisteren avont bij den grave waeren ende up tguent dat hij ons te kennen gaf, zoo moeten wij nu andwoorden; ende om de zelve andwoorde van ons wel ende ten rechte ghedaen te werdene, soo hebben wij predicanten hier jnt hof ontboden onse ghedeputeerde om met elcanderen te spreken, soo dat onse andwoorde mach vruchtbaer wesen; ulieden biddende dat elc soude willen, elc jnt tsijne, vertrecken,' twelc zij voetstaens deden, ende lieten de predicanten daer met huerlieder ghedeputeerde, omme met elcanderen te communiquieren. Ende tusschen thienen ende elf hueren soo reet mijn heere den hoochbailliu jn skeysers hof, daer de

predicanten ende huere ghedeputeerde waeren, om de andwoorde van hemlieden thebben upde vraghe vanden grave. Ende terstont is hij weder uuyt thof ghecommen met dandwoorde ende daer met bij den grave ghereden; ende den grave, tzelve ghesien hebbende, heeft den voorn. hoochbailliu wederom ghesonden jnt hof jnden Wal, ende daer was uuytgelesen hoe dat die vande predicatie, te wetene de predicanten ende huerlieder ghedeputeerde, wel tot drij hondert toe beloofden bij eede ende tzelve te onderteeckenen van manne te manne, heere ende wet goet ende ghetrauwe te sijne, ende dat meer es: jn ghevalle datter yemant van huerlieder ghemeente waeren, die de hueverheyt niet en wilden opengieren noch onderdanich zijn ofte eenighe uproere maecte, daer soude moghen commotie naer volghen, soude die zelve leveren jn handen van heere ende wet om te punieren naer tbevint. Ende van ghelijcken zoo beloofde de grave van Egmont, hoochbailliu, heere ende wet, de zelve ghemeente vande predicatie niet te beroeren nochte te misdoene, alsoo verre als de predicatie angaet, ende beloven ooc tzelve te onderteeckenen. Ende was aldus payselic tusschen hemlieden accordt ghemaect, sonder eenighe swaricheyt te gheschieden. Ende den grave dede tsente Michiels een messe lesen voor theylich cruuyse, ende ghinc van daer de Predicheeren cloostere visiteren; jncommende, soo seynde hij hem ende maecte veel cruysen van tverwonderen van tleelic, compasselick, boose ende oribele quaede faicten datter ghedaen was jnt couvent, ende van ghelijcken jnde keercke: al hadde de stede vande Turcken ghewonnen gheweest, tclooster en hadde niet seerder gherayseert gheweest dant en was van ons zelfs jnsetenen, jae van die meest deuchden ontfaen hadden jn al hueren leven waeren die meeste, die tfaict deden: dat was haerlieder recompense.

Ende tsachternoens zo was de grave jnt nieu casteel, ontrent den vijf hueren, ende quam terstont wederom uuyt naer sente Jans keercke, ende ghinc ront omme den choor, wel besiende watter ghedaen was ende ghebroken was, waeraf tvolck sprak ende seyde: dat het visiteren vanden grave de ghevanghenen niet zeer mede gaen en soude.

....Jn dit zelve jaer van XV^{c} LXVI, den XXVIII Octobre, zoo preectemen wederomme buyten de Waelpoorte jn twee plaetsen; ende den eenen predicant was den broere van Ghijselbrecht Cools, lootghietere, die upden Coorenaert ghehanghen was, ende hij was zes jaer te vooren uuyt den cloostere ten Vrauwenbroeders gheloopen, ende hij was ghenaemt Marten Cools, ende hij hadde nu zijn hoere ghetraut.

Ende smorghens ten acht hueren zoo waeren vergaedert de ghedeputeerde vanden voorseyde guesen om elcanderen te spreken hoe ende jn wat manieren datse huerlieder keercke maecken zouden; ende daertoe waeren ghecoren twaelf mannen, te wetene Mr Loys Huereblocq, Lieven Heindricx, Jan van Luere, Jacques vander Haghen, Marcq de Mil, Pieter de Bellemaeckere, Lieven Brakelman, Jan Martens, Jan de Vos, jn d'Auburch, Jacques Lobberioos, Jan Heindricx, Mr Pieter de Rijcke; ende de zelve waeren bijden predicant tsachternoens jnt laetste vanden sermoene uuytghelesen ende huerlieder ghemeente te kennen ghegheven, ende huerlieder ontfanghere generael was Jan Commelijn, granier.

....Jn dit zelve jaer, den XXX van Octobre, zoo begonsten de voorseyde twaelf ghecoren mannen vande guesen, elc jn zijn quaertier, uuyt te gaene omme tmaecken van huerlieder keercke buyten de Waelpoorte, ende ghinghen van huuse tot huuse, te weten tot de guene, die van huerlieder nieu religie waeren. Marcq de Mil ende Pieter de Bellemaeckere ghinghen omme

jn sente Jacobs prochie, ende dander elc jn tsijne twee en twee te gaeder, jn elcke prochie, bij wijcken. Ende snachs zoo reysden de Roo bende lichte peerden naer Aelst jn assistentie vande stede, ende Backerseele, die daer ooc was om huerlieder zaecken te middelen nopende het predicken ende het vanghen.

Jn dit zelve jaer, upden eersten Novembre, voor noene jnde hoochmesse, zoo was tAelst den voors. predicant van Honscote ghehanghen upde maert, ende was om dat hij quam predicken buyten de Santpoorte, hem verboden zijnde van die van Aelst, midts datmen daer noinct ghepredict en hadde van te vooren, bij placcaete verboden zijnde. Ende twee hueren ghehanghen hebbende, was afghedaen ende ghevoert ter plaetsen, daer hij ghepredict hadde ende was daer begraven.

Jn dit zelve jaer, upden IIII Novembre, vervoorderden hemlieden de ghedeputeerde vande guesen omme te gaene jn alle wijcken vande stede omme te onderhoudene huerlieder ghemeene aermen, de guessche religie angaende, zonder eenich consent te vraghen aen schepenen vander kuere. Ende upden vijfssten waeren zij ontboden bij schepenen, midts ooc datter eenighe jnne waeren van haerlieder nieuwe ghemeente, die keerckmeesters waren vande aude Roomsche religie, als Lieven Brakelman, van sente Baefs ofte sente Jans, ende meer andere, die ooc up dat pas van schepenen overhaelt waeren; ende zij wierden ooc stappans ghedestitueert van haerliederen dienst van daude Roomsche religie, midts datse die afghegaen waeren ende hielden hemlieden als gouvernuers vande nieuwe religie: want quaet es twee heeren van passe te dienen. Ende hemlieden was ghejnterdiceert ende verboden van heere ende wet weghe van ghelijcken niet meer te doene, ofte ten waere datse

daertoe authorisatie hadden vanden hove ofte vande wet. Ende was ooc met eenen verboden dat me gheene aerme, te wetene die aelmoessen ontfinghen vande nieuwe religie, niet gheven en soude ande aude religie, anders dan de aermen, die vande catholijcke christelicke keercke ende houdt gheloove niet ghescheeden en waeren, ende hemlieden noch hielden aen d'haude religie, ghelijc heere ende wet deden. Ende sijn alsoo van schepenen met vele beschaemde aensichten ghescheeden, als Mr Pieter de Rijcke, Lieven Heindricx, Franchoys Hueriblock ende andere; maer als mijn heere den hoochbailliu aen Franchoys Hueriblock seyde, present schepenen: 'Hueriblock, ghij acht onsen coninck zeer cleyne!' doen was hij wel beschaemt ende wiert met vreesen bevanghen als hij dat woort wel begonste toverdincken; ende sij saghen up elcanderen, dinckende hoe dat hemlieden huerlieder voortstel noch vergaen soude.

Jn dit zelve jaer, den VI Novembre, woonsdach wesende, wiert de guese keercke buyten de Brugsche poorte beghinnen maecken, daermen traude, doopte ende begrouf, al naer Calvinus leeringhe.

Jn dit zelve jaer, den XVI Novembre, zoo dede men den preecstoel den zelven man, die den zelven stoel ghemaect hadde, uuyt der Zautkeete haelen ende hij moesten draghen upde marct; ende hem was ghewesen dat hij zelve den stoel, present alder weerelt, daer up de marct verbranden zoude; ende was zoo ghedaen. Ende de Roo Rocxkens die wierden ghelogiert allomme tot de guesen ende stelden huerlieder peerden jn huerlieder camere ende teerden hemlieden al datse coesten ter grooter schade vande guesen. Ende up desen zelven dach zoo wasser een aude cleercooper ghestorfven upden Zantbeerch, dat eenen gues was, ghenaemt Adriaen de Meestere; ende men drouch hem upden zelven dach met vier van hunne broerkens naer huerlieder keerchof

buyten de Waelpoorte. met een roode saerge over de kiste, zonder meer; ende was zoo jn deerde ghesteken zonder meer toe te doene. Ende daer liep achter tlijck wel drij hondert vande ghemeente, midts dat nieuwe om sien was; ende was vanden eersten van huerlieder begravinghe. Ende angaende van tmaecken van huerliederen tempel vrochten alsnu twaelf persoonen, altemet maer neghen ofte thiene, meenende noch altijts een keercke jn stadt thebben.

Jn dit zelve jaer, upden XXVII Novembre, was up tzelve velt begraven noch eenen gues.

Jn dit zelve jaer, den V Decembre, was deerste staige gherecht vande guese keercke buyten der Brugsche poorte, ende daer was wonder onder de guesen up dien dach te segghen van eenen vrauwen broere, die tsente Michiels preecte, ende seyden hem naer dat hij eenen gues was, ende sijlieden begoesten hem zeer nae te loopene om dies wille dat hij wat gheroert hadde van twee Sacramenten, te weten vanden doopsel, theylich Sacrament vanden aultaer, de welcke hij recommandeerde ende seyde, dat de hoochsacramenten waeren, ende up dat pas niet vele segghende van dander sacramenten, daeruuyt de guesen thuerliederwaerts namen ende maectent elcken kennelic dat hij ghepredict hadde datter maer twee sacramenten en waeren; ende stonden elcanderen om dien broere thooren, segghende: ‘Dus willet Godt hebben dat hij eenen predicant jnde keercke verleende, die toprecht woort Godts predicte, daerduere wij ande keercke gheraecken zullen;’ soo dat sdaechs daernaer, te weten den VII Decembre, de keercke vol guesen quamen, emmers groote menichte; maer huerlieder oproere was quaet, lueghen ende valsch: den broere en hadde noinct jn dier voughen ghesproken, maer die huere begaf hem, jn dat propoost zijnde, verthooghende: ‘Comt morghen, ic sal hu voorts bescheet segghen

vande sacramenten.' Dit hoorende onder tvolc datse cautten vande keercke thebben, soo bleef Stoppeleere met alle zijn volck upden Coorenaert tot dat tsermoen ghedaen was, ende den broer solveerde zijn redene van sdaechs te vooren, seyde dat de andere vijf sacramenten waeren versteerckinghe vande voorseyde twee hooch sacramenten. De guesen, dat hoorende, begosten hemlieden te laeten hooren met lasteringhen, segghende: 'Hij keert zijnen roc omme; hij tert van tslapelakene,' seyde dandere, ende vertrocken met kudden ter keercken uuyte, hoewel hij seyde (te weten den predicant): 'Volhoort mijn materie tot den heinde; jndien ic ulieden anders preke dan de waerheyt, ende ic salt metter schrift betoonen of ic wille beschaemt man zijn, want ghijlieden en kuent noch gheen verstant ghecrijghen.'

Jn dit zelve jaer, den IX Decembre, smorghens tusschen neghen ende thien hueren, zoo was ontboden bij schepenen vander kuere de consistorie vande guesen ende drij predicanten, te weten Nicasius vander Schuere ende den predicant, die tHulst duer dwaeter zwam als de Roo Rocxkens daer waeren, ende noch eenen Waele; ende boven dien alle de beminders, die hemlieden naevolchden, wel de halfve zaele vol van stadthuus, om te hurckene ende vernemene watter schuylen mochte. Ende zijlieden waeren wel binnen bij schepenen onder half huere, maer men coest niet weten watter te doene was, anders dan datmen seyde onder duyme datter wat commen was van Bruyssel om uuyt te lesene, jnhoudende als dat de guesen ghejnterdiceert zijn zouden van nu voort anne niet meer te administreren tkersten doen vande jonghe kinderen, trauwen ende begraven; maer de guesen schiedende uuyt schepene camere met de predicanten, zijn elc jn tsijne ghegaen ende de zale bleef vol volcx

om te siene ofte thooren oft mer wat uuyt lesen zoude. Ende een groote poose twaelfve ghesleghen zijnde, zoo schieden schepenen met den hoochbailliu ende met de vier capiteynen, ende daer en was alsdoen niet uuyt ghelesen, daerjnne de guesen hemlieden zeere verhieven, sprekende tot sommighe mef hoochmoedighe tale: 'Wij hebbender ooc een spreken jnne.' Ende tsachternoens tusschen tween ende drijen zoo was den hoochbailliu met schepenen vergaedert jnt schepenhuus, ende de consistorie vande guesen met de predicanten compareerden ooc ter zelver hueren om eenighe zaecken te solveren, die hemlieden tvoornoens upghedaen ende te kennen ghegheven was, maer men coste onder den man noch gheen bescheet weten anders dan alsvooren dat hemlieden voornoens te kennen ghegheven was datse laeten souden het doopen vande kinderen, het trauwen, begraven ende het gheven vanden nachtmaele, dwelck zijlieden begheerden thebben over jn coppie ofte bij gheschrifte, omme tsachternoens ter hueren voorscreven daerup te resolveren ofte andwoorden, welcke resolutie noch secreet bleef. Ende was ooc te kennen ghegheven dat van doen voort negheene appostante ofte verloochende staete niet meer preken en zouden.

..... Jn dit zelve jaer, den XXII Decembre, naer noene, zoo ghebuerdet dat twee zoo drije mans persoonen hemlieden ooc vonden ontrent de guese keercke; hoorende naer tsermoen, zoo hoorden zijlieden dat den predicant preecte dat sente Jacob noinct messe ghedaen en hadde; tzelve hoorende, zeyden tot elcanderen: 'Dat es emmers een schoon lueghen; ic soudt hem wel de contrarie toonen.' Terstont de guesen rochelden ende seyden: 'Soudemen onsen predicant berispen? wie seyt datte? laetse doot smijten.' Doen zoo worden zijlieden vervaert ende namen de

vlucht aen, ende de twee wierden ghevanghen ende ghecoort vande guesen, ende ghebrocht jnt Sauselet; den derden wayst ontloopen. Ende zij deden terstont de mare gaen, datse uuyt ghemaect waeren vande papen ende datser vooren ontfanghen hadden XX s. gr., omme jnde gueseplaetse te commen beroerte maecken, twelck al vande guesen versiert was ende lueghene bevonden; maer zij zochten zelve alle middelen om occasie thebben tot tweedracht te maecken, zoo zij van tbeghinsel ghedaen hadden ende deden al huerlieder beste om beroerte te maecken duer dese occasie; maer de capiteynen waeren terstont ter poorten met de garnisoenen, zoo dat niemant uuyt noch jn en coste, zoo dat hem niemant roeren en dorfste; ende men loock de poorte toe ten vier hueren ende elc vande guesen track thuyswaert.

Jn dit zelve jaer, upden eersten Januarij, zoo preectemen jnde guese keercke ende tsermoen ghedaen zijnde, snoenens ten een hueren, den eenen predicant Mr Pieter vertrack terstont met de guesen naer Andwerpen, want elcke consistorie was bescreven van Andwerpen datse moesten compareren uuyt elcker stadt, daer consistorie was, te weten eenen predicant met eenighe ghedeputeerde tot Andwerpen om te consulteren met die van Andwerpen; maer wat de zaecke was en wist men niet, hoe wel Backerseele up desen zelven dach ten acht huere voor noene te Ghendt inne quam jn poste als sijlieden naer noene vertrocken, maer wat zijn begheeren was en wist men noch niet, dan dat men seyde dat hij vande guesen begheerde over thebben tguent dat zijlieden gheteeckent hadden jnt contracteren van huerlieder appoinctement, dwelck de guesen qualic jnviel, dinckende dattet niet wel vergaen en soude.

Jn dit zelve jaer van XV^{c} LXVI, den II Januarij,

naer den noene ten drij hueren, zoo vertrack Backerzeele naer Bruyssel jn grooter diligentie ende hadde de guesen te kennen ghegheven van shoofs weghe, dat hij last hadde huerlieder consistorie te kennen te gheven dat zij laeten zouden huerlieder predicken, vergaederinghen, kinders kersten doen, tbegraven, trauwen ende het gheven van tnachtmael, hemlieden vraghende van wat advijse datse waeren, of zijlieden opengieren wilden ofte niet; ende hadde sdaechs te vooren terstont naer tvertooch versocht andwoorde, van wat sinne datse waeren, daerjnne zij zeer beroert waeren om dat hij versocht terstont andwoorde. De resolutie vande guesen up tvertooch van Backerzele was, dat hemlieden niet mueghelic en was zo haest huer andwoorde te doene, nemaer begheerden aen Backersele dat zijlieden zouden moghen hebben acht daghen om up zijn verzouck tandwoordene, midts datse alvooren moesten spreken met de consistorie van Andwerpen. Ende Backersele, dat ziende, datse naer zijn woorden hoorden, gaf hemlieden noch een zeem, zegghende: ‘Doet hierjnne tbeste; ic sal ooc mijn debvoir doen om de ghevanghenen uuyt te helpen ende verwaerfven ande regente liberteyt van leven tot der compste vanden coninck, ende dan hooren hoe hijt verstaen zal.’ Ende daermede vertrack Backersele wederom wech.

... Jn dit zelve jaer, den IIII Januarij, quam den grave van Egmont jn stadt ende Backerseele was twee hueren voor hem jncommen. De guesen en wisten wat peinsen hoeter gaen soude.

Jn dit zelve jaer, upden V Januarij, voor den daghe, zoo transporteerde hem den president bijden grave, ende (*de*) schepenen waeren voor den zes hueren vergaedert ende vonden hemlieden ooc bijden grave, ende ontrent den neghen hueren zo quamen ooc bijden grave drij zo vier guesen vande consistorie,

maer den waeromme en wistmen noch niet. Ende corts daernaer ten thien hueren soo sant den grave Backerseele naer de guesekeercke, daer men ten twee steden was prekende, het eene jnt Vlaemsch ende het andere jnt Walsche, uuyt causen dat de guesen Backersele gheweyghert hadden hem bij name ende toenaeme te ghevene die gheteeckent hadde jnt contracteren tusschen den grave ende de guesen van Ghendt, daeromme den grave zeer verstoort was ende qualic namp, segghende jnde presentie vanden hoochbailliu, president ende schepenen vander kuere, jeghens Backersele: 'Jc verstae dat de guesen van Ghendt hulieden niet ghelooven en willen, wat ghij hemlieden uuyt mijnen name te kennen gheeft. Jck belaste hu, Backersele: gaet voetstaens, ter wijlen dat ic hier noch ben, jn huerlieder predicatie, daer zij nu vergaedert zijn, ende up datse te bet ghelooven zoude dat ic hu sende, neempt met hu mijn gaerde ende twee ghetuyghen ende eenen notaris ende gheeft hemlieden te kennen anghesien datse niet vulcommen en hebben huerlieder belofte, dat es den grave jn handen te leveren naeme ende toenaeme, tot vier hondert persoonen met huerlieder handt onderteeckent vande principale van huerlieder nieuwe religie, dat ic, grave van Egmont, renunchiere van hals (*sic*) dat tusschen hemlieden ende mij ghecontracteert es, ende haude al van onweerde ende van nieuten, de zaecke staende jn alder voughen ende manieren offer noinct af ghesproken gheweest en hadde.' Welck last hij, Backersele, andveert hebbende, namp terstont de gaerde vanden grave, twee ghetughen ende eenen notaris, ende vertrack terstont te peerde bijde guesen, ende vertoochde tlast vanden grave voorseyt, ende dede den predicant celentie gheven; ende hij ontdecte zijnen last openbaer huerlieder audituers, dat sijt alle hoorden. De guesen dat hoorende, saghen up elcanderen ende Backersele

zijn relaes ghedaen hebbende, sprack: ‘Wacht ulieden voorts van mesdoene.’[1]

... Jn dit zelve jaer van XV^{c} LXVI, upden XXIII Januarij, zo begonsten de guesen al met langhe nuesen te siene, midts datmen zoo openbaerlic vande compste van onsen coninck sprack, ende vande brieven, dier commen waeren vanden secretaris Cortewijle, aldoen bijden coninck residerende, ende dat duc dAlbe vooren quam met een groote noemere van Italiaenen ende Spaingnaerden om de goede catholijcke te commen assisteren ende de quaede pugnieren.

Ende up desen zelven nacht zoo was van sijnen bedde ghehaelt den zone van Michiel vander Machelt, jnden *Baes*, jnde Coestraete; men seyde dat hij herdoops was.

... Jn dit zelve jaer, den XXV Januarij, zoo preecte den minister Schuerken, gheseyt jnde wandelinghe ‘den onghemagistreerden,’ jnde Rosmuelen buyten poorten, ende men begroeffer ende men deder kinderen kersten.

Jn dit zelve jaer, den XXVI Januarij, soo preecte tvoorn. Schuerken sachternoens, ende mijn heere den hoochbailliu vant hem ooc ontrent de vergaederinghe vande guesen, daer hij vant drij cramen met diveersche boucken te coope, dwelc hemlieden verboden was van te vooren alzulcke boucken te vercoopen; ende mijn heere was ontrent vijftich mannen steerck; ende hij dede de zelve boucken alle up packen ende dede se draghen tsijnen huuse, met de zelve persoonen diese vercochten, om ghevisiteert te sijne, met noch andere ghedructe briefven, daerjnne stonden twee Jacoppijnen, ghefigureert wesende upde gheestelicke maniere. Dit

(1) Het overige als bij De Jonghe, I.

ghedaen zijnde, zo zijn hem ghevolcht capiteyn Wijchuus, met oock ontrent dertich soldaeten, die wat ghedroncken hadden, ende ter poorten commende, siende dat tvolck zeer beroert was jnde predicatie duer de compste vanden hoochbailliu, als ziende naer een gat al waer zij eerst jnde stadt gheraecken souden, loopende alle die daer ter predicatie waeren besich sijnde met salmen (*sic*) te sijnghen, als mijn heere texploict dede, ende spronghen alle op, niet wetende watter te doene was, zoo datse deen over dander liepen, want zijlieden anders niet en wisten men quam se upslaen. Elc solveerde hem naer de stadt ende jnt loopen vanden volcke zoo hadde hem Wijchuus met zijnen volcke ghestelt ande tweede poorte, ende wilde hemlieden doen gaen met ghemacke, segghende datse zoo niet verbaest loopen en zouden, hemlieden dreeghende datse hebbelic elc sijns gaen souden of hij soude jnden hoop slaen. Doen wasser vande guesen die begonsten kelsijtsteenen uuyt der eerden te doene ende riepen: 'Staet, staet, broeders! elc zij een man! men wilt ons verdrucken!' Maer daer en ghebuerde niet dan datter twee vande soldaeten waeren jnt waeter ghejaecht tot de knien, ende aen tbaghijnhof van ghelijcken. Datte ghedaen zijnde ontrent den vijf hueren zoo wandelden upden aert wel een hondert persoonen, gheen quaet vooren hebbende, poorters ende van allen volcke; up eenen ooghenblic tijts commender achtien ofte twintich soldaeten ende schoten jnden hoop met loose bussen; ende terstont de rappieren uuyte ende al dat volck wech loopende, ende de soldaeten terstont jnt slachoorden ende bewaert alle de gaeten vanden aert. Terstont alle de vier capiteynen ter marct upden aert, de bende van Hoochstraete jnde waepen; niemant en wiste watter schuylde anders dan dat seer qualic ghestaen hadde ter Waelpoorte met de beroerte van Wijchuus, midts

dat hij wat bij drancke was ende dan zeer haestich es. tVolc ontrent den aert klicten alle de dueren toe ende allomme daerontrent al offer dien nacht wat ghebuert soude hebben. Ende die de boucxkens bijde guesen vercocht hadde was een van hemlieden jn vanghenesse ghesteken ende niemant en dorfste uuytkijcken noch over de maerct passeren, maer men hoorde van dien nacht gheen zwaricheyt.

Item tsanderdaechs, te weten maendach ende dijssendach, wierden ghedachvaert voor schepenen alle schoolmeesters ende schoolvrauwen vande gheheele stede van Ghendt, zoo wel Lattijnsche als alle andere; ende daer was hemlieden verboden gheen andere boucken de kinderen te leeren dan vande aude catholijcke Roomsche religie, up peyne van lijf ende goet.

Jn dit zelve jaer, den XXVIII Januarij, voor den noene, zoo was de consistorie ontboden jnt schepenhuus bij schepenen vande kuere ende den hoochbailliu der zelve stede; de consistorie vande guesen ghecompareert zijnde, waeren binnen doen commen ende hemlieden was vanden pensionaris een relaes ghedaen al met soetichede ende solempneerlic dat zijlieden zouden willen nemen de pacientie zes weken van predicken jnde gueseplaetse, up dat de coninc, commende, soude moghen zijn landt vinden zoo hij datte liet tsijnen vertrecke, ten fijne dat wij jn sijn gramschap niet vallen en souden, met veel meer andere woorden die te lanc waere om schrijven. De guesen, dat vertooch ghehoort hebbende, saghen up elcanderen, niet wetende watse daerup andwoorden souden, hemlieden zelven overdinckende ende ooc veselende jeghens elcanderen, segghende: ‘Jndien wij datte doen, zo zijn wij verloren ende ghescheeden, ende en zullender niet meer aen gheraecken, want alle de kinderen, die binnen die zes weecken commen zouden, de bruyen (*bruiden*), begravinghe ende anderssins

souden wederomme al jnde Roomsche keercke moeten gaen, ende die jn onse plaetse begraven zijn, men souse bedwinghen, die hauwere ofte hauwerigghe bleven zijn, uuytvaerden te doene.' Zoo spraken zij onder elcanderen ende seyden voorts aen mijn heeren: 'Wij en zijn niet wijs noch steerck ghenouch om hierup te andwoordene; wij souden moeten de saecke ons ghemeente te kennen gheven,' twelc hemlieden toeghelaeten was eenen tijt om huerlieder ghemeente tzelve te kennen te gheven, ende datse souden daernaer de zaecke resolveren. Ende zijn alsoo uuyt der camere ghescheeden, dinckende wel dat een beghinsel was om de predicatie te scheeden ende te beletten, souckende de heeren alle middelen om gheen bloet te sturten.

Jn dit zelve jaer van XV^{c} LXVI, upden lesten Januarij, naer den noene, waeren ontboden bijden Raedt van Vlaenderen diveersche vande guesen vande principale vande consistorie, want Mr Jan Dubois was sdaechs te vooren commen van Bruyssel, soo dat hij van daer wat bracht. Ende upde Veerle plaetse waeren wel duysent persoonen vergaedert, meest guesen, ontbeydende naer de persoonen, die daer ontboden waeren tot dat zij af quamen, want de guesen anders niet en meenden dan dat mense daer houden soude; ende daer waeren ooc bij ontboden drij predicanten ende was hemlieden aldaer te kennen ghegheven hoe dat den coninck van Spaingnen voor hem ghenomen heeft te commen zeer corts jn dese Nederlanden, ende heeft verstaen dat hier groote beroerte ende troubele es ter causen vanden gheloove, zo dat hij bedwonghen es menichte van volcke up te nemen, als Spaingnaerden ende Italiaenen, omme jn sijne Nederlanden goede policie te stellen tonser groote droufheyt, ende om tzelve te beletten zo eyst dat wij ulieden te kennen gheven als dat ghijlieden sout willen de pacientie nemen van prekene tot alder

stont dat den Ma^{t} jnt landt es; datte doende, wij zullen hem overscrijven dat hij hem soude willen verdraghen van eenich volck hier jnt landt te bringhen; ghevende voort hem te kennen dat hier jn dese Nederlanden gheene zwarichede en es; ende de Ma^{t} commen zijnde, gheeft hem hulieder zaecken te kennen: mueghelic hij salt hulieden consenteren noch te preken, segghende: gheeft ons daerup andwoorde, want zonder faute de begheerte vanden coninck es, dat ment laeten soude, volghende sijn schrijven. Ende was alsoo te kennen ghegheven van gue te gue, met een smaels jnde consistorie vanden Raede van Vlaenderen, daerup zij andwoorden: 'Wij hebben ghecontracteert metten grave van Egmont ende niet jeghen hulieden; als den grave andermael met ons contracteren wilt, dan zal hij ons wel ontbieden ende dan zullen wij hem andwoorden tghene dat wij doen willen, want de zaecke niemant aen en gaet dan den grave ende onslieder, zoot hulieden wel kennelic es.' Ende de heeren versochten jn alder manieren datse souden willen laeten tpreken, maer zijlieden en wildent niet laeten up dat pas, ende twas vijf hueren eer de heeren schieden jnden avont. Ende des anderdaechs, upden eersten Februarij, wesende Lichtmesse avont, zoo waeren de catholijcke persoonen alle seere beroert, hoorende dat de guesen veel dreeghemeeten hemlieden vermeteden te doene upde goede catholijcken ende principalic upde gheestelicke, als cloosters ende anderssins, dwelck up Lichmesse dach ghebueren soude, maer de vier capiteynen droughen wel sorghe om elck zijn volck te bewaeren, want men niet en wiste of zij lieden opengieren souden ofte niet.

Jn dit zelve jaer, den II Februarij, zoo preecte men wederomme jnde guese keercke ende de vier capiteynen hadden al huerlieder volck vergaert ontrent

der poorte, op avontuere offer eenighe beroerte ghebueren soude, midts datter zo vele quaede maeren vande guesen ghestroyt waeren dat sij met gheweere ter predicatie gaen souden ende anderssins; maer de predicatie ghedaen zijnde, elc van hemlieden vertrack paisivelic thuuswaert; ende jnt vergaeren vande guesen gaende ter predicatie waert, zoo vant hem ter poorten den hoochbailliu, den voorschepenen ende den onderbailliu, met noch eenighe schepenen, om de zelve, die ter predicatie ghinghen, te doen een achterpeinsen hebben watter af soude mueghen commen, souckende alle middelen om te paysieren dese nieuwe obstinaete religie, maer bleven altijts hertneckich.

Jn dit zelve jaer, upden III Februarij, voor den noene, zoo wasser XXXVI ofte veertich vande guesen ontboden tschepenhuuse voor schepenen vander kuere, al vande principale guesen, als Mr Pieter de Rijcke, Lieven Heindricx, Marcq de Mil, Mr Jan Pijl, Abraham Drossaert, Jan de Vos, met meer andere vande principale guesen, midts ooc huerlieder predicanten; ende vergaerden alle bij elcanderen thenden vande sale jnde vierschare, daer zijlieden veel te segghen hadden, maer Franchoys van Wijchuus, een vande vier capiteynen, dat ziende, als Franchoys Huereblock bij hemlieden quam datter onder hemlieden grooten raedt te scheeren was ende alle thooft te gaeder staecken met tlesen van brieven ende anderssins, zoo heeft hem den zelven Wijchuus verstaut uuyt zijnen eyghenen wille hem duer te drummen duer de vergaederinghe vande zelve guesen, te gaene duere ende weer duere wel zes mael dobbel; waer datter drije te gaeder stont, hij vanter hem ontrent ende hij vrancker hem tusschen duere, hemlieden alsoo vreet besiende alst hem moghelic was te doene. De guesen opsiende dat Wijchuus die stauticheyt dede ende datse niet vrij en waeren watse te segghen

hadden onder hemlieden, wierden perplex ende vertrocken uuyt der vierschare met twee zo drije smaels ende dander vouchden hem te sitten, zo dat hem Wijchuus terstont alleene vant ende hielt het velt, daer menich meinsche van goede catholijcke om louch dat de guesen alsoo met zoo cleenen zaecke doen scheen waeren, want hij en hadde niet eenen knecht bij hem alst ghebuerde. Corts daernaer zo waeren de guesen met de predicanten binnen bij schepenen ende hoochbailliu gheropen jn camere, ende hemlieden was ghelast datse huerlieder consistorie scheen souden ende niet meer ommegaen om huerlieder aerme ghemeente tonderhouden, soo sij ghedaen hadden zonder thebben octroy vanden hove; ende van het preken was hemlieden ooc ghenouch gheroert dat zijlieden ooc souden tzelve laeten, maer zijlieden bleven altijts bij huerlieder andwoorde, segghende: 'Alst den grave van Egmont ontbiedt, daermede dat wijlieden ghecontracteert hebben, dan zullen wij doen dat wel ghedaen zijn zal.'(1)

... Jn dit zelve jaer, den VI Februarij, tusschen XI ende XII hueren, zo quam den grave van Egmont binnen Ghendt, commende van Brugghe; ende hij hadde snachts gheslaepen tEeckeloo, midts dat hij tot Eeckeloo vervolchde een roode beeste, die hij ghejaecht hadde. Ende smorghens jn zijn vertreck dede hij ghebieden dat die van Eeckeloo al huerlieder gheweere bringhen soude te Ghendt, jnt nieu casteel, up lijvelic ghepuniert te sijne, te weten langhe waepenen, stocken, bussen, pistoletten ende andere lanck gheweere. Ende tot dies zij tzelve zoude vulcommen hebben, dede hij daer blijfven de compagnie vande Roo Rocxkens, die alle gheforiert waeren tot den guesen huusen.

(1) Het overige als bij DE JONGHE, I, 68.

.... Jn dit zelve jaer, upden IX Februarij tsondaechs smorghens, zoo preectemen wederom jnde guese keercke ende ooc doopen ende trauwen, maer en ghinghen dien dach niet omme met sacxken, midts dat hemlieden van te vooren verboden was bij mijne heeren vanden Raede, schepenen vander kuere ende vanden hoochbailliu, hemlieden tooghende zekere brieven, die vanden coninck commen waeren, jndien hij het landt niet en vonde jn zulcker manieren als hijt liet jn zijn vertreck, dat hij den vloer zoo vaghen zoude dat hemlieden gruwen mach, die tlandt jn troubelen ghestelt hebben.

Jn dit zelve jaer, upden XII Februarij, upden Aschdach, tsachternoens ten vier hueren tot den vijf hueren zoo quam tsente Baefs ofte Ste Jans predicken eenen Jesuwijt, een weerdich heere, ende continueerde alsoo alle daghe gheheel den vastenen ter zelver hueren. Ende daer quam soo veel volcx om te hooren, dat de keercke te cleene wiert; de guesen quamen ooc jnt eerste met grooten ghetalle vande principale om hem te berespen ende beschamene, hadden zij gheconnen; ende zijn materie was de christelicke leeringhe, hoe een yeghelic christen meinsche behoorde te wetene; ende hij leyt zeer wel uuyte, schriftuerlic. Ende upden eersten zondach vanden vastenen zo namp hij zijn huere ten eenen, daer tvolck quam van ten elf hueren om plaetse thebben; ende wiert de keercke zoo vol volcx, dat men de portalen open doen moeste van dendelduere om tvolck te hooren, ende noch keerder daer noch wel vijf hondert wederomme, diet niet hooren en coesten. De guesen, dit siende, bosten van ercheden dat hij zoo menich meinsche track jnde keercke, die hem hoorden. Ende de guesen deden oock upden zelven dach predicatie jn huerlieder plaetse, ende siende die groote menichte vanden volcke, die den Jesuwijt volchden, vermaenden

elcanderen dat zijlieden oock met menichte huerlieder predicant volghen zouden, ten fijne dat de papisten, zoo zij zeyden, meercken zouden dat huerlieder jnsettinghe niet en verghinghe, dwelc was meer uuyt opgheblasentheyt ende hooveerdie dan uuyt devotien.

Jn dit zelve jaer, upden XVII Februarij, snachs, zoo brande tAndwerpen het cloostere vande Frereminueren van jnviere; ende terstont ghinghen dese guesen veel valscheyt ende lueghenen stroyen binnen Ghendt, segghende dat de broers hadden sitten dryncken ende schincken ende goet chiere maecken met vrauwen volcke, zoo datse al droncke waeren; seyden noch meer datse bevonden waeren dat sij vleesch up haerlieder tafele hadden als cappoenen, hammen, venesoen, pasteyen ende anderssins, ende dat de zelfste vrauwen daer vonden waeren noch bij drancke zijnde, ende liepen met de boesems bloot, al ofse uuyten badde maer ghespronghen en waeren. Maer binnen twee ofte drij daghen daernaer hoordemen van een yeghelic, die van daer quam, waerachtich bescheet; ende was al contrarie ende valschelic gheloghen ende versiert vande guesen, want den brant was commen uuyt sprioors camerken ende daer en was nauwe hondert ponden schade ghebuert. Ende al dat zij hierboven gheseyt hadden was al valsch ende lueghenachtich bevonden, hetwelck de guesen leet was, wantse vande broers niet een goet woort schrijven noch vertellen en coesten; ende het speet hemlieden ooc zeere dat zij alsoo met valscheyt ende lueghen achterhaelt waeren.

Jn dit zelve jaer van XV^{c} LXVI, den XXI Februarij, zoo starf den quaden Jan Neyt jnde vanghenesse jnt Sauselet, ende was een vande principale brekers, daerom dat hij ghevanghen was; ende was den principalen viant van die te Dronghenen meest quaet ghedaen hadde, ende nochtans meest vrientschaps vanden couvente

hier voortijds ghehadt hadde, die alle de secreten vroechde vanden couvente jnt breken vande fuerie ofte foele, zoo dat hij, vreesende de galghe, jn vanghenesse starf.

...Jn dit zelve jaer, den eersten Maerte, zoo waeren tschepenhuuse ontboden ontrent een hondert vande notabele poorters uuyt elcke prochie, die goet catholijck waeren, ende die eedt ghedaen hadden; ende hemlieden was belast de poorten vande stede te bewaeren, de gheheele halfvasten maerct ghedurende, te weten aen elcke poorte met der waecke twee mannen voor den noene ende van ghelijcken naer noene twee andere, die ghehouden waeren de namen te schrijven van alle de guene, die jnde stadt quamen, ende wat hantieringhe zij deden; waer zij te logieste ghinghen ende hoe langhe dat zij begheeren jn stadt te blijven om huerlieder affairen te doene. Ende elcken weerdt moeste ooc zijn gasten jnt stadthuus schepenen overdraghen, ten fijne men weten soude wat volck datmen jn stede hadde. Ende up desen zelven dach dede Mr Franchoys van Imbiese eedt als vijfde schepene vander kuere, jnde plaetse van Gheeraert Triest, ende Gillis uyten Eechoute quam sdaechs te vooren jnde plaetse van Mr Marten de Pestere, tweede secretaris vander kuere.

... Jn dit zelve jaer, den XIIII Maerte, zoo waeren ghebannen de guene, die de guesen boucxkens voor de guesen plaetse vercocht hadden.

... Jn dit zelve jaer, upden Paeschavont, was bij trompette verboden niet meer jnt guessche te preken up peyne vande galghe ende tgoet gheconfisquiert, ende diese crijghen coeste zoude hebben zes hondert guldenen; diese herbeerchde zonder te kennen te gheven soude zijn lijf verbueren; men las ooc jnt placcaet alle de delicten vande guesen; hoe datse te vooren vergaedert gheweest hadden jnde *Sterre*, upden Coore-

naert, wel tot acht ofte neghen consistorien, daer zij raedt ghehouden hadden met ghesloten dueren om een bursse te maecken om volck op te nemen om de Roomsche religie te nieuten te doene. Ende zij hadden ooc gherebelleert jeghens de placcaeten, die uuytgheleyt waeren van weghen de regente; voorts ooc hadden overtreden alzulck contract, als zij metten grave van Egmont te vooren ghemaect hadden, als van kinderen kersten doen, begraven, trauwen ende noch meer artijckelen, die den grave hemlieden niet toeghelaeten en hadde, dwelc al thof reserveert themwaerts om de consistorie daeraf toe te spreken jn tijen ende jn wijlen. Ende up desen zelven dach, naer den noene, es den bailliu ende den voorschepenen met noch andere schepenen ende eene vande capiteynen met ontrent vijftich knechten naer de guese keercke ghegaen ende hebben de sluetels doen overlegghen huerliederen costere jnden handen vanden onderbailliu; ende sij hebben de guese keercke van binnen wel vast doen vermaecken ende sluyten ten fijne dat men daer niet meer jnne yet doen souden. Ende voorts sloten zij de heckenen, die hinghen jnt jncommen vande guese plaetse, wel steerck toe.

XV^{c} LXVII.

...Item alsnu jnde Paeschdaghen soo setten hem die vande consistorie waeren elc up een loopen, ende zij vergaederden alle tAndwerpen ende van daer soo versaghen zij hemlieden naer een ander landt, ende noch veel meer andere, die eenich resement (*sic*) ghehadt hadden ofte eenighen staet, als diakens, huerlieder vergaeders, jae alle die eenighe administratie ghehadt hadden jnden guesen tempel. Ende boven dien zo liepender noch vele wech vande brekers, die wederom commen waeren jnt eerste.

Item upden lesten Paeschdach zoo wasser acht ofte thiene vande knechten, die ande Vrijdachmaerct laghen, commen besien de guese keercke, ende zij clommen over thecken ende zij braken een ghelaesveinster uuyte ende zij cropen daerduere. Ende zijlieden wierpen den preecstoel omme ende haddent gheeren al ter ruyne ghebrocht, maer daer quam capitein Boussins met zijn volck also saen alst hijt hoorde, dede hemlieden van daer gaen, zoo datter niet meer en ghebuerde up dien dach. Maer vande guekens, die alle de knechten logieren moesten, quamen zeer claghen aen schepenen jnt eerste, ende die quamen claghen datser viere hadden, die settemer noch twee; dier zesse hadden, settemer noch meer; als zij dat saghen elcken gues doock ende hij zweech ende zij namen de pacientie, segghende: 'Wij zijn beter dan de papisten; wij logieren de pilgherems, dwelc zij noode zouden doen,' sprekende alsoo met gheveinsder herten.

Jn dit zelve jaer, upden beloken Paeschavont, zoo begoesten tgarnisoen van IJpere de ghelaesveinsters uuyt te breken ende dezelve te vercoopen vande guesekeercke van IJpere, aldaer bij de guesen ghemaect; ende tsanderdaechs, upden beloken Paesschen, zoo braken zijlieden de guesekeercke van IJpere ten profijttelicxsten dat zij coesten, ende deden landtwaeghens ghenouch commen, die al het materiael ofte stoffe voerden tIJpere upde marct, up eenen hoop. Ende smaendachs upden VII van April zoo vercochten tgarnisoen van IJpere de stoffe vande guesekeercke van IJpere met den stocke, elck zijn gherieve, ten proffijcte vande knechten, die die van IJpere zelve betaelen moesten, ende gavent om dat ghelden mochte; (*zij*) deelden tghelt, wantse hemlieden gheschoncken was.

...Jn dit zelve jaer, upden VIII April, zoo begoesten de knechten van tgarnisoen, dat te Ghendt lach, met

vijfve ofte zesse buyten der Waelpoorte te commen ontrent de guesekeercke, ende bemeercten hoe sij er noch aenvallen zoude, ende sij smeten ondertusschen een veinster vande ghelaesen jn stucken, ende zij ommeghinghen se, verhopende voortganc. Ende tsavons zoo was den capiteyn van IJpere bancketerende jnde *Sterre*, met Boessens, ende meer andere van onse capiteynen, ende den voors. capiteyn van IJpere vermat hem de guesekeercke te vercoopen ende leveren ter eerden tsanderdaechs ten thien hueren voor noene, ende verlietse voor zeven hondert guldenen, ofte bij faulte van dien soude verbueren hondert guldenen. Den capiteyn Boesse, dat hoorende dat een IJperlinc hem vermat de guesekeercke af te breken, stelder peyne up en seyde niet vele, maer hij dachte: Jc sal hu datte ontrasschen: twaere een schande voor ons dat die van IJpere quamen te Ghendt de guese keercke breken. Ende es upden IX van April smorghens ten vier hueren met zijn soldaeten commen naer de guesen tempel, ende heeftse met zijn volck gheheel te ruyne ende ter neder gheworpen, niet mijdende, maer al jn stucken, alsoo wel ghelaesveinsters als alle andere materiael, al ruynerende ende te nieuten doende datter jnne ofte hanne ghevrocht was, zonder eenich last vanden hove thebben; maer ghebuerde bij dien middele dat den capitein van IJpere jnde *Sterre* hem zadt jn huerlieder presentie ende vermat tzelve te doene jn schamp ofte verachtinghe vande capiteynen van Ghendt, midts dat hij tzelve drij daghen te vooren met zijn volck ghedaen hadde tIJpere. Ende dit ghedaen zijnde, schepenen verwonderden hemlieden dat zijlieden de zelve ghebroken hadden sonder last van schepenen ofte vanden hove, ende de capiteynen, als Boessens ende Wijchuus, deden huerlieder excuse met den vermete vanden capiteyn van IJpere, dat hij tzelve thuerlieder

groote schande vermat te doene, ende was beter niet, want sij hadden moeten veel hooren dat vremdelinghen hadden commen breken de keercke vande guesen van Ghendt. Ende sdaechs daernaer vercocht capitein Boessens volck elc zijn gherieve, met den stocke, de stoffe vande guese keercke, daer se lach; de poorten vande stadt die werden ghesloten ghehauden tot dat al ghebroken was.

Item dese guese keercke was lanck binnen mueren een hondert veertich voeten ende de wijde was binnen mueren een hondert voeten, elcken voet thien duymen; daer waeren jnne vier dueren ende twee caven ofte viersteden om vier te maecken. Dit waeren huerlieder aultaeren. Sij was ghefondeert up pijlen, daerup platen gheleyt ende ondertusschen met stijlen, ende daertusschen ghemets, eenen halfven coreel dicke, ontrent twaelf voeten hooghe. Ende jnt ronde vanden muer stonden dertich veinsteren met ghelaesen, elc twee voeten breet ende vier voeten hooghe. Boven desen muer was de cappe wel XXX voeten hooghe ende die ghedect met denen; hierboven noch jnt ronde waeren zevenenvijftich veinsteren ooc ghestopt met ghelaesen; noch hier boven een cappe, tfautsoen van eene cooremijte, want dese cappe was ghedect met stroo, daerup een ronde bolle ende een ijseren vaentken daerjnne; tfautsoen van dese was ghelijc eene lanteerne, zoo dat sommighe seyden een schuere te sijne, ende was ooc niet gheloghen.

....Item alsnu upden XV zoo deden de vier persoonen, die de guesekeercke ghecocht hadden, de belle clyncken om elc te vercoopen zijn gherieve; ende alle de guekens zweghen ghelijc de puyen te Kerssavont pleghen; ende daer quammer vele eedt doen bij schepenen, jae die bij de guesen ghetraut waeren ende huerlieder kinderen som hadden doen kersten doen; ende voorts ooc vele,

die hemlieden zeer de meester ghemaect hadden jnde sermoenen ofte predicatien ofte jnt administreren vande guesen manieren: niemant en haddent hem ghemoeyt; men vant gheen gueskens meer, elck guesken track zijn hooren jnne.

Item upden zelven dach was tIJpere een groote beroerte, waerom datter veel persoonen doot ghesmeten waeren, ende eenen guesschen predicant zijn derdere ghehanghen.

Jn dit zelve jaer, upden XVII van April, zoo braken de soldaeten van Audenaerde de guesekeercke ooc af, die noch veel costelicker was dan te Ghendt, maer zij brakent ten proffijctelicxsten af ende vercochtent ooc metten stocke thuerlieder proffijcte; den preectstoel hadde wel ghecost zes ponden grooten ende was ghegheven om VII sc. grooten eens. Ende zij vonden jnden tempel vijf ofte zes ghebinden, die daer jnt drooghe gheleyt waeren om tvolck ooc op te sitten; tgarnisoen tracx hem ooc hanne ende vercochtense met eenen al voor goe prijse, datse jnden tempel vonden, zoo dat mijn gueskens van Audenaerde cropen van vreesen jn stroopijpen, ghelijc swinters de vloyen doen. Men hoorde van gues of van gues kindt, die soo vroom gheweest hadden, (*niet meer spreken*); ende waeren jnt eerste al de principale, diet hier ontrent al jn roere ghesedt hadden, ende zij en begheerden den coninck gheenen eedt te doene voor achter naer doen zij zaghen watter hemlieden af commen zoude; de refusanten, die den eedt ontseyt hadden, quamen om eerst gheloopen; die te vooren gheheeten hadden Joos, Clays, Jan ende Jacob, die ontfinc men doen al voor Pieters ende men hietse ooc Pietere bijde catholijcken, die hueren coninck ghetrauwe ghebleven waeren; ende zijlieden en dorfsten van beschaemtheden daerteghens niet zeggen; elck gueken doock ende zweech, want der guesen blijtschepe was

verandert jn droufheyt, dwelck hemlieden ghenouch aen hadde.

.... Jn dit zelve jaer van XV^{c} LXVII, upden eersten Mey, haelden de knechten, die onder Boessens laghen, den mey, ende van ghelijcken Passcharis met zijnen volcke; ende quamen (*dien*) planten voor de poorte van mijn heere van Masscheron; ende tveendel van Tambruyse hadde ghehaelt sdaechs te vooren. Ende upden meydach tsavons zoo maecten de twee veendelen, die upde Vrijdachmaerct laghen, eenen loosen alarem; ende schoten naer elcanderen jn alder manieren, oft jnt velt te doene gheweest hadde, met loose bussen niet ghelaeden, twintich, dertich stocken ghelijck afgaende, datmen upde maerct anders niet dan roock en sach, soo datter daer, als den assaut ofte schermutselinghe ghedaen was, vijf zo zes doot bleven was meerckelic, zo de bijstaenders meenden; maer ten was anders niet dan ghemaect spel ende wisten de maniere te maecken al oft al jn gramschap ghebuert hadde.

.... Jn dit zelve jaer, den VII Meye, waeren upde Vrijdachmaerct ghehanghen drij keercbrekers, te weten Jooris van Westhuuse, slotmaeckere, Jooris de Guesseme, cordewaghencruydere up tSluseken, ende noch eenen mandemaeckere ghenaemt Gillis, gheseyt Mandeken, een jonc gheselle, ende storfven alle drije wel onpacientich, sturtende huerlieder fenijn; jae upde leere zijnde, riepen zij: ‘Hadden wij toch alle de papen dootghesleghen, men hadde ons niet meer ghedaen dan men ons nu doet.’ Ende seyden ooc onder weghe up dHoochpoort: ‘Men zal, eer een half jaer, niet eenen pape vinden; dit moeten wij om de papen lijden.’ Ende sochten alsoo alle middelen om tvolck upde papen ofte gheestelicke te roeijen; ende zij wierden daernaer ter Muyden onder de galghe begraven.

Jn dit zelve jaer, den IX Mey, waeren noch drij

persoonen ghebannen, te wetene: tboyken van Doornicke, ghenaemt Cornelis; den zone van Jacob de Pruet, smet, ende eenen schrijnweerckers cnape.

Item up den X van Meye waeren ontsleghen noch zes brekers, behoudens haerlieder costen te betaelen, te wetene: Marten vander Moten, Anthuenis van Luevene, Philips Tijncke, Jacob Seys, lootghietere, Pieter Viervoet ende noch eenen anderen.

Jn dit zelve jaer, upden XVI Meye, waeren buyten sente Baefs, al vrouch, tusschen vieren en vijfven, noch vijf brekers ghehanghen, te weten: Arent de Zuttere, gheseyt jnden Bessem; Willem van Oostende, gheseyt Oolick Willeken; Andries vande Vane; Jacques Blanckaert, keteleere van Somerghem; ende noch eenen, ghenaemt Christoffels; ende met dat zij duer de poorte waeren, slootmen de poorte toe, dat hemlieden niemant volghen en soude.

....Jn dit zelve jaer, upden XXVII Junij, zoo was sente Lieven af gheset naer oude costuyme, tsente Baefs, ende was sdaechs te vooren uuyten nieuwen casteele ghehaelt tsachternoens, jn eenen witten couffere ghepact, jn spijte vande guesen, omme dies wille dat zij allomme de mare deden gaen dat hij ghevoert was naer Andwerpen, ende datter den coninck pennijnghen van zeven stuvers af doen slaen hadde; ende liep alsoo onder den man; ende om huerlieder lueghenen openbaer te maecken allen den volcke, zoo luydemen alle de clocken jnt afsetten. De guesen, dat hoorende, vraechden elcanderen watter te doene was; de catholijcke persoonen seyden hemlieden dat sente Lieven uuyter vanghenesse vanden casteele commen was, zonder krijchsvolck; dat de guesen niet doen en coesten ende daeromme verblijen hun de clocken van sente Baefs.

....Item ooc alsnu up desen tijt, ende de gheheele weke duere, zo deden de guesen noch al de mare gaen

datse tsondaechs daernaer ten diveersche plaetsen preken zouden, ende datter drije predicanten jn stadt waeren, te weten: Mr Pieter Datenus, Mr Balthasar, jnde wandelinghe gheseyt de Waeterratte, omme dat hij tHulst duer twater gheiaecht was, ende Nicasius vander Schueren, segghende dat hemlieden bij den grave maer verboden en was tot Ste Jansmesse, daerjnne die vande wet seer beroert was, doende al huerlieder uuyterste debvoiren om te weten wien dese marestroyers waeren; daer wasser ontboden bij sente Jans keercke, als Willem vander Keene, gautsmet, die wat ghebolt soude hebben, midts dat hij ooc bijder wet wat berucht was, want jnde gheheele neeringhe vande gautsmeden en wasser maer twee catholijcke persoonen, die neeringhe deden, zoo dat men dat jaer gheenen gheswoornen en maecte, midts dat alle guesen waeren; ende daer was ooc ontboden eenen causmaeckere, ghenaemt Clays; maer den gautsmet was jnde vanghenesse ghestecken om dat hij datte gheseyt hadde als voorseyt es, want up dien zelven zondach zo wayst (*sic*) een jaer datse preecten buyten sente Lievens poorte, daer Cornelis Croes ghejaecht was met keyen, om dat hijt beletten wilde, als bailliu van Ghendtbrugghe. Ende up dien sondach stont sente Lieven afghestelt tS^{te} Baefs, ende was sente Pietersdach dat sommighe benden van Hauthem quamen als Spaingnaerdeken, met ontrent twintich scheppers, met twee trommelen ende een musel, up daude maniere; ende presenteerden tsente Jans voor sente Lievens fiertele een rijs met foullen looveren, zoo men hier voortijts placht te bringhen van Hauthem. Ende schieden alsoo van sente Jans naer huus paysivelic; ende daer en was niet vande guesen ghepreect, maer de guesen bosten (*barstten van spijt*) omdat men sente Lieven eere dede, ende datter zoo vele volcx quam van alle canten.

Jn dit zelve jaer, upden lesten Junij, hadde den voors. Willem vande Keene sententie om de voorseyde segwoorden; hij was ghecondempneert jn zijn lijnwaet te draghen een tortse voor theylich sacrament tsente Jans, ende voorts zijn costen te betaelen.

....Jn dit zelve jaer, den XXVII Ougste, quam den hoop vande Spaingnaerden, die te Wettere ende daerontrent gheleghen hadden, naerder Ghendt, te weten binnen Oosterzele, Munte, Botelaere, Schelderode ende andere prochien vanden lande van Roden duere, ende laghen daer tot dat zij al te Ghendt gheforiert zijn souden. Ende le maistere du camp die was gheleyt achter jnde *Sickele*, ende alle zijne edelmannen wilde hij bij hem gheleyt hebben van Ste Jans tot den Coornaert ende Cruysstraete tot de vierweechscheede, ende noch vande Braempoorte tot den Beghijnhove. tGhemeente siende en hoorende de schade, die sij buyten bedreven, begoesten ooc al te trueren; den eenen ghebuer belaste den anderen, want de catholijcken en hadden gheen voordeel, daer de guesen wel blijde om waeren, ende vielen aldus vol tweedrachts teghens elcanderen, want de catholijcke verweten de guesen watse bedreven hadden doense doverhandt hadden jnt landt, doense de placcaeten vanden coninck, noch heere noch wet opengieren en wilden; voorts noch meer hoe dat zij de keercken, cloosters, godtshuusen gherooft, gheplundert ende gheruineert hadden; oock de gheestelicke verjaecht ende uuyt huerlieder cloosters ende keercken verdreven hadden, welcke al de cause was daerom dat de Spaingnaerden ende duc dAlve afquam uuyt Spaingnen hier jn dese landen, zo hier jn Ghendt als jn ander plaetsen; van welcke zwaricheden de guesen alleene daeraf de occasie ende schult waren; want hadden zij de bovenscreven boose ende quade stucken niet ghedaen,

daer en souden noinct Spaingnaerden hier jnt landt ghecommen hebben, soo dat alle dese swaricheyt, dieder was ende apparent meer te commen, de guesen daeraf te wijten was ende niemant el, het welcke voor alle meinschen claerlic ghenouch bleeck. Ende de guesen moesten ditte al hooren vande catholijcken, daerup dat de guesen niet anders en wisten te segghen dan: het stont alsoo te gheschieden; de veranderinghe moeste aldus toecommen, duer dusdanighe eenen middele. Godt hevet alsoo voorsien, anders en hoordemen de guesen niet andwoorden, want zij wisten wel dat alsoo waerachtich was.

... Jn dit zelve jaer, den II van Septembre, als de raedtsheeren jnt afcommen vanden graven casteele passerende duer de gaerde vande Spaingnaerden, omme dies wille dat de heeren hemlieden gheen reverentie en deden, sij smeten Curtewijle ende noch eenen raedtsheere met noch drij advocaeten huerlieder bonetten af vanden hoofde, tooghende datse huerlieder meesters waeren; maer den president sant terstont naer Bruyssel met der clachte aen duc dAlbe ende aen de hertoghinne van Parme, de welcke daerjnne terstont voorsaeghen, zoo dat bij den duc ghesonden waeren zulcke brieven aen huerliederen capiteyn dat sij hemlieden wel wachten van meer sghelijcx te doene. Ende de sluetels vande stadt, die sij den voorschepenen doen overlegghen hadden, die presenteerden zij wederomme te gheven jn handen vanden voorschepen, maer die van Ghendt andwoorden hemlieden datse van gheenen advijse en waeren de zelve wederom te andveerden, datser mede doen souden zoo zijlieden verstonden, ende voor den coninck verandwoorden wilden.

Jn dit zelve jaer, upden III Septembre, monsterden dese zelve Spaengnaerden jn s^{te} Jans keercke, ende ter wijlent dat mer monsterde, zo wasser eenen capitein,

tot Vroylandts ghelogiert, ter wijlent dat hij met zijn regiment jnde keercke was, besich met zijn volck, soo stal hem sijnen jonghen, eenen Fransch wesende, II^{c} LXX gauden croonen ende solveerde hem over tveer naer Dronghenen; ende acht ofte thien soldaeten vervolchden hem te peerde; ende sij vonden hem upden wech van Corterijcke ende brochten hem ghevanghen upden vierden Septembre. Ende tsanderdaechs, upden V Septembre, upden vrijdach corts naer den thien hueren, wiert hij ghehanghen upden Coorenaert bijden provoost vande Spaengaerden, ende noch andere jonghers ofte moetssaetsen waeren onder de galghe ghegheesselt van huerlieder volck rontomme de maerct, tot den bloede; ende den pacient bleef daer hanghende tot tsavons ten zes hueren; doen zo quam daer den buel ende twee Spaensche priesters van jn s^{te} Nicolaus keercke met een overslop aen ende eenen corael vande keercke voor hemlieden met eenen langhen cruysse ende eenen moetssaetse vooren met eenen lanteerne ende keersse al berrende, ende den priester met den quispele tot onder de galghe met een baere, ende leyden den dooden daerup, bijden buel afghedaen; daer soo laesen sij eenen de profondis; ende zij deden hem draghen vande soldaeten up sente Nicolaus keerchof; daer was hij met caussen ende schoen jnt graf gheleyt ende solempnelic eenen miserere ghelesen met requiem vande Spaensche priesters. Godt hebbe de ziele.

.... Jn dit zelve jaer, ontrent den vierden Septembre, was te Bruyssel een groote roere (*van*) de jnsetenen jeghens de Spaengaerden, zo datter eenen ofte twee doot bleven.

.... Item de guesen, die te vooren, als zij jn huerlieder fluer waeren, huerlieder kinderen doen kersten doen hadden ende doopen, begoesten al van selfs huerlieder kinderen te senden jnde Roomsche catholijcke keercke om de zelve kinderen te doen belesen ende kersten doen

naar daude costuyme, zeer metten packe belaeden zijnde, kennende dat zijt al qualic ghemaect hadden ende al daeraf de occasie waeren, siende de overlasticheyt, die de soldaeten bedreven, daer zij ghelogiert waeren.

.... Jn dit zelve jaer, den XXIII Septembre, quam den grave van Egmont ende den grave van Hoorn jn Ghendt, ghevanghen van Bruyssel, gheconvoyeert wel met drij hondert peerden ende zes ofte acht veendelen voetvolcx, alle Spaingnaerden. Egmont sat jn een coche ende Hoorn up eenen anderen waeghen, waerom datter vele jn bedrouft waeren; ende jnt jncommen namen zij hueren wech voor de Braempoorte, den Reep nedere naer de Nieubrugghe ende alsoo naer de Veerckens maerct, over den Steendam jnt nieuw casteel.

Jn dit zelve jaer, upden XXVI Septembre, waeren upde Ledertauwers gracht ghevanghen zeven ofte acht Spaengaerden soldaeten, de welcke hadden ghestolen upde bleeckerie witte lijne laeckens, tot vijfve zo zesse, ende hadden van noch vier laeckens van elc XXV ellen afghesneden ende alsoo thuus brocht daer se gheforiert waeren. Ende upden zelven nacht te vooren zoo wasser jnt Hoeldal noch ell IJseghemsche lijne laeckenen vanden bleecdriesch ghehaelt; de goede lieden, daer de zelve soldaeten ghelogiert waeren, siende ofte ghewaere wordende dat huerlieder soldaeten bij nachte zulc goet jn huerlieder huus brochten, ende uuyt vreesen van daerjnne ooc weersien te sijne, ende de schamele bleeckers ooc hoorende claghen, hebbent den bailliu van Ghendt te kennen ghegheven, segghende waer de laeckens laghen, elc jn zijn huus; den bailliu, dit hoorende, heeft terstont hem doen jnformeren met de zelve lieden, daer tgoet noch was. Ontboden zijnde voor schepenen ende zijlieden te vollen betuycht zijnde, soo es den bailliu met twee schepenen met alle zijn offichiers ghegaen tot den huuse vanden maistre del campo, hem

de zaecke te kennen ghevende; soo heeft den maistre del campo met den provoost, den forier van tzelve quaertier terstont ghegaen met den bailliu, die hemlieden de huusen wees, daer de zelve Spaengnaerden gheforiert waeren, daer maistre del campo jnne spranc met zijne assistente ende vant daer tzelve ghestolen goet voorscreven, ende namp tot zeven ofte acht soldaeten ghevanghen, zoo voorseyt es, ende wel twintich ontliepender. Ende dese ghevanghen Spaengaerden wierden terstont gheexamineert, ende men ontboot den buel, diese voetstaens pijnde met scheerpe roeden, soo datter tsanderdaechs voor den noene eenen ghehangen was up den Coorenaert ende noch eenen upde Vrijdachmaerct. Ende upde Vrijdachmaerct ghebuerde een groote roere, maer men wist niet verzekert waerbij dat toequam. Deen seyde dat toequam duer eenen boer, die met zijnen waghen, die vol volcx stont om justicie te siene, wech reet met al het volck daeruppe; andere seyden dat toequam duer eenen Spaengnaert, die eenen landtsman een kinnebacsmete gaf; eenen Ghenteneere, dat siende, seyde: 'Dat hij mij zo vele dede, ic soude hem met eenen snijder toe gaen.' Den Spaengnaert siende dat hij er wat toe seyde, wilde hem ooc uppe; den Vlaminck taste naer sijnen snijder; terstont waerender wel dertich rapieren uuyt vande wachte, slaende jnden hoop; al tvolck liep vande maerct, ende den roup was: 'Elc jn zijn huus; men slaghet jnnewaerts al doot.' De soldaeten riepen alarem; de huusen (*waren*) al toe; de soldaeten waeren benaut, meenende datse al vercocht waeren; maer daer en ghebuerde gheen zwarichede. Ende waeren beede ghehanghen; deene begraven tsente Jacops ende dander tsente Niclaus.

Jn dit zelve jaer, den II Octobre, soo reysden de ghedeputeerde van Ghendt thove aen duc dAlbe, hem vertooghende de groote fortse, die de soldaeten

deden upde landtslieden ontrent der stede om thebben fouraige; sij trocken met ghewelt upde prochien ende deden laeden de landtslieden acht zo neghen voeren, onder hoy ende stroo, ende dedent hemlieden voeren daer zijt hebben wilden, zonder yet daervooren te willen gheven, anders dan zij ontboden den bailliu ende schepenen vande prochie, hemlieden belastende dat sijt ommestellen souden upde prochie, elc naer zijn ghestaetheyt, dreeghende hemlieden: 'jndien dat ghijlieden jn ghebreke blijft tzelfste te doene, wij sullen hu morghen commen besien met vlieghende veendelen ende haelen al tguent dat ons ghebreect.' Dit deden sij up sente Baefs dach binnen Zwijnaerde. Ende om dat den bailliu hemlieden niet terstont doen en wilde, soo bonden ende coorden sij den zelven bailliu ende brochtenen alsoo ter stedewaert ende leyden hem up tSauselet ghevanghen. De wet van Ghendt, dit hoorende, heeft terstont jnformatie doen hooren ende schepenen hebben tzelve mede naer Bruyssel ghedreghen, onderteeckent bijde wet van Zwijnaerde, omme den duc dAlbe te kennen te gheven toverlast, dat de soldaten de landtslieden daghelicx deden, hopende duer dien overlast van duc dAlbe eene goede ordonnantie ofte polecie upde soldaeten te vercrijghen ten voordeele vanden huusman.

... Jn dit zelve jaer, upden XV Octobre, zo waeren ontrent den noene twee Spaensche vrauwen ghevanghen ende jnt Sauselet brocht, uuyt der Langhemunte; de cause was: jn een huus, daer tonneken uuyt stack, waeren soldaeten ghelogiert ende wilden dese twee lichte vrauwen daerjn bringhen, dwelc zij deden teghen den wille vande huusvrauwe; ende om datter de vrauwe soo vele toe seyde, sij leyden beede de lichte vrauwen metten blooten eersgaete ende sij deden forselinghe de vrauwe vanden huuse de eersgaeten

vande lichte vrauwen cussen; welcke clachte quam voor de commissarissen voorseyt ende wierden alsoo ghevanghen om tzelve stuck. Dese eene lichte vrauwe wiert binnen acht daghen daernaer vande commissarissen ghebannen thien mijlen vande Spaengaerden ende huer pollen die ontscappeerdent. Ende tsavons soo speelden de Spaengnaerden wederomme huer kueren upde ghemeenten jn vier zo vijf diveersche plaetsen om mantels te nemen, maer up dien avont zoo waerender drij zoo vier Spaengnaerden vande poorters knechten ghepareert datter daer twee jn eenen troch wech gedreghen was, ende bleef onder duyme dat men niet en wiste wiet ghedaen hadde.

... Item (den XVII Octobre) waeren voor alle gaerden thien trommelen tsamen ghesleghen vanden maistre del campo weghe, dat gheene soldaeten yemande vande jnsetenen ofte huuslieden, daerse thuus laghen, Lutrianen heeten soude, up ghestraft te sijne van maistre del campo. Ende was alsoo gheroepen voor alle de wachten vande soldaeten, vreesende eenighe foelen ofte uploop vande jnsetenen.

Item nopende de processien, die ghehouden was upden XIX Octobre, soo sachmen de guesen met huerlieder ghekeerde rocken met huerlieder keerssen commen ter keercken; die nauwelincx jn XII jaeren ten heylighen Sacramente gheweest en hadden, quamen doen tooghen datse wel zouden willen gherekent gheweest hebben met de catholijcke vande Roomsche keercke, meer van vreesen dan van heylicheyt, was wel te duchten; maer Godt kendt alle herten. Die wel benaut waeren dat waeren de gueskens, wantse huerlieder quaet herte keeren moesten. Den eenen ghebuer catholijc kende den anderen; elck kende den sijnen ende zo waer de soldaeten wisten datse tot eenen gues ghelogiert waeren, maectent daer al verbuert, zoo dat de guesen (*dit*) siende, elc hadde

wel willen wederom jnde oude Roomsche religie zijn ende verloochenen de ander religie, duer ancx ende vreese, die elcken gues de soldaeten sach bedrijven, daerse ghelogiert waeren, ende ooc jn menighe stede vande goede catholijcke, die het ongheluc van quaede soldaeten ten logieste hadde, waeraf de guesen al occasie af waeren.

.... Jn dit zelve jaer... upden XXIII Octobre zo quam maistre del campo over bijde commissarissen ende bij schepenen, jnde nieuwe camere, den welcken zijn vertooch dede datmen voetstaens doen hanghen soude den baerbier aen Ste Jacobs keercke, ofte dat neen, hij swoer bij sente Cathalijne ende bijde vier evangelisten dat hij hem zelve doen hanghen soude eer hij broot eten soude, ende dat hij sijn soldaeten belasten soude alle de borghers, diese vinden souden tsavons naer den zes hueren up straete, dat sijse duersteken zouden; daerup hem gheandwort was, datse den man zulcx niet doen en souden noch laeten doen; ende angaende dat hij de borghers soude doen duersteken, diese naer den zes hueren up straete vinden souden, was hem gheseyt jn alder manieren: ‘Zoo ghij mette borghers leeft, zoo zullen de borghers met de soldaeten leven; heeft hu den coninck zulc last ghegheven, toocht wat ghij doen condt, wij sullen oock lien zijn alst noot es; omdat wij hu niet gheven en willen dat ghij hebben wilt vanden schamele pueple, soo verdreechdi ons, zo wij noch naermaels te kennen gheven zullen anden coninck; ende sieder proffijct anne, doet zo ghij jn raede vint.’ Daermede zoo vertrack hij ende hadde (*de*) schepenen ghehouden tot den een hueren, tierende ende roepende of hij dul waere.

Jn dit zelve jaer, den XXIIII Octobre, wayst Collatie ter causen vanden heesch van maister del campo, te weten zes duysent guldens tot den laetsten vande

maent, ende van dan voorts elcken soldaet om de prueve van deerste maent vijftich stuyvers de maent, een maent gheduerende, ende daermet hemlieden te vreden houden vanden huusman, met zulcke ordonnantie als hier naer volcht. Ende volghende den voors. zijnen heesch was hem bij Collatie gheconsenteert; angaende de zes duysent guldenen waeren hem upden XXV Octobre ghetelt tscepenhuuse, ende der stede gheleent bij capitein Triest, Thomaes vander Crayen, daude, Willem van Haughem ende Jan Barbiaen; ende de zelve penninghen ghetelt zijnde, ghinc men uuytlesen de ordonnantie met eenen trompette, te weten dat men de Spaensche soldaeten niet meer gheven en soude dan slaeplaeckens, ammelaeckens ende serveeten, ende dat alle weken schoon leveren. Ende es te weten dat van tbeghinsel dat zij quamen tot desen dach voorseyt moest mem hemlieden gheven alle weken olie, asijn, keerssen, saut, haut, botere ende somtijts noch meer; ende omme te schuwen alle beroerten tusschen de Spaingnaerden ende ghemeenten, ende om dat zij den ghemeenen man niet meer zoo lastich vallen en souden, zoo hebben die heeren van Ghendt van alsnu aen elcken soldaet ghegheven twee schellinghen de weke, boven huerlieder gaige.

Ende tsachternoens dede M^{r} del campo met de trommelen omme slaen dat alle de soldaeten binnen derden daghe onghemolesteert laeten souden de ghemeente, daerse thuys laghen, van haute, olie, asijn, mostaert, keerssen, botere, saut ende twasschen, ende niet meer vande borghers nemen dan een bedde met datter toebehoort, bancken, stoelen, potten en pannen, schotels ende platteelen; alle veerthien daghen schoon slaeplaeckens; alle sondaghe een schoon ammelaecken, zonder meer; maer daer quam groot gheschil onder tghemeente, want schepenen gheboden tsaeterdaechs dat men niet meer gheven en soude van nu

voorts aen, ende m^{r} del campo dede roepen aen de soldaeten van maendach voorts, zoo dat tghebot van schepenen ende van m^{r} del campo drij daghen looch; tghemeente en wilde niet meer gheven, midts dat schepenen alsoo uuytgeleyt hadden ende de soldaeten wildent hebben, midts dat huerl. tijt noch tot maendach avont duerde, volghende tghebot van m^{r} del campo; ende waeren beede wel uppe, want elc opengierde zijn hueverheyt; maer schepenen hinghen menich meinschen lijf aen eenen sijdraet bij faute datse niet eenen presijsen tijt ghenomen en hadden zoot behoorde te sijne. Aen wien de faute was en wist men niet, maer tghemeente was jn een groot perijckel ghestelt, hoe wel de soldaeten eensdeels ghelijck hadden, want vande zes duysent guldenen, die m^{r} del campo ghetelt waeren, moest elcken soldaet een gauden croone ontfanghen. Daer was veel gheschils omme onder tghemeente, maer aenmeerckende den corten tijt, dat different was, veel namen de pacientie vande jnsetenen ende lietent over hemlieden gaen, want die hemlieden daer jeghens opstelden wierden vande soldaeten deerlic ghequetst ende ghewont, soo dat smaendaechs de gheheele wet ghinc met de guene, die quamen tschepenhuuse ghequetst ende ghewont, ten huuse van m^{r} del campo ende leeden de persoonen voor zijn ooghen, als Jan Stalins, jnden Hautbriel, zijn jonckwijf ende meer andere, die de ooghen upde caken hadden ligghende, duer de slaghen diese vande soldaeten ghehadt hadden om tweygheren vanden haute. Ende was een man, Jan Stalins, van tzestich jaeren oudt. De clachten ghedaen zijnde van schepenen aen m^{r} del campo, ende ghesien hebbende de ghequetste persoonen, es m^{r} del campo ghereden ten huuse daer sij tzelve feyt ghedaen hadden; de soldaeten, siende m^{r} del campo, waeren vervaert; hij namp eenen mutsaert

stock, hij slouch de soldaeten die sulcx ghedaen hadden al of hij up wulle sacken ghesleghen hadde, slaghen om ossen te vellen, ende hij zwoer bij de vier evangelisten deerste, daermen over claghen zoude, dat hij hem voetstaens doen hanghen zoude.

Item up desen zelven dach tsachternoens ten twee hueren zo vant hem m^{r} del campo jnt nieu casteel; den capitein vanden nieuwen casteele ende hij waeren jn contente om het capiteinschap; m^{r} del campo meende wel zelve capitein vanden nieuwen casteele gheweest thebben, maer twas hem ontvonden, ende zij creghen zulcke woorden, dat de brugghen jnt casteel upghetrocken wierden al den achternoene, ende men expegierde drij postpeerden naer Andwerpen ontrent den vier hueren naer duc dAlbe; ende tsavons ten zes hueren noch drije postpeerden, ooc naer duc dAlbe, elc om zijn clachten te doene. Ende tgheschil daerom dat toequam dat was, desen capitein vanden casteele hadde m^{r} del campo twee zo drij mael verboden dat hij jeghens den grave ofte andere ghevanghenen niet meer commen spelen en soude, ghelijc hij ghedaen hadde, want den grave van Egmont hadde hem te vooren gheheel afgheworpen zijne gauden ketene, ende al dat hijts hadde; ende gaf de ketene zijnen cock. Dat speet m^{r} del campo: hij meende zijn reveinge te doene, maer den capitein vant hem wederom spelende jeghens den grave ende hij namp tquaertspel ende wierpt jnt vier, grijpende naer zijn rapiere om m^{r} del campo wat up te gheven, segghende: ‘Jc hebbe hu hier verboden te commen spelen jeghens mijnen ghevanghenen; gaet uuyt den casteele ende en comter niet meer jnne, ende bewaert hu soldaeten; jc sal mijn casteel bewaeren.’ Ende jnt wostelen m^{r} del campo brack de ketene vanden capitein vanden casteele. Doen zoo staecken zij m^{r} del

campo ten casteele uuyte zijn tweetster ende liepen alsvooren elc zijn clachten doen aen duc dAlbe.

Jn dit zelve jaer, den IIII Novembre, zoo quamen zoo veel clachten voor de commissarissen vande ghemeente over de soldaeten, soo dat bij hemlieden was de provoost vande soldaeten dat hij hooren soude de clachten vande ghemeenten, hemlieden daertoe moverende dat hij te beter recht doen zoude over de soldaeten. Den provoost ziende de leelicke feyten ende het overlast, dat de soldaeten bedreven, dede stappans den stede temmerman doen commen ende dede terstont maecken een jnstrument aen het graven casteel, boven de poorten, voor tkeercxken uuytstekende een dweers haut ontrent neghen zo thien voeten lanck, up dende met een catrol daerjnne, ende eenen reep daerduere om de soldaeten de stroppade te gheven, up zijn Spaensche, de guene die overtreden tcontract, ghemaect tusschen der stede ende m^{r} del campo angaende der ordonnantie tusschen den ghemeente ende de soldaeten. Ende angaende den ghemeente, daeraf en coesten de soldaeten niet claghen, want zij altijt pacientich waeren ende en stelden hemlieden niet ter weere.

... Jn dit zelve jaer, den VIII Decembre, zoo overleet den abt van sente Pieters, ghenaemt Helffaut, ten vier hueren naer noene, den welcken hadde doen maecken den schoonsten aultaer ende sepultuere ter zijden den choor, die jnde keercke vanden couvente stont, al van albaestere ende toetse, de welcke al gheheel ghemursselt ende te nieuten ghedaen was vande guesen, duer al datter vooren gheboden was (*aan*) de brekers, ofte de hoofden vande brekers: Goetghebuer ende Lieven Onghena, de somme van duysent guldens; maer zijlieden bleven obstinaet. Ende die meest deuchden jnt couvent ghehadt hadden waeren deerste, die begoesten den zelven aultaer te breken, twelc den zelven abt soo

veel aen hadde, dat hij naer dien tijt gheen blijtschepe ofte ghesonde huere meer en hadde tot sijnen overlijdene toe, midts dat hij oock bedroghen was duer den grave van Egmont, die hem thooft jnden wint ghehouden hadde, belovende hem, jndiender eenighe zwarichede viele upde cloosters, dat hij mijn heere den abt tijts ghenouch adverteren soude om zijn clooster te doen bewaeren, al daer hij hem up verliet; ende vant hem bedroghen, al waer hem therte omme sloot, soo men seyde. Ende ontrent desen tijt dede duc dAlbe groote heesschen uppe binnen Andwerpen, maer waeren meest al ontseyt.

..... Item up desen... III April, tsachternoens, waeren vergaedert upden Coorenaert, jnde *Sterre*, voor den promotuer van Doornicke, alle de guene die huerlieder kinderen doen kersten doen hadde jnde guese keercke omme taenhooren den promotuer. Daer wierden zij gheexamineert ende hadden verre alle attestatie van huerlieder pastoir datse te biechten ende ten h. Sacramente gheweest hadden ofte begheeren te gaene; ende moesten daer vallen up huerlieder knien, biddende verghiffenisse ende doen eedt de Roomsche keercke; ende moesten gheven deen zes ponden, dander vier ponden der keercke; dandere ghelt ande ghemeene aermen, ende noch andere moesten repareren eenen aultaer, elc naer zijn ghestaetheyt ofte qualiteyt, ende voorts beloven twee mael tsiaers te biechten ende ten h. Sacramente te gaene ende daeraf alle jaere sertificatie te bringhen jnt hof te Doornicke, up achterhaelt te sijne; ende alle sondaghe ter hoochmesse ende tsermoene te gaene, elc jn zijn prochie keercke, ende alsoo leven volghende daude religie. Ende hiermet zo waeren (*zij*) gheabsolveert vanden promotuer vanden bisschop van Doornicke also verre alst hem aenghinc, midts alle eedt doende der Roomsche keercke.

XV^{c} LXVIII.

.... Item een manneken achter straete gaende al breyende van costuyme, ghenaempt Anthonis Moeykens, eenen breker der beelden, was onthooft upden zelven XXV Meye voor sgraven casteel, om dat hij een tafereel, daer tOordeel up stont, jnde brekinghe van sente Niclaus vant afgheworpen ligghende ter eerden, met een zijn bijlken al jn cleene stucxkens scheyde.

.... Jn dit zelve jaer, den II Ougste, was m^{r} Jan Onghena opden Coornaert ghehanghen, maer eer hij starf, hadde hij een referein ghemaect; den stocreghel was altoos zo hier naer volgt:

Au ghij guesen,
Dect hu nuesen
Dat men hu niet en kendt,
Want ghij hebbet spet jn dasschen ghewent.

Jn dit zelve jaer, upden XIIII Ougste, ghinc tsente Pieters eenen breker uuyte, ghenaemt van Sevecotens, met een gheesselinghe, metgaeders noch twee bijde stadt met ghelijcke sententie, te weten den eenen ghenaemt Balten, die de kalckerre voerde met de slomme beenen; sijn sententie sprac dat hij hadde jnt breken vande keercken afgheworpen tbeelt van Onse Vrauwe jnt kinderbedde, jn sente Niclaus keercke staende. Hij stont up eenen waghen voor stadthuus, ghebonden aen eenen staeck, met een galgne boven zijnen hoofde; ende den anderen hiet vanden Donckers; maer desen en hadde gheen galghe boven.

Jn dit zelve jaer, up Ste Bertholomeeus dach, jnt sermoen ten een hueren, tS^{te} Jans, twelc eenen frereminuer dede, ghenaemt de Voocht, ende zijnde thalfven van zijn sermoen, jnt preken vande legende van sente Bertholomeeus, zoo quam eenen schoelapper met zijn lapmande up zijnen rugghe, ghenaemt Velleman jnde

wandelinghe, zijn derdere duer de keercke lijdende, ende stont wat stille achter den preecstoel. Hoorende naer tsermoen ende jnt vertooghen vande legende voornomt seyde ende riep den voors. Velleman overluyt, alsoo luyde als den predicant ghepredict hadde: 'Ghij, wolf, van dat ghij daer secht es al valsch; ghij liechter aen, ghij bedrieghere als ghij sijt!' tVolc, dat hoorende, schoten al over eynde ende waeren zeere beroert offer eenich oproer af commen zoude; ende vertrack alsoo ter keercken uuyt met zijn medeghesellen, ende den voors. Velleman onschappeerde. Men seyde dat hij doops was.

..... Jn dit zelve jaer, den XXVIII Ougste, was te Ghendt den bailliu van Weerfvicke onthooft om dat hij hadde de predicanten ghelogiert, ende noch eenen valschen munter ghehanghen.

..... Jn dit zelve jaer, ontrent den X Octobre, quam den Prince van Oraingen over de Mase met machte van volcke, die hij brachte uuyt Duytslant, ende zij namen jnne het stedeken van Tongheren. De guesen, die binnen Ghendt waeren, hoorende dese blije mare voor hemlieden, die alle daghe wat nieus versierden, hiefven hemlieden uppe met den prince, dinckende dat zijt al ghewonnen hadden; vele van die ghekeert waeren vande guesen, wierden wederomme gues, opende (*sic*) dat den prince optineren zoude, segghende onder elcanderen. 'tes nu ons weke, tes nu vanden prince van Oraingnen te cauten; de papisten hebben langhe ghenouch van huerliederen duc ghesproken, laet ons nu ooc cauten van onse prince; nu spelen wij ooc ons rolleken.'

Jn dit zelve jaer, den XX Novembre, zoo wasser te Ghendt ande keercdueren een partije van vrauwen jn eenen brief gheplact, ontrent den XV ofte XVI; dese waeren met huerlieder mans ghevlucht, als wesende

keerckroovers ende brekers, ende wierden alsoo jnneghedaecht binnen drij acht daghen te compareren up verbuerte van al haerlieder goet.

Jn dit zelve jaer, den XXIX Novembre, waeren te Ghendt twee onthooft, den eenen om dat (*hij*) het sacxken hadde ghedreghen, ende den anderen eenen brekere; ende waeren ghenaemt den eenen Bertholomeeus vande Putte, crudenier jnden *Rooseleere*, jnde Burchstraete; ende den anderen was van Audenaerde, ghenaemt jnde wandelinghe Coninck van Audenaerde. Ende hadden beede haerlieder keerchof om dat zij catholijc storfven.

... Item het gheestelic hof vanden bisschop van Ghendt was ghemaect met zijn vanghenesse ende vierschare jnt huus ande Ringnesse straete, bij sente Jans keercke, naest thuus van m^{r} Laurens de Vaddere, steenhoudere; ende den cepier van dien was ghenaemt Pr de Volyjaghere (*sic*).

Item ontrent desen tijt waeren alle Vlaemsche schoolmeesters wederom ontboden bij den bisschop ende schepenen ende jnterdictie ghedaen gheen kinders anders te leeren dan Vlaemsche ghebeden; ende de Lattijnsche was ooc eenen reghel ghestelt.

Jn dit zelve jaer.... den XVI Januarij, zoo was Lieven Inghelbijn, die uuyt de *gulden Huyve* upde Vischmaerct ghevlucht was, zijn vierdere onthooft te Vuerne, daer hij ghevanghen was, zijnde jn meeninghe van hem te solveren jn Jnghelant, omme dies wille dat hij ter predicatie gheweest hadde met gheweere; ende en was anders niet beduict dan up dat point van zijnen broere, nu woonende upden houck vande Drapstraete, die daer present was.

Jn dit zelve jaer, den XXIIII Januari, was upde Veerle plaetse verbrant eenen Jan Laute, tijcwevere, ende ter zelver plaetsen noch twee onthooft, te wetene

Lieven de Grave ende noch eenen schilder, ghenaemt Jan vander Riviere, al om de zaecken voorseit; ende ooc wel twaelfve binnen Doornicke, ende veel vrauwen ende kinderen ter stede uuyt ghesonden; jn somma de landen waeren in grooten doluere.

...Item jn desen tijt was tclooster ts^{te} Pieters ghereformeert, zo dat de monicken gheen camers meer en hielden ende moesten noene ende avonde ten reerfter gaen eten.

XV^{c} LXIX.

...Jn dit zelve jaer, den II Meije, waeren upde Vrijdachmaerct levende verbrant Jooris Raverick ende Lauken Straetman. Ende Lauken ghinc al singhende ter doot waert een liedeken, dat hij ghemaect hadde jnde vanghenesse, jnhoudende van al tguent dat ghebuert was sichtent den tijt, dat hij voor duc dAlbe jnnegedaecht was.

...Jn dit zelve jaer, upden XVIII Mey, waeren twee Spaengaerden ofte Italiaenen upden wech van Corterijcke bijden *Gapaert*, up tnederhof van Wallebeke ende stelden huerlieder peerden jnden stal vanden heere van Wallebeke; ende den knecht van mijn heere van Wallebeke, commende van Ghendt, vant beede dese peerden staende jn zijnen stal, ende meende mijns heeren peerden daerbij te stellen, dwelc de Spaingnaerden niet ghedooghen en wilden, soo dat se gheschil hadden, soo dat den knecht moeste loopen ende zijlieden daerachtere met bloote rapieren; ende zij jaechden hem tot jnt spachters huus; daer duerstaecken zij hem duer zijn handt, dwelc up zijn bust lach ende voorts duer tgheheele lichaem, dat hij voetstaens starf. Ende was den cosijn van Daneel jn *de Roose*, upde Hoochpoort...

...Jn dit zelve jaer, den XXI Mey, smorghens ten

twee hueren, verbranden upde Veerle plaetse onder tsgraven casteel vijf huusekens.

Jn dit zelve jaer, den XXVII Mey, zo was naer den noene voor sgraven casteel onthooft den amman van Knesselaere, ghenaemt Jan vanden Dendere, om dat hij jnden troubelen tijt misdaen hadde jeghens de magesteyt; te weten als die van Audenaerde waeren gaen preken voor Brugghe, soo sant mevr. van Praet aen desen hueren amman een briefken, jnhoudende dat die van Audenaerde jnt wederom keeren van Brugghe commen soude met huerlieder predicanten ten huuse van mevr. van Praet, ghebiedende up tkeerchof alle die guene, die wilden commen hooren het sermoen van Carpentier, dat se vrij commen souden zonder yet te mesdoen; ende Jan vanden Dendere, vulcommende tlast van zijne meestersse, heefter omme moeten steerfven ende zijn goet gheconfisquieert. Voorts hadde hij noch jn eene taveerne met luyder stemmen sitten singhen guessche salmen, jnt lijden vande processien, jn spijte vande zelve processien, nochtans zelve eene lichaem vande wet zijnde, ghevende andere quaede exempele ende noch meer andere quaede feyten ghecommitteert jeghens de catholijcke religie.

...Jn dit zelve jaer... den XXVII Ougste, waeren tsente Pieters twee brekers onthooft, te weten Jan Andries, f^{s} Cornelis, ende was begraven up tkeerchof, om dat hij catholijc starf; ende den anderen was ghenaemt Jan Veytens ende was begraven anden Poel up tonghewijde aude Cloostermaerct, om dat hij jn sijn quaede opinie gestorfven was. Zij waeren beyde tijcwevers.

XV^{c} LXX.

Jn dit zelve jaer, upden XI Meye, was voor tnieu casteel eenen soldaet, wesende gheboren te Troyen jn Campagnien, verbrant om buggherie, ende den jonghen, daer hij mede verkeert hadde, was drij reysen met een gloeijende heete panne up zijn naecte poorte ghesleghen, ende verdranck corts daernaer tsente Baefs. Dese justicie wiert ghedaen up het pleyntken, dat rontomme jnde Schelde leyt, aen tvoors. casteel.

Jn dit zelve jaer, den XXVIII Mey, was te Rijsele een groote foele (*van*) de Spaengaerden jeghens de borghers, waeraf men seyde datter neghen borghers doot ghebleven waeren. Ende jn dit zelve jaer was gheordonneert bij onsen bisschop maer een petere ofte metere te moghen nemen, alsmen een kind kersten dede.

Jn dit zelve jaer, den XIII Junij, was tSente Baefs eenen man onthooft, ghenaemt Michiel Dauwe, gheseyt Calis, ende een ghalghe boven zijn hooft ghestelt ende tlichaem up een rat, om dat hij part ende deel ghehadt hadde van ghestolen goet, ten diveersche stonden.

....Jn dit zelve jaer, den XII Julij, was voor sgraven casteel onthooft Jooris de Vos, frutenier, om veel leelicke sticken, die hij ghedaen hadde. Ende hij traude upden zelven voornoene zijn meyssen jnde vanghenesse, up dat een zijn kindt soude deelen het goet van zijnen grootvadere, ende hadde hem zoo jn vanghenesse datmen een leeder ande galghe rechte, die toens upde maerct stont, segghende: ‘Wildij hu niet voughen, men zal hu hanghen.’ Ende tzelve hoorende ende siende, zoo hadde hij hem zeer wel ende wiert onthooft ende daernaer begraven.[1]

(1) Het *Memorieboek* (II, 373) zegt: 13 Juni, verwarrende Michiel Dauwe met Joris de Vos.

Jn dit zelve jaer, den XXX Julij, soo was bij onsen eerweerdighen bisschop, smorghens ten zeven hueren, als hij preecte jn sente Jans keercke, de gratie ghegheven te kennen, ende dat uuyt den name van onsen paus van Roome ende den coninck van Spaingnen, om die groote mesdaet van keerckbreken met de predicatie vanden jaere XV^{c} LXVI; ooc tzelve was uuytghelesen upden zelven dach voor noene aen sgraven casteel vande heeren vanden Raede ende ten elf hueren daernaer bij schepenen vander kuere, ten tuynen uuyte; ende ten twaelf hueren daernaer luyde de weercklocke ende alle de clocken vande prochiekeercken van Ghendt, ende datte voor blijtschap; ende tzelve pardoen ghebuerde Vlaenderlandt duere up dien dach. Ter wijlent dat den bisschop preecte ende de zelve gratie uuytleyde jnt Vlaemsch, soo saeten schepenen van beede de bancken met den bailliu onder den docsael jnde zelve keercke. Hier jn Ghendt waeren daertoe ghestelt vijf biechtvaders; want alle die hadden ghegaen ter guessche predicatie ofte jeghens de Roomsche keercke wat misdaen hadden jn dien tijt moesten daeraf hemlieden gaen biechten jeghens een van die vijfve, ende nievers el. Hieraf ontfinghen zij eenen brief, die den brief begheerde tot versekertheyt van vuldaen thebben van dat quaet. Ende hieraf en was niemant gheprefereert, tsij mannen ofte vrauwe persoonen; want upden XIIII Ougste wasser jnt sgraven casteel ghebiecht XVI ghevanghenen, die ghevanghen laghen vande zelve troubelen. Ende twee van die vijfve van die biechtvaeders ghinghen jn alle vanghenessen van Ghendt als om dat zij niet en zouden commen segghen: ‘Wij en coesten ons niet biechten.’ - Wee hem, die desen tijt niet waer en neempt. - Ende es te weten dat dese aflaeten voor niemant anders en gheschiede dan om die ghene, die hemlieden hadden gheexerseert jnde guese keercke.

Jn dit zelve jaer... den VI Ougste, was ontfanghen als apt van Sente Pieters heere Ghelein Temmerman, ende was alsnu doende zijnen jntrey, te wetene eerst tsaterdaechs vergaederde up tcasteel tZwijnhaerde den prelaet, den bisschop van Ghendt, den apt van Eename, den apt van Dronghenen ende den president Viglius. Nu tsondaechs smorghens dede den bisschop messe jnde capelle up tzelve casteel ende daer dede hij sijnen eedt als prelaet ende heere vanden zelven cloostere; ende quam doen ghereden te peerde tusschen den apt van Eename ende den apt van Dronghenen, naer Ghendt, wel met hondert peerden, tot jnt Spetael ande Petercelle poorte, ende ontfinc daer zijnen mijtere ende crootse ende quam alsoo te voete tusschen beede de voors. apten ende ghinghen alsoo mette processien de Tijcstraete nedere ende alsoo ons Vrauwe straete uppe, te weten dese processien: eerst de Frereminueren, sente Nicolaus, sente Jacobs, sente Michiels ende die van onse Vrauwe keercke. Ende commende up onse Vrauwe keerckhof, daer quamen zijn munneken jeghens hem met theylich cruysse ende hij custe daer datte. Ende jnt clooster was den bisschop ende ontfinck hem daer. Aldus was ditte zijnen jntrey. Ende tsanderdaechs, maendach den VII Ougste, was duytfaert ghedaen vanden ouden prelaet, die starf den VIII Decembre LXVII, met XXIIII tortsen; ende den nieuwen prelaet dede den dienst. Naer noene deelde men voor alle de aermen broot; elc broot van XII mijten.

...Jn dit zelve jaer, den XX Ougste, was verboden snachs te gaene met het cruysse ende met de belle, naer oude costuyme, onse Vrauwen ommeganc, ende bij daghe gheen Godelieve noch dierghelijcke van maechden dan ons lieve Vrauwe omme te draghen ende theylich cruys vooren, ende ditte bij daghe, met devotie. Dit was ghedaen om beters wille.

.... Jn dit zelve jaer, den XI Maerte voor Paesschen, snachs, was up sente Michiels keerckhof, den Godt die hinck jnt huuseken, afghebroken ende wech ghedaen zonder een hant ende eenen aerm, dat noch aen tcruysse bleef hanghende. Ende tAckerghem hadden zij jnt hoveken Onse Vrauwe ende andere santen, die daer ghemaect waeren, duer het aensichte ghesneden ende de dootsbeenderen onverre gheworpen, waeraf de wet groote neersticheyt dede om te weten wien datse waeren, diet ghedaen hadden. Daer was presomtie datter snachs ten thien hueren eenen man met een luyte ghinc al spelen rontomme het huuseken, met noch drij mans, die achter hem quamen, daer de wet deen ende dandere omme tschepenhuuse ontboot. Ten neghen hueren vanden daghe gheboot men bij trompette zo wien dat coste gheweten ende te kennen gave, wien dat ghedaen hadde, die soude hebben hondert guldens, ende wien de zelve logierde ende niet te kennen en gave, soude gherekent zijn al of hij tzelve ghedaen hadde. Ende de maere liep achter de stadt, dat ghedaen hadde drij soldaeten Waelen, die tAelst afghedanct waeren ende meenden aldus alom de steden ende landt jn troubele te stellen.

XV^{c} LXXII.

.... Jn dit zelve jaer, den lesten Junius, quamen vier hondert guesen binnen Eeckeloo ende voerden met hemlieden den pastoir, den capiteyn, den bailliu ende den burgmeestre. Ende zij vonden jnde *Zwaene* vier Spaengaerden met een tonneken ghelts om peerden te gaen coopen ende nament ghelt ende leeden de Spaengnaerden mede naer Herdenburch.

.... Item den pastoir van Eeckeloo, die de guesen

vanden Briele tEeckeloo ghevanghen hadden, zoo voorseyt es, die was alsnu ontrent den VI Julij jnden Briel jn deser manieren ghedoot. Alder eerst sij sneden hem af beyde zijn ooren ende zij staecken hem die jn sijnen boeseme; ende sij hadden een coorde, daer eenen haeck hanne was, die den buel jn sijne verhemelsche slouch jn sijnen mont, ende was alsoo upghetrocken ende alleene daer laeten hanghen steerfven; ende bleef levende, zoomen zeyde, drij daghen. Ende de vier Spaengnaerden, die met hem ghevanghen waeren, wierden ooc ghehanghen upde zelve huere, up elcke zijde vanden pastoir twee Spaengnaerden. Alsoo leefden de guesen met de catholijcke, ende principalic metten pastoir, duer de quaede rapporten van verloopen guesen van Eeckeloo om dat hij se hadde willen bringhen tot de Roomsch religie; ende niet willende daertoe verstaen, liepen zij over bijde guesen, daer zij van hem veel quaets ende groote lueghenen bij vouchden, duer haet ende nijt, die zij hem droughen, zoo dat zij jn deser manieren alsoo met hem leefden, nochtans niet anders ghedaen hebbende dan eenen pastoir schuldich was van doene.

XV^{c} LXXIII.

.... Jn dit zelve jaer, den XXII Mey, was buyten de Petercelle poorte levende verbrant capiteyn Beck, smet van zijnen ambachte, om dat hij hadde helpen priesters vermoorden ende rooven...

....Jn dit zelve jaer, upden XXX Mey, was buyten de Keyserpoorte aen eenen boom ghehanghen eenen Clays Jacops, vande zelve bende, want zij tsamen waeren ghevanghen buyten Deynse. Desen Clays hadde gheweest brauwere jnden *Caerpele*, ande Waelpoorte. Hij hadde hem bijde guesen ghevonden ende up tlandt gherooft.

.... Jn dit zelve jaer, den XXVI Maerte, was te Ghendt bijde heeren vanden Raede onthooft eenen ontfanghere vande confiscatie, ghenaemt Haesbyt, ende wiert onthooft jn eenen dronckaerts stoel gheheel nieuwe ende viel naer tonthoofden van achterwaerts omme dat den zelven stoel jn twee plaetsen brack. Ende ontrent de goe weke daer naer was van sprincens volck ende volck van Rousselles een groote vlote van Spaensche schepen afghesmeten, alwaer groote schade was van volcke van beede zijden.

XV^{c} LXXIV.

.... Item alsnu jn desen tijt zoo was tplatte landt also zeere verlast van soldaeten als jn hondert jaeren jn Vlaenderen ofte Brabant gheweest hadde. Soo waer dat soldaeten quamen, tsij Spangnaerden, Italiaenen ofte Waelen, zoo deden zij zulcke exactien van costelicke spijse, wijn ende ghelt te doen gheven, dat niet lijdelic noch verdraghelic en was, ende om dat dicwils langhe rees eer dat zij den wijn ofte spijse cousten ghecrijghen, mids dat zulcx upde durpen niet over al en es, zo vonden zij een jnventie dat hemlieden volchde zulcken wijn als zij begheerden te drincken, ende deden datte de landtslieden betaelen.

..... Jn dit zelve jaer van XV^{c} LXXIIII, den XIX Februari, waeren ten Chartruesen twee religieusen ende meenden tclooster te rooven; zij bonden den patere ende namen hem zijn ghelt, ende midts zij den costere ooc ghebonden hadden, duer dien zij hem gheen gaede en sloughen, die ontquamt ende onbant hemzelven ende slootse jnden choor, die wijle dat zij met het pilgieren besich waeren, ende wierden ghevanghen ende sdaechs daernaer wierden zij up Meerhem ghevoert.

XV^{c} LXXVIII.

Jn dit zelve jaer..... den XXII Mey, sachmen ten Frereminueren jnde keercke vooren jnden bueck, zeer ontrent den preecstoel, een vier ligghen branden al van costelicke bilden ende gheschilderde tafereelen, al van tsiraet vande aultaeren; ende men sach de broers noch al eenpaerlic loopen desolaet achter den cloostere ende principalic diemen de mesdaet upden hals gheleyt hadde[1], waeraf men seyde eenen den principalen gheweest te sijne ghenaemt broer Jan dHamere, gheboren van Caperijcke, uppercoster vanden zelven cloostere; emmers men soude de deerlicheyt niet connen met pennen ghescrijven, die jn alle cloosters was ende principalick tot den Graubroeders.

..... Jn dit zelve jaer... den XVI, XVII ende XVIII Junij, vercocht men noch al metten stocke tgoet vande Predicheeren, te weten beelden ghesneden ende gheschildert, stoelen, bancken, ghestoelte ende alle andere dinghen. Ende alle de clocken, die van buyten jn stad brocht waeren, wierden al tsamen te Frereminueren jnden lochtinck bij een ghestelt.

Item de broeders van sente Claren moesten nu alle met weerelicke cleederen gaen, ende de andere gheestelicke ghingen ooc alle met weerelicke cleederen, ende trocken som vele uuyter stadt.

Item ten Predicheeren ende Onse Vrauwen broeders hieltmen drij daghen de weke predicatie. Ooc begonst men alsnu de kinderen den cattechismus jnt guessche te leeren ende men vercocht noch daghelicx alle der Predicheeren goet: cellen, setels, stoelen, bancken, al dats was, het groot met den cleynen.

(1) Zie DE JONGHE, II.

..... Jn dit zelve jaer, den XXVIII Junij, up eenen saterdach, waeren te Ghendt voor stadthuus ghegheesselt met schroon voor haerlieder ooghen ende met eenen wallem stroots haerl. haer verbrant, twee Frereminueren ende eenen Augustijn, zeer ontrent den twaelf hueren. Ende upden zelven dach, naer den noene, waeren upde Vrijdachmaerct verbrant vier Frereminueren ende eenen Augustijn; den oudsten en was gheen twintich jaeren oudt ende was Godt claghelick den rauwe ende mesbaer, die sij maecten jnt verwijsen ende jnt steerfven, ende principalic dat jonck broerken, dat Imbiese bestont ende met pluymstrijckerie ende veel beloften hem daertoe ter kennesse van dien hadde laeten bringhen eer dat tonnoosel schaep wiste wat dat de zaecke was. Ende het riep ende seyde jeghens den zelven Imbiese: 'Peetgen, Peetgen, eyst ditte, dat ghij mij belooft hebt?' Want hij hadt oock ghegheven, zoo dat hij er af peter was. Ende den predicant, die bij hemlieden was om hemlieden te troosten, staende up tschavaut, riep overluyt, segghende dat men voor hemlieden zoude bidden, want zij onnoosel waeren, twelcke menich meinsche hoorende, huerlieder proffijt mede deden ende daeromme zeer murmereerden dat mense doode, aenghesien dat den minister zelve kende dat zij onnoosel waeren. Ende met dat zij doot waeren, wierden zij ghevoert buyten de Muydepoorte ter galghen, maer Godt sal daeraf naermaels tvonnesse naer de waerheyt gheven.

..... Jn dit zelve jaer, den XXX Julij, was van weghen schepenen bij trompette een ghebot ghedaen van weghen den prince van Oraingnen, dat hem niemant vervoorderen en zouden jn eenighe keercken, cloosters ofte godtshuusen te gaene, om eenighe beelden ofte chiraet te breken ofte yet uuyt te draghen; up peyne vande doot, ende van ghelijcken dede tzelve

ooc uuytroepen met de trommele capitein Vijts. Ende upden zelven dach naer dat ghebot uuytgheleyt was, svoornoens, zoo zijnder ghecommen naer den noene ontrent den drij hueren twee soldaeten tsente Michiels jnde keercke, ende hebben met eenen grammen moede wederom begoest te breken; eenighe dit siende van die jnde keercke waeren hebben thooft te gaeder ghesteken ende hebben ghesonden om den bailliu van Ghendt. Ende den bailliu, daer commende, seyde teghen hemlieden: 'Wel, ghesellen, wat es hier te doene? Beghindi wederomme den meester te maecken?' Daerup zij antwoorden: 'Wel wat eyst? wat esser te segghen? ghij souct ons anden hals te bringhen! den eenen dach zoo gheeft ghij ons last, den anderen dach zoo verbiedijt ons. Wat wilder teghen segghen? tsal meer of min doen.' Ende zij hadden een deel begoest te breken; met die woorden zoo schieden zij. Ende den bailliu en quam an hemlieden niet ende lietse gaen, daer sij wilden. Ende hij vertrack ooc uuyt der keercken, daeraf de bijstaenders spraken, segghende jeghens elcanderen: 'Sij sijns al eens!'

Jn dit zelve jaer, den II Ougste, jnder nacht, zo was onze Vrauwen beelde van motale upde Hooftbrugghe afgheworpen, daermen de poorters vooren onthoofde, diet verdient hadden. Ende was van boven neder jnt waeter gheworpen met grooter fortsen. De sprake liep van diet ghedaen hadde upden backere bij *tgauden Hooft*. De heeren ende wet waeren siende blent.

...Item van tcapittele te Frereminueren hadden de XVIII mannen doen maeken een schoone camere, die ghenaemt wiert den Crijchraet camere, daer dat men twee mael de weke crijchs raet hielt, den crijchshandel angaende, om aldaer ghemiddelt te werdene allen questien, dieder soude dien aengaende vallen om aldaer alle boeten ende brueken ghewijdeert te werdene.

...Jn dit zelve jaer, den XIII Decembre, zoo hadde den apt van sente Pieters vercreghen van duc Matheas, commissie, dat hij soude doen cesseren Jan van Luere, als commissaris met zijne medeghesellen angaende het breken jn zijn cloostere, dwelck den apt dede hemlieden de jnsinuatie doen met zijnen bailliu ende twee offichieren, daerup Jan van Luere seyde: 'Comse niet vande wet weghen, smijtse doot;' hemlieden overdinckende sij oposeerden ende deden al uuytgaen dier jnt couvent commen waeren. Den ijseren solder en was noch niet al gheweert; daer stonden noch twee pilaeren ende tonderste lach, ende noch drij clocken stonden noch beneden, maer vande reste al hadden alle de duyvels vande hellen uuytghelaeten gheweest, sij en souden niet zo veel quaets ghedaen hebben als die daer jn dat clooster ghedaen hadden, te weten vanden tempel te breken ende schandael te doene. Jae de dooden en hebben niet mueghen jn deerde liggen met vreden. De kueninghinne van Denemeercken, diveersche graven, fondatuers, apten, graven, die over twee ofte drije hondert jaeren begraven gheweest hebben, die hebben zij jn deerde jn huerlieder sepultueren gaen soucken, ende de tomben gaen open breken messiantelic ende onmeinschelic, te weten wat schandael den beenderen vande overledene meinschen doende, ende daermede levende al oft Turcken gheweest hadden; jae al hadden de Turcken met alle zijn armeye de stadt van Ghendt jnghenomen, vechtender handt, zoo en hadde hij met dat clooster zoo niet gheleeft zoo die van Ghendt ghedaen hebben. Ende nochtans es den goeden apt cause gheweest dat de zelve, diet hem ghedaen hebben, duer hem met maecken vanden pays teghen den prince jnde stede commen zijn ende perdoen ghehaelt hebben, vergheldende alsoo hem zijne weldaeden met quaet, kennende alsoo de boomen aen de vruchten, die sij voort bringhen.

XV^{c} LXXIX.

.... Jn dit zelve jaer, den IX Augustij, stonden alle de poorten van Ghendt ghesloten ende datte duer tsenden van eenen brief aen sommighe van Ghendt. Ende was den zelven jnt licht brocht, sprekende vanden grooten man ende cleynen man ende van Staessen en Raessen seer fauselic, naer den aert van verraeders, waerom dat ghevanghen wiert den secretaris van Viglius, ghenaemt Breydele, die jnde Cruysstraete woonde, midts dat den brief aen hem quam. Ende het stont alsnu binnen Ghendt zeer campelic.

Ende up desen zelven dach was Ronse vanden grave van Egmont jnghenomen ende al verbrant ende veel versleghen; ende sdaechs daernaer leverde mijn heere van Aussy de stadt van Aelst jnde handen vande Waelen ende Spaengnaerden, ter grooter droefheyt vande guesen.

...Jn dit zelve jaer, den XII Ougste, zoo slouch men tijlick de trommele ende vijf vendelen vande borghers moesten gaen delven buyten de Waelpoorte, ende zij ruyneerden al dat buyten der poorte was: crieckerien, lochtinghen, huusen, de vruchten up tvelt, stallen, schueren ende al dats was staende binnen der palen. De goede lieden van buyten vronghen huerlieder handen van rauwe ende drucke, dat zij zaghen tverlies van huere goedinghen ende vruchten, dat eenen steen hadde moghen deeren, maer de zaecke begheerde haeste, want Ghendt verwachte alle daghe belech vande Malecontenten, die de Passivicatie onderhouden wilden; want den coninck wilde zijn woordt hauden, dat te Ghendt ghesloten was bijden coninck van Spaengen ende den prince van Oraingen. Ende die van Ghendt haddent ghebroken, daeromme dat doreloghe was.

Ende up desen zelven dach quamen twee groote schepen met goet ende veel huusghesinnen van mans, vrauwen ende kinderen aen tCuypgat aen ghevlucht van onder Audenaerde, ende waeghens niet te min, twelc zeer deerlic was om siene; ende onder andere wasser een vrauwe, die maer twee daghen gheleghen en was van kinde. Dit was duer tquaet, dat Egmonts volc dede.

Item up desen zelven dach XII Ougste wiert gheboden bij trompette, bevelende alle druckers, bouckvercoopers ende alle andere, hemlieden daermede gheneerende, die eenighe boucxkens bij hemlieden hebben, de welc men laeten uuytgaen heeft, ghemaect ten lachtere vanden prince van Oraingen, dat mense stappans bringhen soude onder justicie, waeraf schepenen, soo sij te kennen gaven, jgnorant waeren van het drucken; ghevende voorts te kennen, dat niemant quaede maeren stroijen en soude vanden prince, want hij zal te Ghendt commen den XVIII Ougste naestcommende om van als te spreken.

Jn dit zelve jaer, den XIII Ougste, ten acht hueren voor noene, zoo es den voorschepene Jan van Imbiese met ontrent twaelf peerden ghereden naer tSas om daer te doen maecken een nieu bolleweerck, alsoo hij seyde; maer als hij was up tSas, zoo dede hij zijn knechten jnbijten ende hij ghinck binnen dien tschepe om over te vaeren jn Zeelant ende alsoo de stadt van Ghent te verlaeten; maer soo dat Godt gaf dat ghesien was van eenighe ende quamen segghen, daer eenighe borghers van Ghendt saeten en teerden, segghende: ‘Goede mannen, jsser yemant vanden burgmeesters volck, die mede over zijn willen, die moeten hemlieden haesten, want hij es tschepe om naer Walgheren te vaeren.

Den weert jnt *Gouden Hooft* dat hoorende, spranck

uppe ende nam zijn roer, ende hij *(liep)* naer tschip, zoo ooc deden de andere knechten vanden burgmeester, ende deden tschip aanlegghen ende haelden den burgmeester uuyt den schepe, fortselinghe, met de guene, die hem noch bijstonden, ende deden hem jn een ander schip gaen over dese sijde van tSas ende hebben hem ghebrocht tsavons ten XI hueren binnen Ghendt ende tot hem gheseyt: 'Sult ghij nu vliên als ghij ons hierjnne hebt ghebrocht? ghij sult hier blijven ende hebben ghelijc wijlieden.'

... Item Jan van Imbiese hadde voor zijn afgaen doen afworpen de Oordeelen, die gheschildert hinghen jn schepene camere, de welcke costelic ende schoone waeren, tooghende uuytwendich wat hij van binnen jn zijn herte was. Dit dede hij doen up eenen sondach, ende de camere witten, om dat ment niet kennen en soude, secretelic uuyt zijn eyghen hooft, delvende zijnen put lancx om dieper.

Jn dit zelve jaer, den XIIII Augustij, was jnde stadt van Ghendt wederom een groote roere vande ghemeenten ende waeren vergaedert schepenen van beede de bancken, den crijchraet, den raet vande fortificatie, de twaelf mannen, alle de dekens ende de drije leden vande stadt, als poorterie, weverie ende man van neeringhe, ende was al ter causen vanden burgmeestre, die wilde reysen naer Uuytrecht, maer de ghemeenten en wilden niet dat hij hievers reysde ende (*hij*) moeste alsoo jn stadt blijven. Jan van Imbiese daer present zijnde, ende hoorende het accoordt vande drij leden, heeft begheert aen de capiteynen vanden crijchandel, datse hem souden willen vooren staen dat men aen zijn lijf niet commen en soude, hem belovende up eedt te bescheermen van sijnen lijfve, dwelck zij deden ende beloofden.

Ende tsanderdaechs, wesende den XV Ougste,

was den tweeden hueverdeken ghecoren, namelic eenen Laureins vander Beke, brauwere jnde *drij Duyven*, jnde Veltstraete, naer den ouden trein ende costuyme vanden jaere veertich.

Ende up desen zelven XIIII Augustij wiert Baesrode jnneghenomen ende meest alle de borghers met vier veendelen soldaeten vermoort ende het repas verbrant.

...Jn dit zelve jaer, den XV Ougste, was eenen soldaet upden Coorenaert ghehanghen om dat hem de boeren hadden moeten eenen ducaet ofte twee gheven eer hij eten wilde.

Jn dit zelve jaer, den XVIII Ougste, quam den prince van Oraingen binnen Ghendt, maer met cleenen staete, ende was jnneghehaelt met vijf veendelen borghers ende met een deel peerden, oock borghers, den onderbailliu ende Mr Roelant van Imbiese. Ende quam logieren jnt huus van sente Baefs jnde Scheltstraete. Ende commende jn sijn logiest, zijn terstont bij hem ghecommen de XVIII mannen, den ouden schepene, die hij ghemaect hadde; ende twee van Imbiesens schepenen hadden zij hoofmeesters ghemaect, te wetene Jacob Burt ende Mr Jan de Rijcke. Naer den eten quamen vijf predicanten hem ooc salueren, die al lachen, schachen ende al ghecken wederom uuyt quamen. Ende burgmeester Jan van Imbiese, zijnen broeder ghesproken hebbende, doen hij vanden prince ghecommen was, soude hij van Roelant (*van Imbiese*) verstaen hebben, dat den prince gheseyt hebben zoude dat hij hem vijf ofte zes daghen wel overdincken ende bepeinsen soude, al of hij hadde willen segghen: jc laete hem zes daghen om hem wech te maecken. Soo heeft hij smorghens tijlic ten zes hueren doen vergaeren alle de capiteinen ende bevelhebbers ende heeft voor hemlieden zijn beclach ghedaen ende te kennen ghegheven zijn voornemen sijnde jn meeninghe

van Ghendt een coopstadt te maecken ghelijc Geneve, een onwinnelicke stadt ten voordeele vande ghemeente. ‘Soude jc daeromme commen jn confiscatie van lijf ende goet, soo bidde jc ulieden, wilt mij helpen dat jc mach uuyter stadt ende lande mij solveren, want jndien jc hier blijve, deen zal met mij vallen ende dander teghen mij; ten salder niet wel gaen; alsoo twaer betere dat jc wech waere; alzoo jc bidde ulieden: laet mij gaen.’ Ende noch veel andere propoosten, die hij voort bracht. - Daerup hem gheandwoort was: ‘Neen, ghij hebt ons dus verre brocht ende beghinsel gheweest, ghij sullet met ons uuytsien, ende ghij sult bij ons blijven ende helpen hu stuck verand woorden.’ - Maer hij en cesseerde niet van bidden om wech te gheraecken ende en quam ontrent den prince noch al niet. - De compste vanden prince was meest om goede polecie ende ordere te stellen up alle zaecken, ende hij was upden XIX deser tweemael up stadthuus, alwaer hij sommighe zaecken bij gheschrifte overgaf van zulcx als hij begheerde.

..... Jn dit zelve jaer, den XXIX Ougste, zoo zachmen Jan van Imbiese achter straete gaen met twee van zijne dienaers achter hem, zonder meer, tooghende dat hij den prince opengieren wilde, zoot hem ghejnterdiceert was vanden prince met sijnen wille, maer hem bevolen vanden prince; maer de guesen die seydent al contrarie, dat hijt uuyt hem zelven dede; zij en costen niet ghezwelghen dat zijne macht benomen was; zij bosten van quaetheyt, want zij hadden hemlieden van zoo veel quaede sticken vermeten te doene, daeraf zij lieden duerghenomen waeren met suptijlheyt vanden prince ende ooc de drij leden vande stadt. Elc sach van hemlieden nederwaerts ende begoesten al te vreesen, siende dat

de canse begoest te keeren. Justicie begoest te spreken duer de veranderinghe vande nieuwe wet, bijden prince ghemaect; daer en quamen gheen schoelappers meer upde sale vanden stadthuuse; huerlieder requeste van tghemeene ghepuepele, vergaert voor tpalijs vanden prince, die den prince ghepresenteert was van huerlieder commissarissen, te weten Matheus Ghijselinck, Adriaen de Wulf ende den bode van Beerghen (Henegauwe), jnhoudende datse begheerden dat den prince Jan van Imbiese admitteren soude voor cornel vande XXV veendelen borghers ende hem meester maecken vande amonitie, ende dat men alle de poorters uuyt der stede doen gaen soude; als dese requeste bijden prince ghelesen was, zoo vraechde den prince wien hemlieden die commissie ghegheven hadde om die requeste over te gheven, ende de bijstaenders, wel tot twee hondert, vraechde hij of zijlieden presenteerden tgheheele ghemeente vande stede, siende niet dan schoelappers, mesraepers ende aerbeyders; vraghende voorts aen of de poorters alle uuyter stadt waeren met huerlieder goet. ‘Wat zoudt dan zijn met ulieden?’ - Daer en was niet een van hemlieden die een woort andwoorde. Als mijn heere den prince dat zach, dat al oproerders ende niet dan canaellerie ende muytmaeckers waeren, zoo dede hijse vertrecken ende en gaf hemlieden gheen andwoorde up heurlieder requeste.

Jn dit zelve jaer, up desen bovenschreven XXIX Ougste, zoo vertrack uuyt Ghendt Jan van Imbiese, den ouden voorschepenen, daer groote questie hadde om gheweest, ende track naer Zeelant met paspoort vanden prince van Oraingen, ende alsdoen en was daer gheen beroerte meer omme; ende hij hadde eenen waghen doen ghereet maecken buyten ontrent Wondelghem, daerup hij hem vant met Jan vande

Venne ende zijn zone naer tSas ende van daer jnt schip naer der Gauwe jn Hollant.

Dit naervolchende es den oorlof ofte adieu vanden bovenschreven Jan van Imbiese.

CH! mach jc mij zelven niet wel leelick besien!
Voor wien meest alle lieden moesten nighen ende stuypen,
die moet nu secretelick uuyt mijne stede vliên
ende onversekert en weet jck waer henen cruypen.
Den XIII van Ougste meende jck sprincens compste tontsluypen,
met capitein Mieghem, mijnen ghetrauwen vriendt.
Mijn wacht meende jc te payen met brassen ende suypen,
maer het wiert den weert jnt Gulden Hooft vercombeent,
die daer trauwelick toonde wien dat hij dient,
ende met fortselinghe uuyten schepe mij te lande wende;
doen wiert jc eerst ghewaere dat mijn bolle was ten eynde.

Jn't jaer LXXVII maecte ick heymelic verstant
met menighen callant van cleender protectie;
communitas hinck mij aen zeer abondant,
want stadts previlegie scheen gheheel mijn affectie.
tCasteels ruyne hiet mijn electie,
om zoo den voet te crijghen jn staete.
Croovelde ende Borluyt waeren jn mijn subiectie,
al voor tghemeente was den roup, ende niet mijn eyghen baete.
Den XXVIII Octobre, binnen der Ghendtsche sate,
wierden groote catten ende papegayen duer mij ghevanghen,
die jc noinct gheslaect en hebbe, al hadden zij groot verlanghen.

Noch niet ghenouch naer mijn fantasie,
met grooter hooveerdie hebbe mij thooft ghemaect
vande Achtien Mannen der previlegien partije,
ende der overheyt dienst wiert door mij gheslaect;
haet ende nijt heeft lancx zoo meer jn mij gheblaect,
midts dat jc Rihove hadde tot mijnder assistentie;
ende den prince is blidelick te Ghendt gheraect,
ende mij als burgmeester ghegheven stadts credentie.
Om een nieu religie was al ons jntentie,
zoot wel ghebleken heeft aen alle mijn cueren;
maer twas Godt bekendt, hoe langhe dat zoude dueren.

De rijcke catholijcke hebbe jck zeere ghehindert;
de cloosters vermindert; upden Sinxendach
doen breken, raseren, jn stucken gheplundert,
rooven ende pilgieren, daert elck aensach;
de munneken doen claghen met handt gheslach,
duer oneerbaer feyten van mij bedreghen.
Kinders onnooselick metten brande betaelen tghelach,
ende andere jn vanghenesse door mij gheleghen;
naer heurlieder doot was jck gheneghen,
souckende hemlieden te bringhen jn schade
want onnoosel bloet te storten jck vooren hadde.

De vier oordens dus beroert en uuytgeiaecht,
het dient ghewaecht, hebbe jnt openbaere
de nieuwe religie, dwelck menighen behaecht,
doen preken jnde cloosters menighe vremde maere.
Alle mijn partije hiet men verraere,
duer de guessche wacht van mij ghestelt,
De edelmannen waeren keerckhuylen, al vielt hemlien zwaere,
want een ander edeldom bracht jck jnne met ghewelt,
die niet en sochten dan ander lieden goet en ghelt.
Jnde waepen zonder noot hebben zij dicmael gheloopen,
die nu deerlick jnden houck ligghen ghecropen.

Noch niet ghenouch, maer den XXIIII van Ougste,
als de verwoeste up sente Bertholomeusdach snel,
wayst dat men alle keercken te breken begoeste,
door mijnen quaeden wille ende gheboden fel.
Mijeghem hier jnne heeft hem ghequeten wel,
ende tveendel van Suca zachmen bestaen
de hooftkeercke des stadts; de papen zijnde rebel;
jnt clooster van sente Pieters was ooc tbeste spel,
gheen keercken zoo groot die dit spel consten ontgaen.
Den draet hadde jc ghesponnen, tghemeente moesten cnoopen:
veel mochtent noch wel met den halse becoopen.

Al de keercke juweelen hebbe ic ten buyte ghegheven,
weert bovenscreven, den quaetwillighen zonder dralen,
waerduere zij mij ghetraulic zijn bij ghebleven
maer gaut, zelvere ende clocken hadde ic eerst doen halen
om stadts fortificatie quantsuys te betaelen,
Ende den viant te keeren, het moeste zoo gheschien.
Maer volghende de rekeninghe daer soudts veel faelen,
want van langher handt hebbe ic mij ooc voorsien,
wel dinckende dat jck soude moeten vliên.
Ghemeenlick ziet men ghebueren zulcke zeere,
die Godt willen wederstaen ende haeren landtsheere.

Dus hebbende de stadt up mijnen duym ghedraeyt,
hebbende ghesaeyt commissarissen om venten
eerfgrondt ende cloosters, tes sprincens hooren ghewaeyt;
zoo heeft d'exelentie metten Staeten niet om verjenten
eene openbaere liberteyt laeten uuytgaen ende prenten,
jeghens mijnen danck ende wille groot,
dwelck heeft ghebuert jnden winter een maent voor de lenten,
ende zeker ghevanghenen ontvoert half met wederstoot;
maer te vooren metten stroppe moesten twee blijven doot,
als Hessele ende den Visch, den vierden van Octobre.
Wee hem die es jn vreuchden om dat een andere es povere.

Gheduerende de libertheyt het ghinck mij al jeghen,
of zij spraecken ofte sweghen, de geestelicke natie;
want den braspot hebbe ic tot mijnder assistentie ghecreghen,
met Hans Moufmaf, die jnt rooven dede groote occupatie.
Meester Pieter Dathen, die clappen can veel blamatie,
vulde mij over alle zijden de hooren wel,
soo dat de libertheyt duerde een corte spacie,
midts dat jc ghinck maecken veel dieven snel.
Noinct Turcken en vielen de keercken zoo fel
dan te Ghendt duer mij ghebuert, de zaecke waer es,
maer jc dachte: eens anders ongheluc mijns roovers baete es.

Den X Maerte es te Ghendt ghebuert
religionsvrede, gheschuert met dulle coppen.
Herrebaut, Moeraert, Haecken Jaspars hebbe ic bekuert
om hoeden ende faillien te nemen vanden toppe,
twelcke zij noch wel mochten betaelen metten stroppe.
Al zijn zij den dans nu hebbelic ontspronghen,
commen zij niet aen tdweershaut, sij sullen ten soppe
gheraecken, daer de nachtegaele zeven jaeren heeft op ghesonghen,
want menighe vrauwe heeft haer ter doot ghedronghen
door vreese van hemlieden, als donghesinde,
ende menich mesvallen ghestorfven van kinde.

Soo cloosters ende keercken alomme waeren ghepilgiert,
quaetwillighe gheviert jn mijn aenschauwen,
om der rijcke lieden goet es menich middel versiert,
want wien men roofde, men hietse papauwen.
Al naer de poorterie jucken zulcke adels clauwen,
die uuyten huuse van Bijstervelt meest waeren ghesproten.
Bets, Gruutere ende Vos dede jc benauwen;
subbytelic moesten zij buyten poorten troten;
al de reste meende jck wel zoo te coken
duer capitein Goethals, die tbevel van mij hadde ontfaen,
Anghereelis ende Oombeerghe zachmen hem eerst wederstaen.

Hadde ic de poorterien gheheel connen verdriven,
zoo hadde ic moghen becliven jn gheheel mijn zaecken;
hemlieden en hadde gheholpen clappen, noch schrijven,
nemmermeer en hadden zij jn staete connen raecken.
Ghevoelende de faulte, zoo ghinck ick maecken
een gheheel wet tot mijnen apetijte;
veel garnisoen duer mij jn stadt braecken,
ende stelde wethouders, de papauwen ten spijte;
vier commissarissen mij assisteerden met jolijte,
als Stalins, Gheerolf, Frederic ende Calendries,
die duer mij noinct en deden groot verlies.

Dathenus raedt mach ic wel beclaghen,
ende alle mijn daghen met droufheyt bekinnen,
dat ic naer Bruyssel track met hem tot sijnen behaghen,
ooc Mallepart met ons, om Casemierus te versinnen,
jeghens sijne Altesens danck ende dexellentie vol minnen,
om met zijn ruyters te slaene die Malecontenten,
die ontrent Corterijcke waeren, ooc te Meenen binnen,
waer uuyt ic cause ben van allen jnconvenienten
die de Spaeingaerts het lant ghegeven hebben voor renten.
Tot Riemenant ghevoelden zij de vrake divine:
van huerlieder blijfven ic cause ben comt nu te voorschijne.

Noch moet ic beclaghen ende bidden om ghenade,
al jst zeer spaede, dat ic, upde Switsersche maniere,
Vlaenderen zochte te bringhen met valsche raeden;
want ic al tedeldom te nieute woude doen putentiere,
ende van schoelappers ende mesraepers maecken edelmans diere.
Niet aensiende tbloet, ghesturt zijnde jn Zwitserlant,
maer zulcx rasch falende, hoort wat ic craye en tiere:
wilde ic Casemierus grave van Vlaenderen maecken triumphant,
dwelck ooc niet succederende, belette ic abondant
de Staeten ghelt te furnieren, selve aenveerdende tallen hueren,
waerduere ic cause ben van Maestricht trueren.

Mher Gillis Borluyt met der poorterie let,
als mijn partie net hebben mijn pareye besleghen
ten hove bijden hoochsten vice cadet,
dat ic sprincens haet daer duer hebbe vercreghen.
Dit ghewaere werdende met Dathenum en hebbe niet ghesweghen,
maer liet uuytghaen jn drucke veel jniurien groot,
want ic ghevoelde tghemeente themwaerts gheneghen,
zoo dochte ic den prince te doene eenen wederstoot.
Dathenus upden collatiesoldere met woorden bloot
wilde het graefschap van Vlaenderen jnt ghemeente boesem laeten,
ende mij Jo^{r} Jan van Imbiese sijnen lieutenant maecken.

Sommighe dekens met quaet verstant jeghens mij stonden,
hebben ghesonden commissarissen jentelick,
zijn excelentie biddende, met heusch vermonden,
Ghendt te assisteren met zijnen persoon presentelic,
dwelck hij ooc ghedaen heeft obedientelic.
Maer ons eerlick bisschop en dorst hem niet verbeyden;
zijn exelentie en wiert van mij niet ghegroet reverentelic;
jck en reet hem niet teghen; Dathenum was gaen reyen;
met sommighe dede ic veel smeecken en vleyen.
Gheen gratie en mocht mij van hem gheschien,
den zanck was altijt: hij moet uuytter stadt vlien.

De wet vermaect zijnde over dick ende dunne,
met verstoorden sinne stelde ic tghemeente upde beenen.
Van mij en wilden scheen vrient noch vriendinne,
zoo was die spraecke, al soude de stadt jn weene
daerduere commen, riep den crychraet ghemeene.
Het hof vanden prince wiert stranghe bezedt.
'Dat Imbiese uppercoronel zij!', riep groot en cleene;
'ende amonietieheere, ofte het hooft vande wet.'
Maer lacen! met een cleen voorghebodt wierdt dat beledt.
Dat hoorende, vielen alle mijn brieven jn dasschen,
ende met lau waeter ghinck ic mijn ooghen wasschen.

Amonitie, victuaillie hebbe ic overghegheven;
een druckich leven begonst ic te leven.
Gheenderande gheloove en es mij ghebleven;
om gaene begonst ic mij te ghereeden,
van alle vreucht zach men mij ontcleeden,
als ic moeste laeten mijn svaders landt,
ende van hu, mijn lieve adels, moeste scheeden,
jn wien ic luttel trauwe ofte gheene en vant.
Maer hoet is, al en gaf ic niet elcken de handt,
met een druckich herte, naer het vaders themen,
wille ic aen elcken oorlof nemen.

Suchtende ende bevende menichfaut,
met herten benaut, hebbe ic adieu gheseyt.
Adieu, broer Pieter Dathenus, die seere schrau.
Adieu, Jan Spieghele, die menich quaet spreyt.
Adieu, Jacobus, die alle oproere ghereyt.
Adieu, Johannes, die nu zijt verheven
jn Dathenus plaetse, dwelc hem ten minsten es leet.
Adieu, Pieter Hagheman, die menich brinct jn sneven.
Adieu, Hans van Crombrugghe, jn volders huus bedreven.
Adieu, Waelken, dat jnde weverscapelle haut hu steercke.
Adieu, Vriesken de zanghere jn sente Jans keercke.

Adieu, alle ministerkens van cleenen staete,
maer groot van baete jn huerlieder kiste.
Adieu, aerm veltpaepkens, die om tontdraghen de grate,
de waerheyt verlaet ende zijt calviniste.
Adieu, terminarissen, diet al stelt jn twiste,
onder tdexel van tgoddelic woort.
Adieu, diakens ende subdiakens met suptijlen liste,
het goet der aermen seer quaelick oorboort.
Adieu, alle die jnde hauten schotele de handt steect voort.
Adieu, die alle daghe laeten toe te eten zuvele:
Veel waenen Godt te behaeghen, ende dienen den duvele.

Adieu, vier colonellen vander Gendtscher stede,
die met gheen bede mijnen pays en coeste crijghen.
Adieu, capitein Suca, die noch zijt jn vrede,
wiens volck sente Jans keercke plunderde, nu zwijghen.
Adieu, Romein, wijlent een cabaesvlechtere van fijghen,
ofte eenen cavevagher, met pussem verrijct,
wiens volck vanden buyt naer den haessem hijghen.
Adieu, capitein Ghijseghem, dat ghij niet en beswijct;
maect vrij dat hu volck zijn cansse niet en verkijct,
om papen ende catholijcken te plaghen, wilt clouckelic waecken,
want noch haudts ghenough groeyt om galghen te maecken.

Adieu, capitein Verloren, een hooveerdich vondelinc,
wiens zaecken alleen zijn om rooven en stelen.
Adieu, Sloof jnden necke, tes een wonder dinck,
dat ghij niet ghehanghen en sijt bij uwer kelen,
want gheen quaet doen en couste hu vervelen,
zoo dat tsente Pieters jnt clooster wel heeft ghebleken,
ende te Middelburch up tslot, dwelck ghij niet en coeste helen,
quaemdi met gaut ende zelvere naer Ghendt ghestreken.
Een baeyden peert heeft hu ooc wel gheleken,
daermede als ruytere dienende tuwer schande.
Zulcke waeren mijn adels jnde Ghendtsche warande.

Adieu, capitein Ruddere, ande Petercellepoorte vermaert,
die met hu veendel waert om mijn bewaeren,
tot mijnen huuse, het dient verclaert.
Adieu, Gillis Everwijn, die zocht mijn beswaren,
nochtans onder hu veel keerckroovers waeren,
die alle tsamen waeren jn mijn subiectie.
Adieu, Joos dHont, den boosten van maren,
om alle gheestelicke te bringhen ter correctie:
ghij met hu volck naemt tuwer protectie
Oostackere ende Dooresele met groot verlinghen.
Tusschen hemel ende eerde mocht ghij noch wel eenen spronck springhen.

Adieu, capitein Scheers, als een vailliant man,
jn dat ghespan hadt tuwen deele:
casulen ende kilcken metten ontfangher dan;
het mocht hu wel opcommen met grooten crackeele.
Adieu, capiteyn Labaut, wiens peert eet Beele,
jnde galiotte wel ghestelt om trecken;
ghij hebt de gheestelicke ghebonden met zeelen,
Ende achter hu en doet men niet dan schimpen ende ghecken.
Adieu, capitein Gavere, die noch wel mocht recken,
want den kemp blijft groeyende, al zouden wij ontsinnen,
ende de lijndraijers en laeten niet af van spinnen.

Adieu, capiteyn Backere, die Godts keercke eens diende,
nu niet ontsiende om haer te doene te nieuten.
Adieu, Coppen jnt Peerdeken, ghij waert eens vliênde,
door tcracken der lancen ende het bussen schieten.
Adieu, capitein Goethals, die socht te vergieten
het bloet der onnooselen menighfuldich.
Hoe salt mijn vaderlic herte ghenieten,
van hu te scheeden, dus onbeschuldich...
Maer hoet es par fortse ben jck verduldich;
hu gheweerc est mijne, als een beraedere,
want van bloede en condi mij niet commen naedere.

Adieu, capitein Balbiaen, die hu vele hebt vermeten,
ende redelic ghequeten jeghens de gheestelicke perfect.
Adieu, Fransois Everaert, up tNieulant gheseten,
wiens volck veel boosheyt ghevrocht heeft, al hielde hu correct.
Adieu, capitein Vinct, wiens rijcke strect
over sente Jacopskeercke om rooven ende pilgieren.
Adieu, capitein Boele, die hu volck verwect
tot landtslieden goet ende maechden schoffieren.
Adieu, capitein Stoppelaere, die hu wilt verchieren
met goet der keercken, hu en Roucx hoe vercreghen:
den papegay sal noch singhen, al heeft hij ghesweghen.

Adieu, capitein Jacop Baert, een brauwer bekent,
die sijt verblent van mij gheweken;
hu volck plunderde redelic tGraubroeders couvent,
twelc mij danckelic was, zoot es ghebleken.
Adieu, capitein Vleesschauwere, die hebt connen spreken
behaeghelicke taele jn mijn presentie,
waerduere ic hu jn staete hebbe willen stecken,
omme de juweelen te haelen met valscher jntentie
uuyt den lande van Waes, jeghens recht ende preminentie.
Wieder meest proffijct aen dede, dat weet den Heere,
maer nu loopt de bolle gheheel buyten keere.

Adieu, capitein Hulle, wonende ontrent den Passe,
die de vergulden cassen meest hebt besocht.
Adieu, capitein Scheppere met al uwen brasse,
luttel ofte niet dueghende, hoet is duercnocht.
Adieu, capitein Eechoute, jn wiens plaetse is brocht
eenen zelversmet wel tot mijnen confoorte,
want uwe affairen te paeps waeren ghevrocht.
Adieu, Philips Jacops, die de sluetels vande poorte
Meyghem ende Jan vander Venne, met grooter verstoorte,
deet wederbringhen, teghen huerlieder danck;
van drucke, dat hoorende, mijn herte jn mijnen schoen sanck.

Adieu, weerdeken jnt Gulden Hooft, van mij capitein ghemaect,
met uwen lutenant die blaeckt vul hooverdien,
ende al uwe ruyters vul boosheyt ghelaect,
welcke vele met bordeel hauwen tooghen singnorie.
Adieu, eerste ruyters, een zeer goede partie
verlaetende om dat ghijlieden waert papau.
Adieu, capitein Burcht met hu compagnie.
Adieu, alle te samen die zijt onder Mornau.
Adieu, XVIII Mannen nu die sijt heet noch lau.
Adieu, Trillo met capitein vander Guchte,
Adieu, segghe ic, met eenen zwaeren zuchte.

Adieu, alle mijn vrijbuyters, vol boosheyt gheboren,
van mij vercoren om den viant te hinderen
en sijn landt te bestokene, branden, rooven ende storen,
hulieden ooc bevelen de papen te verminderen,
soo ghij ghedaen hebt, slachtende Cayens kinderen;
den coopman boven dien gherooft up weghen ende straeten,
ons eyghen landtslieden gheplaecht met smijten en plunderen,
waerom ic duer clachten ulieden hebbe moeten verlaeten.
Adieu, capitein Belnaert, die ic hebbe ter baeten
keercken ende cloosters binnen ende ontrent Hulst ghegheven,
waerduere ghij noch mocht werden als meesters verheven.

Adieu, alle die ghebuyt hebben, buyten ofte binnen,
ende den roof beminnen, wilt mij verstaen,
niet vreesende te verraeden vrienden ende vriendinnen;
want waer men roofde, men hadder messe ghedaen;
hier eenen priester vanghen, daer eenen slaen,
ghinder uuyt eens poorters huus haelen gheweeren,
noch huusen rooven, noch moorden zaen
en bracht mij noch hulieden tot compassie ofte deeren.
Jc liet ulieden al toe, met blijden gheneeren,
dwelck mij nu wel magh vervelen,
ende den buel mocht noch met ulieden wel spelen.

Adieu, Gheeraert vanderMeere, gheweldich roover, mijn assistent.
Adieu, Joos Stalins, bekendt fray om plunters ghenieten.
Adieu, sergeant Michiel, gheeren mij sijnde ontrent.
Adieu, Nijs Scheerpaert, ghij en sult gheen keyser sijn jnt schieten,
want van nu beghint uwen roof vele te verdrieten,
midts dat nu ghestelt es een redelicke wet,
die met rechte justitie het quaet zal vergieten,
ende het goet up hauden met een vredelic let.
Adieu, alle wethouders, die eens waeren sedelic net,
een jaer van drij weken cranc thaerlieder baete,
maer de zulcke jst alleleens, zijn zij jn staete.

Adieu, Rihove, ghij mijn meeste partie waert,
als ghij aen deen zijde waert met hu sergeanten.
Adieu, Borluyt, die tot mij veel jniurien baert.
Adieu, Bussaert van Imbiese mijn bruyn quantgen.
Adieu, mijn heere van Mortaingnen met hu jonck Dantken.
Adieu, bastaert Avontroncke jn oneere ghewonnen.
Adieu, Adolph de Gruutere, mijn magher santgen.
Adieu, platnuese, secretaris begonnen.
Adieu, alle die mij eerst aenhinghen ende nu quaet jonnen,
al moet ic loopen, ghijlieden en sijt niet ontsleghen:
orloghe sal ulieden noch vallen teghen.

Adieu, Bussaert van Imbiese, heere van Oogherlande,
met hu huusvrauwe letenande van m^{r} Jesabel,
hoe wel hebdi hu voorsien jnde Deinsche waerande
van fijn lijnwaet, cappen, kilcken ende casulen snel,
daermede ghij van Taiman vergolden sijt, zoo ic peinse wel.
Souct recouvre datmen van Ghits hu es onthoudende
met hu gaige van achtien hondert, zoot es ghebleken fel,
tot vier duyst twee hondert, maer wilde hu hooft met mij (*niet*) zijn crauwende,
wacht hu dat Bilderbeke dat niet en es aenschauwende,
want voor de vier leden hij hem soude stooren, te beduchten es:
als tkempen vlies verdient es, te vergheefs te zuchten es.

Adieu, dheer Jan vander Cruyssen, overdeken der Ghendtsche stadt,
die noch niet en sijt mat veel wonders te drayen;
hu ondersaeten doedi verhuusen, ghij muecht hu schamen dat,
uuyt beghijnhoven ende cloosters vremde gaedij verfrayen,
om daerjn te woonen ende ooc te sayen en maeyen;
tot ander lieden goet te vercoopen en maect ghij hu niet te noode,
daer ghij hu goet aen hebt gheconquesteert doedi becrayen,
nu duer ghewelt up hemlieden niet passende een boone.
Jndien de cansse keert, ghij en staeter niet schoone;
maer vliende peynsdi te leven, dit mijn oorconden es,
bij dat van lancx door hu over twaeter ghesonden es!

Adieu, coster van Vlissinghen, deken vande weverie,
duer swaerheyt partie en jn onsen raet van staeten,
de Fransche raden Sarasijn en la Hongherie
tonser hulpe ghenomen met broeder Pieter Dathen,
secretelic veel aenslaghen ghemaect, cleen tonser baete,
om den prince te verhinderen sochten wij rebellen
(slachtende uwen vadere, ghij en stelt gheen maete)
tot wiens exempel te Ghendt ende te Roselle
twee boucxkens ghemaect zijn; dus, mijn medegheselle,
spieghelt hu aen mij, het viel mij jnt eerste met allen soet:
die hem zelven verheft jnt leste seer vallen moet.

Adieu, Naso, jn paspoorten ende moors commissie bedreghen,
veel dancx bovenscreven sende jc hu jn een masse,
dat ghij Caym van zijn jncommen niet en laet gheven,
maer dat graef Abken waere tot mijn tasse;
de wijntollen vande thienden sullen hu en mij commen te passe,
als ons goet over twaeter treckt, wilt mij verstaen,
om den tol te bewaeren ten Ghendtschen sasse,
al behauwen reyse macht daer henen gaen,
maer twaer deerlic te siene, waeren wij als Mieghem ghevaen:
luttel souden ons beclaghen viant ofte vrient,
want wij hebben de galghe alsoo wel als hij verdient.

Adieu, Roelant, broedere, met hu huusvrauwe de blende,
wien ic ghetrauwe kende voor mij alleene jn officie.
Adieu, Mr Frans van Imbiese, die noch jn thende
zijt gheveynst gheworden door dAuderburchsche conditie.
Adieu, schoon huus jnde Volderstraete, daermen suspicie
up hadde langhe tijt eer jc moeste vertrecken.
Adieu, solacelic hof, daer gheen malitie
jn en es gheleghen dan lieflicheyt der plecken.
Adieu, edel maecht van Ghendt, weert om mede te gecken,
dat ghij hu voochden als mij ende andere coen
niet jn tijts en hebt laeten jnde belle doen.

Adieu, capitein Beyte, van het Wondelghemsche gheweste,
hoe sproncdij uuyt den neste als ghij de papauwen besocht
met mijn suens goetdief regiment jnt rooven doende het beste;
te Watervliet, Ste Crucis ende Ste Margriete sijnde gherocht,
daer ghij open dedet de couffers met uwen poingnaert hebt ghevrocht
om die honghersche afgoden uuyt die banden te doen springhen
ende daertoe veel buyts naer huus ghebrocht,
dinckende dat hu niemant en soude connen dwinghen
midts dat den onrechten bailliu, o suptile dinghen,
hu voor die XVIII mannen excuseerde teghen recht.
Die jeghens Godt strijt, jeghens een steercke partije vecht.

Adieu, ghedeputeerde jnde Staeten, mr Willem Delval,
ic nemmermeer laeten en zal openbaer te belijen
hoe gheraecte Canengies, Michielken ende Scheepaert al
om jn huus te pilgieren over uwen muer doen schrijden;
want bijde Staeten vielde mij vul partien
maer dat die helighen noch deden mirakelen,
den sant bijden Groenen Briele en soude niet mien
of hu maerteleeren daer ontrent sijn jnhabitabele;
sulcx mach wel gheboorcht zijn hu ghebuer Brakele,
die sulcx teghen sijnen wille heeft sien bestocken.
Den rechtveerdighen metter tijt wort altijt ghevroken.

Adieu Jan Verluere, van sente Pieters commissaris,
ghij weet oft waer es hoe ic gheheel meende te breken;
ghij dachte op hu selfs baete, dat openbaer ende claer es;
bijsonder aen het loot der keercken wilde ghij hu vreken,
want door sulcx proffijct hebdi uuyt mijnen hoofde ghesteken
de raseringhe, maer tloot hebdi nauwe gheweghen,
want Goosen de neckecrauwere en cost niet spreken,
soo dat drij duysent pont bij m^{rs} heeft bedreghen,
maer tot gheen acht hondert en zal weder ghecreghen
(*zoo*) te beduchten es, al soudij om leeren saghen.
Die loon naer weerck ontfanct en darf niet claghen.

Adieu, Frans de Schaepmeester, apt van Ninove,
alle de pachthoven des cloosters sij hu wetelic:
door tscheeren der schapen hebdi hu willen beloven
soo waer als mr Willem Moenens hu schoer secretelic.
Adieu, Gedeon de Gruutere, bastaert vermetelic,
met Pieter Gauthout, Mannaert, commijsen van Bauweloo;
jnt destrueren des cloosters ende breken waerdi verbetelic,
hulieden zelven eerst voorsiende als bouven snoo.
Adieu, Rogier van Hulle, hu verstant en doocht niet een vloo,
nochtans uwen danck can ic qualic uuytspreken
naer uwen raedt dede ic allomme de speelhuusen breken.

Adieu, Jan de Muenick van Haesdonc, wien niet en verveelde
maer met den penninc speelde van zwijntkens clooster reene;
ooc Pieter van Clapdorp, die met zo menighe beelde
hu goet verquiste als ic, jn bordeele ghemeene,
van mij ghecotteert om de wetten groot en cleene
buyten allomme jnt Dendermonts quaertier te vermaecken,
Adieu, Jacques Soye ende Jan Steenhaute, stelde ic te beene
om Lijsdonc ende Waesmeystere te vercoopen, niet om caken.
Adieu, Hans van Cuelen, vul hooveerdighe spraken,
tEename brocht ghij te quiste boomen ende andere haven;
een galghe wert noch hu keerchof om hu te begraven.

Adieu, Michiel Dolens, die jn uwe oude daghen
naer hu behaghen Dronghen clooster vercochte,
met Jan de Vos; men mocht hem wel vraghen
naer tin, loot, metael, dat zij van buyten brochte,
daertoe van mij ghecommitteert, want hijt versochte
meer om zijn eyghen baete dan om slandts versteercken.
Adieu, Lucas de Heere, hooveerdighe ghedrochte,
eerste edelman van hu gheslachte; ghij slacht het veercken
door rapen en schrapen mach ic hu fluweelen caussens meercken,
maer al verwildert tonrechveerdich goet, ghij mocht noch temmen
als ghij met een leere sult jn hu graf clemmen.

Adieu, mijn heere vanden nieuwen middele commijs
jnt lant van Aelst, onwijs, zoot es ghebleken;
mijn bevel vulcommende met quaet advijs;
jn een proffijctich officie hebbe ic hu willen stecken,
al beclaghent hu vrienden met ooghen, die leken,
en wilt daerup niet achten, nemet tuwen confoorte,
ic salse ooc voorsien dat zij niet en zullen spreken,
hemlieden bevel ghevende vande paspoorten,
van alle goet, dat passeren zal naer de behoorte
buyten stadt; zij zullent nemen thuerlieder proffijcte
met haer compaignons, de controluers ten spijte.

Adieu, Lieven de Dobbeleere, ontfanghere vande lasarie,
door jnvie verheven, ic was hu borghe;
draecht hu secretelic voor Renier Heylinc, uwe partie,
op dat mijn broeder Roelant hem zelven besorghe
van haut, taerwe, botere; maect dat hij niet en verworghe,
want hij somtijts seer milde es, van fraey jnventie;
gheefdi de broerkens wat heden ofte morghen,
siet dat niet te groot en es haerlieder competentie.
Heylinc te believen en was noinct ons jntentie,
want om sijn soons proffijct hij aenhinck Religioens vrede,
die ic dede aviseren met nidigher sede.

Adieu, bailliu van Ghendt, Chaerles van Pottelsbeerghe bequame,
mij niet aenghenaeme, want ghij Mijeghem daertoe hadde vercoren,
jnt rapen en schrapen en maecti gheen blame,
en laet hu gaerde mijn dieven niet jaeghen verloren.
Maer als zij bij nachte met rooven de liên gaen verstooren,
blijft ghij met hu lieve huusvrouwe jnt aermken spelen,
ghetrauwe ghenoechte hantieren tot svleesch oirbooren;
sulck weerck is bequame en laetet hu niet vervelen;
want van Godt gheordonneert es, zoo Schriftuere niet en can helen,
tot vervullen des hemels en willet niet verminderen:
tquaetste, datter af compt, zijn moedernaecte kinderen.

Adieu, mijn heere Schoorman, mijnen ouden ghetrauwen raedt,
die mij met Hemsrode van tquaet wel hadden willen keeren,
Adieu, segghe ic waerachtich, twee propheten, Daneels zaedt,
om mijn tieranie te stremmen quaemdi mij dicmaels leeren;
hadde ic tverstandt der weecken jn mij laeten niet verweeren
voor d'eynde ghij seyt mijn rijcke te vergaen,
mij dicmaels vermaende Spaengnaerts quaet verseeren,
maer lacen! up hu salighe woorden ic noinct en wilde staen
want daghelicx veel boose raetslieden wilde ic ontfaen;
die door eyghen baete spraken hebben mij gheabbandonneert,
mij ende de mijne eeuwelic gheschandaliseert.

Adieu, mijn acht cleercxkens, wel gues ghesint,
ghijlieden mij mint wel thulieder proffijcte.
Adieu, angienghietere, die de baete es ontrent.
Adieu, canoniers, niet weert een mijte.
Adieu, stadts fortificatieheere met jolijte,
sommighe goet ende andere onhabele.
Adieu, Block, bewaert hu huus, dat ment hu niet en verwijte.
Adieu, Pieter Stevins, mijnen connestabele,
Adieu, Hector de Block, die sijt aggreabele
secretaris der cameren souckende veel bewint:
tis somtijts quaet dat men meest bemint.

Adieu, Cornelis Hutsebaut, met hu zeven dieven,
die om mijn believen de princelicke monumenten
teenemaele hebt ghevioleert, ghebrocken, doen clieven,
sonder eenighe goede memorie met de fondamenten,
ende dat om mijn huus ende hof te vercieren ende jenten,
zoo de clocken, loot, ijsere ende andere materiaelen,
uwe huushandels proffijct meercmen uuyt de accoutermenten,
wel wetende wien tzelve al hebben moeten betaelen.
Zoo doen ooc mijn achtien trauwanten, om vullen huer maelen,
veel listen zij zoucken heymelic ende staut,
maer tis dicwils haest ghedaen, dat langhe raut.

Adieu, Laureins de Mare, die liever waert ontsleghen
van hu officie ter deghen, dan den boosen eedt te craecken,
die bij ons raden van staeten wiert vercreghen,
onder welck dexel dede Lanoye de stadt slaecken.
Adieu, Laureins Steels, wien men heeft om plunderen zien haecken.
Adieu, Keerckvoorde, die eens waert mijn ghetrauwe vriendt:
te Dooreseele met Nevelinck zach men ulieden wonder maecken.
Adieu, Jan Diericx, ghij hebt ooc prijs verdient:
ghij waert bewaerder van fiertels ende cassen, het dient vercombient,
dat ghij niet al en ontfinct bij ghewichte,
al te bequaeme ter fraude is zulcke juweelen ghesichte.

Adieu, Racen en Stacen, vrienden vercoren,
die noinct yet hebt verloren van desen tempeest,
duer hu mirakelen heeft men achter ende vooren
ghesien, hoe gij ulieden wel hebt ghevleescht,
van coorne, botere, veerckens, versach hem minst ende meest
duer tghene dat van mij toeghelaeten es net;
uwen brief gheopent bij Jan vande Venne, jnt Ghendtsche foreest,
heeft mijn fortuyne ghewaerschuyt, ghij wistet bet,
si fata Deum, si mens non leva fuisset,
waerduere Breydele onbeschuldich jn zijn huus hadde garde nidich;
ic en weet niet waeromme Slokercause hem es zoo partidich.

Adieu, Judas verraedere, met uwen rooden baert,
wiens uxor vermaert met cupen haer heeft ghetoont,
om secretelic het ghestolen goet uuyten lande ter vaert
wech te senden; hu voorderinghe hebdi mij qualic gheloont,
al hebbe ic uwen soldere met hondert mudden taerwe verschoont.
Godt gheve dat daer gheen lacquage en mach gheschien,
want zulcx en was mijn jntentie noinct;
metten nieuwen jnventie uwen budel vult, al moet ic vliên,
van tduergaende goet met schepen licentie dien
ghij vercreghen hebt tot uuys rijcx versteercken.
Wien heeft noinct van Godts woort zulcx connen meercken?

Adieu, cattenetere Malpart, Tessele, ontfangere
van sente Baefs goeden, gheen strangher om coopen gaen de maren
ende tzelfde die tincorporeren, zijdi een verlanghere.
Adieu, commijs Deynaert, hu rekeninghe wilt wel bewaeren,
en wilt up een hondert sauts niet sien jnt uuytvaeren,
op dat ghij met uwe quanten muecht haest bedien fier.
Adieu, Pieter de Schuytere, Godt bewaere hu van tbeswaeren,
die noinct en hebt willen ontfanghen om rooven bestier
nochte ooc met presta quesumus met hu compaignons versier,
en ghij ontrent Wondelghem ontmoet Jan vander Vennen,
zeght hem dat hij upde bonte meerie naer mij comme rennen.

Adieu, mon conduytken Mr Pauwels Cnibbe, vul sientie,
van hu scheydende met diligentie, doet mijn oratie
oft ic mocht commen jnde gratie van zijne Exelentie,
die met zijnen persoon mij beschaemde tot dier spacie,
als hij mij aenseyde, present der stadts colonellen, met blamatie,
ooc capiteyn, sergeanten ende mijn aedels zaen,
die ic verre jn vreetheyt te boven ginck noinct zulcke jndingnatie,
ende jn twaelf hooftstucken hadde ic mij misgaen;
jae, lijvelicke straffe, de doot verdient tontfaen,
zoo men te Ghendt, te Laerne, Gheersbeerghe van mij sprack door schaede;
luttel deucht het ghebroetsel van valschen zaede.

Soo ic te schepe was ghegaen met mijn ghetrauwe Achates,
die tot mijnder baete es, heeft hem als tragheleere ghequeten,
want hij mij alleene bij ghebleven ende uppersten raedt es,
vermanende die dobbel plunderinghe, die ons was verweten,
de destructie des Chaertruesen clooster, daer wij hebben gheten,
ende dicmael den wijn ghedroncken abondanter dan waetere;
daer wij dicmael den harinck lichten naer ons vermeten,
want ic daer gheswooren voocht was ende ghinck als patere.
Adieu, mijn broerkens met uwen prioor ende procuratere,
ghij sijt toch alle tonghelijcke uuytghestreken;
schoon spreken sonder meenen waeren ons beede treken.

Adieu, prelaet van sente Pieters heere,
die tallen keere mij soo veel schoonheyt hebt betoont,
ghebruyckende daertoe den doctuer Meganc zeere,
die daerduere ofte luttel van mij wiert verhoocht,
want al heeft hij om te vullen ons kiste ghedoocht,
wat hu te gheschiene stont was mij wel bekent,
ghebruykende daer toe veel boosheyt ghesocht,
hu ongoddelicke munneken ter ordene diligent.
Adieu auden pastuer, wien jc totter vrauwen zochte te maecken verblent,
hu noodende goede competentie, haddi ghewilt.
Wee hem! die des heeren schaepkens vilt.

Adieu, munneken, capellanen, sanghers ende costers ghemeene,
cloosters, groot ende cleene van mannen ende vrauwen,
wien ic huerlieder ghebruyck onthielt ende bracht jn weene,
om huerlieder destructie en hebbe ic niet gheschrauwen;
hebbende daertoe een notable commissie doen behauwen,
ghevende Bussaert van Imbiese, Stalens ende doctuer Moenens,
dat zij de religieusen jn haerlieder cloosters zouden hauwen,
blijvende te gaste bij deen tsnavons, ende dander snoenens;
maer om continuelic te blijven was daer luttel doenens,
want ic niet anders en dochte met subtijlen liste,
dan hoe dat ic al haerlieder goet soude bringhen te quiste.

Adieu, Vidasme de Chaertres, die ic bijnae hadde jnt net.
Adieu, Bonifuet, mijnheere den abbassaduer,
wien ic te Laerne, naer mijn vermet,
duer Hans Moufmaf zochte te bringhen jnt ghetruer,
hoe wel dat drij van hu dienaers het doots rankuer
metten lijve, lacen! dat moeste becoopen.
Adieu, lutenant Mieghem, die jnt moorden zijt stuer,
zoot bleec buyten de Muydepoorte, duer mij sijt ontloopen.
het hieten verraeders, dat laete ic daer droopen,
maer ic scheen favorabele als Mieghem wiert ghevaen,
duer dien ic hem terstont van vanghenesse dede ontslaen.

Adieu, beul van Geersbeerghe Frederic Haeck,
met vreeder spraecke; ooc Adolf van Deven
wilde de verraeders helpen moorden ende bringhen ter vraeck,
hadde den wulf hemlieden niet laeten leven.
Adieu, schoon huuseken, Zwijnaerde ende Eecke beneven,
Windeke ende Eersele, fray van ghestichte,
Laerne, Gavere ende Zotteghem verheven
daertoe Joos Stalins damonitie beschicte lichte,
met ghetalle, maete, en goede ghewichte.
Daermede hebbe ic mijn boos rijcke ghehendt,
verlaetende zeer beschaemdelic mijn graefschap van Ghendt.

Adieu, Adolf de Gruutere, bailliu van Meenen,
om datniet en heeft connen weenen hu huusvrau we Cocomolus Templas,
soo hebbe ic Steelant zijn aude officie willen vercleenen,
al hadde hij gheweest de Schelde bespieden ras
om onsen legher te crancken, doen hij voor tcasteel was,
welc al vergheten es, maer ic sochte met avantaige
hu bloet te verghieten, ghij weet up wat pas;
tusschen Audenaerde ende Ghendt Mieghems, volck souckende raige,
met schoon samblant, maer hu peert met couraige
ontdrouch hu mandelic haer valsche commoveren (?),
daer zij upden wech moordadelic hu meenden te massacreren.

Adieu, aerme boeren vanden Ghendtsche quaertieren,
die ic hebbe doen pilgieren ende jammerlic gheplaecht,
vrauwen ende dochters onneerlic doen schoffieren,
alomme doen branden, moorden ende deerlic veriaecht,
zoo men tselve te Wetteren ende Melle zach, het dient ghewaecht,
daer eenighe ontfinghen twintich, jae dertich wonden,
van capitein Huibrecht, Michielken en vander Gracht onverzaecht,
die daer openbaerlic haer boosheyt ontbonden,
om dat sij mijn soldaeten tot restoor wilden vermonden.
De zelve naederhant verraeders wierden onderlinghe,
dede ic mijn naeste ghebueren anden hals bringhen.

Adieu, mher Gillis Borluyt, vol payselicke zeden.
Adieu, vul vreden dheer Lieven ende Pieter Heylinck.
Adieu, Anthuenis Blomme ende Tayaert, die om mijn beden
noinct en consenteerden mijn boosheyt, ooc Pieter Clueterinc,
noch het violeren van het Religioens vrede an en hinck,
so dhertoghe Casemirus zeer hadde gherecommandeert,
ende duer hem Mr Dhaten naer Nederlandt ghinck,
wiens vurstelicke ghenaede en heeft ghecontrarieert,
zijnen eedt ende Exellentie daerbij ghepasseert,
al ghinc hij te Ghendt jn sente Jans tempele,
tes vele ghegheven een goet exempele.

Adieu, precident Pamele, die ic ooc hebbe doen troten,
maer noinct en couste doen coten als Snouc, Laporte ende Jacqueloot,
haeckende grijpvogels hu al van eender soorte,
haerlieder huusen bezedt met gaerde, noinct eergher zaecke snoot
om over al te crijghen de heere, met ghemacke groot.
Al waist dat mijn schoonvadere mij naer Paulus sientie,
gheleert hadde de overheyt te eeren, met spraecke bloot,
ooc jn als te toonen ghehoorsame reverentie,
jae, al waeren zij onrecht, onderdanighe obedientie;
maer duer Dathenum om ons rijcke te maintineren,
canmen qualic ter weerelt ons boosheyt gronderen.

Adieu, joncheer Willem vanden Kethulle, heere van Assche,
die als de rassche van Ghendt over de ruyteren hadt bevel;
hoe wel hebt ghij ghedaen jn tijts te vullen hu tassche,
ende houden ghelijc oft ander heeren hu tooghen rebel,
duer dien dat hu pachters van andere up zijn gheten fel,
dat veel lieden niet en duinct buyten redene;
want veel duyncken nu met woorden wel,
dat hu descentie es uuyten huuse van Onredene,
want ghij d'eerste reyse upde boeren met hu gheledene,
uwen leenheere als vassael hebt belast met uuyt teeren
daer de vassaelen haeren overheere niet en plochten te deeren.

Adieu, capitein Heyman, mijn vriendt vul trauwen,
en laet hu niet berauwen, dat jc hu gheen toysoenheere en name,
daert ghij verdient hebt, als ghij hu edelheyt wilde upbauwen,
en hu courtoisie toonde als plotere aen madame
de Glaison, haer tgoet van rooven bewaert tuwer fame,
behalven juweelen ende ghelt, daer ghij de handt aen slaet,
daeromme ghij haer maledictie ontfinct met grooter blame,
Adieu, Frederic vander Burcht, eerste commissaris in uwen staet,
maer om het capiteinschap was hu peticie vroech ende laet,
dwelck ghij vercreecht, belovende slandts foelen te beletten,
waerup ghij ende uwe draecht gaude braceletten.

Adieu, gheweldich provoost, ghij hebt onbeschuldich,
zijnde verduldich, Hessele ende den Visch de raven doen coken;
al waert ghij dies drouve ende onverduldich,
het moeste zoo zijn, want ic hadt soo doen bestoken.
o Willem Vermuelene, ghij en wiert niet ghedoken,
doen ic den IIII van Octobre van stadthuus quam ghestreken,
bij Rihove hebbende beyde de sententie ghesproken,
hem haest ter executie heeft gaen vreken,
ende heeft up zijnen hoet Hessels grijsen baert ghestecken,
jn teecken der waerheyt, o gruwelicke ende onedel memorie,
hadde hij toch zuver edeldom beschict tot zijns dochters siborie,

Adieu, Jo^{r} Anthuenis van Overbeke,
wien ic menighen dach ende wecke dede travaillieren;
hu bloot te sturten socht ic met booser treke
om dat ghij de bailliuaige van Ghendt niet en wilde renunchieren,
ghij altijts wederstaende mijn boosheyt multiplieren
ende uwen eedt te quycten was daghelicx hu versouck.
Ons religie te jnderen waeren hu manieren,
hu consent ghevende bestont hu even clouck
om mijn schelmen te punieren onderliepte menighen houck
als een oprecht rechtere tot allen stonden;
vele werter te Ghendt noch tuwen dienste bevonden.

Met listen hebbe ic doen loopen up menighe duere
den Roon nuese, hu ghebuere, met Jan de Rijcke
wilden hu zulcx upden hals werpen ter zelver huere,
als zij quamen clachtich vallen voor mijn publijcke
van het uuythanghen van lanteernen jn elcken wijcke;
maer ghij contrarie protesteerde, het dient vertelt,
en cost hu niet achterhaelen, want het viel al zwijcke.
Soo dede ic hu jn taveerne doen groot ghewelt
want duer een..... werdi ghestelt
jnt sgraven casteel, zonder cause souckende hu schande ende schade
dat ghij de baluage gherunchiert hadde.

Sulcx als ic van hu dede stroyen de maren,
die present hu waeren souden anders brieven;
niet min de weerdinne en hadde niet commen jn beswaeren
haddese met eede mijn boosheyt willen gherieven;
men mach wel segghen dat Godt sulc willen ghelieven
om hu te spaeren jn een salich lanc leven,
want om hu te vermoorden soo stonden mijn dieven,
die ic om Mieghems wille hadde consent ghegheven.
Hebt pacientie, ghij sult noch werden verheven,
al moet ghij nu lijden, ic moet ghewaghen:
ghij sult noch te Ghendt als bailliu de roede draghen.

Adieu, Chaerles Uutenhove, voorschepenen van Ghendt,
seer vierich diligent om den prince tot mijnder schande
jn te haelen, waer door ghij nu het hooft zijt bekent
jn staten, jn eere vanden Vlaemschen lande;
maer ziet wel rijpelic toe als de vailiande,
dat ghij den derden hu medegheselle niet te vele gheloove
en gheeft, up dat hij hu tonghe niet en brinct jn bande,
jnt wijsen der vonnessen ende het woort uuyt uwen monde roove;
siet ooc dat hu als mij Dathenus niet en verdoove,
Pieter dHoverdaghe, die ghij dicmael tuwen raede beluickt:
lof moet hij wesen die rechveerdich recht ghebruyct.

Och! esser niet eenen overghebleven jnt Ghendtsche quaertier,
vande Imbiesens fier, onbeschuldich bekendt,
die soude wesen suver gheel zonder dangier,
up dat hij binnen de stadt soude hebben regiment,
ende ons huus restitueren als Stalens diligent,
tot zijn eerste eere, die door mij es ghekeert.
Als ic overlegghe, eenen Joos vinde ic reverent,
die door swijghen ende peinsen noch mocht werden gheëert,
want den eedt te craecken en heeft hij noinct gheleert,
dats thooft van onsen huuse den oodtmoedighen dient vertelt,
dat den goeden rignere ende den hooveerdighen worde afghestelt.

Mijn oorlof dan sluut ic an hu, prince van Oraingen soet,
den coninck van Spaingnen doet omaige blide,
of anders hu naecken veel calaingen moet,
want ghij niet weeren en muecht sijn couraige wijde;
oorloghe en dient hu niet, want de fouraige van alle sijde
voor hu ruyters ende rossen alomme es afghevelt;
elc betaelinghe heeft van sijn gaige bij tijde,
dus maect dat Calvinus vereert wert met strijde
want al zijn leeringhe en es niet dan caf ghetelt.
Dus laet hu ooghen dijns herten openen met laudatie,
segghende: Ghenadich coninck van Spaingnen, wij bidden om gratie.

Catholijcke broeders! al heeftmen hu benaut staut,
bidt Godt om gratie, hij sal hu zonder sneven gheven;
toocht leetschap met herten, benaut caut,
want Hij den sijnen nemmermeer en zal begheven,
ende bidt voor hemlieden, die hier verdreven leven.
Godt sal den draet soo suptilic zonder beven weven
duer dadresse, die hij tuwaerts verwect strect,
dat hu viant zal wijcken, zoo es ghescreven bleven,
eyst dat hem elck jn liefden perfect rect;
hu vervolghers jnder liefden dilect dect
al hebben zij hu veel schamps ghedaen zaen,
seght: Heere wiltse met uwen gheeste ontfaen.

Jn dit zelve jaer, den lesten Ougste, teghen tsavons, was ghevanghen eenen capitein, diemen hiet Lijfcoeck, teghen over den *Plouch*, den schoonsone van Gillis Vijve, crudenier bijde Waelpoorte. Ende den bailliu leedde hem tsijnen huuse ende gaf hem daer zijn vanghenesse. Ten neghen hueren tsavons soo

quamen (*ten*) sbaillius huuse capiteynen, corporalen ende andere bevelhebbers, die wilden den ghevanghenen uuyt hebben stappans of sij souden de stadt jn roere stellen. Den bailliu en sach gheen schoonder: hij moester afscheeden, want zij hadden hem noch twee mael ghenomen jnt vanghen; maer corts daernaer, te weten den V Septembre, zoo apsenteerde hij hem ende vertrack uuyter stede, want hij zeere jn dhooghe was om zijn groote dieverie, die hij ghedaen hadde ten huuse vanden heere van Onies, hoochbailliu van Brugghe, up zijn casteel van Middelburch jn Vlaenderen.

.....Jn dit zelve jaer, jnt leste van Septembre, was voor stadthuus van Ghendt eenen brief gheplact met veel schimpighe propoosten upde heeren vande stadt ende andere poorters, het welcke zeer qualic ghenomen was, want men bij trompette gheboot die den placker vonde, zoude daervooren hebben hondert guldens, want jnden brief stonden ghemaect diveersche galghen, groote, cleene ende middelbaere, om groote, cleyne ende middelbaere dieven aen te hanghen.

Jn dit zelve jaer, den II van Octobre, vertrack den prince van Oraingen uuyt Ghendt tschepe naer tSas ende alsoo voorts naer Axele.

.....Jn dit zelve jaer, den III Octobre, was te Ghendt bij trompette gheboden ende verclaert de stadt van Rijssel te houden voor viant slandts ende dat gheene baillius noch ontfanghers daer jnde rekeninck camer gheen ghelt en souden draghen noch senden.

Item noch up desen zelven dach zoo was binnen Ghendt doen houden alle de neeringhen Collatie, ende daer ghevraecht of sijlieden begheerden te houdene metten pays, die jnde stadt van Cuelen soude ghesloten werden, ende datte bij alle de kuervorsters, heeren ende de Staeten vanden lande, up dese conditie. Eerst ende alvooren dat onsen coninck vergheeft ende vergheet

al datter mesdaen es nu ende ten eeuwighen daghe, zonder eenich vermaen af te doene; dies begheert onsen coninck datmen alle de casteelen, die ghebroken zijn, wederom op zal maecken ende daer wederom jnlegghen sal soldaeten van desen lande, want men alle vremde soldaeten zal doen uuytgaen uuyten lande. Ten anderen datmen alle de gheestelicke goedinghen zal laeten commen jn zulcker manieren als vooren gheweest heeft ende maer houden een religie, dat es de catholijcke Roomsche keercke, ende gheen andere; ende die andere religien willen houden, die moghen vertrecken met haerlieder goet, zonder schade thebben; maer willen de zelve hier met payse ende stilheyt woonen, die moghen hier blijven: men zal die niet molesteren van justicie weghe. Ende datmen hier jn Ghendt zal legghen zes veendelen soldaeten ende een cornette peerden. Maer up dese Collatie en was niet vele gheseyt noch up gheandwoort up dien tijt.

....Jn dit zelve jaer, ontrent den XX Octobre, waeren de Waelen uuyt Meenen gheslaghen, die daer langhe jnne gheweest hadden ende up het landt veel quaets ghedaen; ende (*dit*) was ghedaen vande Schotten ende Jnghelschen, metgaeders bij eenen Jan van Saemslach ende Jan Rootaert, met schepen bedect jnnebrocht met wullesacken, die boven hemlieden upde schepen laghen.

Jn dit zelve jaer, den XXVIII Octobre, zoo vervoorderden hemlieden eenighe plundereers opbrake te doene jnt Helich gheest huus bij sente Jacops Zusterhuus, daer den pastoir van sente Jacops jnne was ende las daer een messe, die hoorden zes zo acht oude vraukens. Ende zij hebben den priestere aenghetast ende hebben hem ghenomen den kilck uuyt sijnen handen, met noch de aultaercleeren, drij dwalen ende anderssins, vallende boven dien jn gheschille om de proye. Ten

was de messe niet, die sij sochten, maer twas den roof, ende diet deden waeren vande zelve prochie, als Mattheus de Rue, mandemaeckere upde Keeremelcbrugghe, ende eenen Abraham, keteleere jnde Nieupoort, ende noch eenen jnde Bauweloostraete, met noch andere vande zelve soorte van guesen, draghende alsoo mede al dat de messe aenghinck. Ende den kilck wiert vercocht II lib. XII sc. gr. Ende den pastoir hiet Vande Doens.

Jn dit zelve jaer, den XXX Octobre, up eenen vrijdach snavonts tusschen zessen ende zevenen, viel den torre van sente Pieters cloostere wel het vierde ofte bet jnne, ende al jn greyse; ende daer en bleef niemant doot. Dit quam duer faulte dat de guesen hadden al het ijsere uuyt gherooft, metgaeders ooc al het loot ende haut gestolen. Ende desen torre jnghevallen zijnde tot boven aen het schaelleweerck, zoo quam het volck noch; ende duer al dat hij zoo leelic ende periculues stont, zoo haelden zij het haut ende ijsere al oft al verbuert gheweest hadde. Ende de clocke viel jn sticken. Ende was eenen waecktorre gheworden. Ende als hij jnne viel, beede de waeckers en waeren over een half huere niet afcommen (*sic*), tot haerlieder groot gheluc. Maer (*het*) was een leelicke spectaeckele om siene, alsoo hij bleef staende, ende zeer periculues voor dier onder ghinghen ende daerbij woonden, want het clooster up dat pas vol aerme ghevlucht volck woonde.

.....Jn dit zelve jaer, den XXI Novembre, was wederom bij trompette gheboden vande brauwers ende dat niemant en mochte zijn bier voeren, tappere noch andere, dan zekere voerders daertoe vercoren; ende die moesten alle de paluere draghen: een groen rocxken ende een ghelu tonneken vooren ende achter daerup ghenaeyt. Dese waeren steerck jn ghetalle ontrent veertich.

.....Jn dit zelve jaer, den IIII Decembre, was mevr. dapdesse vande Biloque doen gaen uuyt haer clooster, daert haer beliefde, ende ditte bij bevele van schepenen. Ende jn haere plaetse om de zieken gaede te slaene wiert ghestelt eenen Jan de Grave, die was regimentuer van alle de ziecken jnde plaetse van dapdesse.

....Jn dit zelve jaer, den XI Decembre, zoo waeren alle de boomen, cleene ende groote, vercocht bij consente ende bevele vande hueverheyt, die waeren staende jnt beghijnhof van Ste Lijsbetten, ten proffijcte vande stadt ende al met ghereeden ghelde. Ende den XIIII daernaer waeren ooc alle de boomen vercocht jnde Bijloque.

Jn dit zelve jaer, den XVII Decembre, was van wet weghe gheboden dat uuyt elcken huuse eenen persoon zoude gaen breken het hijs ande vesten. Ende up desen tijt lacht rontomme Ghendt al vol soldaeten, waerduere het gheheele landt gherooft ende ghepilgiert wiert, zoo wel van vrienden als vianden, zonder recht ofte justitie.

Jn dit zelve jaer, den XXI Decembre, was upden Coorenaert bijden gheweldighen provoost eenen ghehanghen ende eenen ghegheesselt; den eenen was eenen moordeneere ende den lesten eenen roover.

Jn dit zelve jaer, den XXII Decembre, zo was van schepenen weghe een ghebodt ghedaen, datmen alle die vercochte boomen, staende jnde Bijloque, Poortackere ende beghijnhof ende alle die binnen der stadt staen, niet meer en saude afcappen, ende dat uuyt causen of die stede jn noode quame om wat af te maecken, dan salmen dat hier vinden zonder buyten te haelen....

Jn dit zelve jaer, upden nieu avont, was bij trompette gheboden datmen alle de gheestelicke goedinghen binnen ende rontomme Ghendt zoude vercoopen om te

recompenseren alle die beschaet waeren duer het fortifieren vande stadt; ende alsoo ghinc men jnt beghinsel vanden jaere XV^{c} LXXX beghinnen vercoopen.

Ende up desen tijt begonst men Ste Michiels keercke af te breken, speciaelic thoude weerck; ende men brack ooc af tschepenhuus van Ste Pieters ende tportael van onse Lieve Vrauwe keercke. Ende was (*van*) het cloostere oock verre al tprincipale vercocht.

XV^{c} LXXX.

Up den XII Januarij vinghen de Malecontenten van Aelst buyten de Keyserpoorte, gheen quaertier mijls vande stadt, jo^{r} Bussaert van Imbiese ende eenen vande kinderen Triest ende voerdense naer Aelst.

Jn dit zelve jaer, den XV Januarij, roofden die van Aelst wederomme veel boeren, die naer Ghendt quamen met laeckenen ende andere dinghen; ende jn desen tijt was Vlaenderen lancx om meer gherooft ende ghepilgiert, dat compasselic was. Ende alsnu brac men ooc verre al het clooster af van sente Pieters; ende men vercocht ende men verhuerde alle de cloosters goedinghen, binnen ende buyten Ghendt.

....Jn dit zelve jaer, den eersten Februarij, waeren te Ghendt upden Coornaert ghehanghen vijf soldaeten Jnghelschen ende Schotten, om haerlieder quaede sticken die zij buyten up dlandt ghedaen hadden; ende wiert de justicie ghedaen vanden gheweldighen provoost...

....Den XVI, XVII ende XVIII Februarij zach men binnen Ghendt ende speciaelic ter Petercelle poorte wel alsoo veel deerlicheyt van ghevlucht volck jnnecommende, als jn menich jaer ghesien was, dat vloot voor de vianden, die de landtslieden daghelicx roofden, pilgierden ende gheheel afteerden, liepen toens wech up

een ander quaertier ende niemant en stontse vooren.

Ende up desen zelven tijt was Collatie vande drij leden der stede van Ghendt, ende voorts van gheheel den ghemeente. Ende wiert begheert voor een nieu wonderlic stick, dat le duc dAlenchon, broedere vanden coninck van Vranckerijcke, zoude commen zijn proiectuer ende gouvernuer van dlant van Vlaenderen; ende wiert verre van al gheconsenteert.

Den XIX ende XX Februarij wayst noch veel eergher, want alsdoen brande den viant Peteghem bij Deinse ende meer andere plaetsen; sij namen Vijve jnne ende ons soldaeten, die zulcx souden beletten, vertrocken up ander quaertieren. Dit vluchten duerde noch tot upden XXIIII Februarij bijcans aen alle poorten vander stadt, ende de Fransoysen, dat onse vrienden hieten te sijne, deden up het landt meer quaets dan de viant zelve, dat een jammer was om hooren ende siene.

Ontrent den XXIIII Februarij waeren alle de gheestelicke jammerlic uuyt Brugghe ghejaecht. Ende den XXV der zelver maent quam tvolck noch al jnde stadt ghevlucht van alle quaertieren.

...Den XXVII Februarij was bij trompette gheboden dat alle de gheestelicke, die van Brugghe naer Ghendt commen waeren, moesten binnen drije daghen de stadt ruymen, up lijfstraffe; ende daer wierdender vele ghevanghen up trespect van hemlieden te faforiseren.

Jn dit zelve jaer, up dezen zelven dach, was Corterijcke jnneghenomen van sconincx volck, gheseyt de Malecontenten, ende was veel volcx versleghen, maer was ghewonnen ende bleef ghewonnen. Ende die van Ghendt, dit hoorende, waeren raesende dul ende spraecken veel quaets, niet wetende wien sijt wijten souden. Deen stact upde papen, dander upde papauwen, dreeghende deen ende dandere met

veel vermeten van veel quaets te doene, segghende onder de quade: ‘Wij moeten alle de fluweelen bonetten weeren, zij en zullen ons gheen deucht doen; met de papen ende papauwen zoo mueghen wij alle van eenen sinne ende wille zijn.’

....Item noch up desen zelven dach (XXVIII) zoo waeren hier jn Ghendt tot huerlieder vrienden huuse tot vijf pastoirs ende die waeren elc een briefken ghesonden van weghen van schepenen van beede de bancken ende beede de dekens, collonellen ende capiteynen vande burghers, ende daerbij hemlieden bevolen dat sij tsanderdaechs souden ruymen uuyter stadt, up peyne van ghegheesselt te sijne ende noch up correctie van dien. Ende zij obedierden ende zijn uuytghegaen. Ende dese naervolghende zijn de pastoirs: eerst heer Loys Hughe, pastoir van sente Jans; heer Fransoys, pastoir van sente Michiels; heer Pieter, pastoir van Ackerghem; heer Adriaen, pastoir van sente Jacops, ende heer Jan, pastoir van tbeghijnhof ter Hoyen.

Ende up desen zelven dach was ghevanghen heer Michiel, visiteerder van Ackerghem, ende heer Antheunis Schepens, vrauwenbroedere. Ende dese twee saeten ghevanghen up tSauselet tot svrijdaechs, den IIII van Maerte, dat was zes daghen, ende waeren doen ooc met een briefken doen uuytgaen ende up zulcke eene peyne alsboven.

Ende up dese zelve weke waeren uuyt Ghendt doen gaen, om dat zij te vele ghesproken hadden contrarie de guesen, eenen Jan Pile, schoemaeckere ende was bailliu van sente Pharahilde keercke, ende Michiel Jnghelbijnt, ooc bailliu van Ackerghem, ende noch som andere, dien ic niet en kende.

Jn dit zelve jaer, den lesten Februarij, was eerst tsente Pieters torre begonst te ontdecken om te weeren, die te vooren jn partien jnghevallen was.

Ende up desen zelven dach was bij alle de neeringhen begheert, vande hueverheyt weghe, zes veendelen voetvolck ende vier cornette peerden jnde stadt van Ghendt te nemene, maer het was meest ontseyt; maer men duchte dat niet helpen en soude.

Jnt beghinsel van Maerte was de stadt van Ghendt zoo vul ghevluchte boeren, dattet niet en was om segghen noch om schrijven. De ghebroken keercken ende cloosters stonden vol coeyen ende andere beesten ende overal vol volcx, dat sij som up straete ende jn houcken, kelders ende vauten sliepen. Ende svrijdaechs den IIII van Maerte stonden upde Beestemaerct meer dan duysent coeyen te coope. Ende up desen zelven dach waeren binnen Ghendt wel vijf ofte zes veendelen soldaeten gheforiert, waeraf de borghers zeer onrust waeren; maer alle meest jnde catholijcke lieden huusen.

Den V van Maerte, was den haene vanden cloostertorre af ghedaen ende voorts ontdect ende de cappe gheheel gheweert.

...Den XVII Maerte, ofte daerontrent, waeren binnen Ghendt uuyt doen gaen ende uuyter stede ghebannen, om segwoorden, als Jan vander Heyden, thien jaer, ende zom andere zes jaer; ende eens deels omdat zij catholijcx waeren.

Den XXI Maerte ofte daerontrent trocken uuyt Ghendt wel zes veendelen volcx, zoo borghers als soldaeten, met leeren, scheepkens, branthaecken, heyen ende ghewant van schepen, ende hieten te trecken naer Haelst ende Nienove, om met suptijlheyt jnne te nemen; zij vertrocken uuyt Ghendt ontrent den neghen ofte thien hueren vanden avont, maer quamen tsanderdaechs wederom zonder Aelst ofte Nienove ghesien thebben, waermede dat het ghemeente zeer ghecte ende ooc gram waeren; maer anders en quammer niet af.

Item up desen tijt maecte men jn sente Nico-

laus keercke stallen gheheel rontomme van capelle te capelle, om peerden jnne te stellen vande ruyters, die jnde stadt gheforiert waeren, zoo datter ontrent waeren naer mijn tellinghe tachtentich peerdestallen. Ende jn sente Jacobs keercke, sente Michiels keercke ende jnden croch van sente Baefs waeren vol landtslieden met haerlieder peerden, coeyen, veerckenen ende andere dieren ghevlucht. Ende noch ontrent desen tijt verbranden te Deinse wel meer dan XXIII huusen af, al duer een hoere, diet jn een huus stack.

...Upden palmavont was Mechelen vechtender handt jnne ghenomen, daer de guesen groote deerlicheyt deden van moorden ende anderssins.

.....Jn dit zelve jaer, jnde goe weke, wesende den XXIX, XXX ende XXXI Maerte, zoo waeren ontboden elc bijsondere alle de rijcke poorterien ende cooplieden tschepenhuuse bij vijfthien mannen, die daertoe ghestelt waeren, de welcke seyden jeghens de ontbode persoonen: ‘Ghij moet nu terstont van daghe leenen hondert ponden grooten.’ Ende daer waerender, die zijlieden wilden, die hiesschen zij twee hondert ponden grooten. Ende omme dat zijlieden hier wat jeghens zeyden, eer dat zijlieden thuus waeren commen vanden schepenhuuse, zoo waeren te dien huuse van die persoonen twaelf ofte vijfthien rigoruese soldaeten, jn sommighe dertich soldaeten, ghesonden, ende seyden: ‘Wij moeten hier zijn ende wel eten ende drincken tot dat ghij dat ghegheven hebt, dat hu es gheordonneert te leenen.’ Ende twas ooc alsoo ghedaen, want dat was mij wel kennelic dat Jooris Vijts moeste leenen twee hondert ponden grooten, ende Jan van IJdeghem, coopman, ooc twee hondert ponden grooten, zonder die ic niet en can ghenoemen. Ende dit was een groot ghewelt.

Upden eersten Paeschdach was Bruyssel ende

Vuylvoorde al bij over ghelevert jn handen vande Malecontenten, maer het slouch faute, waer duere veel catholijcken jn zwaricheyt quamen.

....*(Den VI April)* tsavons, tusschen vijfven ende zessen, wayst binnen ende buyten Ghendt een generaele eertbevinghe, dat poorten, torren, keercken ende huusen beefden ende schudden; ende van sommighe vielen sticken van boven nedere, ende het gheheele heerderic beefde, maer ten duerde maer ontrent eene ofte twee paeternosters lanck.

Item noch jn dit zelve jaer, ontrent desen tijt, was jn Ghendt wederom Collatie ghehouden. De cause was, datmen soude gheven licente van alle uuytreysende goet om de soldaeten te betaelen, want het soude elcken dach hier jn Ghendt wel uuytbringhen duysent guldenen, zoomen zeyde, want het hadde ooc hier te vooren gheprouft gheweest, want up alle goet was den tol groot ghestelt. Ende dat was gheconsenteert.

.....Jn dit zelve jaer, ontrent den XX April, naer den noene ten zes hueren, zoo quam hier jn Ghendt van Bruyssel als ghevanghen up eenen waghen, tusschen soldaeten te voete ende te peerde, den heere van Egmont, die te Nienove ghevanghen was, ende wiert gheleyt jnt sPrincen hof. Ende daer waeren sommighe vande ghemeenten, die achter hem riepen, segghende: 'Willecomme, ghij coedief, verradere van uys vaders landt!' ende wierpen jnt hof met steenen naer hem. Ende hij was zeer dootveerwich, ende hij track zijnen hoet over dhooghen, dwelck hem wel spijten mochte. Ende was ooc zeer qualic ghedaen achter zulck een groot heere te roepen, dwelck was om dat hij hadde laeten sijn soldaeten de peerden ende coyen haelen up zijne vianden, als hij noch te Nienove was.

..... Jn dit zelve jaer, den X Mey, was tJnghelmunster voor tcasteel zeere ghesleghen, daer eenen

grooten hoop van guesen, metgaeders veel Fransoysen, doot bleven. Ende den upper veltheere mons. de Lanou..... die den grave van Egmont binnen Nienove vinck, wiert hier ooc ghevanghen, met veel edelmannen, metgaeders veel amonitiewaeghens, met amonitie, veel schoone sticken van artillerie ende al dat de guesen ofte Fransoysen mede ghebrocht hadden. Ende de ghequetste quamen ooc met menichten naer Ghendt gheloopen, diet ontloopen coesten, zoo dat een drouve nieumare was voor de guesen ende een blijde maere voor de catholijcke.

Item sdaechs voor desen slach wiert de keercke van Deinse met het overblijfsel vande huusen, die daer noch stonden, gheheel en al verbrant, dat groote schade was.

Den XII Meye waeren eenen hoop Fransoysen gheiaecht, die te Melle laghen ende te Quatrecht, van ontrent veertich Malecontenten, die van Aelst commen waeren, zoomen seyde; ende quamen te Ghendt binnen gheloopen wel licht van cleeren ende schoen om loopen. Ende alst al gheloopen was, zoo waerent peerden van huerlieder zelfs volck, die uuyt Ghendt commen waeren: zulcke vervaerde schijters waeren de Fransoysen.

Jn dit zelve jaer, ontrent half Meye, quam den prince van Antoingnen binnen Ghendt met een groote bende ruyters, al een paluere; ende naer tbancket vertrack hij naer Andwerpen.

Ende up desen zelven tijt wiert al het gheweere uuyt de catholijcke lieden huusen ghehaelt, ende was hemlieden ooc verboden met andere borghers niet te waecken.

Item was ooc alsnu binnen desen lande zeer deerlic eenen tijt van moorden, rooven, vrauweschenden ende pilgieren, dat compasselic was; ende meest vande soldaeten des landts zelve, die vrienden hieten te

sijne, ende en dorst nauwe uuyt Ghendt eenen borgher uuyt reysen of hij wiert vermoort, gherooft, ghevanghen, ghejaecht ofte ten minsten toeghesproken ende up rantsoen ghestelt.

Jn dit zelve jaer, den XIX Meye, zoo was Mr Lieven de Coninck, steenhoudere, bij Heyne, up dese seyde van Audenaerde, duerschoten ende al ghenomen dat hij hadde; zij meenden ooc ghehadt thebben Thomaes vander Crayen, Maercq dHamere ende noch vier ofte vijf cooplieden van Ghendt. Ende noch een andere partije van haerlieder volcke waeren tot Aspere ende tot Nasarette, daer dat zij noch veel pachters vinghen ende veel peerden haelden. Ons soldaeten van Ghendt, dat deinsde vast achterwaerts naer tlant van Waes ende naer tSas, al of sylieden vervaert gheweest hadden; niet te min zij en begheerden elcanderen niet te hinderen: tscheen dat ons eyghen volck jeghens ons was, want zij en deden niet dan ons landt bedeerfven ende ons landtslieden afbranden.

Item up desen zelven dach zoo presenteerde hem Aligondus, den secretaris vanden prince van Oraingen, ende noch eenen secretaris met hem jn schepene camere vander kuere, ende gaven daer te kennen hoe dat hertoghe Matthias ende den prince begheerden ende wilden dat die van Ghendt souden houden lijbertheyt, levende elck vrij zijns gheloofs, alsoo wel de Roomsche religie als de Calvinissche, ofte dat neen, dat hij soude twaelf veendelen soldaeten jnde stadt senden, daermede de schepenen belaeden waeren.

.....Item alsnu jnde leste weke van Meye quamen de overgheschoten Fransoysen, Schotten ende Inghelschen, die capitein Lanou hadden laeten vanghen voor tcasteel van Inghelmunster, jnt lant van Aelst ligghen, tot onder Audenaerde, Gheersbeerghe ende alsoo die dorpen tot voor de poorten van Ghendt, den tijt van vier

weken, daer zijlieden hebben groote schade ghedaen, nemende ende roovende tlant van alle beesten; vrauwen ende maechden gheschoffiert; de mans ende haer zonen ghevanghen ende die ghestelt up rantsoen, meer dan zij coesten ghegheven, want zij hadden eerst de zelve al haerlieder ghelt ende goet gherooft. Noch hebben zij de mannen ghebonden ende ghehanghen met coorden ende dan met stocken ghesmeten groote wonden, zoo datter vele af storfven; ende sommighe andere, die woonden bijden waetere, hebben die met coorden ghebonden ende laeten sijncken jnt waeter ende die oock alsoo ghepinct, segghende: 'Waer es hu ghelt ofte goet?' ofte: 'Hoe veel ghelt sult ghij ons gheven dat wij hu laeten gaen? Jae, wij willen zoo vele voor hu hebben ofte wij sullen hu doot smijten...' Dese soldaeten waeren nochtans als vrienden jn Vlaenderen ontboden.

Jn dit zelve jaer, den derden ende vierden Junij, was Ronse vande Malecontenten gherooft ende gheheel ghepilgiert; ende tsondaechs, wesende den vijfden der zelve maent, hebben zijt gans ende gheheel verbrant.

.....Item alsnu ontrent Ste Jansmesse begonsten de Fransoysen, die vrienden des landts zijn wilden, ende tlandt vooren staen souden, zelve de stadt te dreeghen met leelicke woorden, die zij aen die van Ghendt ontboden; ende en deden niet anders up tlant dan moorden, rooven, branden ende pilgieren, dat jammer ende compasselic was om hooren ende siene. Ende was hemlieden al toeghelaeten.

Jn dit zelve jaer, den XXV Junij, was upde Veerleplaetse onthooft eenen Lieven Wauters, met noch eenen anderen, elc om eenen dootslach. Item men soude up het honderste deel niet connen gheschrijven van het rooven, pilgieren ende plunderen, dat al Vlaenderen duere ghedaen wiert, verre ende bij, van

alle natien van volcke, ende dat meest te beclaghen was vande vrienden zelve, die het landt behoorden vooren te staene, maer waeren diet aldermeeste quaet deden.

Jn dit zelve jaer, den II Julij, was upden Coornaert, voor het Olieslaghers huus, onthooft den langhen Jaspar, ende leelicken ghefaelt, zoo dat hij (*de beul*) diveersche slaghen slouch eer thooft af was. Ende daer wierdender noch twee andere quaetdoenders ghehanghen. Ende desen bovenscreven Jaspar was ooc eene gheweest vande principale, met Martken Moeraert, die tsente Michiels de catholijcke predicatie hielp upsmijten met bloote messen.

Ende up desen zelven dach quamen twee veendelen soldaeten binnen Ghendt, die acht daghen uuyt gheweest hadden tot cleynen proffijcte.

....Jn dit zelve jaer van XV^{c} LXXX, den VIII Julij, ontrent den thien hueren voor den noene, quammer wederome eenen roup, als dat de Malecontenten aen de mueren waeren, het welck binnen Ghendt zulck een roere maecte, dat niet schrijvelic noch ooc noinct ghesien en was, zoo dat de maerct daermede bedarf; maer zij vertrocken wederom naer Corterijcke; maer daer en was niet dan quaede tonghen, die dat quaeder upgaven dan dat en was. Ende den prince van Condé die was ghereden naer Andwerpen, noch niet voorder zijnde dan tot sente Amants beerch; maer men haelden wederomme jn Ghendt om dese foele, maer dit was binnen twee hueren al ghedaen. Doen reet hij wederom naer Andwerpen. Ende alsnu quamen de Fransoysen ofte Franschen leghere tot voor de stadt van Ghendt, die niet en deden dan rooven ende piligieren; nochtans wierden zij van die van Ghendt betaelt. Zij roofden ooc upden X Julij het maerctschip van Audenaerde, dat af quam binnen de

heerlicheyt van Zeeverghem, ende was eenen grooten schat weert, wantet meest ghelaeden was met lijnwaet ende breyweerck. Ende onse hueverheyt ghedoochdent al ende hielpen den coopman niet, dat jammer was. Ende het stont jn Ghendt alsdoen zeer weeckelic ende jnt perijckel van oproere.

....Jn dit zelve jaer, den XIII Julij, begonst men up tbeelfroot upde sturme clocke eerstmael te slaene alsoo veel cloppen, alsser volck jnde stadt quamen, jn alle poorten; ende ter wat poorte dat was, stacmer een vaetken uuyte.

...Jn dit zelve jaer, den eerste Ougste, zoo waeren te Ghendt twee ghebroeders upde Vrijdachmaerct levende verberrent, die van Hondtscote waeren. Ende zij waeren een compaingnie van vijf persoonen; twee wasser de weke te vooren tAndwerpen gherecht, ende eenen te Brugghe. Zij hadden waeghens afghesedt, eerstmael den waghenaere van Pamele, gheschoten ende daernaer gherooft, daer den schat lach jn een seeptonneken, met noch drije ofte vier andere tonnekens, toebehoorende de compagnie van Jan de la Faille, van welcke vijfve den eenen den knecht was vande compagnie van Jan de la Faille, diet dese andere viere aenbrocht hadde om te hebben part ende deel, zoo hij ooc hadde tot twee reysen. Dese twee mochten houdt wesen van ontrent de XXV jaeren; deen die ghinck al singhende ter doot waert van uuyt casteel.

....Jn dit zelve jaer, den XXIX Ougste, quamen een cornette peerderuyters van Loo, die ter Petercelle poorte uuytgheleet waeren, daeraf capitein was den zone van Mons. de Lanou, ende commende voor tschepenhuus rijdende, heeft hem daer den prince vonden ende heeft hemlieden doen aflegghen al huer dieverie, midts dat de boeren vooren quamen claghen, groote menichte

van hespen, baecvlees, botere, lijwaet ende peerden, met noch andere dieverie. Ende deden de boeren wederomme keeren met huer goet ende waghenen ende sloucse de rebben jn sticken, diet ghedaen hadden, ende vertrocken naer Bouchein om de stadt ontsedt te doene, want daer laghen de Malecontenten vooren ende beschoten de stadt.

....Jn dit zelve jaer, den X Septembre, snachts, sach men jnde lucht veel teeckenen jnde wolcken, jn vele diveersche manieren, als van cruyssen, oorloghen, peerden. Ende het was dien nacht zoo claer, datmen wel ghelt kende; nochtans en was de mane doen maer twee daghen oudt, waeraf die claerheyt vande maene niet en quam. Ende alsnu was ghehouden hier jn Ghendt de rekeninck camer van Vlaenderen, diemen plocht te houden te Rijsel, jn stadt, om dat Rijsel hier doen viant was om de religie.

....Jn dit zelve jaer, den XXII Septembre, smorghens ten vier hueren, zoo waeren hier jn Ghendt ghevanghen tot ontrent tween veertich persoonen, poorters, goede borghers ende catholijcke mannen, joncheeren, advocaeten ende procuruers. Dit dede doen den heere Rihove, hoochbailliu van Ghendt, schepenen met beede de dekens. Ende haerlieder contooren waeren ooc toegheseghelt. Ende alsoo bleef elcken persoon ghevanghen jn zijn huus met drij burghers, als soldaeten, dach ende nacht ghewaect; ende (*zij*) moesten ooc daer hebben den cost. De cause was datmen seyde dat die zelve persoonen hadden vooren ghenomen eenighe verraderie te doene, dwelck hier groote beroerte maecte; maer het is contrarie bevonden, zoo dat een versierde lueghen was, ende niet anders dan valscheyt, ghesocht om de goede catholijcke persoonen anden hals te bringhen om dat zij Rooms catholijck waeren: maer tsaeterdaechs, den XXIIII Septembre, naer noene, zoo

waeren alle de zelve persoonen ontsleghen vanden bailliu, die quam tot elcken huuse, segghende tot die borghers als soldaeten: ‘Gaat thuyswaert, want daer en es gheen cause.’ Aldus waeren dese persoonen maer drij daghen ghevanghen. Dit dede den bailliu om dies wille dat dese groote valscheyt te seere openbaerde.

Item up desen zelven XXII Septembre haddet gheweest jaermaerct te Tielt, daer die van Ghendt sonden peerderuyters ende voetvolck, ende (*zij*) roofden de gheheele plaetse van Thielt ende al datter ter maerct commen was: beesten, peerden, coyen en al datse crijghen coesten (*van*) jnsetenen ende uuytsetenen, niet jeghenstaande dat die van Thielt contribucie gaven alsoo wel aen die van Ghendt als de Malecontenten. Het quaet, dat zij daer bedreven, en es niet om schrijven; de deerlicheyt vande goede lieden te rooven ende slaene alsoo wel upden weg als binnen Thielt: twas al verbuert, dat zij zaghen; al hadden zij gheweest jnt midden sviants landt, zij en hadden niet meer connen doen. Deen brocht manscleeren, dander vrauwecleeren; deen peerden, dander coeyen; twas compasselic om siene den roof, die sij ghedaen hadden.

Item noch up desen zelven XXII Septembre, naer noene, was upde Vrijdachmaerct ghehanghen den zone van Pieter den temmerman jnden Quaetam; ende was Rijhovens eerste justicie van roof ende brantschatte ende anders.

...Jn dit zelve jaer, upden lesten Septembre, waeren bijden gheweldighen provoost upden Coornaert ghehanghen twee quaetdoenders. Ende upden zelven dach noch eenen bijder stadt. Ende desen was ghenaemt jnde wandelinghe Jonckbloet. Ende noch eenen anderen ghegheesselt.

Jn dit zelve jaer, ontrent den VI ende VII Octobre, trokken vijf ofte zes veendelen soldaeten uuyt Ghendt

naer Schellebelle om dertich ofte vijf en dertich Malecontenten, die up het huus van Aughereelis laghen, de welcken verliepen ende staecken tvier jnt huus. Ende doen verbranden dese soldaeten, die uuyt Ghendt commen waeren, meest alle de huusen, die up de plaetse stonden, dat jammer was om hooren ende siene.

....Jn dit zelve jaer, jn dese maent van Octobre, wasser ghemaect duer thof vanden Duynen, om te gaene ende rijden van upde Scheltstraete tot upden Callanderbeerch, een nieuwe straete, ende wiert ghenaemt de Oraingestraete, want doen den prince van Oraingen jnt hof van sente Baefs was. Ende up dien zelven tijt waeren noch twee straeten ghemaect: deene duer tbeghijnhof van sente Lijsbetten, ende dander duer tclooster vande Augustijnen, uuytcommende jnde Mueleneerstraete.

....Jnt zelve jaer, jnt beghinsel van Novembre, quamt volk zeer binnen Ghendt ghevlucht ter Petercellepoorte jnne, ende de Malecontenten roofden zeere te Lauwe, Waereghem, Olsene ende alomme daerontrent. Jn somma ten es niet om schrijven het verdriet datmen hoorde ende sach aen alle poorten vande stadt. Ende de stadt was zoo vol beesten ende ghevlucht volck, dat niet gheloovelic en waere.

....Jn dit zelve jaer, jnt leste van Novembre, waeren te Waerschoot wel doot ghesmeten wel tseventich landtslieden vande zelve prochie. Dit deden de guessche soldaeten, dat nochtans alsdoen ons eyghen volck was, maer onse guesekens die bedectent met eenen heerlicken decmantel, segghende dat de landtslieden van aldaer de bovenscreven soldaeten niet en wilden ghedooghen dat zij daer slapen souden ofte logieren, om dat de landtslieden daervan gheen wete ghedaen en was van die van Ghendt. Ende ontrent desen tijt was Condeyt wederomme jnghenomen van die van Doorenicke, ende zeer

corts daernaer hebbent de Malecontenten wederom jnghenomen ende al doot ghesmeten.

....Item up desen zelven dach was te Ghendt, bij slote van Collatie, gheconsenteert up elcke tonne biers, die over de IIII schellinghen grooten weert was, gheconsenteert vijf schellinghen grooten up elcke tonne meer dan der van te vooren af ghegheven wiert, zoo dat het dobbel bier moeste ghelden drij grooten den pot; ende alle andere bieren naer advenant. Men gaf ooc voor twee eyeren twee grooten; een XXV appelen VI, VII, VIII, IX, X ende XII grooten, ende vande alderbeste wel XIIII gr.; zoo dat alle dinghen naer advenant zeer diere was.

....Up desen zelven tijt deden de Fransoysen, die nochtans ghehouden waeren voor vrienden des landts, groot ghewelt van rooven, dat jeghens natuere was datmen zulcx liet gheschieden. Ende alsoo wiert het landt bedorfven zoo wel van deen zijde als van dander zijde.

....Jn dit zelve jaer, den XXIX Decembre, zoo starf heer Willem Doens, priestere, capellaen van sente Jacops keercke, oudt wesende LXXV jaeren. Hij was ghenaemt jnde wandelinghe heer Mijtken, wonende upden Steendam. Desen en heeft jn desen guesen tijt noinct ghelaeten zijnen priesters keerle noch zijn bonette te draghen; nochtans wasse dickwils van zijnen hoofde ghenomen, daer hij ghinck achter straete, ende hij haelde thuys telckent een andere; ende noch veel meer andere cleenicheyt deden de guesen hem aen. Nochtans en heeft hij sijnen staet niet verlaeten.

XV^{c} LXXXI.

.....Upden derthien avont soo seyde men over al dat de Malecontenten seer steerck waeren tOosterzele, te Baveghem ende alle de prochien duere; dat het landt gheheel vol lach. Die van Ghendt hielden scheerpe wachte al de stadt duere ende voor elc huus eenen lanteerne. Men hoorde upde straeten niet te meer ramoel al oft goeden vrijdach gheweest hadde: zoo stille was elcken huusman, elc om te stilts, want zij meenden dien nacht bespronghen gheweest thebben vande vianden. Maer up dien nacht en ghebuerder anders niet dan dat de Malecontenten haelden een voor quaertier vanden lichame van Adriaen van Casele, twelck buyten de Keyserpoorte hinck aen een half galghe; ende zij placten een briefken daer anne, daer jn dat zij ghescreven hadden zulcx hier naer volcht:

Ghij bastdraghers van Ghendt,
al hebdi tlichame van Casele gheschent,
men salder niet om trueren:
dier minst om dinct, die salt besueren.

Item binnen drij daghen daernaer zoo quam de tijdinghe jn Ghendt dat de Malecontenten tvoorseyde quaertier van Casele jn een kiste gheleyt hadden ende met grooter weerdicheyt begraven hadden jnde keercke binnen Aelst. Ende de vier ofte vijf Malecontenten, die voor de poorte van Ghendt afghehaelt hadden het quaertier van Casele, die hadden voor den wijn van die van Aelst vijftich guldenen, voor het clouck feyct, dat zij ghedaen hadden.

....Jn dit zelve jaer, upden eersten Februarij, ontrent den neghen hueren voor den noene, zoo quammer eenen landtsman gheloopen ende bracht de tijdinghe dat de Malecontenten waeren te Maelte, aende brugghe, ende badt zeere aen schepenen datmen hemlieden

zoude willen assisteren met ruyteren ende voetvolck, want zij waeren twee cornetten steerck; maer men dede hemlieden gheenderande sercours ofte assistentie: sij moesten hemlieden zien rooven. Ende den bastaerdezone van Jacop de Keysere, peerde ruytere, die trompillie was van Riovens bende, die tAyghem lach, die was zijn peert gaen doen beslaen tSieckelieden, hebben hem de Malecontenten upghenomen ende hebben hem met zijn peert mede ghevoert. Ende Rihovens bende, dit ghewaere werdende, hebben hemlieden ooc veerdich ghemaect om Keyser te assisteren, maer zij liepender mede duere te Maelte over de brugghe, vreesende datmen de brugghe uptrecken soude. Hadde dat yemant ghedaen, zij waeren alle jnde valle. Daer en wasser maer over de brugghe zeven ofte achte; sij hadden daer ghesloten gheweest; maer die van Ghendt en hadden die voorsichticheyt niet, of Godt en lietet hemlieden niet toe. Alst ghedaen es, dan siet men de faulte. Ende eenen Gillis Rootaert, schipman, vonden den viant ontrent sente Denijs ende namen hem ghevanghen ende setten hem up een landtspeert, ende om dat hij niet zeere en coeste rijden, duerstacken hem, want hij en coest niet rijden ende was doot thuys brocht. De ghene, die de wacht hadden aende brugghe, sij vieren, de twee spronghen jnt waeter ende den derden die ontliept, ende den vierden voerden zij mede naer Corterijcke ghevanghen.

Den X Februarij sachmen grooten ende afgrijselijken brant jnder nacht, naer Wettere toe. Ende jn dese zelve maent zoo waeren binnen Ghendt bijde hueverheyt ontboden up diveersche daghen mannen van eeren, goede catholijcke, met thiene ofte twaelfve maels uuyt verscheyde straeten, waerjnne datter ooc waeren sommighe priesters, namelic eenen heer Jan Heligheer. Dat was de cause: dat de hueverheyt hemlieden

vraechden of zijlieden den paus ende den coninck van Spaingnen, ofte de gone, die quamen uuyt huerlieder name met haerlieder aenhanck, hielden voor vrienden; hierup hebben sommighe gheandwoort: ‘Haudese ghijlieden voor gheen vrienden, want ic hope dat den coninck ons viant niet en es.’ Ende alsoo zijn zij thuys ghecommen.

....Den XIIII Maerte, naer noene, zoo was alle ghereetschap ghemaect jnde Gheltmunte bij sente Eloys huus, ende alle de stoelen ghestelt; aldaer tsamen compareerden den hoochbailliu Rijhove, metgaeders alle de schepenen ende den gheheelen eedt vande wet, aldaer sittende elc up zijn plaetse, seer solempnelic. Ende de meesters, daertoe ghecommitteert, begoesten jnde presentie van heere ende wet te muntene nieu ghelt, te wetene: den hoochbailliu sloech eerst een stuck met twee hoofden, ende elcken schepene achtervolghende eenen slach ofte twee; ende daernaer zoo was de munters den wijn gheschoncken abondant ende de wet bleef bancketerende *jnde drij Coppens*. Ende van dien dach voorts zoo sloeghen de munters eerst leghghelt, om de wet; daernaer penninghen van thien stuyvers.

Jn dese maent van Maerte zo was verboden niet te moghen wandelen upden Coorenaert ende up andere plaetsen tsondaechs ende up andere daghen, als de guesen haerliederen dienst waeren doende, dat was totten drij hueren naer noene, up groote peyne; maer ten was niet zeer daerom ghelaeten.

Den XXVII van Maerte zoo wayst Collatie bij alle de neeringhen. De cause was om den tol vanden coorne te dieren ende upde dobbel bieren, ende datmen alle bieren zoude laeten jn Ghendt commen, waer dat die souden moghen ghebrauwen zijn, midts betaelende den tol, die daerup ghestelt zal worden. Hier jeghens was de neeringhe van de brauwers, ende seyden:

‘Daermede zal ons neeringhe openstaen ende ons previlegien te nieuten gaen; alsoo en willen wij dat niet ghedooghen.’ Ende het en wiert ooc niet ghedaen; maer vanden anderen tol wayst doen uuytghestelt tot up een ander tijt, zoo men noch hooren zal.

....Den XXIII April zoo wayst vande neeringhen Collatie. Die cause was datmen desen toecommenden Mey zal vergrooten den tol vanden coorne ende vanden dobbelen biere. Ende de hueverheyt ofte som van dien seyden: ‘Oft ghijlieder consenteert ofte niet, het zal ghegheven worden.’ Ende dit was de Collatie.

....Item noch up desen zelven zevensten van Meye zo was den broeder vanden billiu (*sic*) van sente Baefs, Bombeke, tAelst ghehanghen, met meer andere; ende jnt afvallen vande leere viel tot beneden. Doen was hij ande leere ghehanghen. Hij was vande Malecontenten ghevanghen ende daer en was van sijnen weghe gheenen middele om ten levene thouden, want zijn rantsoen was ghestelt up vier hondert ponden grooten. Ende was wel twee hondert ponden meer schuldich dan al zijn goet weerdich was.

Upden Sijncxen avont, smorghens vrouch, wasser eenen grooten brant bijde Fraters jnde Nederschelstraete, alwaer groote schade ghebuerde van grane ende ander dinck; ende quam bij jnviere.

Item voor een memorie zo cochtmen jn desen tijt wel acht orainge appelen voor eenen stuver ende drij jnlandtsche appelen, namelic holeersen, wel zes groote.

Jnde weke naer Sincxenen waeren van haerlieder bedde ghehaelt Lieven dHerde, Denijs de Muer ende den weert jnde *Cleen Sterre*. Men seyde dat zij verstandt hadden metten viant, maer was contrarie bevonden, zoo dat zij ontsleghen wierden.

Den XXX Meye waeren de Malecontenten buyten sente Lievens poorte, roovende ende stelende al dat

zij vonden; ende men schooter twee groote sticken naer, maer zij vertrocken terstont.

Upden VII Junius, ontrent den eenen jnder nacht, zoo waeren de Malecontenten wederom ontrent Ghendt ende verberrenden een huuseken van een oliecot, twelck vul olie lach; ende riepen onder de vesten veel leelicke schampighe woorden ende lachtere vanden heere van Rihove, ende ‘sacramentschenders van Ghendt, keerckbreckers’ ende dier ghelijcke woorden, zoo dat onse engien meesters niet langher verdraghen en coesten, ende schoten drij middelbaere stucxkens af naer de Malecontenten ende vertrocken doen; maer zij speelden noch hun spel om buyt thebben jnt keeren.

Den XVII Junij zoo hielden de neeringhen Collatie ter causen vande vrije Schiplieden. Daer waeren vier schepen van Andwerpen commen al tSas, met coopmanschap, ende wilden naer Audenaerde ende Doornicke; ende als dese schepen waeren jnden Huvetters houck, zoo hebben dese vrije schiplieden de vier schepen ghearesteert, segghende: ‘Dat moet verschepen, want wijlieden moeten nu opwaerts voeren, volghende onse previlegie, want ghijlieden dat niet doen en mocht.’ Ende daeromme hielt men Collatie omme te decideren het different ende om te wetene of die van Andwerpen vermochten up eenen bodem te voeren tot Audenaerde ofte niet. dAndwoorde was jeghens de vrije schiplieden van Ghendt omme datse, al tSas, over die zee ghecommen waeren. Daermede wayst hemlieden ontwesen.

Jn dit zelve jaer, den XVIII Junij, waeren de Malecontenten te Dronghen ende roofden ende vinghen aldaer de lieden, ende principalic vier jonghe dochters van Ghendt, die daer waeren gaen veerckelen met haerlieder vrienden ende ghebueren.

....Jn dit zelve jaer, den XXIIII Junius, up sente

Jansdach, zoo waeren de Malecontenten ontrent den thien hueren voor den noene tot voor de Petercelle poorte. Eerst commende te Maelte brugghe en vonden zij maer eenen man anden drayboom, die terstont ghinck loopen, ende eenen Malecontent die lieper achtere; doen wierp hij de sluetels wech vanden drayboom. Doen was den Malecontent meester vanden drayboom, zijnde zijn tweetster, ende noch zesse quamen bewaeren den drayboom; doen zo reden de twee voorts tot voor de Petercelle poorte achter eenen waghen met haute gheladen ende quetsten eenen anderen man, ende de wacht up tbolleweerck ande Bijloque die riep seere ande wachte ande poorte, maer daer en was niemant dan eenen, zoo twee, ende eenen, sittende cleermaecken upde voorseyde sentinelle, die ooc liep; ende daer stont anden drayboom ande poorte een peert ghebonden, dwelck zij den haeltere afsneden ende leedent met hemlieden. Ende jnt vertrecken vonden zij zitten drincken den lutenant vande wachte ande poorte, de welcke waeren die vanden Pekelharinck aen Ste Agneeten, bonden ende coorden hem ende leeden hem mede naer de Malecontenten, dwelck hij wel weert was, want hij en hadde selfs gheen gheweere bij hem; ende deghene, die noch ande poorte waeren, eenen zoo twee, creghen de brugghe noch uppe, maer zij en hadden gheen vier; doen zoo ghinghen zij zoucken jnde ghebuerte om huer lonten te ontstecken. Als den viant wech was zoo hielden ons borghers de wachte, niet peinsende dan om drincken, hoe wel datter an Crayens muelen veel volcx zeere ghequetst waeren, diese upden wech vonden, ende namen wel XV zo XVI peerden. Zij waeren wel drij cornetten peerden steerck ende namen noch andere beesten, als coeyen ende schapen.

Den XXVII Junij zoo was voor sgraven casteel onthooft eenen Gillis Danckaert, van neerlaghe upde

zelve Veerle plaetse ghedaen jn eenen kelder, daer zijn dochter woonde. Ende upden zelven dach wasser vijfve ghegheesselt, daeraf de drije ghebannen waeren, daerjnne eenen was, eenen causmaeckere, woonende jnde Langhemunte, naest *de Bonte Coe*, die fortse up een jonck wijf van crachte ghedaen hadde ende moeste verghiffenisse bidden ende jn zijn lijnwaet gaen met een tortse, daert gheordonneert was, ende eene somme den aermen gheven, ende betaelen zijn vanghenescosten. Een groote gratie dat hij niet en starf. Den scheerprechter was ontboden van Middelburch, den welcken zoo fray dede, dat sghelijcx niet vele ghesien en es gheweest.

.....Jn dit zelve jaer, jnt eerste van Julij, bracmen sente Veerle keercke af ende elc hadder zijn gherieve ghecocht om huusaigen te maecken; ende men brack oock af alle de handtschoemaeckers huusekens, die daer annex der keercke waeren.

Den XI Julij zoo waeren ontboden voor schepenen vander kuere wel XXIIII zo XXX catholijcke ghegoede persoonen ende hemlieden was daer ghevraecht: 'Wildi zulcx uwen eedt doen?' Ende zom waerender, die andwoorden, segghende: 'Ick en begheert niet te doene.' - 'Wel (hebben die heeren gheseyt), gaet tuuyswaert: men sal hu een briefken senden binnen XXIIII hueren uuyt Ghendt te gaene ende alsoo uuyt Vlaenderen, zonder te gaen bijde Malecontenten, up confiscatie van huerlier goet, tot dat de landen jn payse gheaccordeert zijn.' Ende sij ghinghen doen ter stede uuyte. Dese waeren ghenaemt Jan Jooris, Jan de Moor, beede cooplieden, ende Jan Heggheric, gheseyt Cullaert, aerbeytere, weerckende aen de kaeyen. Ende heer Jan Helegheer, priestere, ende Gheeraert de Scheppere, Vincent Roose, Jan de Backere ende meer andere wisten hemlieden zoo te verandwoorden, midts versouckende copie vanden eedt om hemlieden te

beraene, (*zoo*) datse dien dach gheen sententie en hadden.

Den XV Julij was upden Coorenaert eenen persoon van veel quaede sticken, die hij bedreven hadde, gherecht, ende (*dit*) gheschiede bij eenen nieuwen scheerprechtere, die den heere van Rihove ende schepenen van beede de bancken nieuwe ghecoren hadde.

Ende jn desen tijt sey men seere dat jn Vrieslandt zeere ghevochten was, daer veel vande Malecontenten bleven waeren ende veel van haerlieder edeldom ghevanghen.

Den XVII Julij zoo was met de trommele gheboden te coope thof van Nienove, staende aen sente Jans keercke, daer Croovelde alsdoen jn woonde. Men cesseerde niet van gheestelicke goedinghen te vercoopen; alle daghe vercocht men, ende men vant cooplieden ghenouch, diet cochten, waert gheleghen was. Ende tzelve huus wiert up dien dach ten twee hueren vercocht.

Jn dese maent van Julij waeren hier jn Ghendt ghestelt vanden crijchraet coronellen ende capiteynen, ende niet van schepenen, vier rigoruese persoonen, die niemant en vreesden. Ende dese hadden commissie vanden ontfanc om alle die kinderkens, die ghedoopt ende kersten ghedaen waeren bijde priesters sint den daghe ende jaere XXIII Julij XV^{c} LXXX, twelck was een jaer daer te vooren ende noch wel drij maenden daer te vooren, alsoot den vadere ende moedere van die kinderkens heeft ghebleken, diet hebben moeten betaelen. Voor elcke petere ende metere ende den priestere ende vadere moesten zij gheven vijf ponden grooten; dat was van elck kindt twintich ponden grooten; ende waeren noch boven dien quaelic toeghesproken ende gheseyt dat zijlieden daerom waeren verraeders, om dat zij haer kinderen dat ghedaen hadden; ende om dat ditte groote beroerte maecte onder tvolck, want daer

waeren sommighe vaders, die de stadt ruymden om die groote boete, alsoo dat die schepenen ende bailliu hem aentrack ende seyden: ‘Die boeten commen al tot onsen proffijcte; gheeft ons die pennijnghen wederomme.’ Ende alsoo wierden die vier persoonen verlaeten ende schepenen vonden met die ministers andere middelen, die ooc niet goet en waeren voor de catholijcken.

....Den XXVI Julij quamen vijf Schotten ter Petercelle poorte jnne ende brochten drij gheestelicke persoonen mede, die zij ghevanghen hadden tsente Amants, het welcke was zeer diepe jn sviants landts; ende hadden de zelve ghestelt achter up haerlieder peert, met witte alben ende cosulen anne, up schimpernie, ende was zeer zottelic om ziene. Men seyde dat zij duysent guldenen gheboden hadden om vrij ende los te gaene, maer zij en wildent niet doen, maer hielden alle rabauwerie ende schelmerie met hemlieden ende naemen haerlieder ghenouchte om hemlieden te quellen ende temteren.

Den XXVIII Julij waeren de Malecontenten wederomme te Mariekeerke jnder nacht ende roofden een groot ghetal van beesten ende drevense tot Corterijcke binnen; maer die van Dronghenen en leden gheen schaede, want zij hemlieden mede waeren.

.....Jn dit zelve jaer, den XXIX Julij, zoo hadde capitein Mieghem sententie bij schepenen vander kuere ter causen vande moorden, die ghedaen waeren bij de Muyde poorte, te weten vanden bailliu van Axele ende Muysaert van Oostenblije, die ghedolven waeren voor de voorn. poorte, zoo hier vooren ghescreven staet, daer jnde sententie ghenoech gheroert was vande cornellen, die doen waeren, ende van Jan van Imbiese. De sententie luydende te bidden heeren ende wet verghiffenisse, jn zijn lijnwaet te gaene ende met de schroode voor dhooghen, ghebannen vijftich jaer uuyt

den graefschepe van Vlaenderen ende nemmermeer waepen te draghen teghen Vlaenderen ofte den viant te dienen, upden hals. Ende dese sententie van capitein Mieghem ghepronunchiert zijnde jn opene camere, dede zijne defentie, de welcke wel duerde jnt uuytlesen wel een quaertier huers, segghende aldus: ‘Angaende de moorden vanden bailliu van Axele ende Musaert van Oostenblije es wel waer zijn bij mij doen volcommen ende dat uuyt laste vanden burgmeester, doen ghenaemt Jan van Imbiese; ende ic moestet doen ofte hij en zoude gheprocedeert hebben te mijnen laste, soot vele wel kennelic zijn.’ Voorts was jnt pronunchieren ghelesen hoe datse tsavons ter Muelestede tsamen bij een sitten eten hadden, sprekende, die tfeyt deden, hebbende verstant onder elcanderen: ‘Wel, ghesellen, suldi tstuck wel durfven angaen?’ Daerup dander andwoorden: ‘Al waerder noch zesse, tzal ghedaen werden,’ al jnde presentie vande twee pacienten, niet wetende wat zij daermede meenden. Dit ghebuerde al naer dat zij van tafele opghestaen waeren ende den put ghemaect hadden, ende quamen wederom aen tafel sitten tot dat hemlieden dochte dat tijt was ten elf hueren jnder nacht. Ende (*zij*) deden de pacienten te verstaene: ‘gaen wij naer Ghendt, men sal ons de poorte open doen; tis beter nu dan jnden dach, maer betaelt altoos dese XXVIII schellinghen grooten, die hier verteert zijn,’ twelc zij zeer gheeren deden, ende zijlieden pacienten anders niet wetende dan dat zij en ghinghen binnen der stadt huere vanghenesse houden. Ende commende voor de poorte up een handtbogheschuete naer, leeden zij de pacienten wat ter sijden uuyt den weghe, daer zij eenen put ghemaect hadden, daer sij se eerst ontcleeden ende daernaer gaven hemlieden tlijf vol wonden, ende daernaer dootwonden, ende dolvense jnden put, dwelck dede den lutenant ende vier soldaeten vande compaignie

van capitein Mieghem, boven breedere beschreven hoe datter Mieghem om up een ghelt ghesedt was. Ende wiert ghevanghen ende wederom gheslaect vanden voors. Imbiese. Ende noch eenen was bij hem doen vermoorden tot Destelbeerghe.

Jn dit zelve jaer, up desen tijt, regneerde de peste zeere over al binnen Ghendt ende daerbuyten, ende men seyde dat binnen Gheersbeerghe eenen houck vande stadt was, als de voghelen des luchts daerover vloghen, dat zij neder vielen ende storfven duer jnfectie des luchts.

...Den IIII Ougste zoo was bij trompette gheboden datmen gheene kinders kersten doen en mach van priesters, noch gheen vrauwen, noch mans en moghen die doopen, al waert noot, alsoo ons de catholijcke keercke toe liet. Jnsghelijcx was ooc verboden datmen gheen messe doen en mochte, noch trauwen, noch gheenen dienst, die de Roomsche keercke was uuserende, upde boete van ghebannen te sijne uuyt den lande van Vlaenderen ende al haerlieder goet gheconfisquiert, alle die dat doen. Aldus was onsen dienst vande Roomsche catholijcke keercke verboden, om datmen alle zouden commen ten dienste ende keercke vande Calvinisten, want die doen alhier meester waeren. Alsoo waeren doen de catholijcke binnen Ghendt ghepersequeert. God betert!

...Den XIII Ougste, snoenens ten twaelf hueren, zoo quamen beede de bisschoppen van IJpere ende van Brugghe uuyt Sauselet upden Coorenaert, die daer hadden ghevanghen gheleghen; ende waeren up eenen waghen ghevoert, gheconvoyeert met ontrent twaelf ruyters te peerde, gheseyt Carrebijnen, naer Corterijcke, met eenen trompettere, die ghesonden was van Corterijcke om die bisschoppen. Dese reden alsoo tot jnde prochie van Olsene ende daer quam hemlieden teghen,

te waghen, ooc met een gaerde van peerden, van Corterijcke, jo^{r} Bussaert van Jmbiese, die langhe ghevanghen gheleghen hadde te Beerghen (Henegauwe), met noch eenen minister. Aldus waeren dese twee jeghens elcanderen ghegheven. Dese verlossinghe is ghecommen duer de huusvrauwe van Bussaert van Jmbiese, want die haddet wel zes maenden lanck aen de hueverheyt versocht ende grooten arbeyt om ghedaen om haeren man thebben, zoo datse ten hende zijn verlost.

...Upden eersten van Septembre soo brochten acht ofte thien peerderuyters eenen ouden Frereminuer jnne, wel van tseventich jaeren audt, met zijn grau cappe anne; ende zij hadden hem up een peert ghesedt met een cussen jnde saele, gheroert zijnde met compassie om dat een oudt man was; sij hadden hem ghehaelt ontrent Cambroen ofte Aet ende sij voerden hem jnden *Gauden Appel* om met hem goeden chiere te maecken, ende verwachten van hem een goet rantsoen, al soudent eenighe nonne cloosteren jn Henegauwe moeten betaelen. Ende het volck liep bij duysenden om den broere te siene; al hadde den prince jnneghecommen, men hadder niet seerder naer gheloopen om te siene. Hij was ten rantsoene ghesedt ende veraccordeert up twee duysent guldenen.

Up desen zelven eersten Septembre, voor den noene ten elf hueren, zoo was te Ghendt openbaer ten tuynen uuyt gheroepen den coninck van Spaeingen te houden voor viant vanden lande, twelck luyde van woorde te woorde zoo hier naer volcht:

'Men verclaert den coninck van Spaingen vervallen vande overheyt ende heerschappie van dese voors. Nederlanden ende verbiedt zijnen name ende zeghele jnde zelve landen niet meer te ghebruycken. Ende hieraf zijn boucken gheprent ende openbaer te coope. Des

toirconde hebben wij onsen zeghel hier an doen hanghen. Ghegheven jn sGravenhaghe jn onse vergaederinghe den XXVI Julij XV^{c} LXXXI. Ghepubliceert jnt openbaer consistorie van desen Raede van Vlaenderen, present de ghecommitteerde vanden zelven hove, advocaeten, procuruers ende andere diveersche bijstaenders, desen XXI Ougste XV^{c} LXXXI.'

...Upden XI Septembre, ten thien hueren, zoo was jnt sgraven casteel bijde wet van Aeltere ende die van tAuwenburchsche verwesen levende verbrant te sijne te Mariekeercke, ende van daer ghevoert te sijne ten Langhen damme, ende daer tlichaem gestelt aen eenen staecke, ter zelver plaetsen, daer hij een jonghe dochtere vermoort hadde. Hij was ghenaemt Fransse Lammens, een rijckmans zone, ontrent twintich jaeren oudt, welcken Fransse was van Nevele gheboren ende woonde met dese dochtere ontrent Thorout, de welcke hem te kennen gaf als datse bij hem kindt drouch; daerup hij huer seyde: 'Vermijdt hu van zulcx te zegghen of ten soude hu niet wel vergaen.' Naerder handt sijn sij buyten, ten velde waert gaende, gaen sitten aen eenen hautcant; soo heeft hij een beercken wisse af ghesneden ende heeft een ooghe daeran ghemaect, ghelijc de hautmaeckers; ende de dochter, gheen quaet peinsende, zoo heeft hij huer de beercken wisse metten stroppe up huer onvoorsiens over thooft gheworpen ende stappans up huer ghespronghen, ghelijc eenen hautmaeckere, ende heeftse alsoo verworcht. Ende drij daghen heeft hijse laeten ligghen aen eenen hautcant ende dan is hij ghecommen huer lijveken uuyt doen ende heeft se begraven aen een gracht, ende daernaer hem doen aenschrijven. Ende hem ooc niet gheregiert (*hebbende*) met zijnen capitein, wiert ghevanghen ende es (*de mesdaet*) alsoo uuytcommen, al waerse sij drije omme storfven: te weten de dochtere ende kindt,

daer zij van groot ghinck, ende den derden hij zelve.

.....Jn dit zelve jaer, den XXIIII Septembre, quamen de Malecontenten tUrssele jnde predicatie ende namen ghevanghen tweenveertich persoonen vande prochie, jnde keercke ende daerontrent, metgaeders den leesmeestere, maer den minister ontliept. Ende hebbense alle met hemlieden gheleet, ende drevense, ghelijcmen een cudde met schapen drijven zoude. Ende voor tvertrecken was heml. ghevult een cuype waeters, voor deghene die dorst hadden. Ende den leesmeester moeste zijnen bibel mede draghen, ende zij dedense alle salmen zinghen rontomme de cuype met den waetere. Drooch broot was huerlieder cost, die sij hemlieden gaven; ende (*zij*) moesten alsoo de pacientie nemen.

Jn dit zelve jaer, den eersten Octobre, voor den noene ten acht hueren, zoo heeft Lowijs van Vaernewijc, joncman zijnde, wonende jnde Mageleynstrate, die doen onsen capitein was, alle die onder hem waeren ontboden tsijnen huuse, uuyt den name van schepenen van beede de bancken, ende ons tsamen aldaer ghevraecht of wijlieden wilden desen eedt doen ofte niet, ghelijc hier naer volcht. Ende van ghelijcken deden alle andere capiteynen hier jn Ghendt, zonder eenen capitein woonende jnde Drapstraete, ghenaemt Hans Rijckaert, ooc noch joncman zijnde, ende daeromme was hij capitein afghestelt omdat hij den eedt niet doen en wilde.[1]

....Item es waer ende voor waerachtich als datmen alsnu jn Octobre verwachte den duc dAlenchon ende men maecte jn sente Michiels keercke zeer groote preparatie jeghens zijnder compste. Ende es waer dat hij upden wech was, jae, dat meer es, hij dede de stadt van Came-

(1) Zie den eed bij DE JONGHE, II.

rijcke ontset, ende duer zekere occasie, den ghemeenten onbekent, track hij te rugghe ende de preparatie jn sente Michiels keercke wiert ghestaect.

Jn dit zelve jaer, ontrent desen tijt, beleyden de Malecontenten de stede van Doornicke ende schoten daer den XIII Octobre zeer uppe. Ende duer Ghendt passeerden veel soldaeten derwaerts ende men namp ooc binnen Ghendt volck uppe; ende men gaf acht guldens up d'hant, twelc was te doene jnt Schutterhof upden Cautere.

...Jn dit zelve jaer, den XXVI Octobre, naer den noene, zoo waeren wijlieden alle, die gheenen eedt en hadden willen doen, met eenen bode doen commen voor schepenen vander kuere, ende waeren daer elc bijsondere binnen gheroepen ende wederom ghevraecht waeromme dat wijlieden den coninck van Spaingnen als vooren niet en willen afsweeren. ‘Aldus begheert ghij dat noch te doene? ghij mueghet nu noch hier doen.’ Dat was die cause van ons ontbiedinghe.

Jn dit zelve jaer, den XXII Novembre, wiert bij slote van Collatie den prince van Oraingen het gouvernement vanden lande jn sijne handen ghestelt, met conditien dat hij Doornicke soude ontsetten, het welcke vanden prince van Parma seer steerck beleyt was.

Jn dit zelve jaer, den lesten Novembre, was Doornicke met appoinctemente over ghegheven ter grooter schade ende achterdeele vande guesen. Men dede te Ghendt vieren ende groote ghenouchte bedrijven drij daghen, eer Doornicke jnne ghenomen was, ter causen datmen seyde dat Doornicke ontset ghedaen was, twelcke niet waer en was. Dus hadden zij groote blijtschap bedreven om huerlieder zelfs schade ende verlies, daerom zij zeere beghect wierten, twelck hemlieden zeer speet.

Item alsnu upden eersten Decembre zoo begoest men maer eerst vande waerheyt van Doornicke onder

tghemeente beghinnen te weten; men haddet hemlieden gheeren ontstecken, maer upden II Decembre, ende sonderlinghe upden derden Decembre, zoo quamt volck jn Ghendt seer ghevlucht ende den ghendtschen leghere quam van voor Audenaerde tot Maelte hier voor de poorte ligghen. Doen begonst tvolck ofte ghemeente maer eerst te spreken ende te siene datse bedroghen waeren metten prince van Oraingen, den welcken suptijlic ghevlucht was met tvoortstel van zijne vieringhe ende was vertrocken naer Andwerpen, laetende hier deen heelft van zijn gaerde om te bet wech te gheraecken, duer al dat hem gheseyt was zes zoo acht daghen te vooren: 'Jndien dat ghij ons Doornicke laet nemen, die van Ghendt smijten hu doot.' Daerup hij soude gheandwoort hebben: 'Ic sal mij wel jn tijts solveren,' dwelck hij ooc alsoo dede. Doen was tghemeente zeer gram, segghende: 'Hadden wij den voghel gehouden, wij haddender bij den coninck ons gheheel pardoen met vercreghen, want hij hevet ons al ghedaen.' Ende wiert alsoo gheheel viant vande ghemeenten vande stadt; de magestraeten met haeren aenhanck hadden nuesen ellen lanc; zij en wistent wien claghen; thooft hinck al jn deerde. Ende de Fransoysen, die vrienden van Ghendt ofte vanden lande hieten te sijne, laeghen alsnu ontrent Audenaerde ende en deden niet anders dan up het landt rooven ende stelen, zoo dat den landtsman niet eenen stoel en hielt om up te sitten, dat compasselic was. Ende daer en was niemant vande hueverheyt, tsij van Ghendt ofte vanden lande, dieder yet toe deden, maer lieten het landt van haerl. zelfs volck rooven ende pilgieren tot ande poorte van Ghendt.

Item men begonste alsnu ooc zeer te segghen, dat den prince van Parma zijnen legher voor Audenaerde bracht ofte bringhen soude, ende men hoorde anders gheen maeren dan van het rooven, stelen, moorden,

maechdeschenden, branden, blaken, dat compasselic ende afgrijselic was om hooren, ende meer vande eyghen soldaeten des landts dan vanden viant.

...Ontrent den XVII Decembre, ontrent den neghen hueren jnden avont, was den brant ghesteken te Putte, jnden *Spieghele*. Men seyde dat eenen Fransoys ghedaen hadde, diet jnt hoey ghesteken hadde. Dieder jn berucht was, die was ghevanghen ende zeer ghewont ende bijden crijchraet jn vanghenesse (*gheset*). Den trompere ende trommele sloughen alarm, alarm, ende daer waeren veel quaede roepen. Daer wasser, die riepen: 'Smijt doot, smijt doot!' Andere ghinghen al roepen aen tbelfort: 'Tuwé, tuwé!' zoo datter wel dertich cortelassen uuyt waeren. Te Putte ende upden Coorenaert ghinct al verloren, die riepen: 'Laet ons alle de soldaeten doot smijten; die jn stadt zijn al verraeders.' Maer anders en ghebuerder niet. - Ende seer ontrent desen tijt wayst oock brant aen tsgraven casteel, smorghens ontrent den drij hueren; daer was groote roere, want men meende dat al verraderie was.

Den XVIII Decembre, voor den noene, zoo hebben de neeringhen Collatie ghehouden uuyt laste vande heeren om dese begheerten: Eerst dat den landtraet zal regieren het landt, een half jaer lanck, zonder tghemeente yet te vraghen; ende hertoghe Matthias, skeysers broedere, die tAndwerpen corts heeft gheleghen, als overheere van desen lande, ende den prince van Oraingen, zijnen lutenant, zullent regieren den tijt van drij jaeren. Daervooren was hem belooft elck vijftich duysent guldenen tsiaers. Ende de coninghinne van Jnghelant wilt hebben croos van dat ghelt, dat sij dese landen heeft gheleent om oorloghe te voeren jeghens de Spaengaerden. Maer dit was al tsamen ontseyt vande neeringhen ende andere. Hoet gaen zal, dat weet Godt.

Den XXX Decembre waeren upden Coorenaert twee soldaeten ghehanghen om quaede rooverie ende desordere, die sij ghedaen hadden; den eenen was eenen Schot ende den anderen een Vlaemsche tonghe. Ende (*het*) hadde wel besteet gheweest datmer een duyst ghehanghen hadde.

XV^{c} LXXXII.

Den X Januarij was aen sgraven casteel onthooft Jaecques, jn *Danswijc*, met noch eenen anderen borgher vande stadt. Elck hadde eenen dootslach ghedaen. Ende Jaecques starf eerst ende was vanden scheerprechter van Brugghe zeer deerlic ghefaelt ende vermoort, zoo datter een roere duer rees, ende men rieper: 'Slaet den dief doot!' maer daer en ghebuerde niet anders. Ende den tweeden executeerde hij deghelic, ende badt alsdoen de borghers verghiffenisse over beede zijn knien, segghende dat hem noinct meer en ghebuerde. Maer hij loogher om.

....Item hier noch wat te vooren, te wetene den XV Januarij XV^{c} LXXXII, zoo hielmen Collatie ten zoldere met de drij leden, elc met zijnen eede; ende daer was upghedaen om te lichten drij duysent peerden uuyt den name vanden prince; drij poincten: Eerst zoo begheerde hij datmen gheven soude een gheheel jaer de vulle licente; tweetste datmen consenteren soude den landtraet al tguent dat hij doen soude, zonder anders up ghevraecht ofte vergaedert te sijne; tderde datmen een hooft kiesen soude om de landen vooren te staene, dwelck hij wel begheerde, versouckende de pennijnghen jn sijnen handen thebben om te lichten de drij duysent peerden. Ende die vande wet versochten terstont daerup gheresolveert thebben eer zij van daer

vertrecken souden. De poorterie en wilder niet afdoen jn gheender manieren, noch van deen noch van dandere. Men slootse jnde camere. De weverie van ghelijcken wilden huere suppoosten daerup vergaeren; de neeringhen oock van ghelijcken, scheedende alsoo schurre murre. Den burgemeester vertrack van achter uuyte, wel perplex. - Die van Brugghe hadden ooc raedt daer up ghesonden, maer waren ghesint ghelijc die van Ghendt.

Ende den tijt vanden prince van Oraingen, van zijn gouvernuerschip, ghinck den lesten van Januarij uuyte, ende hij en hadde met Vlaenderen niet meer te doene, ende wasser uuyt ghescheeden zonder eenighe belofte ghedaen thebben aen die van Vlaenderen. Soo wayst datse hem ghinghen salueren ende meenden met hem raedt te nemen vanden lande angaende, sonderlinghe vanden oorloghe. Doen zoo vraechde hij hemlieden waermede datse oorloghe voeren wilden: 'Ghijlieden en hebt gheenen middele; weet ghijlieden gheenen anderen middel, ic scheede van ulieden; ic en sien hulieden niet thelpen.' Ende hij seyde hemlieden van thebben jn Ghendt lijbertheyt ende dat men gheven soude de catholijcke sente Jans keercke ende andere, dwelc zij wel sweghen als zij thuys quamen; maer het ba(*r*)st altijts ver yemant uuyte. Den prince stont wel mette guesen, nu socht hij ooc wel te staene met de catholijcke, zoomen onder tvolck seyde.

....Den II van Maerte, wesende den eersten vrijdach jnden Vastenen, zoo was te Ghendt bij trompette verboden upde boete van drij ponden grooten vlaemsch, ende die jn drijen ghedeelt, datmen niet en zal vermoghen vleesch vercoopen noch eten, thuys noch jn gheen herbeerghe, naer deerste vier daghen jnden vastenen tot de laetste vier daghen vanden vastenen. Daer waeren

ooc ghestelt drij vleeschhauwers om ziecken ende andere persoonen, die vleesch moeten eten: twee vanden grooten vleeschhuuse ende eenen vanden cleenen. Ende dese drije moesten dat pachten, dieder meest af gaf, ende gheen andere; ende elc pont vleesch up zijnen prijs, om dat zijlieden niet en souden vercoopen dat sij wilden. Ooc en moghen zij dat niet vercoopen dan jn huerlieder huus, ende niet jnt openbaere. Ende tschapenvleesch was ghestelt up elf grooten tpont ende al andere naer advenant; maer dit ghebodt en was niet zeere onderhouden: maer men seyde dat dit voorseyde ghebodt niet uuytgheleyt en was om eenighe helicheyt ofte penitentie, maer alleenelic om dat men te Paesschen te bet provanse van leeftocht vinden soude van calveren, lammeren ende dier ghelijcke.

Voorts was bij trompette noch gheboden omme dies wille dat diveersche straeten ofte wijcken elcanderen beropen hadden te vechtene jnde Bijloque, te weten jonghe knechten, ende haddent zes zo zeven weken ghecontinueert, zoo datter hemlieden de groote mede begonsten te moeyen, quetsende ende wondende elcanderen, zoo hebben mijne heeren tzelve meteenen verboden, up groote correctie van schepenen, tzelve niet meer te doene.

Den V Maerte zoo waeren te Ghendt ontboden veel persoonen, die den eedt niet en hadden willen doen van jnde voorn. maent van Octobre, daeromme dat zijlieden hadden moeten houden soldaeten; maer nu hebben zij moeten dien eedt doen, ofte dies niet, werden terstont uuyt der stadt ghesteken ende ghebannen den tijt van drij maenden. Ende zom waeren jn huerlieder huus doen blijven zonder daer uuyt te commen up groote peyne.

Aldus wierden up desen voornomden dach zeven ofte acht ter poorten uuyt ghesteken, die den eedt niet

en hadden willen doen; zulc een ghewelt, overlast ende tieranie hebben schepenen ende den hoochbailliu ghedaen upde catholijcke persoonen; jae, dat meer es, dat zijlieden niet en mochten eens commen spreken haerlieder wijfs ende kinderen. Daernaer hebben zijlieden van daghe te daghe van ghelijcken ghedaen up veel andere persoonen; maer daer wasser vele, die doen den eedt deden, maer seyden: 'Jc doen den eedt met een quaet herte, om dat ic niet en soude uuyter stadt ghesteken werden.' Nochtans was die hueverheyt daermede te vreden, twelc was een claghelicke zaecke voor Godt ende voor lieden van verstande dat die hueverheyt wilde alsoo onsen edelen coninck Philips afghesworen hebben, daer sij nochtans van te vooren seyden: 'Jc doet, maer ic en meent niet. Godt wilt mij die sonde vergheven, die ic daeran doen.'

....Item alsnu maecte men groote preparatie binnen Ghendt jeghens de compste van duc dAlenchon; ende men rechte voor zijn hof een groote, hooghe pieramide. Daer waeren ooc gheordonneert vijf hondert ende veertich maechden, met zoo vele vlambeaus, metgaeders elc een setelken om jnne te sitten; met veel meer cieraet, dat daer toe bereet was.

Jnde halfvasten wecke waeren uuyt Ghendt ghebannen twee gheestelicke persoonen; den eenen was den pastoir van Seeverghem, ende was om dat hij tsondaechs te vooren bevonden was messe te doene jnt hof van Heersele; ende den anderen was eenen religieus van Bauweloo, om dat hij wat contrarie de guesen ofte haerlieder religie ghesproken hadde.

Jn dit zelve jaer, donderdach naer Paesschen, wesende den XIX van April, beleyde den prince van Parma de stede van Audenaerde seer steerck ende roofden oock de gheheele casselrie van Audenaerde, dat deerlic was om hooren ende siene.

Item alsnu upden beloken Paeschdach was de stadt van Ghendt vol ghevloden landtslieden, zoo dat alle huusen, stallen, vauten, jae jnde keercken, al vol was; jae de borghers zelve en wisten hemlieden qualic boeyen, duer die menichte vande landtslieden; ende was al meest de cause om dat Audenaerde beleghert was, waer al het landt zeer gherooft wiert, ende meest, dat te verwonderen was, vande guessche soldaeten zelve, die de vrienden zijn wilden, ende en deden gheen debvoir van Audenaerde tontsetten, maer deden meer quaets dan den viant zelve.

Den XXI April quam een joncxken van Audenaerde, ontrent van veerthien jaeren audt, die eenen brief bracht aen de stede, ende was suptijlic uuyt gheraect. Den brief hadde hij ghestoken jn zijn fondament, en commende bijde heeren, hebben hem doen leeden jnde herberghe ende doen hem goeden chier maecken, want hij hadde texploict fray ghedaen. Ende hij sprack met den monde datter upden XX, sdaechs hier te vooren, wel drij hondert persoonen voor Audenaerde versleghen waeren vande borghers, die uuytghinghen om huer vrauwen ende kinderen uuyt te doene.

Den XXIII April wiert bij eenen monsieur Teant ende capitein Tempele jnghenomen de stadt van Aelst, eerst met eene finesse ende daernaer met vechten, zoo datter daer vele bleef. Ende dat meest te beclaeghen was, was het groote rooven ende moorden, dat zij deden ande gheestelicke ende andere catholijcke lieden, die daerjnne van alle quaertieren ghevlucht waeren; metgaeders roofden oock een menichte van gheestelicke goederen ende costelicke juweelen, dat van alle steden ende quaertieren daerjnne bewaert gheleghen hadde, dat groot goet weert was; ende dat meest te beclaghen was, was dat de stadt vol was van alle gheestelicke

lieden van alle desen lande ende ooc een menichte van ghevluchte catholijcken, weerelicke menaigen. Ende daer en was ooc gheen stede jn Vlaenderen nochte Brabant, die jeghens de guessche religie ende haerliederen aenhanc zoo clouckelic alle dese troubelen wederstaen hadde; ende was te beclaghen dat zij alsnu noch moeste onder de guesen handen commen, duer het quaet toesien van die daer binnen waeren. Ende daer en was ooc gheen stede schadelicker voor de guesen dan dese. Den Heere wiltse vertroosten.

...Den XXVIII April passeerden duer Ghendt, commende van Eeckeloo, wel dertich veendeelen soldaeten ende ghinghen ligghen te Maelte brugghe, buyten de Petercelle poorte, al steerck beschranst ende bedolven. Wat zij daer verbeyden was den schrijver deser onbekent.

Item alsnu ontrent desen tijt was binnen Ghendt bij trompette gheboden, dat men soude eenen ghemeenen ommeganc doen gheheel de stadt duere, om de ghevluchte aermen, die jnde stadt waeren, te onderhouden; want het ghetal zoo groot was van mans, vrauwen ende kinderen, dattet niet om schrijven en es; ende ghinghen achter straete jn grooten ghetalle; vrauwen, ghebedt van kinde van eenen dach, twee, drije, viere ende vijfve, ende alsoo voorts; daeraf dat som duer vreesen de kinderen verlaeten hadden ende som ooc doot ghesmeten, zoo dat men niet en sach dan allederande compasselicheyt ende groot mesbaer.

....Den XXIX ende XXX April passeerden duer Ghendt noch twee ofte drij cornette peerden om te Maelte bijden legher te versamen, die daer nu zeer steerck lagh ende wel bescranst. Men seyde ooc dat de Malecontenten bij Audenaerde zeer schoten ende den Franschen legher lach al tsente Pieters Aelst, zoo datter rontomme den legher niet en bleef up tvelt staende, noch ooc elders.

....Den XXIII Mey was jnden legher te Maelte, buyten Ghendt, doot ghesteken mons. de Cornette, eenen grooten capitein, te vooren eenen apt gheweest jn Vranckerijcke, ende (*dit*) wiert ghedaen van eenen anderen capitein, die ooc corts daernaer starf vande quetsuere, die mons. de Cornette hem ooc ghegheven hadde. Ende wierden beede binnen Ghendt jn sente Jans keercke begraven.

Item men schoot alsnu ooc zeere up Audenaerde.

...Den XXII Junij zoo waeren alle de neeringhen doen houden Collatie om dese cause: als dat duc dAlenchon, den broeder vanden coninck van Vranckerijcke, die tAndwerpen was ende daer ghecosen hertoghe van Brabant, begheert alle jaere van tlant van Vlaenderen dertich tonne gauts ende den prince van Oraingen vijfthien tonnen; den prince van Antoingen begheert ooc ghelt, metgaeders ooc den grave van Hollac ende noch twee capiteynen, die ic niet en kende. Ende ditte, zeyden zij, voor den goeden dienst, die zij dese landen hebben ghedaen. Maer twas hemlieden al ontseyt, zonder den duc dAlenchon ende den prince van Oraingen. Dies moesten zij die stede van Audenaerde ontset doen, want zij steerck beleghert was. Ofte den prince van Oraingen begheert thebben voor die tonnen gauts dese drije abdien: Eename, Nienove ende Gheertsbeerghe. Ende dit was hem al gheconsenteert. Dies en soude hij van die thiende, die dese abdien alle jaeren toecommen, niet moghen ontfanghen, want dat heeft den pastuers toeghecommen ende nu salt de ministers toecommen. Ende dit en heeft hij niet willen consenteren dat zijlieden hebben zouden.

Item jnde voorseyde maent van Junij ghebuerden jn Vlaenderen veel vremde ende wonderlicke stucken van rooven, moorden ende branden, dat afgrijselic

was; zoo onder andere wiert IJseghem bet dan half verbrant ende men seyde ooc dat Audenaerde gheen ontset crijghen en soude.

...Den V Julij wiert de stede van Audenaerde ghelevert jn handen vanden hertoghe van Parma, met appoinctemente, te weten: eeerst mochten alle soldaeten uuytgaen, maer gheen borghers, ten waere dat zij gaven eene somme van pennijnghen; voorts al dat van Ghendt daer binnen was wierden alle ghevanghen ende ten rantsoene ghesedt, twelc was groote gratie, dat zij daermede ontstonden. Ende met dat zij de stadt jnne hadden, quamen zij jnden morghenstont tot voor Ghendt, ande schransen vanden Ghendtschen leghere, ende riepen: 'Ghij leeuwen van Ghendt, comt nu ende doet Audenaerde ontset! waer es nu uwen duc dAlenchon, die ghijlieden ghestelt hebt jnde plaetse vanden coninck van Spaingen, die Audenaerde ontset ghedaen soude hebben? hij comt te laete, hij moest kaetsen.... tEs weert dat ghijlieden hem triumphe doet: hij es ulieder wel commen beschermen. - Gheeft hem groote ghiften, dat hij nu naer Audenaerde comme: wij sullen hem willecomme heeten!....' Ende zij branden jn Zwijnaerde ende Eecke diveersche huusen af.

Item als nu Audenaerde was overcommen jnde handen vande catholijcken, zoo begonst men terstont alle de keercken te prepareren, schueren ende wasschen om den dienst Godts te doene, zoot behoorlic was; maer daer waeren veel guesen diet benijden ende zeer qualic namen dat men de keercken alsoo wiesch, segghende: 'waeromme wasmen de keercken alsoo? daer en hebben gheen beesten ter keercken gheweest.' Maer zij moestent zien thaerlieder grooten spijte. Item daer wasser ooc vele, die de stadt verlieten ende ghinghen elders woonen, maar nochtans niet dat zijt moesten doen ofte uuyter stadt gheseyt ofte ghebannen waeren jn zulcker

manieren als zij hier jn Ghendt de catholijcken tierannelic ter poorten uuyt staecken, zonder eens te moghen spreken huerlieder wijfs ende kinderen, zoo hiervooren gheseyt es; maer vertrocken omdat daer niet meer en mochte gheexerceert worden haerlieder religie ofte om dat men niet meer en mochte de keercken rooven ende tgoet vande gheestelicke ofte andere catholijcke persoonen ten buyte en gaf. Jn somma: zij vertrocken met haerlieder zelfs wille ende danck, elc zijn redene wel wetende. Dus zoo leefde men met hemlieden gracciliker dan zij mette catholijcken deden.

....Jn dit zelve jaer van XV^{c} LXXXII, den VII Julij, passeerden duer Ghendt den gheheele leghere, die zoo langhe buyten de Petercelle poorte gheleghen hadde, ter groote scade van menighen meinsche, ende trocken alle ter Brugscher poorte uuyte naer Eeckeloo, ende deelden hemlieden jn veel prochien, ende en deden niet dan rooven, branden, moorden al dat zij vonden; ende verbranden eerst de backerie te Mariekeercke. Dit was het volck, dat tlandt soude vooren staen ende beschermen. De hueverheyt ende potentaten des landts en stonden het landt ooc niet vooren, zoo datmen wel sach sonder bril wat dat te segghen was.

...Item alsnu upden X Julij wierden ghedachvaert sommighe catholijcke borghers up tsanderdaechs smorghens, ten zes hueren, te compareren jnt hof van sente Sebastiaen upden Cautere, ende dat uuyt laste van schepenen met haerlieder cornellen ende capiteinen. Nu tsanderdaechs, woonsdach wesende, commende jnde camere, zoo zaeten daer twee schepenen metten coronel Croovelde ende eenen capitein ghenaemt David Diericx; ende eenen cleercq ghinck daer uuytlesen den ouden eedt, dat was: te verlaeten den coninck Philips met alle zijnen aenhanck. Dat deden zij die ontbode persoonen zweeren, ende diet niet en begheerden te

doene, die moesten gaen jn een ander camere; ende diet deden, bleven daer. Maer jc, schrijver van dese, met noch XVII mannen, die dien eedt niet en wilden doen, ghinghen uuyt. Godt wilt ons versteercken.

Den XI Julij namen sconincx volck jnne het casteel van Gavere ende van Melsene, al zonder slach ofte stoot. Aldus wiert Ghendt lancx om meer benaudere ende daer en mocht niet eenen borgher buyten de poorte gaen of zij en vielen jn vijandts handen.

Item es noch te noteren als dat den capitein van Gavere te Ghendt ghevanghen wiert ende ghesedt jn sgraven casteel om dat hij het voorn. casteel over gaf zonder slach ofte stoot, het welck gheenen noot en was, en dat was hem zeer qualic vande ghemeente afghenomen.

Den XII Julij was den bovenscreven Marten Bontinck als eenen overlooper zeere ghepijnt ende noch eenen man met hem, maer die niet zoo zeere.

Item alsnu jn dese jeghenwoordighe maent Julij dede men te Ghendt alle de borghers wederom monsteren upden Cautere, daer present was den heere van Rijhove, hoochbailliu deser stede; ende hij seyde daer jeghens hemlieden: ‘Wilt met payse met elcanderen leven, ic gheve elc veendel XX s. gr. om te verdrincken;’ (dat was elc corporaelschap II s. X gr.); ‘en hebdi gheen goet gheweere ofte gheen ghelt om coopen, spreect, men salt hu beter gheven.’

....Den XXIIII Julij tsavonts zoo was ghevalle (*tusschen*) capitein Sonnevelts wacht ende capitein Vos wacht, ande Petercelle poorte, welcke twee capiteynen namen questie jeghens de burghelicke wacht; de vremde soldaeten hieten de borghers ‘Lieven’ ende ‘buchers’: ‘Wij mueghen alsoo wel beghinnen van nu hulieden te rooven, want het zal hulieden ghebueren; Lieven wort zeer cranck; hij en salts niet langhe houden;

men zal hem den beck af stecken; het moeter alsoo wel toecommen.' Duer welcke woorden zijlieden jn pijcke wierden, jnder middernacht, jeghens elcanderen, dat de trommel in handen was om allarem te slaene; want zij begoesten jn sommighe huusen te breken om te rooven den huusman, zoo dat eenighe vande burghers tsanderdaechs presenteerden requeste voor schepenen vander kuere ende gavent al te kennen met den hoochbailliu. Men vijncker twee zoo drije vande soldaeten ende men hoorde vast jnformatie thueren laste. De poorten die bleven allomme ghesloten.

Ende sdaechs hier te vooren, upden XXIII Julij, was den heere van Croovelde begraven solempnelic met de wet van beede de bancken, cornellen ende capiteinen, die hem droeghen. Ende was zeer haestich ghestorfven.

.....Item alsnu upden lesten Julij zoo hebben de tweenvijftich dekenen doen een maeltijt bereet maecken jn *Pertsevale* om te schincken den hueverdeken een hevershooft, naer oude costuyme, dwelc men hiet de billane, ende tzelve evershooft stont van smorghens ten zes hueren met de Maecht van Ghendt upde Vischmaerct ten huuse van Saleere, upde bordessche, tot den elf hueren en half, met de wapenen van alle de neeringhen daerjnne ghemaect, ende wiert doen ghedreghen jn *Pertsevale* om den hueverdeken te presenteren over tafele, van welcke maeltijt elcken deken betaelde zijn contingent.

Item noch up desen zelven lesten Julij zoo begonst men vooren aen dendelduere ter sijden te breken aen de keercke van sente Nicolaus ende de schaillien af te nemen vande twee turrekens an dendelduere omme de zelfste te beweercken met woonsten van huusen over ende ter zijden met comptoiren, om te collecteren de assijsen vande stede ende de keercke gans te nieuten te doene.

Item noch up desen lesten van Julij was binnen Brugghe, zoomen hier zeyde, een verraetschap up handen om den prince ende duc dAlenchon omme te bringhen; ende daer wiert eenen Italiaen jnne beschuldicht, maer men seyde dat hij hem zelven het leven nam jnde vanghenesse. Ende den tweeden sone vanden grave van Egmont, diemen hiet den admirael, wiert ooc daeromme ghevanghen.

.....Jn dit zelve jaer, den XII Ougste, upden sondach, zoo vrochten alle temmerlieden, ticheldeckers, metsers, ghelaesmaeckers ende meer andere jnt sPrincenhof teghen de compste van duc dAlenchon. Ende daer was ooc spraecke om de capelle af te breken, maer den ontfanghere van Vlaenderen, Servaes van Steelant, die oposeerder hem jeghens datmen aen sconincx goet niet commen en soude, daermede zij staende bleef ende men quammer niet aen.

Item alsnu smaendaechs den XX van Ougste LXXXII, naer den noene ten vijf hueren, zoo quam hier jn Ghendt, al de Andwerpsche poorte jnne, Fransoys duc dAlenson, den broeder vanden coninck van Vranckerijcke, ende met hem den prince van Oraingen ende den grave van Zwartsenburch, ende was jnne ghehaelt met XXIIII veendelen borghers, wel ghemonteert jnde wapene. Dese waeren jeghens ghegaen tot sente Amants beerch met veel andere heeren ende cooplieden te peerde. Ende buyten sente Jooris poorte, up eene stellinghe, sat de Maecht van Ghendt ende hiet hem daer willecommen. Ende daer was eenen troon, daermen theylich sacrament placht onder te draghen, ende onder dien zelven troon quam hij ghereden te peerde tot jnt sPrincen hof. Ende up diveersche plaetsen vertoochden de cameren van retorijcke zommighe historien. Ende up beede de zijden vande straeten stonden maechdekens, vier voeten hooghe vander aerden jn tabernakelkens

ende daerup gheschreven: *de uprechte liefde*; ende noch hadde elc maechdeken jn haer handt een tortse van drij ponden; elc pont coste doe XII grooten. Somma elcke tortse III s. gr. Maer dese maechdekens en waeren niet ghelijc ghecleet, dan elck naer zijnen staet. Ende noch wasser ghemaect een poorte, staende upde Hoochpoorte, voor *Pertsevael*, met drij duerganghen. Ende noch wasser ghemaect een pieramide voor de poorte van thof, blau van coluere, daerup een gouden sonne. Ende uuyt den zelven torre quam gheloopen rooden ende witten wijn tot upde straete. Alle de clocken luyden om zijn jncompste ende men vierde up sommighe straeten drij avonden achter een.

.....Den XXVII Ougste, upden noene, was bij trompette verboden dat hem niemant vervoorderen en soude jnt palays vanden hertoghe te gaene om messe te hooren, upde de boete van LX lib. p., daerup eenighe riepen: 'Dits Godt hebs deel; dit es deerste uuytleggen vande nieuwe wet.'

.....Item ontrent desen tijt brochten de groenrocx vier gheestelicke persoonen jnne ende zeven ofte acht soldaeten; ende men seyde dat den eenen was den biechtvadere vanden hertoghe van Parma, ende was jn Ghendt ghenaemt 'den heylighen sant.'

....Item alsnu den XXII van Decembre zoo wayst den eersten dach vanden jaere, nieudach XV^{c} LXXXIII dat was thien daghen jnne ghecort, en ditte duer bevel vanden paus van Roome, ende alsoo gheheel het landt duere. Die gheleerde segghen dat alle hondert jaeren verloopt eenen dach, dat waere XV daghen, maer ten es nu maer vercurt thien daghen, om beters wille. Aldus hebben zij dit jaer beghonnen upden dach alsboven ende met grooten raet, zoot behoort.

XV^c^ LXXXIII.

...Item alsnu jnt beghinsel van Februarij zoo waeren binnen Ghendt briefkens ofte paesschillen ghesaeyt, jnhoudende up dicht zoo hiernaer volcht; ende wierden up hondert guldens ghestelt, zoo wiese coeste vinden, luydende aldus:

> Wildi ghemeyn en lieven
> tsamen een potken clieven
> vanden Spaenschen wijn,
> zoo zoude den zack met den maroten
> over den plasch moeten gaen troten
> met Fransken, zijnen cosijn.

....Desen XXIX Octobre wierden up sente Pieters gheforiert een cornette peerde volck Jnghelschen ende Schotten....

Item dese bovenscreven Jnghelschen ende Schotten, die up sente Pieters gheforiert waeren, trocken upden V Novembre jn dit voors. jaer uuyt Ghendt ende ghinghen rooven, moorden, branden, vrauweschenden ende al het quaet, dat zij coesten, up Exaerde, onder weghe Andwerpen, ende brochten mede twintich Malecontenten, die alle tot den gheweldighen provoost gheleyt waeren; brochten voorts noch mede een groot ghetal coeyen ende schapen, zoo dat zij een koe gaven voor vier, vijf, zes, zeven ende acht guldens, ende de schapen naer advenant. Ende tconvoy, dat naer tlandt van Waes (*trock*), die wierden ghesleghen ende afghenomen huerlieder foeraige vande Wasenaers ende (*deze*) riepen up die van Ghendt: ‘Comt uuyt, ghij keerckroovers! ghij keerckbrekers van Ghendt!’ alsoo tooghende viantschap van die van Ghendt. Ende het voetvolck track ooc daghelicx uuyt Ghendt naer het Landt van Waes ende jnde Vier Ambachten rooven ende branden huusen ende muelens, ende de Malecontenten deden ooc vande ghelijcken over dander zijde.

....Jn dit zelve jaer, den XIII Novembre, was Blaseris goeyken, buyten de Petercelle poorte, verbrant met noch andere, wesende een forteresse ende steerck van wallen, vauten ende gheschut daerup.

....Jn dit zelve jaer, ontrent half Novembre, zoo was Jan van Jmbiese brudegom worden met de dochter van Augustijn van Huerne, een dochter van ontrent de XXV jaeren audt, daerjnne tvolck zeer verwonderde dat den burgmeester zulc een jonghe dochter traude.

....Jn dit zelve jaer, upden vierden van Decembre, ten vier hueren naer noene, zoo wiert den voorseyden voorschepenen Jan van Jmbiese ghetraut tot den Predicheeren.

Jn dit zelve jaer, den VII Decembre, waeren jn Ghendt veel catholijcke borghers ghevanghen, ende vele ter stadt uuytgheseyt. De occasie was om dat zij goet catholijcx waeren ende wierden daeromme voor verraeders gheextimeert, zonder eenige andere cause, twelck was een groote tieranie, waer onder andere waeren dese naervolghenden. Eerst eenen Jan de Backere, Philips Gansman, Lieven ende Christoffels vander Haghen, ghebroeders, ende meer andere, zijnde jn ghetalle van ontrent eenenvijftich, ende twas zeer deerlic om siene het gheschrey ende droufheyt van huerlieder vrauwen ende kinderen[1].

....Jn dit zelve jaer, den X Decembre, moesten binnen Ghendt alle de ghevluchte landtslieden haerl. peerden upden Cauter bringhen, smorghens ten acht hueren, up verbuerte vanden peerde. Ende wierden daer jnt amonitiehuus bij eenen m^{r} Adriaen vander Spurt verre al gheteeckent mette lettere G, speciaelic hijncxsten ende ruynen, ende ooc meerien die zeer goet waeren.

(1) Zie de andere namen bij DE JONGHE, II.

XV^{c} LXXXIIII.

....Item dient hier noch ghenoteert, dat ontrent thalfven deser maent Januarij uuyt Ghendt track eenen canonier zijn tweeder ofte derder naer Muelestede ende vonden onder weghe een vrauwe met twee kinderen doot ligghen; ende de honden hadden der vrauwen buyck ende bursten afgheten; ende jn twee ander plaetsen vonden zij twee andere knechten doot ligghen bezwolten van hongher, zoo de vrauwe ooc was met hare twee kinderen. Ende jnde vierde plaetse vonden zij een vrauwe haer hooft gheclooft. Weet, beminde leser, dat dit jnde stede van Ghendt niet meer nieuwe en was dan broot eten, met meer ander afgrijselicheyt van rooven, moorden, pilgieren, vrauwecrachten ende ooc eenen extremen dieren tijt binnen ende buyten, dat niet om schrijven en es; ende veel dinghen om gheen ghelt crighelic en was.

Ende alsnu jn desen tijt lach alle straeten binnen Ghendt zoo vuyl, zoo wel jnt midden vande stadt als jnde sijweghen ofte uuyterste palen, met mes ende andere vuyllicheyt, datmen achter straete niet ghegaen en coest. Ende was ditte duer de groote menichte vanden buytenschen volcke ende van haerl. beesten.

....Jn dit zelve jaer, jnt leste van Februarij, was groote spraecke van payse tusschen Arthoys ende Henegauwe met dese landen, waervan het volck een cleen betrauwen hadde, vreesende voor een verraet. Ende de maere liep onder tghemeente, dat Sampagni, Jan van Jmbiese, voorschepen, ende Mr Pieter Datenus, minister, den pays maecken souden, ende datse souden tracteren met den prince van Parma. Ende Sampagni was de gheheele stede toegheseyt ende ghegheven voor zijn vanghessse, daeromme dander ministers zoo beroert ende verstoort om waeren dat Datenus zelve afviel, vreesende huerlieder val, stampende ende uproer maeckende jn

huerl. sermoenen, als raesende meinschen jnden stoel staende, versouckende het volck te verwecken tot groote muterie jeghens haerlieder hueverhoofden, segghende jnden stoel datmen de godsalighe van huerlieder officie stelde ende datmen de goddeloose jn hueren staet stelde om eenighe herte bollen, diemen verlaeten hadde, ende goede paisibele jnne ghestelt, want dezulcke gheenen pays en sochten dan alleenelic oorloghe ende tweedracht, daeromme de aerme ghevluchte landtslieden zeer droeve waeren, de welcke altijt riepen om pays, daertoe dese drije voorn. persoonen huerlieder debvoir hemlieden vermaeten te doene, soomen seyde.

....Jn dit zelve jaer, den XXII Maerte, wesende donderdach voor Palmsondach, zoo wasser jnde stede van Ghendt, jnden voor avont, een groote roere ende murckelinghe onder tghemeente, vreesende van een verraderie, zoo dat alle borghers luttel sliepen; ende tsanderdaechs, wesende den XXIII Maerte, zoo was de stadt zeer haest ende al vrouch jn roere. Men hielt gheen Vrijdachmaerct, Vischmaerct noch Coorenhaert; alle huusen bleven ghesloten ende mijn heere Jmbiese wiert berucht ende betuycht van zes ofte zeven ponten, leeren hurden ende delen, die hij ande Keyser poorte soude hebben doen legghen om alsoo de Malecontenten aldaer jnde stadt te laeten commen smorghens ten drij hueren, wesende den XXIIII Maerte, waeraf den heere van Montengy soude het hooft gheweest hebben ende soude alsoo de stadt jnghenomen hebben ende veel bloets ghesturt, maer ten succedeerde niet. Ende alsoo den zelven Jmbiese upden XXIII Maerte up het stadthuus quam, zijn doen vergaederen beede de bancken, alle de dekens, alle cornellen, lutenanten ende capiteynen ende hebben den zelven Jmbiese alsoo gheexamineert, daerup hij zijn diffentie dede datse vooren hadden Dendermonde jn te nemen; dat ghedaen was tot

eenen goede waeromme. Maer de capiteynen vanden ghemeenten en verstondent zoo niet; sij *(ghinghen)* teghen hem uppe, dat hij wat anders vooren hadde, want hem wierden brieven vooren ghehouden, die den viant ofte Malecontenten noch upden zelven dach aen hem ghesonden hadden ende de boden ghevanghen ghehouden. Ende hij, Jmbiese, was voor stadthuus ghescholden voor eenen verrader ende wiert ghesteken met hallebaerden ende met vuysten ende ghedreven jn zijn collegie jn schepene camere. Ende alsoo heeft men alle zijne delicten ghescreven ende hem met zijn eyghen handt doen teeckenen, up peyne van stappans zijn rechte handt af te cappen. Ende heeft alsoo van smorghens tot den avont jnt stadthuus gheweest; ende jnden avont hem doen leeden met een groote gaerde ghevanghen jn zijn huus, dat was upde Poele, jnt huus van Wackene. Ende wiert aldaer bewaert als een boos verraeder met een steercke gaerde. Ende up desen zelven dach zijnder ghevanghenesse was ooc ghevanghen eenen coronel Jorcke, coronel vande Jnghelschen ende Schotten, ende was die gheset jnt Sauselet ende was oock zeer ripelic gheexamineert. Ende den zelven Imbiese was upden bovenscreven XXIII Maerte van zijn burgmeesterschap verlaeten ende ghedeporteert, ende jn zijn plaetse ghestelt eenen Jo^{r} Chaerles Uutenhove, heere van Hoochwalle.

Item alsnu upden XXIII Maerte wayst te Ghendt al jnde wapene, jonck ende audt, alsoo steerck alst van al den troubelen gheweest hadde, tot laete jnden avont ende van smorghens vrouch, ende was overal dobbel wacht, zoo wel ter vesten als de brantwacht, ende stont alsoo verwachtende datmen over de verraeders zoude justicie doen, het welc jeghens den danck ende goetdincken was vande ghemeenten, dat zoo slappelic toeghinc, ghemeerct dat de zaecke van zoo

groote importantie was ende de stadt van Ghendt aen hinck, met alle de ghemeenten, mans, vrauwen ende kinderen.

Item alsnu jnt dit zelve jaer, upden XXV Maerte, wesende Palmavont, jnden avont, was Jan van Imbiese gheleet jnt sPrincen hof ende daer zeer steerck bewaert. Ende den lutenant van capitein Citon was ooc te Dendermonde ghevanghen, ende wetende dat hij jnt verraet ooc beschuldicht was, heeft dat verkendt, ende es alsoo ghehanghen ende naeder handt noch ghevierendeelt gheworden, ende de quaertieren ter poorten ghehanghen naer costuyme. Ende noch up desen zelven dach waeren capitein Jorckens peerde vercocht ende capitein Citon vande Schotten wiert ooc ghevanghen.

Item noch up desen zelven XXV Maerte waerender briefkens ghesaeyt up tstadthuus, dreeghende zeere de thien zo twaelf persoonen, die hemlieden ghemoeyt hadden metten pays, schrijvende: 'Men salse wel hebben, de paeysmaeckers!' Ende de mare begoest onder tvolck te loopen, dat Jan van Jmbiese zijn defentie zoo ghedaen hadde van datmen hem uplegghen wilde dat hij gheheel tsijnder onschult commen soude, ende was al wel ghedaen dat hij vooren hadde, dwelc anders niet en was dan datmen Rijhove Dendermonde soude afghenomen hebben, want hij hadde met capitein Jorcke zulcke spien ende vrienden binnen Dendermonde, dat gheen faute gheweest en soude hebben; ende datmen hem upseyde vande Malecontenten jn Ghendt te bringhen en hadde hij gheen ghepeins ghehadt; ende presenteerde hem jn handen van justicie jndienmen anders bevinden coeste. Ende die nu veel quaets van hem gheseyt hadden begoesten den roc wederom te keeren ende begoesten te segghen: 'twas al goet, dat hij vooren hadde, want Rijhove dede de stadt van Ghendt ende tghemeente van Ghendt veel quaets.'

....Jn dit zelve jaer, den IIII Mey, zoo vertrocken onse ghedeputeerde, te weten de heere van Boucle, Anthuenis Heyman ende secretaris Tayaert met convoye naer Doornicke bijden prince van Parma, met de andwoorde vande voorseyde Collatie, ende voerden mede eenen stuer, die hem laeten vanghen hadde te Ghendt voor de waetermuelen, vijf voeten lanck, ende schonckenen den hertoghe. Men hoorde jnde stede niet dan quaede maeren, diemen stroyde onder tvolck. De guesen waeren zeer vervaert vande catholijcken, die sij noempden papauwen; zij deden de mare gaen dat de papauwen hemlieden upsmijten souden jn huere predicatien, ende zij sloten onder elcanderen, dat upden VI Meye niet dan de vrauwen binnen jnde keercke gaen en souden, ende de mans souden al huer gheweere aendoen ende stellen wacht voor de keercke. Ende de papauwen ofte catholijcken en haddent gheen ghepeins noch ghedacht te doene, maer zij waeren vervaert; maer de catholijcke gavent Godt uppe ende naemen huer pacientie; maer de guesen sochten altijt uproer ende tweedracht te maecken.

Item alsnu upden VII Mey quamen drij posten up elcanderen jn van Doornicke, van ons ghedeputeerde, die daer laghen om te contracteren van payse, bringhende brieven aen de wet, de welcke tsavonts daerup vergaederden, maer was alsnoch secreet.

Item upden VIII Mey zoo begonst men te hooren wat de brieven jnne hielden, die vanden hertoghe ghecommen waeren, waeraf het principale was, dat den hertoghe van Parma schreef datmen hem senden soude den heere van Sampagni, midts datse tsamen hier voortijts jn een studie gheleghen hadden; daerup men terstont dede vergaederen alle de dekenen om thebben huer advijs, wat best ghedaen waere. tAdvijs was dat sijt hemlieden ghedroeghen jn discretie van schepenen; zo

vonden schepenen jn huerliederen raedt datmen Sampagni hier noch houden soude, up avontuere oft tonsen achterdeele vergaen soude, beschickende terstont eenen post naer zijn exelentie, met de andwoorde van schepenen. De ministers liepen wederom zeere ende hadden vergaert gheweest jn huere consistorie; gaven ooc over bij requeste datter gheen andere salichede en was dan duer de ghereformeerde religie, die vanden Apostelen tijt af gheleert was, ende niet de Roomsche religie; ende wilden die van Ghendt de apostelicke niet houden ende gheen andere, versochten paspoort om van hier te vertrecken, zoo de mare liep, hoe wel men daeromme niet en liet voort te procederen ofte besoingnieren jnden pays.

Jn dit zelve jaer, den XI Meye, quam eenen post, ghesonden van onse ghedeputeerde van Doornicke, die daer laghen om tsluyten vanden payse, de welcke oversonden datse metten hertoghe van Parma niet overeen commen en coesten, dat de ghereformeerde religie (*soude*) moeten uuyt ende houden de Roomsche religie, ende anders gheene, ghevende die van Ghendt XXIIII hueren tijts om te sendene tot Ghendt. De guesen waeren zeer blijde, hopende dat gheenen pays zijn en soude, maer zij stroyden veel quaede lueghenachtighe maeren, ende maecten vergaeringhen, houdende raetslaghen ende andere wapeninghen, stroyende de mare dat te Doornicke drij van onse ghedeputeerde vergheven waeren, twelck al contrarie was. De ministers stelden ooc wonderlicke boose sticken uuyt om tghemeente thoope te jaeghen ofte jn tweedracht te stellen, want zij hadden die vande wet verwonnen ende dedender mede dat zij wilden.

.....Item was ooc up tstadthuus ten tuynen uuytgheropen openbaere oorloghe jeghens den coninck van Spaingnen, den hertoghe van Parma ende al huerlie-

deren aenhanck, om dat zij de guessche religie begheerden gheheel uuyt te roeyen ende de catholijke Roomsche religie jnde plaetse te stellen. Ende upden zelven dach quam een doot lichaem van Audenaerde gevloot, zeer ghecoort ende ghebonden. Ende noch upden zelven dach wiert Pottelsbeerghe, den onderbailliu, afghesedt, ende men seyde jn zijn plaetse te stellen eenen Hijlderbeke.

....Jn dit zelve jaer, den V Junij, was de neeringhe vande beenhouders open ghesedt voor alle meinschen, buytensche ende steetsche, eenen dach de weke, te wetene woonsdach. Ende die maerct was upden Hoyaert.

....Item... den XVI Junij wiert binnen Ghendt het quaertier ghebroken, dat was te segghen dat wien onder de Malecontenten quamen, wierden vermoort, ende die onder de guesen quamen, wierden ooc vermoort: niemant meer te vanghen noch te rantsoeneren. Ende was de stadt van Ghendt nu soo strict beleyt, datter een poorte niet en was, daer eenen borgher dorfste uuytgaen. Ende en was ooc alsnu binnen Ghendt gheen Cooremaerct meer, ende luttel waerender vande backers, die biecken. De uuytgheseyde boeren ende veel borghers en creghen gheen broot om ghelt, wanter luttel coorens was.

....Jn dit zelve jaer, den XXII Junij, was m^{r} Lieven vanden Vivere ghepinct ende terstont naer dat hij uuyten pijnkelder quam, zoo wiert uuyt zijnen huuse ghehaelt mher Loys de Blasere ende Brakele, woonende bijden Cautere, metgaeders Pottelsbeerghe, die hoochbailliu van Corterijcke gheweest hadde, met noch ontrent vijf ofte zes ghemeene ambachtslieden, als den weert jnde *Zwaene*, voor de Turrepoorte; den man jnden *Keerskurf;* daerbij den smet upde Poele, die de hallebaerden maecte, ende noch eenen hallebaerdier, waeraf men presumeerde dat m^{r} Lieven vanden Vivere hun belast soude hebben.

....Jn dit zelve jaer, den XII Julij, was m^{r} Lieven

vande Vijvere voor sgraven casteel onthooft, corts naer den drij hueren naer den noene; men seyde dat was om dat hij upden voorseyden XV Mey hadde veel volckx jn ende voor stadthuus dach gheset ende soude een ander wet ghestelt hebben ende dander ghevanghen gheset hebben, ende hadde daertoe zijn commissarissen jn stadt, ende hadde hij volcx ghenouch ghehadt tsijnen accoorde, zoude den viant jnghelaeten hebben ter Brugscher poorte jnne, maer oft al waer was datmen van hem ende van noch meer andere seyde, es mij onbekent, want wien men kende voor catholijck, wierden vande guesen ende ministers uuytghegheven voor verraeders, stroyende veel quaede onwaerachtighe lueghenen van hemlieden, souckende daermede hemlieden anden hals te bringhen. Ende die dat niet kennen en wilden dede mense groote persecutien aen, principalic die totter doot benijt waeren, die wierden soo ghepinct tot dat sijt kenden, ofte waer was ofte niet; want al dat de guesen van hemlieden seyde, moest waer zijn, of sij soudense doot ghepijnt hebben jeghens alle redene ende conscientie, twelcke ghenouch bleeck, want desen pacient was zoo ghepijnct ende ghehandelt datmen hem moeste draghen jn eenen setel, want hij soo ghepijnct was dat hij noch gaen, noch staen, noch cnielen en coeste. Maer emmers commende upde stellaige, sach den setel ghereet staen, daer hij jnne steerfven soude; maer hij seyde: ‘Ic en begheere zoo ghemackelic niet te steerfven; mijn ghebedt ghedaen zijnde, zal mijn beste doen om knielen;’ soo hij ooc dede, ende was zoo gherecht. Ende zijn hooft wiert daernaer up eenen staecke ghesedt twee hueren lanck, ende zijn doode lichaem lach ooc twee hueren up het schavaut. Ende daernaer wiert hij begraven tsente Michiels.

....Item noch up desen zelven dach versloeghen de

Malecontenten buyten de Brugsche poorte zes ofte acht persoonen; ende daer wasser ooc vele ghequetst. Dit waeren persoonen diemen noempde Crabbenisten. Dese liepen daghelicx uuyt ende brochten al naer stadt, dat zij up tlant vonden, als haut, ijsers ende anderssins, maer daer wierdender dicmael ghevanghen ende wierden vande Malecontenten haer lijf jn sticx ghesmeten ende som ooc doot ghesmeten; maer tghebuerde oock somtijts dat zij vielen jnde handen vande Malecontenten, die wat medelijden hadden, want deen partije dicmael beter waeren dan dandere. En die zulcx gheraecten te commen ontstonden met eens te dansen ende singhen dit naervolghende:

Danst eens, Crabbenist,
Als wij boter noch broot en hebben moeten wij werden papist.

ende lietense daer mede loopen daer zij wilden; want het waeren al aerme lieden, die niet te verliesen en hadden. Maer dat dese bovenscreven persoonen doot ghesmeten ende ghequetst waeren quam toe om het haelen vanden coorne, dat noch stont ende groeyde.

....Jn dit zelve jaer, den XV Julij, wiert Jacob Lammens, gheseyt vander Clucht, de tweede reyse uuyter stadt gheleet; ontrent acht daghen hier te vooren was hij ter Brugscher poorte uuytghestecken ende duer zeker oorsaecke quam hij wederom jn stadt ende was nu ter Huever poorte uuytghesteken. De oorsaecke was dat hij wat te vele ghesproken hadde. Ende volchde naer hem noch eenen Jan van Crombrugghe, vrij schipman deser stede.

...Item noch up desen zelven dach was ghevanghen den laetsten schepene van ghedeele, ghenaemt Chaerles van Haute, om dies wille dat hij vrijelick ghesproken hadde jnt collegie, segghende: ‘Wat willen wij maecken? wij en connender niet duere; wat willen wij doen? ons victuaille gaet uuyte, den winter es voor

handen; tschamel ghemeente moet vergaen. Wij sullen ons moeten laeten ghesegghen, tes nootzaeckelic.' Sprekende alsoo uuyt een vrij herte. tWas hem qualic afghenomen ende wiert daeromme jn vanghenesse ghestecken ende ooc ghehauden viant van hemlieden. Ende moeste alsoo daer zijn pacientie nemen.

...Item noch up desen zelven dach was ghepijnt eenen Daneel Martins, wesende ontfangher van diveersche edelmans, woonende jnde Volderstraete; ende was omdat aen hem ghesonden waeren brieven van eenen secretaris Martens, uuyt Brugghe, jnhoudende zoomen zeyde om up eenen precisen dach de stadt van Ghendt te leveren jn handen vanden hertoghe van Parma. Voorts seymen noch meer datmen alle de mannen vande stadt soude vermoort hebben ende de vrauwen ofte dochters gheschoffiert, maer dit was al van quaede oproermaeckers ghefingiert om den middel te vinden om die catholijcke te verdrincken; maer jn somma den brief luyde, zoo men zeyde, dat hij jeghens dien ghedenomeerden dach al zijn preparatie maecken soude, ende den vijant en soude niet vergheten te commen, ende dat hijse ooc alle neerstich vermanen soude die vande conspiratie wisten.

....Item upden XX Julij was zoo wonderlic eenen brief ghevonden onder den persoon van Anthuenis Heyman als dat scheen een mirakel te sijne, waeraf men seyde dat den brief jnne hielt dat hij zijn debvoir doen zoude, ende datte alsoo haest alst hem eenichsins moghelic zijn zoude, conforme zijne belofte, waeraf men presumeerde dat was de stadt van Ghendt te leveren jn handen vanden hertoghe van Parma, waervooren datmen seyde dat hem belooft was de somme van dertich duysent guldenen, ende boven dien twee de beste huusen van die jnde stadt waeren. Voorts seymen noch dat hem ghevraecht was hoe dit jn sijnen persoon

soude moghelick gheweest hebben, daerup hij gheandwort soude hebben: eerst dat hij was een man die vele ghereyst hadde ende coest twee zoo drij taelen wel, ende hij was jn dit jaer den derden schepenen vander kuere, ende wiert ghemaect vande drij leden der stede van Ghendt superentendent over alle den crijchhandel angaende over gheheel de stadt. Ten tweeden hadde macht omme te commanderen over al uuyt der stede te gaene ende jnne te commen alst hem goet dochte ende beliefde; dus hadde hij goet gadt tzelve te volcommen. Hij wan hondert ponden grooten de maent; hij hadde twaelf allebaerdiers achter hem gaende al of hij eenen prince gheweest hadde, ende zijn vrienden ende ouders waeren ploters upde Ledertauwers gracht. Ende aldus jn dit credijt zijnde, heeft hij sijnen rock ghekeert, zoo men zeyde, ende meende alsoo de stadt van Ghendt over te gheven, zoo dat hij alsnu den XX Julij voor den noene ghevanghen wiert ende terstont gheexamineert, ende jeghens den avont ghepijnt, hem bringhende uuyten Princen hove naer sgraven casteel; ende ghepijnt zijnde, wiert wederom naer sPrincen hof gheleet.

Item was noch up desen zelven avont ghevanghen eenen Jan vande Venne, die den tweeden schepene vander kuere was, maer was voor zijnen behoorlicken tijt afghestelt om dat hij wat scheen favfuerabel te sijne de catholijcken, zoo dat jn zijn plaetse ghestelt wiert eenen Jo^{r} Gillis de Baenst.

Noch wiert ghevanghen eenen Gillis Hebberecht, ontfanghere vanden weercke, ende dese waeren beyde jnt Sauselet gheset.

Item es te noteren dat alsnu veel van het edeldom vande stadt ghevanghen sadt omdat zij versochten datmen soude pays maecken met den hertoghe

van Parma, want sij saghen wel dat nootzaeckelic was ende soude moeten gheschieden, want het aerm ghemeente gheel verloren ghinck duer aermoede; ende hadde ooc beter gheweest, want zij hadden meer vrijheyts nu noch vercreghen vanden coninck dan alst ten uuytersten gheweest hadde, want de poorterien ghenouch saghen dat ten eynde moeste daertoe commen, ende dan niet en souden crijghen, up veel naer niet, zoo zij te vooren souden ghehadt hebben; maer de poorterien en wierden niet ghelooft om dat zij waeren de guene, die meest al desen troubelen de catholijcke religie vooren sochten te staene, daert hemlieden mueghelic was. Ende wij catholijcken moesten ditte al sien met droever herten zonder eenighe spraecke hievers jnne thebben, want waermen eenen catholijcken wiste jnde stadt, hielt men hem voor eenen verradere; ende wierden uuyter stadt ghebannen; ende som noch haerlieder goet gherooft ende ghestolen ende andere jn vanghenesse houden sittene, tooghende ghenouch haerlieder tieranie, hun altijt becleedende met valsche decmantels, de catholijcken alle quaet uplegghende daer zij onbeschuldicht jn waeren.

Item daer was ooc buyten de Dampoorte een huus dat eenen Sucaet toebehoorde; de stadt die haddet ghegarnisoent ende eenen capitein upghestelt, ende binnen thien ofte twaelf daghen daernaer gaft hijt over anden hertoghe van Parma, soo dat seer schadelic was voor die van Ghendt om de passaige van Dendermonde te beletten, ooc om de beesten te rooven, die die van Ghendt wel besich wierden, soo dat die van Ghendt alsnu saeten jn eenen deerelicken staet duer de hartneckicheyt vande guesen.

Eenen sack vande slechte taerwe golt nu binnen Ghendt ontrent drij ponden grooten; een pondeken botere III s. IIII gr.; gheenen caes en wasser te

vinden; men vercocht ooc gheen keerssen dan met eene smaels; de minste witte broykens golden vier groote tstick. Men dranck ooc meest niet anders dan gruysen bierken; men adt ooc up tbroot meest niet dan zwarte olie, ooc veel peerdevleesch ende som hadden ooc groot bemoeden datmer ooc hondevleesch adt, ende dat uuyt redenen datter nu binnen Ghendt drij hondtslaghers waeren ende handelden het vleesch, doen zij tvel af deden, zeer cuerieuselic. Ende als ic dit sadt en schreef, twelck was upden XXII Julij LXXXIIII, voor noene, sach ende hoorde ic eenen boer, die jn Ghendt meer als drij hueren hadde gheloopen om twee broykens te ghecrijghen, elc van vier grooten. Peinst, beminde leser, jn wat staet dat wij saeten duer de harte hoofden vande guesen, die ons doen regierden, daer de ministers ofte guessche predicanten de occasie van waeren, hetende alsoo het vleesch ende drinckende tbloet vande aerme lieden, want eenen goeden pays hadden zij vercreghen, hadden zij ghewilt, soo hiervooren ghenouch gheschreven staet. Van al welcke miserien, aermoede ende grooten troubele van oorloghen wij de guesen danck weten mueghen, al eyst dat zijt legghen willen upden hals vande Spaengaerden ofte upde gheestelicke, met welcken decmantel sij hun willen decken; want de gheestelicke daer gheen occasie af en sijn; ende de Spaengaerden en zijn daeraf ooc de eerste occasie niet gheweest, want sij maer jnt landt ghecommen en sijn naer dat de guesen eerst tlandt jn troubelen ghestelt hadden duer trooven ende breken vande keercken ende cloosters, twelck was jnt jaer XV^{c} zessentsestich, zoo hier vooren gheschreven staet. Ende als doen en wist men hier van gheen Spaengaerden, maer (*dese*) quamen daernaer om de guesen duer huerlieder groot quaet al tzelve te beletten, waeruuyt dat tzelve ghenouch blijct, soo dat die dit lesen zullen

tzelve wel ghenouch mueghen meercken, want hadden der gheen ghuesen ofte keerckroovers ofte plundereers ghecommen, daer en souden gheen Spaignaerden ghecommen hebben: dus machment metter waerheyt wel de guesen wijten ende upden hals legghen, ende elck zal tzelve, die desen bouck lesen, ghenouch ghewaere worden - diet met goeden verstande lesen willen.

....Item alsnu upden XXVIII Ougste zoo wayst al jnden nuese te pueteren, want het stondt binnen Ghendt seer qualic ende daer schuilde zeer vele; de cornellen ende capiteynen waeren jeghens de hueverheyt, ende (*die van*) de wet waeren oock jn grooten discorde. De ministers ende cornellen hadden veel te loopen ende staecken zeer thooft te gaeder; ende de maere liep datter maer om veerthien daghen coorens jn stadt en was. tGhemeente begoeste zeere te rochelen, anders niet roepende dan om een accordt, want zij waeren thenden aeseme, zoo wel guesen als de catholijcken; want de huusen waeren verre al op gelocken; men deder neeringhe noch coopmanschepe jnde stadt dan elck met de groote dierte (*moeste*) verteeren dat hij hadde, ende niet winnen.

Jn dit zelve jaer, den XXX Ougste, zoo wasser groote murmeratie onder tghemeente om datter van diveersche steden brieven quamen ende dat men niet en coeste gheweten wat al tschrijven was; men seyde vele, ghelijc men over thien maenden te vooren ons doen te verstaene hadde, datter zoo veel crijschvolck quamen tonser assistentie, dat niet om gronderen en was. tWas nu huerlieder segghen dat den coninck van Navarre was met menich duysent peerden ende voetvolc ontrent Camerijcke met zijn volck, om het ghemeente voort en voort te lee(*de*)ne, ghelijc se wel thien maenden te vooren ghedaen hadden.

Ende up desen zelven dach hadden hemlieden doen

vergaeren alle de cornellen, capiteinen ende alle de bevelhouders upden crijchraet, wat hemlieden daer te vooren gheleyt was, ende mocht men onder tghemeente niet weten, hoe wel tghemeente zeer daerjnne beroert was, twijfelende oft soude moghen gheweest hebben tot voorderinghe vanden accorde vanden lande; maer naer den noene zoo bast het secreet uuyte: schepenen hadden ontrent den acht hueren ghesonden een trompille naer Brugghe, midts datse jn discorde waeren teghen elcanderen; deen wilde het ghemeente noch den eersdouck upsteken ende dander en constent niet langher verdraghen, willende dat tghemeente wiste hoe dat metter stede ghestelt was. Wetende onder hemlieden dat den hertoghe over acht daghen de stede opgheheescht hadde ende dat den tijt al bij uuyt was, soo hebben sij ghesonden naer Brugghe om te weten jn wat manieren dat zijlieden huerlieder appoinctement hadden. De cornellen (*ende*) capiteynen dat hoorende, dat schepenen contracteren zouden vanden payse, zonder huerlieder weten, vergaederden in huerl. consistorie, ende raedt ghehouden hebbende, zijn daernaer afghecommen ende zijn ghegaen bij schepenen ende hebben schepenen aenghesproken, nae saluatie, segghende: 'Mijne heeren, wij hebben verstaen dat ghijlieden ghesonden hebt naer Brugghe om te weten hoe sijlieden huer appoinctement hadden vanden hertoghe van Parma, beghinnende alsoo te contracteren van payse sonder onsen weten, al oft ghijlieden ons anden hals bringhen wilde ende sluyten buyten den payse. Jndien ghijlieden van dien sinne sijt, wij willen ooc jnden pays begrepen zijn; alsoo, siet wel wat ghijlieden doet; wij zijn burghers met hulieden.' Ende alsoo schieden zij ontrent den een hueren uuyt den schepenhuuse. De ministers liepen ghelijck gaerewinden, al rasende van quaetheden om achter thoudene; maer de quaetste hoofden die waeren ghewonnen bij schepenen ende van

ghelijcken bijden crijchraedt, want daer en was gheenen middel om leven. Sij hadden den voorschepenen doen te verstaene tsijnen aencommen datter noch was twaelf hondert mudden coorens, waeraf hij hemlieden niet en gheloofde ende dedet upden eersten Ougste zelve meten; daer en was gheen zes hondert mudden vonden ende de gheheele ougstmaent was van die VI^{c} mudden noch den ghemeenten ghemeten, zoo datter luttel bleef. Soo hadden zij onder elcanderen groote argumenten ende dispuyten. Den voorschepene sprack: 'Toocht mij nu eenighen middel om de stadt te houdene ende tghemeente jnt leven te houdene, ende ghijlieden dreecht mij met af te stellen, dwelck ghijlieden niet machtich en sijt; niet te min datte doende, sal besien of tghemeente met mij vallen zal ofte met hulieden, diese van hongher laeten steerfven wilt, wanter geenen anderen middel en es dan metten hertoghe over te commen ofte van hongher ende ghebreke in onsen nest te steerfven: zo kiest of deelt.' Doen zoo begoesten zijlieden up huerlieder nuesen te siene ende men ghinck onder elcanderen spreken van accorderen, want de sommatie vanden hertoghe ghinck binnen drij daghen uuyte, dwelck zij an den ghemeente versweghen hadden. Ende de voorschepene sprack: 'Daer zijn commen een hcndert vijftich brieven, sprekende van assistentie, deen van hier, dander van daer; onder alle en esser niet eene, die de waerheyt schrijft; zoo heeft men ons thooft verbonden ende doen te verstaene, zoo dat ic niet langher verzwijghen en can, siende tghebrec ende den jammer, die onder taerm ghemeente nu es;' twelck zijlieden begoesten te considereren. Ende waeren up dien avont up stadthuus vergaedert tot den elf hueren jnder nacht. Ende quamen al over een om te contracteren van payse ofte appoinctement te maecken met den hertoghe van Parma. Jn dit contracteren, de capiteynen eer zij

ghewonnen waeren, hadden wonderlicke sticken vooren. Michiel de Deckere hadde requeste over ghegheven datmen uuyt der stede doen zoude alle de vrauwen ende kinderen; den heere van Gotthem gaf voor zijn advijs datment al uuyt doen gaen soude dat ten nachtmaele niet en ghinck, maer alsmen hemlieden zeyde wat middel dat sij wisten om sonder broot te leven, doen zoo waeren zij stom, ende wijen tghemeente payen soude, zoo dat alle de quaede hoofden ghepaeyt waeren met redenen ende moesten zwijghen duer de argumenten vanden voorschepene, verwijtende hemlieden hoe langhe zijlieden tghemeente thooft jnden wint ghehouden hadden, met groote lueghenen tghemeente wijs maeckende.

Jn dit zelve jaer, upden lesten Ougste, zoo vergaederden wederomme ten acht hueren beede de bancken, beede de dekenen ende de tweenvijftich dekenen, poorterie ende weverie, raet houdende om met den hertoghe accordt te maecken. Ende dit was wel de droufste Collatie voor de guene, die vande guessche religie waeren, als van alle dese troubelen gheweest hadde, want de wet gaf de drij leden te kennen dat zij moesten pays maecken met huerlieder viant, twelck de guesen seer benijden om de wille van huerlieder religie, maer moest alsoo wesen, weert hemlieden lief ofte leet was, als zij zoo langhe het aerm ghemeente ghesleept ende jn aermoede ghelaeten hadde, twelcke de poorterien stelde jn mijns heerens discretie. De weverie consenteerdent nu oock, als zij niet voordere en coesten, maer zeyden ende recommandeerden zeere het costelic blomken van haerlieder religie. Den hueverdeken met alle zijne dekens en wildent niet consenteren, ten was alvooren dat den secretaris Stoppeleere, die binnen Andwerpen was omme mette staeten van Brabant hieraf te spreken, meer bescheets schreve dan hij

tot noch toe ghedaen hadde. Alsoo waist alsoo vele als gheconsenteert, ende daer was bij hemlieden gheresolveert datmen zonder eenich delay contracteren soude met den hertoghe om te hebben een goet appoinctement; ende omme tzelfste te doene waeren ghecoren zekere persoonen, die hier naer corts ghedenomeert zullen worden(1), daer menich meinsche jnne verblijt was, hopende dat den pays voort gaen soude, want den hertoghe haddese zelve ontboden, schijnende dat hij jn tracteren alsoo seer verblijt was als wijlieden, want hij hadde noch alle zijne victorien volbracht zonder bloetsturtinghe, daeraf hij zeere ghepresen was.

Ende de guesen, die keercken ende cloosters hadden helpen rooven ende breken, die begonsten nu te vreesen ende te duchten hoe dat met hemlieden vergaen soude. Ende die guene, die metten monde binnen Ghendt zoo speelden, datse up vesten liever steerfven zouden dan pays maecken, ghinghen nu al siende ghelijc beseecte sacken, metten hoofde jn deerde. Elc simuleerde hem; niemant en hadde niet gheseyt noch ooc hem ghemoeyt; men hoorde niemant meer stampen noch smooren dan elcanderen raet vraghen om best uuyt den lande te gheraecken. Sonderlinghe de ministers waeren zeer belaeden hoe sij met den hondt wech gheraecken souden.

....Item alsnu wierden verre alle de ghevanghenen, die hiervooren ontrent den XV Meye ghevanghen waeren, uuyt ghelaeten, midts te gheven zoo den aermen, zoo der fortificatie, ende wierden som noch jn haerlieder huusen ghevanghen ghehouden. Ende van daghe te daghe begoesten noch veel meer lieden haerlieder goet te vercoopen ende naer een goet henecommen te siene, deen jn Hollandt, dander jn Zeelant,

(1) Zie de namen bij DE JONGHE, II.

andere naer Sluys, elck daer hij best meende te commen, waer onder datter vele waeren die al desen troubelen groote boosheyt bedreven hadden als van keercken te rooven ende breken, de gheestelicke ghepersequeert, ghevioleert, gherooft ende gheplundert, metgaeders noch veel meer andere boosheyt, soo hier vooren gheseyt es. Ende dit waeren onse helighe lieden, die hemlieden zelven met eenen hooveerdighen moet den naeme gaven van goede godtsalighe ende ghereformeerde te sijne, twelck elck hieranne wel meercken mach, want de gheweercken gavent wel uuyte wat zij waeren; jae dat meer es, haerlieder ministers ofte predicanten en straften haerlieder ghemeenten niet van haerlieder quaet, dat zij deden, maer sij lietent hemlieden al toe. Maer es Godt bekendt of sij niet mede en deelden vanden roof... Niet te min Godt den Heere willet hemlieden al vergheven.

Jn dit zelve jaer, den VI Septembre, quam den audienchier van Beveren om te spreken met die van Ghendt, ende den bailliu leedde hem het amonicihuus besien; hoe dat ghestoffeert was, ende onse ghedeputeerde waeren bleven bijden prince. De ministers ende andere deden al huer goedinghen vercoopen metten stocke: sij en wistent hoe jn tijts quyct zijn, want elc maecte ghereetschepe om loopen ofte vluchten; want zij moesten de religie verlaeten, daerse jnt eerste hemlieden vermaeten, liever dan sijt doen souden, upde vesten daervooren te steerfven; maer men hoorde nu niet eenen die sulcx ghesint was: elc track zijn hooren jnne, ende niemant en hadde hem ghemoeyt. De Malecontenten quamen alle daghe voor de poorten vande stede ende songhen:

Up, Lieven, comt nu uuyt, gij Crabbenist,
Als ghij niet meer teten en hebt, soo sidij papist.

....Jn dit zelve jaer, den XIX Septembre, quamen

de ghedeputeerde jn Ghendt, commende vanden prince, ende brochten mede den pays; sij quamen jn smorghens ontrent den zeven hueren ende terstont ontrent den noene wiert hij uuytghelesen; ende was uuytgheroepen bij Mr Roelandt van Jmbiese boven ten tuynen, up tgroen laecken, tusschen twee flambeaus, daer de wet ende alsoo men de wet ghewoone es uuyt te roepen, al conforme het ghedruct quohierken, daeraf wesende, waeraf de copie hier ooc naer volcht(1). Waeromme dat alle de catholijcke zeer blijde waeren, Godt danckende dat zij verlost waeren uuyt handen vande guesen.

....Ende up desen zelven dach, tsavons ontrent den neghen hueren, schoot men al het groot gheschut af, dat jnde gheheele stadt was, ende ooc dat upde vesten lach; ende alsnu en hadden onse guesekens jnt gouvernement vande stadt nievers jnne gheen credijt meer, twelcke hemlieden zeere speet. Ende alsnu moesten ooc uuyt Ghendt gaen eenenvijftich temmerlieden, alsoo veel scheepmaeckers, XIIII saghers, ende uuyt elc capiteinschap zes boeren ende moesten alle naer Calloo om de stadt van Andwerpen te gaen helpen benauwen, twelck de guesen ooc seer speet.

....Item alsnu begonsten alle gheestelicke persoonen wederom jn stadt te commen, ende eenen muninck van sente Pieters, diemen Jacqueloos hiet, was deerste die weder jnt clooster tardt, hoe wel dat gheheel gheraiseert was; soo nam hij zijn vertreck jnde fermerie, daer dat noch wat was blijven staende.

Daer moesten nu oock drij hondert mannen spahiers uuyt Ghendt naer Lilloo up den XXIIII Septembre, ende de borghers moesten die betaelen, waeraf den schrijver van desen daertoe gaf twintich stuyvers.

(1) Zie den tekst bij DE JONGHE, II.

Ende ontrent desen tijt quam een tonne harincx jn stadt, waeraf dat eenen harinck galt vier grooten, ende men batter ende dromder noch omme. Item een huus, dat vijftich pont grooten weert gheweest hadde, en was nu gheen dertich weert, ende en schilde niet zeer vele of daer en hinck van viere ofte vijfve huusen een ter hueren ofte te coope, zoo wel de groote als de cleene ende ooc jn alle de quaertieren vande stadt. Dit quam bij duer dien datter zoo veel guesen vertrocken, vercoopende al dat zij hadden.

....Item noch up desen zelven dach (den XXVII Septembre) quamen veel munneken ende andere gheestelicke persoonen wederom jn Ghendt, als baghijnkens, nonnekens ende diveersche andere ordenen, twelcke nu zeer nieuwe was om siene ende principalic voor kinderen van achte ofte neghen jaeren. Ende was nu de stadt van Ghendt wel alsoo vol volcx ende van alle vremde natien als jn menichte van jaeren gheweest hadde. Ende alsnu deden ooc de soldaeten van Zijn Altese alle de ketenen af smijten, speciaelic ontrent de maercten ende stadthuus.

Item de soldaeten, die tsente Pieters laghen, begoesten wat den hane te maecken; zij wilden ghecoct hebben naer haerliederen sin ende wijn drincken ten coste vanden huusman, die tzelve qualic hadden; zij waeren qualic te vreden om dat de apdie van sente Pieters zoo ghebroken was; daeromme zoo hadden tghemeente te quadere, segghende tot haere peteroonen: ‘Ghijlieden hebbet wel verdient; men siet hoe ghijlieden mette keercken gheleeft hebt.’

...Jn dit zelve jaer, upden lesten Septembre, upden sondach, zoo begonstmen eerst jn Ste Lijsbetten beghijnhof messe te doene jnde capelle vande fermerie, daer menich meinsche quam om te hooren. Ende de canuyncken van sente Baefs maecten groote ghereetschepe om

up sente Bavens dach huer feeste thoudene, zoo zij voor den troubelen ghedaen hadden; ende zij hadden jnden choor eenen aultaer doen rechten, den welcken de guesen jn schimpe hieten ‘de smesse om te mesmaecken,’ jae die den aultaer zelve maecten, zoo datmen seyde onder de catholijcke: ‘Daer moeter viere ofte vijfve hanghen, eer dat sij huer schandalen laeten zullen te segghen,’ naer uuytwijsen vande artijckelen vanden payse, hoe wel men hoopte dat ment hemlieden wel verbieden zal, waerder ordere ghestelt jn stadt. Den hertoghe en was noch jn stadt niet commen; hemlieden docht dat tlant sonder heere was; sij dreechden al dat niet langhe dueren en soude.

Item noch up desen zelven dach was metten trompette jn drij diveersche talen gheboden, dat hem elcken soldaet te vreden houden soude jn zijn logement met zijn service: een bedde, een keersse ende saut, zonder meer den huusman te molesteren, up lijfstraffe.

Item de canuyncken van sente Baefs hadden zeer doen weercken ende repareren de aultaeren ende den choor, met de ghestoelte doen uprechten, dwelck de ghereformeerde ofte guesen doen moesten jn spijt huerlieder herte; men sach vande meeste guesen daeran weercken ende (*zij*) moestent doen.

In dit zelve jaer, den eersten van Octobre, wayst naer costuyme sente Baefs dach, ende dat was den eersten mesdach, dier jn meer dan zeven jaeren jn Ghendt ghehouden was. Ende men dede alsdoen ende sdaechs te vooren ts^{te} Jans den heylighen dienst Godts der messen. Ende alsnu wasmen ooc binnen Ghendt zeer besich met ghereetschap te maecken jeghens de compste vanden hertoghe van Parma, als van poorten, stellaigen, maechden ende alsoo voorts, om zijnen edelen persoon willecomme te heeten. Ende die van sente Pieters begonsten alsnu wederomme al haerlieder rechten

ende preeminentiën te andveerden, ende baillius, dienaers ende haerlieder wet te stellen alsvooren. Ende de ketens waeren alle de stadt duere gheweert, die jn zeer grooten ghetalle gheweest hadden ende alle broers ende susters quamen weder jn haerlieder cloosters ende men repareerde zeere alle keercken ende cloosters van aultaeren ende andere dinghen.

XV^{c} LXXXV.

.....Den XXIII Januarij zoo waerender twee Spaengaerden upden Coorenaert voor de *drij Coninghen* onthooft, omme dies wille dat sij twee cooplieden vande stede vermoort hadden, bij Deinse, ende wierden daer bij de boeren ghevanghen ende te Ghendt brocht.

.....Den XXIX Januarij zoo was ten huuse vanden libersael, upde Nieustraete, een bruylof van eene dochtere uuyt Artoys, die huwede met den pagadoor vanden legher van sijn Altese, daer groote triumphe bedreven was, principalic upden Cautere, van tournoyen, duer den rijnck stecken ende alle andere ghenouchten. Daer was een stellinghe ghemaect daerup dat waeren zes mannen, die tanschau namen vande triumphe om den prijs te gheven, dieden verdient hadden, ende menich masscher te peerde wasser ghedaen, de welcke alle quamen elc met zijn compagnie upden Cautere, hemlieden vertooghende upde maniere van Spaingnen; want den bruydegom was eenen Spaingnaert; zoo dat upden Cautere zoo veel volcx vergaederde dat mer nauwe gheraecken conste om te siene. De bruyt die quammer oock jn eenen osbaer; men seyde dat tvoornemen was vande Spaingnaerden om te siene alle de schoonste vrauwen, die te Ghendt waeren, midts dat verre alle de yeffrauwen upden Cautere compareerden

om te siene tournoyen; ende ooc om de oorsaecke dat de Spaengaerden menich argument hadden, segghende: dat te Doornicke de vrauwe persoonen schoonder waeren dan te Ghendt. Soo was dit voortstel ghedaen, zoomen seyde, om al den edeldom te locken upden Cautere, jnde veinsters, omme vande zelve Spaengaerden besien ende bemeerct te sijne welcke de schoonste troyngen van vrauwen waeren, want elcke vrauwe was om te triumphants uuytghestelt. Maer tmaecte zulck een duysterheyt van smuycke, dat mer qualic duersien coeste. Maer *(het)* verghinck al wel.

....Den XXII Februarij, upden dach van sente Pieters stoel, zoo ghebootmen ten stoelen uuyte jnde keercken dat alle de ghuene, die ghetraut waeren bijde ministers, datse commen trauwen souden jnde Roomsche religie, tusschen dien dach ende vastenavont daernaer, up peyne van gheen deel thebben vande H. Sacramenten, noch absolutie thebben vande keercken te Paesschen daernaer, zoo wien jn ghebreke es; want jnden vastenen en salmen niemant hertrauwen van die onbehoorlic ghetraut zijn, ende zullen ghehouden zijn voor overspeldoenders jeghens de ordonnantie vander keercken ende verwachten watter hemlieden af commen zal.

Ende menich meinsche apsenteerde hemlieden uuyt der stadt van Ghendt, vreesende vande groote cote te moeten upbringhen, als den heere van Gotthem ende veel meer andere, die met hem jngheropen waeren, die tot Zeelant gheraect waeren; maer de huusvrauwe van Gotthem die was jnt vertrecken, naer dat hueren man wech was, ontrent Damme ghenomen vijf duysent guldenen, daerse huer meende te solveren met huer kinderen om te gheraecken bij hueren man binnen Vlissinghen, bijde andere verloopene van Ghendt, die daer ooc gheen deucht doen en zullen teghen tlant van Vlaenderen.

.....Den XXIII Maerte was binnen Ghendt een groote roere, ende dat vande soldaeten, die upde Veerle plaetse ende Vischmaerct de wijnckels wilden rooven, ende de lieden sloughen. De Waelen wilden de vischcoopers den visch van huerlieder bancken nemen, zonder yet te willen betaelen, hoe wel de vischcoopers hemlieden stelden ter weere, ende wonnen hemlieden vijf rappieren af. Ende daer was eenen Waele met een vischmes zijn een kaecke metten tanden afghehauwen, dat hij binnen twee hueren daer naer starf. Ende den castelein quam terstont naer de Vischmaerct ende zij wierden terstont ghevanghen, jnden avont, bij donckere; ende de leere wiert ande galghe gherecht ende men sant biechtvaders jnt Sauselet, maer daer en was gheen justicie alsdoen ghedaen; maer upden XXVI Maerte wiert daer eenen ghehanghen.

Item alsnu upden XXVI Maerte haelden de Sluseneers snachts bij *Potuyt*, aen sente Amants beerch, eenen Jan Verloren ende eenen Jan Smet, ende meer andere ontrent Oosteeckeloo. Jan Verloren die hadde te vooren jnden tijt vande rebelle capitein vande burghers gheweest.

...Jn dit zelve jaer, upden IIII April, was te Calloo doot ghebleven le visconte de Gand, met noch veel edeldoms, duer brantschepen, die die van Andwerpen uuytstaecken, ghevult met steenen ende met buspoeder, daer groote schade af quam. Ende seer ontrent desen tijt liet mons. de la Mote veel volcx binnen Oostende, daer hij meende de stadt jnne te nemen, maer duer tqualic toesien van ons volck zoo sloucht faulte.

...Ontrent den XXII Meye zoo hadden de vier ofte vijf persoonen vande zesse, die den hertoghe van Parme uuytghenomen hadde jnt maecken vanden payse, huerlieder appoinctement, te wetene Reinier de Pestere, Lieven Meintkens, Baerbiaen Vleesschauwer ende Lucas

Mayaert; zij moesten tsamen upbringhen zesthien duysent guldenen, ende Heyman die bleef noch jn vanghenesse sittende, verwachtende ooc eens zijn appoinctement.

....Jn dit zelve jaer, den XXVI Meye, wesende eenen sondach, zoo was te Calloo eenen grooten alarem, zoo dat men tot Ghendt zeer hoorde schieten van smorghens ten tween tot bijden noene; ende tsavons zoo quam de nieumaere dat die van Andwerpen met die van Hollandt ende Zeelant wel hadden verloren XXVIII veendelen volcx, zoo dat men smaendaechs avont, wesende den XXVII Mey, te Ghendt alle de clocken luyde, al het gheschut af schoot ende seer mangnefijckelic vierde upde straete ende torrens; elck dedet om te best, ende was groot gheluck dat het belfort niet en brande vanden viere, dat men upde draecke maecte. Ende upden XXX Meye was bij heere ende wet gheordineert een processie generael, twelck was upden Assencioens dach. Den duc de Parma die lieter ooc veel volcx, maer hij behielt de victorie. Item als die van Andwerpen upden voors. XXVI Mey dese groote nederlaghe ghehadt hadden, zoo verloren zij eenen dach ofte twee daernaer een jnstrument, dat was een schip zeer behendig toeghereect, dat zij hieten *den uuytersten noot*, ofte men hiet: *la fin du guerre*; dat was te segghen dat hiermede huerlieder macht verre ten eynde was.

.....Jn dit jeghenwoordich jaer van XV^{c} LXXXV was binnen Ghendt zeer quaede neeringhe, ende waeren jn Ghendt meer ijdel huusen, die ter huere ofte te coope stonden, dant jn hondert jaeren te vooren was, zoo datter jn sommighe straeten thien ofte twaelfve ter huere ofte te coope hinghen. Dit quam daerbij datter zoo menich huusghesinne vertrocken ter causen som om dat zij niet en mochten exerceren huerlieder religie, ende ooc meest uuyt vreesen om

dat zij keercken ende cloosters hadden helpen rooven ende breken, vreesende of zij daervooren noch souden moeten te lijden hebben.

.....Item es ooc weert te noteren als dat alsnu tlandt van Vlaenderen, zoo wel steden als dorpen, ofte tplatte landt, jn zoo deerlicken standt was dat niet en es om schrijven noch ooc om ghelooven van dierten van al dat hetelic ende drinckelic was; ende ooc van ghelijcken van al daermen tlichaem mede decken zoude, tsij lijnen ofte wullen; ende ooc cleene winninghe, want het derde vande huusen hinghen te coope of ter hueren, ofte anderssins ledich ende onbewoont. Ghinck eenen borgher yet verre uuyter stadt, die wiert gherooft van die van Oostende ofte van die van Sluys; jae dat meer es: men ghinck gheen mijle buyten der stadt niet zonder perijckel vande wolven verbeten te sijne. Daer wierden veel meinschen ende beesten danof verslonden dat jammer om hooren ende siene was; ende waermen buyten quam, vantmen alle huusen, stallen ende casteelen gheruineert, ende alle velden waeren wilde bosschen, als van gheenst, doorenen ende destelen, zoo dat dese verwoestinghe niet om schrijven en es, ende ooc niet gheloovelic, dan diet ghesien hebben; soo dat sijlieden, diet ghesien hebben, die rontomme Ghendt ghinghen, vijf, zesse ofte acht mijlen weechs thien bunderen landts vonden woest als wilde bosschen ligghen, jeghens eene, dat besaeyt was. Ende men vant gheheele prochien, schoone dorpen ende repassen, die eerst steden gheleken, daermen nu niet een huus en vant overheinde staende. Woonder yemant, die woonden jn hutten. Godt den Heere die willet voorsien zoo Hij weet dat ons salich es.

Item omme noch meer te tooghen de verwoestheyt vande dorpen ende steden, soo hebbe ick, schrijver van dese, met ooghen ghesien binnen Ghendt staen

weyen twee peerden up een vande principale straeten vande stadt. Ende de mare liep datter neghen duysent paspoorten gheschreven waeren om zoo veel huusghesinnen, alsser wech waeren, twelcke zeer wel bleeck aen alle de huusen, die te hueren ende te coope hinghen jn alle de straeten vande stadt.

.....Jn dit zelve jaer, den IIII Octobre, was van weghen mijne heeren vanden Raede ontdolven mijn heere Hessele, jn sijnen levene raetsheere jnden Raedt van Vlaenderen, die up sente Symon ende sente Juden dach, wesende den XXVIII Octobre anno LXXVII, ghevanghen was ende met meer andere jn Rihovens huus gheleet. Ende sat daer tot upden XXIII Novembre, ende was alsdoen jnt Sauselet brocht, daer hij bleef tot upden IIII Octobre anno LXXVIII, ende was toens bij mijn heere van Rijhove uuyter vanghenesse naer sente Denijs ghevoert ende metten souverein *(balliu)* van IJpere, diemen hiet den Visch, beede upde heyde van Sente Denijs aen eenen boom ghehanghen, sonder sententie over hem te gheven, zoo hier vooren gheseyt es, waeruuyt dat bleeck datmen van hemlieden niet en wiste te segghen: want hadden zij yet quaets connen bij bringhen, dat de doot schuldich hadde gheweest, zoudent wel openbaer ghemaect hebben ende openbaere sententie ghegheven hebben. Ende naer vier ofte vijf daghen wierden zij af ghedaen ende daerbij jn deerde ghedolven ende lach daer tot up desen bovenschreven IIII Octobre LXXXV, ende wiert alsdoen beweecht tsente Pieters jn onse Vrouwe keercke, voor den noene, noch gheheel zijnde. Ende men heeft het lichaem een yeghelick laeten aenschauwen ende aensien drij zo vier hueren lanck, daer menich meinsche quam om siene, welck lichaem noch kennelic was; ende men sach meerckelic noch zijn vitmus van ghedaente, zijn vleesch noch hebbende over zijn ghe-

beente ende luttel schade aen zijn lichame ghedaen, dan dat zijn ooghen jnghevallen waeren; zijn vingheren waeren noch gheheel jn wesen, ende tvolck dau en taste zijn beenen, knien ofte aensichte oft noch hart was, maer jaet, zoo dat menich meinsche dachte een mirakel te sijne ende daer zoo langhe gheleghen hebbende. Ende ten drij hueren naer noene zoo ghinc men tlichaem kisten ende ontrent den vijf hueren quamen de processien, te weten die van sente Baefs met de canonicken, metgaders oock die van sente Veerlen, sente Nicolaus, sente Jacops, sente Michiels, sente Pieters, vier oordenen, metgaeders ooc gheheel den raet, schepenen van beede de bancken met XXXII berrende tortsen, bij schamel lieden ghedreghen, commende alsoo uuyt onse Vrauwe keercke duer de Veltstraete, Coorenaert, Drapstraete tot jn sente Michiels keercke, alwaer hij seer solempnelic wiert begraven jn sijn sepultuere ende daernaer ghedaen een solempnele uuytfaert.

.....Jn dit zelve jaer, ontrent den XI Decembre, zoo brac men de poorten af, die ghemaect waeren om de compste vanden prince van Parma, daertoe eenen dach ghenomen was van zijnder jncompste ende prijsen van vieringhen up ghestelt, maer en vulquam niet, zoo dat alle de ghereetschepe ghemaect zijnde om vieren tsijnder blijder jncompste, wederomme afghebroken was, midts dat hij niet en quam. Ende de poorte, die stont up dHoochpoorte, die was ghegheven die van sente Niclaus keercke; ende die stont aen tBelfort gafmen sente Jacobs keercke; ende de twee turren, die stonden upden houck van sente Jooris huus, die waeren ghegheven sente Michiels keercke, ter siraige vande drij keercken; ende elck brack de sijne af upden XI Decembre ende dedense voeren elck naer zijn keercke.

Jn dit zelve jaer, den XIX Decembre, waeren uuyt sgraven casteel gheleet jnt nieu casteel ende alsoo naer Bruyssel ghevoert bij sijn altese drije persoonen, te weten Reinier de Pestere, Joos de Vleesschauer ende Jan Balbiaen; zij hadden ghevanghen gheweest van als de stadt overquam ende waeren vande zes ghecoren mannen, die jnt tractaet stonden. Watter nu den prince mede doen zal, es mij onbekent.

XV^{c} LXXXVI.

.....Item alsnu jn desen tijt (*half April*) rees binnen Ghendt de dierte ende aermoede lancx om meer, dat niet schrijvelic es, jae ongheloovelic, zoo dat sommighe meinschen haeten dat niet hetelic en was, zoo dat de meinschen leefden met zulck een vernoeyen dat zij bijcans om de doot riepen; ende trocken uuyt der stadt met zulcken ghetalle dat albij het derde huus ter huere ofte te coope was, zoo dat de blijvers met cleene winninghe zaeten. Ende was ooc binnen Ghendt onder tghemeente zulck eenen hongher, dat de aerme lieden de hoopen met de vuyllicheyt, diemen uuyt de huysen wierp, duersochten, openspreeden om te siene offer yet jnne lach dat hetelic was, ende raepten daeruuyte appelschellen, graeten, beenen ende zulck goet, atent, cnaechdent, lectent ende pluysterdent dat compasselic was om siene; jae aeten de vuyllicheyt vande visschen, dat onder de vischbancken lach, dat niet hetelic en was. Het broot wiert ghenomen daert te coope lach; men namp de lieden ofte kinderen de boterammen, diese up straete saeten ende aeten, uuyt den handen ende men lieper mede wech. De faminie was zoo groot, dat niet om schrijven en es, ende men sach oock binnen Ghendt zoo menich schoon huus

ledich staen, ende dat noch deerlicker was, dat was datmer zoo menich schoon huus zach jn veel plaetsen jn sticken trecken, als ghevels, rebben, dueren ende veinsters breken ende wechdraghen. Ende daer en was niemant dieder teghen was ofte wat toe dede, noch van wet weghe noch van andere.

....Den XII Junij quam de tijdinghe dat capitein Cleygat ghevanghen was ontrent Meerelbeke, ende noch eenen met hem, den welcken veel quaets ghedaen hadde met uuytloopen, uuyt Sluys, hier jnt quaertier van Deinse ende daerontrent; hij was ghevoert binnen Aelst, midts dat hij upde heerlichede van Aelst ghevanghen was, ende tsanderdaechs den XIII Junij reet den procureur generael ende den onderbailliu van Ghendt met den bailliu vander Auderburch ende noch meer andere met den scheerprechter naer Aelst om te gaen examineren. Desen Cleyngat met zijne medegasten was een staut voghele; doen hij ghevanghen was, hadde hij snachts gheweest tot upde brugghe van Montoyens huus, te Meerelbeke, meenende wel Montoye ghecreghen thebben, maer Godt en wildet niet; duer een, dieder ghevanghen was van zijne ghesellen, bleef hij noch daerontrent, verbaest zijnde ofte den wech niet wel wetende, heeft duer een decspaen met een stocxken jnde handt gaen al spelende, zonder gheweere, uuyt dobbelheyt, achter den velde. Ende hem es te ghemoete aen ghecommen up een velt den bailliu vande plaetse, die hem zeer wel kende, ende wiert van hem ghevanghen ende naer Aelst ghevoert.

....Item eenen man, die upden XI April LXXXVI voorschreven jnden Raedt verwesen was te brandene, belast hebbende eenen die noch ghevanghen sat ende starffer de doot jnne, dat die ghevanghen bleef tzelve feyt ghecommiteert hadde, wiert twee mael afgrijselic ghepijnt; ende de derde reyse zoo was doen

maecken eenen ijseren rijnck, met scheerpe pinnekens om hem over hende mede te houden staene dat hij niet slaepen en soude, dwelck hij verdrouch twee daghen ende twee nachten al staende, ende al sittende noch vier daghen ende nachten sonder slapen, want waer hij thooft dwanck, viel jnde pinnekens, hem steckende jn zijnen hals; ende dit al verdreghen hebbende ende niet ghekendt, was upden XXIIII Julij LXXXVI vrij ende los ghelaeten.

.....Item naer tinnemen van Axele seyde eenen temmerman ofte schrijnweerckere, ghenaemt Artus: 'Binnen Ghendt zal men nu de groote clocke niet luyden alsoo men dede als (*de*) grave overquam.' Daeromme was hij, metgaeders om noch meer andere leelicke blamatien ende gheckernien, die hij gheseyt hadde, voor schepenen ende voorts rontomme de vier pilaeren ghegheesselt ende thien jaeren uuyt Vlaenderen ghebannen.

.....Jn dit zelve jaer, up onse Vrauwen dach half Ougste, wayst een groot onwedere van donderen ende blicxemen, ende was aen sente Jans torre veel schaillien afgheworpen vanden viant (*sic*) ende tsente Pieters Grijspeerens torreken, dat recht over de Bagattestraete staet, was ooc gheheel gheschonden; ende ter Muelestede was ooc schade aen een muelen ende aen een vrauwepersoone.

.....Jn dit zelve jaer, den XXVI Ougste, vertrocken wederom uuyt Ghendt veel volcx om dat zij haerlieder religie niet en mochten ghebruycken, waerduere de stadt zeer ijdel wiert van volcke, zoo datmen jn veel straeten sach peerden ende coeyen weeden duer de verwoestheyt vande stadt.

.....Jn dit zelve jaer, jnde leste weke van Octobre, ghinghen de pastuers elck jn zijn prochie omme ende schreven de lieden al up, zoo wel die onder haer

jaeren waeren als daerboven; ende men seyde dat was om hemlieden te bringhen tot subiectie vande heylighe catholijcke keercke.

XV^{c} LXXXVII.

.....Jn dit zelve jaer, den XXV Januarij, verbranden de guesen gheheel Deinse met den hospitaele ende *(dit)* gheschiede meest tot vrake vande voorgaende ghehanghe persoonen, hier vooren verhaelt ende boven al om datter een zijn oore afghesneden was.

.....Item ontrent dese tijt roofden de guesen twee schepen boven Deinse, daer zij veel schade jnne deden, ende droughen veel fluweelen ende zijden laeckenen mede; zij storten ooc veel wijns ende wierpen de boter ende caes over boort jnde Leye, ende deden groote schade jn hals *(sic)* ende ooc jn drooghen visch.

.....Item de aermoede groeyde noch alle daghe binnen Ghendt, zo dat den schrijver van dese jnde halfvasten weke zach van hongher nedervallen de aerme meinschen ende en coesten zonder hulpe niet upstaen.

.....Item alsnu ontrent Paesschen was te Ghendt de brandtwacht afghesedt ende daer was gheordonneert datter wederomme zouden roepers achter straete gaen, van straete te straete, ende roepen: ‘Wacht hu vier, hu keerslucht wel’ enz. zoo hier voormaels plochte te sijne. Item de principale wacht wiert ooc verandert dat de borghers maer waecken en souden alle twaelf daghen, die alle zes daghen plochten te commen; ende het moeste al waecken, edele ende onedele. Daer wiert oock ghestelt eenen stuver up elcken stoop wijns ende eenen schellinck up een dobbel tonne biers, ende was gheseyt dat dit was ghedaen omme de aermen die

jn soo grooten ghetalle achter straete liepen, te secoureren, ende ooc omme te secoureren sommighe edelmans ende vrauwen ende andere heerlicke borghers, daer secretelic groote aermoede jn huus was duer tvague ligghen van huerl. goedinghen.

.....Item voor een memorie vanden dieren tijt zo zal den leser weten dat den schrijver van dese heeft ghesien met eenen Jacop Goemaere, die bij mij was bij sPrincen hof, upden XXVI Mey jn dit voors. jaer, een maerte die uuyt een huus quam ende goot up strate eenen corf met groensele, dat niet en docht, van cruyt dat zij verlesen hadde ende buelinghen van visch ofte eenighe poelgerie; ende terstont wasser een volwassen meyssen aen, ende van verre eenen knecht, dat siende, ooc groot zijnde, liep dauwaerts, ende bijeen zijnde vochten daeromme ende trockent elcanderen uuyten handen, soo groot was den hongher binnen Ghendt.

Jn dit zelve jaer, jnde Sincxen daghen, quamen de Sluseneers binnen Thielt jnde keercke ter wijlent datmen de messe dede ende vinghen den pastuer ende verre al die jnde keercke waeren, ende roofden al dat zij daer vonden ende trocken alsoo mette proye naer Sluys.

.....Jn dit zelve jaer, corts hier naer, tusschen den zondach ende den dijsendach (*begin Juni*), passeerden duer Ghendt meer als vier hondert waghens ende wel vijftich veendelen soldaeten, zoo peerderuyters als andere. Ende up desen zelven dijsendach passeerden oock twee zoo drij regimenten pioniers ende trocken alle de Brugsche poorte uuyte; ende men seyde nu dat zij naer Sluys ende Oostende trocken, ende het gheschut track vooren ende naer jn grooten ghetalle ende zeer menichfuldich.

....Jn dit zelve jaer, den XXV Augustij, was te

Ghendt bij trompette verboden upde straeten niet te moghen dansen om hoeden ofte opeelkens. Ende was oock verboden upden ban ende gheesselinghe dat gheene en mochten upden aert cooren meten dan diet te coope brochten. Ende daer was noch gheboden datmen alle dijsendaghe aen mijne heeren vande wet zouden bereet sitten om recht ende wet te doene van alle gheschillen ende questien, die tusschen de borghers vande stadt soude moghen uprijsen ofte gheschien. Ende de backers en mochten niet coopen voor den een hueren, ende en mochten ooc gheen mesteluyn broot backen ende dat om de eercheyt, die zijlieden jn dat minghelen deden.

.....Jn dit zelve jaer, den XXIIII Septembre, was de wed^{e} van m^{r} Jan Onghena binnen Ghendt ghegheesselt ende uuyt sconincx landen ghebannen om dat zij up Hollandt ende Zeelant brieven ghehaelt ende ghedreghen hadde. Dit was de weduwe vanden zelven m^{r} Jan Onghena, die jnde eerste keerckbraecke capitein vande keerckbrekers was ende binnen Ghendt om de zelve zaecke upden Coornaert ghehanghen wiert....

XV^{c} LXXXVIII.

....Jn dit zelve jaer... den XX April, waeren te Brugghe van onse Ghendtsche bootsknechten, die te vooren woorden ghehadt hadden te Sluys jeghens de bootsknechten van Brugghe, zoo dat die van Brugghe die van Ghendt hieten Stropdraghers, zoo dat die van Ghendt hemlieden vermaten dat zij hemlieden dat wijs maecken souden binnen Brugghe. Ende commende te Brugghe, hebben elcanderen vonden jnde stadt ende hebben jeghens elcanderen ghesleghen, zoo datter doot

bleven zijn thiene van Brugghe ende viere van Ghendt. Ende hadde de prince niet ghecommen te naganghe uuyten velde, die gheheele stadt begoeste thoope te loopen, maer hij payseerdet, dwelck die van Brugghe wel onthouden moghen.

....Jn dit zelve jaer, den XI Mey, zoo quamen te Ghendt anne tschepe uuyt Hollandt ende Zeelant al vande guene, die te vooren uuyt Vlaenderen ghevlucht waeren, meenende jn Zeelandt bet te sijne dan jn Vlaenderen, wel tot den nombre van vier zo vijf hondert persoonen. Ende (*zij*) moesten alle ghereconselliert zijn, commende bij schepenen. (*Zij*) waeren tschepe duerghesonden naer Audenaerde ende naer Rijsel; vandaer zij waeren van weelden wech ghegaen ende van aermoede wederomme commen, elck naer tsijne thuuswaert.

Den XXVII Julij dede den bisschop van Ghendt sijnen jntrey ter Brugscher poorte jnne, ende wert jnne ghehaelt met den apt van sente Pieters ende den apt van Dronghenen, raedtsheeren, schepenen ende veel edelmannen, zeer magnefijckelic met de vier oordens, beghijntkens, den capitein vanden casteele ende meer andere, metgaders een groot getal vande cloucste borghers jn een schoone ordonnantie; ende naer het celebreren vanden goddelicken dienst zoo wiert de blijde maeltijt ghehouden jn thof van sente Baefs. Ende es te weten dat ditte was den eersten bisschop naer tovercommen vande zelve stede van Ghendt.

....Up sente Jansdach, uuytgaende Ougste, was den balliu van Audenburch, sente Pieters ende van sente Baefs wel met een vijftich soldaeten vanden casteele buyten de Brugsche poorte, om de guesen te bespringhen, die zij verioughen en brochtender twee met hemlieden; maer zij waeren doot jnbrocht.

....Jn dit zelve jaer, upden XV Septembre, wiert upde Ketelpoorte tot Ghendt wederom een nieu beelde

van onse lieve Vrauwe ghestelt ende was doen doen bij eenen doctuer, ghenaemt Vossius; hij hadde pastoir van onse lieve Vrauwe tsente Pieters gheweest, maer hij studeerde hem simpele, waerom hij afghesedt wiert; welcke beelde hij aldaer zelve gaf tot ghedinckenisse vande moeder Godts.

....Den XVI Septembre was bij trompette gheboden datmen den XVIII Septembre soude processie generael draghen ter memorie van tovercommen vande stadt van Ghendt, gheschiet vier jaeren te vooren.

....Jn dit zelve jaer, den VIII Octobre, waeren binnen Ghendt sommighe hoeren up eenen waghen ghestelt ende alsoo met een musele naer tbordeel ghevoert. Dese hoeren waeren woonende ontrent den Schepenhuuse, ende dit exploict ghebuerde van eenen Jo^{r} Gillis vander Meere, schepene vander kuere, die alsdoen het onderballiuschap van Ghendt bediende, midts dat Jo^{r} P^{r} van Overbeke alsdoen jn zijn eyghen huus zijn vanghenesse moeste houden om zeker delicten, diemen hem aenseyde.

Ende ontrent desen tijt quamen alle de schepen wederom binnen Ghendt, die jnden dienst vanden prince ter Sluys ende elders gheweest hadden, ende voor een memorie zo wiert de Liefbrugghe bijden Augustijnen om dese schepen wille drij reysen up een jaer afghebroken ende wederom upghemaect.

...Ontrent den XVI Novembre was te Mariekeercke levende verberrent eenen Guillaume van Dale, gheboren van Deinse, die te vooren capitein vande guesen gheweest hadde, die ghewoont hadde Onderbeerghen, alsdoen een rijck coopman was... Van Dale die hadde gherooft ende vier moorden ghedaen.

....Jn dit zelve jaer, den V Decembre, was upden Coorenaert binnen Ghendt jnt *Clephuus* een groote roere, van ten elfven tot den twaelf hueren, jnt princi-

paelst vanden haert, de weerelicke heeren jeghens de broeders vanden rijcken gasthuuse. Ende de cause was om den lepele. Elck wilde daer recht aen hebben, maer het verghinck noch al redelic wel; maer de cleppe was ghesleghen tweesins, maer emmers, metten cortsten gheseyt, de broeders behielden haer recht.

Item upden VII der zelve maent, wesende woensdach, zoo ghebuerder wederomme een leelicke rommelinghe, want de broeders quamen up *Clephuus* metter cleppe ende mette lepels om haerl. officie ordinaire te doene ten elf hueren; ende met dat de weckers vanden elf hueren ghinghen slaen, quam den bailliu met schepenen ende den pensionaris Schoorman ende namen de broeders cleppe ende lepels. Ende daer wiert overlic ghewurstelt, ghetrocken ende gheciioocht, zoo dat ten eynden de broeders ghevanghen wierden ende ghesedt tot de Cellebroers.

Ende up desen zelven dach passeerden duer Ghendt wel acht hondert Hierschen, die tschepe van Dendermonde quamen ende trocken naer Oudenborch, soomen seyde.

Item alsoo hier vooren gheseyt es vande broeders vanden Rijcken gasthuuse, zoo es de questie nu commen jn processe bij mijne heeren vanden Raede jn Vlaenderen, zoo dat ten eynden de broeders vanden rijcken gasthuuse gheoptineert (*hebben*) ende creghen wederomme de cleppe ende lepele.

XV^{c} LXXXIX.

....Den lesten Januarij, up Lichtmesse avont, zoo ghebuerdet dat tAstene jnden bosch, up dese sijde de wintmuelen, ontrent den drij hueren naer noene, quamen uuyt ghespronghen derthien vrijbuyters, wel

voorsien van wapene, aldaer zij aenreefden elf persoonen, danof de viere missagiers waeren ende de zeven cooplieden, alle te peerde, ende zij vinghense alle ghelijck; ende commende met de ghevanghenen ontrent Eeckeloo, lach (*een*) capitein, Hansken van Ooteghem ghenaemt, die hem hielt up tcasteel van Oodonc met zijn volck; ende de wete hebbende datse aldaer commen souden met de ghevanghenen, heeft hemlieden de ghevanghenen afghesleghen ende ghenomen, ende jsser met ghecommen naer Oodonck. Ende commende al bij Oodonck zijn hemlieden ghevolcht de vrijbuyters ende hebbense hem wederom afghesleghen, midts Hansken dochte dat hij al bij zijn casteel was, ende hadde veel van zijne knechten ghesonden jn andere plaetsen. Ende hij en behielt niet meer dan twee Spaengaerden, dat cooplieden waeren van costelicke ghesteenten, de welcke Hansken met zijn volck zeer beschoncken, midts dat zij tlijf behielden; ende met de reste waeren de Vrijbuyters duere naer Zeelant. De peerden waeren som de senuwen af ghehauwen. Den bode van Roanen, van Rijssele, Corterijcke ende van Ghendt die waeren met de andere naer Zeelant ghedaen ende eenen ghequetst; ende (*zij*) gheraecten alsoo jn Zeelant zonder eenighe fortuyne thebben, ende wierden ghestelt ten grooten ransoene, maer daer wiert revense ghedaen zeer corts.

Item acht daghen naer tvoorleden vanghen vande vrijbuyters te Duerle ofte te Astene, jnden bosch, zoo ghebuerde de reveinse bij ons volck, ghedaen ontrent IJpere van ontrent XXXIII vrijbuyters, die ghesien ende ghetelt waeren van eenen man, die daer ontrent woonde, ghebannen zijnde uuyt der stadt van IJpere. Ende wist wel huerlieder plaetse ende leghere jnden bosch. Ende hij ballinck schreef aen die van IJpere anden voocht jn deser manieren: ‘Wildi mij ontslaen van mijnen ban

ende mij gheven den buyt, dien ic up mijn avontuere ghecrijghen zal, ic salse gaen bespringhen,' dwelck hem gheconsenteert was. Ende den ballinck ghinck terstont om allebaerdiers naer Curterijcke, ende creegher uuyt IJpere oock, ende zij bespronghense jnden bosch, de vrijbuyters, daerse besich waeren jn huerlieder paerck om deelen, tguent datse noch onverdeelt hadden, sonder yet te weten ofte te peinsen van bespronghen te sijne, sijnde ontrent veertich persoone steerck van onser sijde. Ende zij hebbender XXIX versleghen ende hebbender viere ghevanghen ende met hemlieden brocht. De dooden hebbense tot XXIX de ooren afghesneden ende zij hebben deen heelft ghesonden naer IJpere ende dander heelft naer Corterijcke, ende hebben hemlieden afghenomen ontrent derthien duysent guldenen jn ghelde, want zij hadden langhe daer huerlieder vergaderinghe ghehouden. Ende den ballinck die hadde zijnen pays ende was zeer ghepresen; ende sijlieden ghinghen doen ooc deelen fortuyne de guerre.

Item naer dat de bovenschreven cooplieden mette vier messagiers gheleet waeren ghevanghen naer Zeelant, zoo voorseyt es, commende anden dijck, ghinghen zij daer alle jnde schuyte, zo wel de voors. vrijbuyters als ghevanghenen, ende staecken de schuyte af, maer daer wasser twee die uuyt Vlaenderen niet en begheerden te sijne, maer bleven daer jn eenen polder, daerse vande boeren ghevanghen waeren ende ghelevert jn handen vanden bailliu van Steckene. Den bailliu van Auderburch, dit hoorende, heeftse versocht thebben ende waeren den bailliu aenghewesen.

Jn dit zelve jaer, den XIII van Maerte, dede den prince van Parma binnen Ghendt vergaederen alle de Staeten van Vlaenderen, gheestelic ende weerelic, ende dede aldaer heesschen bij zijne ghecommitteerde van alle de excijsen (*sic*), diemen binnen Ghendt ende verre

gheheel Vlaenderen duere gaf, dat mense soude dobbel gheven, twelcke een groote swaricheyt was voor tghemeente; maer de Staeten hebben drij weken dach ghenomen om daerup te andwoorden, waeraf men den hendt zien zal.

Jn dit zelve jaer, upden XV van Maerte, dede den bailliu vanden Auderburch dese bovenschreven twee vrijbuyters executeeren metten viere, al levende, te Mariekeercke, te weten Hans ofte Anten vander Meere ende Loyken van Selsaete. Anten was van Nazarette. Zij hadden veel moorden ende rooverie ghedaen. Loyken hadde verkendt van XLI moorden.

Item snachts te vooren, doen dese voorschreven persoonen verbrant waeren, zoo wasser grooten alarem ontrent Caneghem, Nevele ende daerontrent van vrijbuyters, die bespuert waeren van capitein Hansken van Ooteghem, wel XXIII steerck; ende Ooteghem vervolchdese ende hij wasser zeer vierich anne dat hij hem bestont ontrent de prochie van Caneghem hemlieden jn te loopen met noch drije van zijne soldaeten, niet wetende dat zij zoo steerck waeren; ende hij was daer met noch soldaeten vermoort ende hij was brocht den XVII Maerte jnt *Clephuus* upden Coorenaert ende was daer ghekist, ende begraven ten Predicheeren, seer solempnelic met twaelf toortsen. Ende noch up desen zelven dach versloeghen zij noch XV soldaeten, die van Ardenburch quamen ende keerden alsoo wederom duere. Ende als Ooteghem onder der guesen handen was, sneden (*zij*) hem zijn een oore af ende bonden hem aen eenen boom ende branden zijn lichame zeere. Ende veel lieden seyden dat hij toens noch leefde.

....Jn dit zelve jaer, den XIX Maerte, jnder nacht, waeren veel guesen up Leerdriesch buyten de Keyserpoorte, te peerde ende al met roode sluyders. Nota: Lieve Leser, als datter noch niet een poorte en was

aende stadt van Ghendt, daer eenen borgher dorfste uuyt reysen, ende was selden morghenstont of men hoorde segghen: de guesen hebben hier ofte daer gheweest, of zij hebben desen ofte ghenen coopman ghevanghen ofte priesters, al dat zij upden wech vonden.

....Jn dit zelve jaer, upden tweeden Paeschdach, quamen ter Brugscher poorte jnne ghevlucht zulck een groote menichte van landtslieden, dat deerlick was om siene; ende de Keyserpoorte ende sente Lievenspoorte ooc niet te min. Ende was al om eenen grooten hoop soldaeten, die uuyt Brabant naer Vlaenderen quamen: deen seyde naer Oostende, dander seyde naar Vranckerijcke, ende waeren alle Spaengaerden, wel tot XXIIII veendelen, ende ooc veel Duytschen, maer niet zoo vele als Spaengaerden. Ende trocken jnde Paeschweke naer Oostende ende meendent wel jnghenomen thebben, maer was faulte, ende alsoo waeren zij upden beloken Paeschdach wederom voor Ghendt om te trecken van daer zij quamen, maer deden overal veel quaets.

Jn dit zelve jaer, upden XIII April, zoo waeren smorghens ten neghen hueren bij schepenen vander kuere verwesen jn huerlieder camere drije wederdoopers, te weten twee mans ende een vrauwe, bij ordonnantie vanden hove, dwelck zeer secretelic ghedaen (*was*). Commende jn schepene camere, soo lasmen huerlieder sententie, de welcke was luydende: Om dies wille datse vergaederinghe ghehouden hadden, twelcke verboden was volghende den placcaete vanden coninck, up lijf ende goet, waeromme zij ghecondempneert waeren jnt sgraven casteel, apsent den ghemeente, aen eenen staecke te worden verworcht ende alsoo naer de Muyde ghevoert te werdene ende de vrauwe daeronder ghedolven, ende de mans daerboven ande galghe ghehanghen.

.....Item jn desen tijt begonst men met veel volcx aen het nieu casteel te weercken, te weten delven, pijlen, de vesten diepen, brugghen ende bolleweercken te veranderen om veel steercker te maecken dant eerst was.

Jn dit zelve jaer, den XXVIII April, vertrack het Ghendts convoy naer Olsen, naer costuyme, met veel cooplieden ende andere persoonen; ende alsoo zij quaemen bij Wallebekens goeyken, te Gaepaerde, zijn hemlieden aldaer de guesen aenghecommen, zoo datter zeere ghevochten wiert, jn zulcker voughen datter vijf doode lichamen up eenen waghen tsavons jn Ghendt brocht waeren ende ten Frereminueren begraven, ende sommighe andere ghequetst, som gherooft ende ghepilgiert, ende zom waeren ghevanghen ghenomen. Ende es te weten dat de guesen ooc sonder schade niet en ontghinghen; ende wierden noch vervolcht, maer niet ghevonden.

Item jn dese maent van April deden de Frereminueren wederomme eenen nieuwen torre maecken, ende dat te verwonderen es, (*es*) dat haerlieder clooster van nieus weder zo triumphant was als van te vooren ende jn veel plaetsen beter.

.....Jn dit zelve jaer, den XVI van Meye, was den eersten steen gheleyt vanden grooten ende nieuwen bolleweercke aen tnieu casteel van Ghendt.

.....Upden lesten van Meye, wesende helich Sacraments avont, wiert den haene ofte het vaentken vanden Frereminueren torre upghesedt ende was doen voldect.

Jn dit zelve jaer, upden VI Augustij, was up Ackerghem neffens de straete loopende van Ackerghem keercke naer de veste vande Brugsche poorte, jn ofte ontrent een gracht, vonden een doot kindeken, wesende een dochterken; ende was ghewonden jn een blau

cleet; tzelve kindeken, naer mijn goetdincken, oudt zijnde thien daghen ofte daerontrent.

.....Item upden VI ougste zoo was bij schepenen ghewesen een sententie ten laste van eenen cordewaghecruyder, te weten ghegheesselt ende duer zijn tonghe ghestecken te worden ende thien jaer ghebannen, om dies wille dat hij gheseyt hadde: 'Jc hebbe te biechten gheweest ende den pape heeft mij eenen doen zwelghen; ic sal hem zes ofte acht halfve bieren up zijn lijf gaen ghieten; can hij niet zwemmen, hij mach verdrincken,' - schimpende ende geckende alsoo metten H. Sacramente. Ende was overghedreghen ende wiert aldus ghepuniert jn exemple van andere schimpers ende spotters.

.....Item om dit doot kindeken, vooren verhaelt, was jnt leste van Ougste ghevanghen ende twee mael ghepinct een vrauwe persoon, ende wiert ooc daeromme ghevanghen eenen priester, diemen noemde Appelsack; niet dat zijnen name zoo was, maer om dat hij hadde ghewoont jn thuus, ghenaemt ***den Appelsack***, staende upde Vrijdachmaerct, upden houck gaende naer sente Jacops keercke; maer was doen ghehuwet als hij daer woonde; ende als zijn huusvrauwe doot was wiert hij doen priester; den desen seyde men, den vader van desen dooden kinde te sijne. Ende dese vrauwe persoon en was de moeder niet, maer was de suster vande moeder ende hadde een beghijne gheweest; maer de moeder vanden kinde en was alsnoch niet vindelic; maer men seyde dat dese bovenschreven vrauwe meest de moort ghedaen hadde.

.....Jn dit zelve jaer, den XV Octobre, zo dede m^{r} Jan Appelsack amende jn sente Baefs keercke, hem ghewesen zijnde vanden gheestelicken hove, gaende jnde processie met een bernende wassen keersse, baervoets blijvende voor theylich Sacrament, tot dat de

hoochmesse ghedaen was; ende moeste doen wederomme jn vanghenesse gaen, doende penitentie te watere ende ten broode tot Paesschen; ende daernaer ghebannen zes jaer uuyt den bisschopdomme van Ghendt.

XV^{c} XC.

...Den XXI Maerte waeren de vrijbuyters tusschen Zeveneecke ende Loochristi, wel veertich ofte vijftich steerck; daer waeren wel acht hondert boeren ende sommighe soldaeten uuyten casteele van Ghendt, waeraf vande voorseyde vrijbuyters twee jn Ghendt brocht waeren, ende wierden beede upden Coorenaert ghehanghen. Ende noch viere wierden binnen brocht, doot zijnde, ende wierden alsoo alle sesse naer de Muyde ghevoert ende daer zom metten voeten upwaert ghehanghen. Ende jnt vechten bleef een van onse soldaeten doot, ende wel zeven ofte acht boeren. Ende de resterende vrijbuyters ontquamen ende roofden noch tsnavons te Roonhuuse een schip.

...Upden X April drouch jo^{r} Gillis vander Meere binnen Ghendt eerst de roede als onderbailliu der stede van Ghendt, jnde plaetse van Hueverbeke, diet duer qualic dienen verloren hadde.

...Den IIII Julius zoo was de galghe upden Coorenaert gheweert, dieder ghestaen hadde wel dertich jaer, want zij verbrant was van sente Pieters vier te maecken.

....Item upden V Septembre waeren de vrijbuyters te Duerle ende vermoorden zeer deerlick eenen coopman van beesten, ende (*namen*) andere ghevanghen; ende men seyde datse seer steerck waeren. Ende van daer trocken zij te Nokeren, bij Audenaerde, ende verbranden de

keercke ende muelen ende andere huusen, ende vermoorden den pastoir; ende niemant en wasser jeghens. Alsoo deden zij al dat zij wilden, ende trocken alsoo voorts naer Aalter, onder weghe Brugghe, ende verbranden ooc aldaer keercke ende muelen, met meer andere huusen ende hoven, ende roofden onder weghe Rijsel diveersche schepen, zoo wel groote als cleene. Godt willet voorsien.

Jn dit zelve jaer van XV^{c} tneghentich, den XXII Octobre, zoo roofden de vrijbuyters het maertschip van Rijsele, ende zij bleven noch jnden bosch ligghende, ofmen hemlieden niet vervolghen en soude. tVolck van Wijchuus lach te Deinse, de welcke den XXV moesten uppe naer Brugghe, midts dat die van Oostende Audenburch hadden gherooft ende jnghenomen, de wachte aen de poorte vermoort jnt open doen, smorghens met den dagraet; tgarnisoen lach noch en sliep alse bespronghen waeren. Ende Wijchuusens volck, van Deinse uptreckende naer Brugghe, commende een mijle boven Deinse, wierden de Vrijbuyters ghewaere; ende de Vrijbuyters die versloughen zesse van Wijchuus soldaeten, die jnt bosch laghen. Ende tArdenburch vinghen zijlieden den hueversten vande canosie ofte cloostere, datter stont, met alle de hoofden van aldaer, om te stellen ten grooten rantsoene; ende menighe schoone beeste, die sij mede dreven naer Oostende voor buyt. Die van Brugghe waeren oock jn groote benautheyt, want wij en hadden gheen volck ligghende ontrent Brugghe. Men surchde zeere voor tovercommen vanden viant.

Jn dit zelve jaer van XV^{c} tneghentich, den X Novembre, up sente Martens avont, zoo was sententie ghegheven over den present meester, ghenaempt Thomaes de Block, welcke officie hem dede hebben den heere van Wackene, alsdoen hoochbailliu der stede van

Ghendt. Ende de sententie sprack: Omme dies wille dat hij, Thomaes, van over thien jaeren tot nu toe de stadt huer eere ghenomen hadde jnt presenteren vanden presentwijne, conterfeytende de handteeckens vande groote meesters ende gaende daermede anden tresorier om ghelt, ende hij stact jn sijn buese, want de ghepresenteerde en wistender niet af, ende de stadt bleef gheblameert; ende jn exemple van andere was (*hij*) ghevoert up eenen waghen met de schroo voor dhooghen ende een strop aen sijnen hals ende ghegheesselt ende ghebannen vijftich jaer ende dach uuyt den graefschepe van Vlaenderen, midts ghevende twee hondert ponden grooten voor restoore. Daervoor was zijn huus toegheseghelt om tvulcommen vanden vonnesse, twelck huus stont upde Hoochpoort, upden houck vande straete loopende naer de Putte, naest de consierge vande kuere. Ende zijn huusvrauwe moeste de pacientie nemen jn vanghenesse tot diese tvonnesse vulcommen hadde jnt betaelen vande twee hondert ponden grooten ende anderssins.

.....Den XXVIII April zoo waeren vande guesen vier schepen gherooft, die van Rijssel quamen, daerse wel vier duysent guldens gauts buyt hadden, ontrent zij (*sic*) hondert steerck zijnde.

Upden Mey avont waerender noch twee schepen afghestelt tusschen Dendermonde ende Ghendt, vande vrijbuyters, met veel goets.

Upden VII Mey jnden morghenstont, zoo was Eertvelde vande guesen gherooft ende afghebrant ontrent twintich huusen.

....Upden VI Junius zoo waeren overcommen ende laghen veel vrijbuyters tusschen Schelde ende Leye, de welcke ontboden de ghedeputeerde vande casselrie van Audenaerde tot brandschat ende contributie, ontbiedende datse met hemlieden zouden con-

tracteren, ofte dat neen, sij soudent hemlieden wijs maecken; aldus hemlieden gheschreven van die van Oostende, daeromme die van Audenaerde vertrocken thove omme te wetene watser mede doen zouden. Ende jn dien nacht soo roofden de zelve, ofte huerlieder compaignie, Muelestede van al datser vonden, lijnen ende wulle, ende al dats was, ende drije vande principale namen zij ghevanghen ende steldense ten grooten rantsoene. Ende te Belsele namen sijlieden noch twaelf pachters ghevanghen ende leedense met hemlieden, zonder dat hemlieden eenich belet ghedaen was van sconincx weghe.

Ende upde prochien tusschen Schelde ende Leye bleven noch vrijbuyters ghenouch ligghende, teghen dat pas gaf om den coopman te spolieren ende andere goede mannen, die heuren wech ghinghen, soomen noch wel hooren zal, want alle velden waeren bosschen ende thaerem ghemeente was daghelicx bezwaert met groote ghiften te gheven, soo dat niet wel mueghelic en wiert dat tghemeente meer tpac draghen en coeste.

Jn dit zelve jaer, den IX Junius, zoo waeren tOlsen ghesien ontrent twee hondert vrijbuyters jn diveersche plaetsen. Ende upden X zoo waeren van ghelijcken voor de Waelpoorte veel vrijbuyters, ende van ghelijcken bij Ste Amants beerch ende daerontrent.

Ende upden XI aenreesden zijlieden eenen waghen ontrent Westvelt, daerup was mher Gillis Borluyt ende andere, die sijlieden ghevanghen namen ende met hemlieden leedden om ten grooten rantsoene te stellen. Sijlieden laeghen tlandt duere ende deden al dat sij wilden; ende wij en hadden up dit quaertier niemant, noch ruyteren noch soldaeten: twas al jn Ghelderlant ende jn Brabant ende Vrieslandt ende daerontrent.

.....Item up desen zelven XIIII Junij, naer den noene, teghen den avont, zoo ghebuerde te Nevele eene foele, daer capitein Steven bespronghen was vande Vrijbuyters, aldaer capitein Steven zijn peert gheschoten was ende hij jnt afspringhen vouchde hem om loopen; ende wiert jnt loopen duer zijn been gheschoten, dat zijnen loop beledt was, ende was metter hitte doot gheschoten. Ende Waesbeerghe, zijnen lutenant, was ghevanghen. Ende de foele ghedaen zijnde, bonden Waesbeerghe aen eenen appelboom ende verbranden hem met walmen viers, met een handtvol smaels, brandende tot der doot toe. Ende eenen van hemlieden was ghevanghen van ons volck ende te Nevele up tcasteel ghedaen, dwelck zijlieden ghinghen bestormen, maer ons volck waeren zoo wel voorsien van alle canten, datser niet en haelden; ende zes zo zeven vande vrijbuyters blevender doot ende drije van onslieden; ende siende dat zij tcasteel niet crijghen en coesten, zoo staecken zijlieden tvier jnde prochie, twelck verre al af verbrande, up een huus naer, dwelc tcasteel bescheermde duer huerlieder vromelic schieten naer den viant; want zij meenden noch te crijghen eenen ghevanghenen, van Thielt gheboren, die ons volck up tcasteel hadden, maer zij en creghen hem niet duer de cloucheyt van die up tcasteel laghen; maer wiert den zelven ghevanghenen jn Ghendt brocht ende wiert corts daernaer ghehanghen.

.....Item noch jnde voorgaende wecke soo was den pastoir vande Cluusen ghevanghen anden aultaer, daer hij messe dede, vande vrijbuyters; ende de keercke gheheel gherooft ende ghepilgiert; ende leeden hem mede, stellende hem ten grooten rantsoene, met meer andere. Ende jnde zelve wecke waerender schepen, van Rijssele commende, afghestelt.

....Upden XXI Hoymaent zo deden de Jesuwijten

hueren eersten dienst jn huerlier nieuwe keercke, die zijlieden ghemaect hadden vande zale van thuus van Jan van Jmbiese, staende jnde Volderstraete, de welcmen seer schoone ghecroont hadde ende versiert ter eeren Godts ende ter oneere van Jan van Jmbiese, die alhier te vooren gheexecuteert was.....

Upden XXIIII Julij zoo was vande Vrijbuyters noch een schip gherooft upde Schelde, dat van Audenaerde quam, ghelaeden met coopmans goet, als lijnwaet, ende anders wel weert wesende, soomen seyde, vier hondert ponden grooten.

Den XXX Ougste zoo waeren upden Coornaert twee jonghers gherecht metten stroppe, die up vrijbuyt op den boer ghegaen hadden; den eenen was den sone vanden offichier vanden onderbailliu, ghenaemt Stocman, ontrent XIX jaeren oudt wesende; ende dandre den sone van.....ooc van sulcker oude. Ende hadden beede huerlieder keerchof.

Ende up desen zelven XXX Ougste, teghen tsavons, vonden hemlieden de vrijbuyters ontrent Haerelbeke, ter Langher haghen, ende roofden den bode van IJpere ende namen hem ghevanghen met noch vijf zoo zes pachters. Sij waeren steerck derthiene ofte daerontrent.

Jn dit zelve jaer, upden XI Octobre, was tAndwerpen een Spaingnaert onthooft, die ghetraut hadde een dochter vander Vichte, den zelven die Hulst overgaf jn handen vande guesen, met noch veel quaets aen hem bevonden.

Den XIIII Octobre roofden de vrijbuyters een schip, dat quam ter Schelden af van Audenaerde, daer veel goets jnne was; ende namen den bode ghevanghen ende plunderden hem met meer andere ghevanghenen.

Item den XVII Octobre zoo roofden de vrijbuyters

een schip, datter Leyen af quam van Rijssele, wel ghelaeden met alderande goet ende creghent al daer zijt begheerden thebben zonder slach ofte stoot.

XV^{c} XCII.

Jnt jaer XV^{c} XCII, den XX Maerte, voor noene, zoo brochten de nieuwe Carobijnen ter Petercelle poorte jnne twee vrijbuyters, die sij ontrent Deinse ghevanghen hadden; ende twee hadden zij doot gheschoten van neghenen. Ende upden XXI Maerte, voor den noene, zoo waeren zijlieden upden Coornaert ghehanghen; den eenen starf catolijc, ende den anderen verclaerde dat hij starf voor zijnen cueninck, sijnde eenen Jnghels man.

Jn dit zelve jaer.... upden Paesch avont, jnder nacht, so was eenen vrijbuyter ghevanghen, die van Ghendt was, ghenaemt Pier Tobias; sijn moeder plochte penssen te sie(*de*)ne, nu woonende te Middelburch jn Zeelandt; ende hij hadde wel zes jaer up vrijbuyt hem omtdreghen, maer was nu ten hende ghecommen ende was nu ter Dampoorte jnne ghebrocht. Ende noch eenen wasser doot ghestecken, die jnt waeter stont met een pijcke, die hem niet ghevanghen en wilde gheven. En de andere, vijfve ofte zes, die ontliepent, als eenen ghenaemt Basselaere, van Destelbeerghe, die veel quaets ghedaen hadde ende veel exploeten van tierannie ghedaen; jnde handen zijnde es noch eens hemlieden ontwustelt.

Upden III April zoo was desen vrijbuyter bij schepenen vander kuere verwesen ende daernaer ghehanghen upden Coorenaert, een poorter zijnde vande stadt, ende starf catholijc, ende hadde zijn keerchof. Hij was upghequeect jnde Rame, alsoo clouck eenen

man was als op voeten mochte gaen, XXXVI jaeren oudt zijnde. Godt ghedincke zijne ziele.

Item alsnu jnden avont zoo waeren ontrent XVI ofte XVIII pachters van Cruyshautem upden wech ghevanghen vande vrijbuyters, daer sij van Ghendt quamen metten bailliu van Olssene, die ooc een vande ghevanghenen was, ende sij leeddense al met hemlieden om transoen thebben. tWas allen dach te doene up deen quaertier ofte up dandere.

Jn dit jaer, upden III Meye, vertoonden hemlieden ontrent Haerelbeke ontrent een hondert vijftich vrijbuyters; ende die vande wacht wierdent ghewaer ende sloeghen de clocke alarem; doen zij dat hoorden hebben zij tvier jnde stadt ghestecken, zoo datter ontrent elf huusen verbranden. Die van Cortrijck sloughen uuyte, daeraf datter wel XVIII ofte daerontrent soo ghevanghen als verslaghen bleven, maer zij en roofden niet.

....tHenden vande maent Novembre hadde tgarnisoen, dat te Steckenen lach, zeven vrijbuyters ghevanghen, die sijlieden alle deden hanghen.

Ende men seyde oock dat ten Crommen herinck, bij Lueven, noch XV roovers ghevanghen ende oock ghehanghen waeren.

XV^{c} XCIII.

.....Jn dit zelve jaer was te Ghendt een nieu vleeschhuus ghemaect, welck es het cleen vleeschhuus, twelck nu nieuwe ghemaect wiert ter plaetsen, ghenaemt de Vierweechscheede, van een huus ende heerberghe, ghenaemt *sente Jooris*, welck cleen vleeschhuus te vooren stont ande Braempoorte bij de Watermuelen.

XV^{c} XCV.

.....Den V Ougste soo waeren overcommen ontrent LX vrijbuyters, die hemlieden verborghen hadden jn een stick boecquey, de welcke hadden voorghenomen te stecken tvier jn Wondelghem, Muelestede, Everghem ende Muydepoorte, jn dien nacht; maer daer was eenen van hemlieden die hem verloos ende quam jnt nieu Casteel te Ghendt, ende veradverteerdet de capiteynen wat voornemen zijlieden hadden. Den capitein, dat hoorende, heeft den overbringher ghelooft ende terstont heeft drij hondert van sijne soldaeten vanden sijnen ghereet doen maecken ende heeftse doen bespringhen; ende sij hebbender met eenen slaghe van onse soldaeten tot viere dootgeschoten. De vrijbuyters, hoorende dat ons volck met een trompet quam, wierpen huerlieder gheweere neder ende settent up een loopen, vreesende datter peerdevolck was, maer daer en waeren niet meer dan zeven ofte acht peerden om hemlieden vervaert te maecken, alsoot ghebuerde, soo datter neghen vande vrijbuyters ghevanghen waeren ende vele ghequetst. Men seyde ooc datter wel zeven vande vrijbuyters ter plaetsen doot ghesmeten waeren, ende upden voors. V Ougste, saterdach wesende, wierden de voors. neghen ghevanghenen jnnebrocht ende jnt Sauselet upden Coorenaert ghestelt; maer upden wech bleef noch eenen Spaingnaert doot, duer zijn quetsueren, die hij ghecreghen hadde, die wel solempnelick begraven wiert.

Item alsnu smaendachs den VII Ougste daernaer zoo waeren dese neghene vrijbuyters upden Coorenaert gherecht, zeven ghehanghen ende twee verbrant, te weten den eenen Mesdach, van Ghendt, ende den anderen, die met hem verbrant was, was van ontrent Gheertruyenbeerghe, die ooc jn sijn hooft zeere ghequetst was. Dese twee, die verbrant waeren, storfven

guesghesint, ende dander vijf storfven Rooms catholijc; daerom wierden zij begraven. Ende daer was een vande zeven, die Mesdach zeer beclaechde doen hij quam upden trap vanden Sauselette om te gaen hanghen, siende naer het huuseken, daermen Mesdach jnne verbranden soude, segghende: 'Mesdach, Mesdach, o povren Mesdach.'

Jn dit zelve jaer, upden XXIII van Decembre, es te Ghendt bijden Raedt van Vlaenderen een tooveresse verbrant, diemen seyde de coninghinne vande tooveressen te sijne. Sij was gheboren van Nienove ende was begraven ten Augustijnen.

....Jn dit bovenschreven jaer upden.... wiert den eersten steen gheleyt van het nieuwe schepenhuus van ghedeele.

XV^{c} XCVI.

Jnt jaer XV^{c} XCVI, den XXIII Februari, zoo zijnder ghecommen over de Schelde zeven vrijbuyters, al waer zij binnen de prochie van Ghendtbrugghe een pachthof jn brande ghestecken hebben, dwelck was tgoet daerup woonde eenen Arent van Houcke; ende een wierter af ghevanghen. Ende den XXVI Februari wiert hij ghehanghen.

....Den VI Maerte zoo was te Ghendt upden Coorenhaert onthooft eenen Laurens Symoens, gheseyt Casacke; ende diende onder de compagnie vanden capitein Haugoet. Men seyde dat hij met de capiteins vrauwe wech gheweest (hadde) ende hij wiert met haer ghevanghen. Ende daer quam een bruyt om hem te verbidden, maer hem en mochte gheen gratie gheschien. Ende hij stont meer als twee hueren upde stellaige, al eer hij hem wilde voughen.

....Jn dit zelve jaer, den XXV Junij, zo es binnen Ghendt ghearriveert onsen nieuwen gouvernuer, ghenaemt Albertus, met gheheel sijnen legher, alsoo hij ontrent Calis gheweest hadde. Desen gouvernuer was ghelogiert jnt hof van Ste Baefs; den prince van Oraingen was ghelogiert jnt huus van Vinderhoute. Upden Coorenaert waeren ghespannen wel XXIIII tenten ende upde Vrijdachmaerct thien tenten; upde Poele drij tenten, al daermen jnne vercocht bier, wijn ende alderande cost, tot huerbuer vande soldaeten. Ende desen gouvernuer was jnne ghehaelt tsachternoens tusschen drijen ende vier hueren, met XII veendelen borghers, die jn hals steerck waeren zeer ontrent XIIII^{c}, al fray ghemonteert. Ende desen zelven cardinael Albertus voorseyt dede up sente Pieters ende Pauwels dach den XXIIII Junij binnen sente Baefs keercke sijnen jntrey met de processie, ende den bisschop drouch het heylich cruysse tot jnt hof van Ste Baets, gheconvoieert mette apten ende alle andere gheestelicke. Ende quamen alsoo mette voors. gouvernuer met alle zijne heeren met de voors. processie naer de keercke, ende commende ter hendelduere jnne, daer knielde den gouvernuer neder ende daer gaf hem den bisschop het heylich cruysse te cussen; ende ghinghen alsoo jn den coor, daermen de hoochmesse ghinck beghinnen.

Item den X Julij vertrack den bovenschreven gouvernuer uuyt Ghendt ende ghinck ligghen binnen sente Nicolaus, jnt Landt van Waes, want upden VIII July hadde hij de stadt van Hulst doen belegeren ende laghen daervooren zeven weken, want zij quamen over met appoinctemente upden XIX Augustij XV^{c} XCVI, daerom dat binnen Ghendt de gheheele stede duere schoone gheviert wiert.

XV^{c} XCVII.

....Den XII van Octobre zijn ontrent Ghendt ghecommen vrijbuyters tot aen de prochie van Desteldonck, Mendonck ende Saffelaere, al waer zij verberrent hebben een pachtgoet; ende daer zijn diveersche boeren doot bleven; maer daer bleven noch acht vrijbuyters doot ende viere (*wierden*) ghevanghen brocht binnen Ghendt jnt sGravencasteel, daeraf eenen starf vande quetsueren, ende dander drije wierden upden XV Octobre te Mariekeercke ghehanghen.

XV^{c} XCVIII.

Upden eersten dach van Sporkele was overghegheven het fort van Pacientie, twelck stont ontrent Waetervliet, ditte voor de somme van XV^{c} ponden grooten, twelck die van Ghendt betaelden.

Upden XXIIII April quaemen de vrijbuyters tot Hansbeke, Meerentre ende daar ontrent, ende hebben aldaer zeker landtslieden doot ghesmeten, oock eenighe soldaeten vande compagnie van capitein Rijbeke; onder al esser bleven eenen Marten Bale.

.....Item noch jn dit zelve jaer, den VII Wedemaent, wiert binnen Ghendt den pays uuyt gheroepen tusschen den coninck van Spaingnen ende den coninck van Vranckerijcke, waerom binnen Ghendt upden voorschreven VII Junij processie generael ghedreghen wiert. Ende de borghers stonden fray jnde wapen jn drij troupen met bussen ende musketten, te wetene upden Cautere ende Vrijdachmaert de Busschieters, ende de Muskettiers upden Coorenaert, die seer lustich schoten als de processie aldaer passeerde.

XV^{c} XCIX.

.....Den XX Decembre zoo was den eersten steen gheleyt vande pieramide upde Vrijdachmaerct, smorghens ontrent den thien hueren; ende was gheleyt bijden hoochbailliu van Ghendt, mijn heere van Peckus.

XVI^{c}.

Jnt beghintsel vanden jaere XVI^{c}, den XVIII Januarij, was binnen Ghendt zeer blijdelic jnne ghehaelt onsen hoochgheboren grave van Vlaenderen Albertus van Oostenrijcke, met zijnder huusvrauwe, des conincx van Spaingen dochtere, omme welcke jncompste groote ghereetschap binnen Ghendt was ghemaect van schoone vertooghen.

Eerst es den grave metter graefnedinne commen tot buyten de Dampoorte, commende van Dendremonde af, waer hem de edele mannen vande stadt, met noch andere edelmannen van andere quaertieren van Vlaenderen, hem teghen reden; voorts zoo trocken hem ooc teghen de schepenen van beede de bancken, pensionarissen ende secretarissen, de schepenen aen hebbende elck eenen langhen zwarten fluweelen keerle, ende de secretarissen elc eenen zwarten sattijnen, daermede dat de peerden, daer zij up saeten, gheheel bedect waeren; de schepenen boden elck eenen Ghendts grauwen keerle; daernaer volchden noch zes veendelen borghers, seer schoone ghemonteert. Ende zijn alsoo ghetrocken tot ande Eembeke, upde Dendermontsche straete, hem aldaer verbeydende. Daer ghecommen zijnde, zoo zijnder twintich ballinghen commen, presenterende den grave een requeste, zeere roepende: ‘Gratie, gratie!’ alwaer de graefnedinne hemlieden een teecken gaf; ende vander

aerden upstaende, zijn vooren ghecommen jnde stadt, haudende al aen een coorde. Voorts den prince commende bijden Doorenackere, daer laghen de Spaingnaerts up zijn Turcsche ghecleet, maeckende eenen alarem ofte ghevecht jeghens de christenen, het welcke seer fray ende ghenouchelic was om siene, jnde presentie van sijne hoocheyt, die daer bleven stille staende met huerlieder caroche met zes witte peerden. Voorts soo reet den grave met de graefnedinne jnt nieu casteel, alwaer huerl. fraye peerden elck met een zelvere sale bereet was, ende XIIII andere fraye peerden, daer haere staetdochters upsaeten, ende quamen zeer haest uuyte. Item aen sente Jooris poorte daer stonden de vier ordenen mette processien van s^{te} Baefs ende sente Veerlen, ende de drij bisschoppen van Ghendt, Brugghe ende IJpere, aldaer verbeydende zijn Altese, commende uuyten casteele, hebben (*hem*) gheleyt seer devotelic singhende *Te Deum laudamus*, tot jn Ste Baefs keercke, daer een schoon lof ter eeren Godts wiert ghesonghen ende daernaer met alle den stoet naer het hof van sente Baefs gheleedt. Item upde voorseyde Ste Joorisbrugghe ofte poorte daer stont een schoon poorte triumphale, daerjn dat stont hoe dat *Belgia*, dat es Vlaenderlandt, aen alle zijden bevochten es, niet wetende waer sij hueren toevlucht nemen wilt dan tot Godt den Heere; ende upde zelve poorte, upde sijde naer den Steendam, daer stont hoe dat ons keyser te Ghendt gheboren was. Ende voorts van an sente Jooris poorte tot jnt hof van sente Baefs stonden setelkens, meer dan IX hondert, over beede zijden vande straeten, ende jn elck setelken stont een maechdeken jnt witte ghecleet, elck met een tortse ende eenen lauriertac jnde handt. Item upde Keeremelck brugghe daer laghen vier groote ruesen, up elcke zijde vande brugghe eene, dats twee jnt upcommen ende twee jn tafgaen, bewijsende de vier Ghendtsche

rivieren, ende de steercte, daer de stadt mede versteerct es. Den eenen ruese liet loopen cooren; den tweeden rooden wijn; den III visschen ende den vierden melck, boter ende appelen. Commende ande Cammerstraete, daer stont een schoon vertooch up een stellaige, van veel personnaigen, bewijsende hoe dat *Justitia* de oorloghe onder den voet wierp. Commende te Wannekens aerde, bij den waetersteegher, daer hadde de neeringhe vande smeden doen maecken twee smessen, daer dat veel smeden stonden ende vrochten, ende smeedden, groot gheluuyt maeckende van cloppen; van harnassen, braetpannen ende van rappieren ende ander crijchgheweere smeedden zij plouchijsers ende seysenen, ende daer waeren toe bereyt vier ofte vijf boeren met roode wambaysen ende roode broucx, met eenen sack anden aerem ende een cleen oliekanneken ande zijde, die zeer wel cousten den boer maecken, de maniere maeckende om picken ende seysenen te coopen datmen van tarnasch smeedde, bedrijvende veel boerden, daeromme den grave ende graefnedinne zeer loughen. Ende daerneffens, upden houck vande Langhe munte, lach den rooden duvele, daeruuyt dat vloghen menichte van duyven, als zijn hoocheyt daer passeerde. Commende ande Vischmaerct, daer stont een afsluytsel van ande *Rebbe* tot anden Apoticaris, daerup dat stont gheschildert hoe dat ons moeder *Belgia*, dat es het Nederlandt, seer ghequetst was; dat was een maecht, daer een pijl jn haeren voet stack ende seer bloede, begheerende vanden grave Albertus ende Ysabella dat hij huer den pijl uuyt trocke, daerbij staende gheschreven: *Oostende*. Commende tot thalfver Hoochpoort, daer stont een schoone poorte triumphale met drij duerganghen, zeer hooghe, daerup dat jn schilderie stont hoe dat de dochters van Salpha quamen an Josue, begheerende een eerfdeel; ende bij ghelijcken sse stont daer ooc bij hoe dat den

coninck Philippus, lest overleden, gaf zijn dochter Ysabella voor haer eerfdeel dese XVII Nederlanden, met noch meer ander vertoochsels. Commende aen St Jooris hof, was daer ooc een afschutsel ghemaect, daer up stont de sonne ende de mane, die niet en moghen zijn ghescheeden; daerbij stonden gheschildert Albertus ende Ysabella, ende boven haerlieder hoofden stont gheschreven: *Simul et semper*. Aen tschepenhuus van ghedeele daer stonden schoone stellaigen met schoone vertooghen; daer sadt de Maecht van Ghendt. Commende onder tBelfort, daer stont noch een schoon poorte triumphale; jnsghelijcx noch een schoon poorte voor tcapitel van Ste Baefs. Upden Callanderbeerch stont een seer hooghe pieramide, LXXX voeten hooghe, als eenen turre ghestelt up vier groote hauten bollen, ende boven stont een sphere met een Fortuyne, die drayde metten windt, ende over alle vier de zijden gheschildert met heuropsche bediedenissen. Ende voor sijn hof stont ooc een fautsoen van een poorte.

XVI^{c} I.

....Upden XXI Ougste was tsente Pieters een tooveresse verbrandt, die ghenaemt was Willemijne, gheboren van sente Pieters.

Den XXX Ougste waeren tsente Pieters noch twee tooveressen verbrandt voor de cloosterpoorte, deene ghenaemt Tanne Keerskens.

Den V van Decembre was tsente Michiels kersten ghedaen het kindt vanden grave van Arenbeerghe, amirael vande zee; ende dat dede kersten den bisschop van Ghendt Damman, ende was gheheven bij de graefnedinne van Bruynswijck, tsavons ten zeven hueren. Daer waeren ontrent XXVIII flambeaus ende ontrent

zoo veel tortsen; ende de tortsen waeren ghedreghen bijde vrije schippers van Ghendt, omdat hij admirael was. Het kindt was een dochter, ghenaemt Johanna Dorte (*Dorothea*).

XVI^{c} II.

.....Den XXIX Julij es den grave Albertus met de graefnedinne zijne huusvrauwe ghetrocken uuyt het hof van sente Baefs, ende zijn ghetrocken naer het Princen hof, welck was zijn hof.

Jn dit zelve jaer, den II Septembre, tsavonts ontrent den thien hueren, zoo es duer ongheweerte van blicxemen ende donderen ghecommen het vier jnden torre van Ste Baefs, ofte Ste Jans, boven, ende den turre es gheheel afghebrandt alsoo verre alst hauteweerck was; ende voorts branden ooc de buecken, nemaer daer quam straffe weere, zoo wel van gheestelic als van weerelic, zoo dat niet voorts en ghinc.

XVI^{c} IV.

Jn dit zelve jaer van XVI^{c} IV, jnde goe weke, quamen de guesen met machte ende namen jnne het landt van Casant, waerom upden XXIIII van April uuyt Ghendt zijn vertrocken vier hondert ende vijftich borghers om te gaen ligghen up het fort van sente Philippe, sente Catalijne ende binnen IJsendijcke, met veel boeren up alle durpen rondtomme Ghendt, met een deel soldaeten; maer de guesen commende met grof gheschut, quam ons volck alle wederom gheloopen zonder eenighe groote weere te bieden ende quamen den derden Meye tot Muelestede gheloopen, daer sij

eenen dach stille laghen, ende quamen met luttelkens smaels jnde stede, som haerlieder gheweere gheabandonneert hebbende. Ende binnen acht daghen daernaer zijn de voors. guesen ghecommen voor IJsendijcke met grof gheschut, daer zes veendelen soldaeten up waeren ende ontrent LX borghers van Ghendt, die daerjnne ghetrocken waeren uuyt causen dat zij begheerden de guesen den tant te helpen bieden, laetende dandere huerl. medeghesellen loopen als vervaerde catten; maer de soldaeten oock niet willende storme verwachten, hebben den gouvernuer ghedwonghen het fort over te gheven, waerom, als zij uuyt commen waeren, sijnder vijf soldaeten up het Sas ghehanghen den IX Meye ende drij soldaeten ghesonden naer de galleye tot Sluys.

Item naer dat de guesen Jsendijke jnne ghenomen hadden, zijn den XXII Meye voor Sluys ghevallen, ende dat seer steerck beleghert, nemende alle de forten rontomme de stadt jnne; oock verlieten Albertus volck het Hasegat, Middelburch jn Vlaenderen ende Erdenburch, al sonder slach ofte stoot. Ende den marquys Spinola es uuyt den leghere van voor Oostende ghecommen met menichte van volcke om Sluys ontsedt te doene, seer veel volcx avontuerende; maer twas te langhe ghebeyt, want de guesen hadden te steerck beschranst, zoo dat Sluys den XIX Ougste ande guesen overghegheven wiert met appoinctemente, naer dat zij gheleden hadden grooten honghere.

Item corts hier naer, te weten den XXI van Septembre, gaven die van Oostende hemlieden over anden marquys Spinola, upper veltheere van Albertus, grave van Vlaenderen, welcke stadt beleghert hadde gheweest van den jaere XVI^{c} een, den vijfden Julij, tot alsnu den XXI van Septembre XVI^{c} viere, soo dat beliep meer dan drij jaeren, twelck veel volcx ghecost

hadde over beyde de zijden. Daer was eenen commissaris binnen Oostende vande guese sijde, die alle daghe up hadde gheteeckent dieder van binnen doot bleven, te weten van de guese sijde, waeraf de copie hij aen eenen sijnen goeden vrient over sant, waeraf tghetal beliep zoo hier naer volcht, te weten: soo up de vesten als int uuytslaen van Oostende zijn ghebleven zeven gouvernuers, noch XV coronellen, noch XXIX sergeanten-majoors, vijf hondert LXV capiteynen, lutenanten XI^{c} XCVIII, vaendraghers drij hondert XXIII tich, sergeanten vier duysent IX^{c} ende XXII; noch IX duysent een hondert LXXXVIII corporalen; noch acht duysent IIII^{c} landtspassaten; noch vier en vijftig duysent VI^{c} ende LXXXIII soldaten; noch acht hondert ende elf schippers ofte bootsghesellen; noch IX^{c} ende achte soeteleers ende besienders; vrauwen ende kinderen zijnder bleven een hondert ende achte; noch XI^{c} pioniers ende weercklieden. Ende ditte al zonder de gone, die van siecten ende quetsueren uuytghesonden zijn gheweest, die jn Hollandt ende Zeelant daeraf aldaer ghestorfven zijn.

XVI^{c} VI.

Jn dit bovenschreven schependom, te wetene den XVI Maerte XVI^{c} zesse, was den eersten steen gheleyt vande keercke vande Jesuwijten binnen Ghendt, ende was up eenen donderdach.

Jtem den XXIX derzelve maent van Maerte was ooc den eersten steen gheleyt vande nieuwe keercke vande Augustijnen binnen Gendt, up eenen woonsdach.

XVI^{c} VIII.

....Jn tbeghinsel van den jaere XVI^{c} achte, te weten den XXV Januarij, viel jnne een groot deel vande Keyserpoorte, naer noene ten drij hueren.

XVI^{c} IX.

....Den XIIII Septembre, wesende heylich Cruysdach, overleet mijn eerw. heere Petrus Dammant, bisschop van Ghendt, tsavons ontrent den thien hueren, als hij bisschop hadde gheweest ontrent XIX jaeren.

XVI^{c} IX.

.....Den XXVI Novembre heeft onsen nieuwen bisschop van Ghendt, ghenaemt Carolus Masius, sijnen jntrey ghedaen, commende van sente Baefs, seer solempnelic, met veel edeldom vande stadt, ende ooc veel van Bruyssel; daer ghinghen hem ooc jeghens de vier guldens jnde waepen, seer schoon ghemonteert, commende alsoo tot jn sente Jacobs keercke, alwaer den Raedt met de processien vande vier oordens ende alle de prochien aldaer waeren verwachtende, hem van daer voorts convoyerende tot jn sent Baefs keercke, alwaer den solempnelen dienst ghedaen wiert. Ende daer waeren tsijnder tafele meer dan drij hondert persoonen ten etene, ende hij schanck elck gulden een stick franschen wijn van hondert stoop.

XVI^{c} XXI.

Jn dit bovenschreven jaer van XVI^{c} XXI, upden dach van het uuytgaen vanden trevis, zijn diveersche trouppen van vrijbuyters uuyt Sluys, IJsendijcke ende Aerdenborch ghecommen ten landewaert jnne omme te rooven, waeraf datter eenighe ghevanghen wierden ende te Brugghe binnen brocht.

Item jnde Paeschweecke namen de vrijbuyters up Landeghem, ontrent den muelen, boven Meerentre, drij ofte vier peerden, maer den landtsman, die de zelve peerden toebehoorde, ontchappeerde. Ende alsnu deden de ghuesen de landtslieden groote contributie gheven.

Jn dit zelve jaer, den XXV Maerte, passeerden duer Ghendt vier vendelen Waelen, ter Keyserpoorte jnne ende ter Brugsche poorte uuyt, waeraf datter een vendel bleef ligghen buyten de Brugsche poorte jnt voorbouf, ende tweede vendel noch wat voordere, ende tderde veendel oock noch voorder, ende tvierde van ghelijcken. Ende ghingen alsoo ligghen al lancx de nieuwe vaart ter bewaernesse van dien, elck vendel ontrent een mijle van elcanderen, stellende nacht ende dach goede wacht ende sentinelle; en upden dijck vande voorn. nieuwe vaert, ontrent twee boochschoten van elcanderen, omme daermede te beletten den voorn. viant over te commen. Ende tsanderdaechs den XXVI Maerte trocken de vier leden van Vlaenderen, metgaeders den gouvernuer van tcasteel van Ghendt, al lancx de zelve vaert omme te ordonneren waermen de forten, redouten ofte steercten maecken zoude om tlandt vrij te gaen houden vanden ghuesen ofte vrijbuyters. Ende upden XXVII Maerte brachten de zelve soldaeten eenen ghevanghen binnen Ghendt.

Jn dit zelve jaer, ontrent den XIX April, quamen

de ghuesen upde nieuwe vaert ontrent ter oostmuelen, prochie van Aeltere, ende namen aldaer ontrent XXVIII zo XXIX peerden, het welcke waeren peerden die de waetermuelen drayden, dienende tot het uuytoosen vande nieuwe vaert, om de zelve drooghe te houden om de weercklieden daer jnne te weercken, midts dat de zelve vaert noch niet gheheel volmaect en was.

Jn dit zelve jaer, den VI Meye, hielden schepenen van ghedeele haerlieder vierschaere voor deerste reyse jnt nieuwe stadthuus, hoe wel het zelve noch niet vulmaect en was.

XVI^{c} XXII.

...Alsoo upden IIII Mey lestleden uuyt Ghendt vertrocken waeren drij schepen met taerwe voor amonitie naer Damme, gheconvoieert met ontrent veertich soldaeten, som Spaingnaerden, so eyst ghebuert dat de zelve schepen, commende tusschen Damme ende Celie, dat die van Aerdenburch uuyt zijn ghecommen ontrent drij hondert steerck en hebben de zelve schepen aenreest ende ghenomen; het convoy sette hun aen tloopen naer Damme, achter laetende vier Spaingnaerds, die waeren ghevanghen; ende twee zo drije blevender doot, waeraf men seyde den eenen corporael was jnt casteel. Nu daerentusschen dat tvoorn. convoy naer Damme vloot, soo brochten die van Aerdenborch dertich waghenen ende peerden met ijdel sacken ende laedden een deel waghenen met graene, meenende alsoo tzelve naer Aerdenburch te voeren, maer tvoors. convoy ten Damme commende ende daeraf de advertentie ghedaen hebbende, sijn die van Damme met het voorseyde convoy uuytghevallen ende ghecommen ter plaetsen, daer die van Aerdenburch noch al besich waeren om

de zelve schepen te ijdelen ende de waeghens te laeden, soo dat daer een schermutselinghe gheviel; emmers ten eynde wierden die van Aerdenburch verjaecht, zoo datter doot bleven ontrent zes ofte zeven soldaeten van die van Aerdenburgh ende viere ofte vijfve ghevanghen, met alle de voors. waghenen ende cooren, ende wiert alsoo alle noch ten Damme jnne brocht.

XVI^{c} XXIX.

Jn dit jaer ende schependom, den XV Octobre, wiert upden Coornaert ghehanghen eenen Jaecques de Voghelaere, woonende binnen deser stede, up Meerhem, waarvan de copie vande sententie hier naer volcht:

'Omme dieswille dat ghij, Jaecques de Voghelaere, f^{s} Pieters, gheboren van Selsaete, onvrij schipper van uwen stijle, onderhauden van Zijne Con. Maj^{t} onder de compagnie vanden capitein Ghits mette gaige van twaelf Philippen de maent, betaelt bij de heeren vande finantien, u zoo verre vergheten hebt niet jeghenstaende uwe qualiteyt ende dat u betraut ende ghecommunicquiert zijn gheweest diveersche ghewichtighe saecken raeckende den dienst van Zijne M^{t} ende van dese landen, de welcke aen niemant, vele min aen eenighe vianden, vermochten ontdect te wesen, te handelen ende secrete jntelligentie te hauden met eenen Dierick Boone, van Amsterdam, de zelve ten diveersche stonden te logieren jn u huus ende aen hem te schrijfven briefven van correspondentien, niet jeghenstaende dat u bekendt was dat den zelven Boone was eenen verradere ende over zulcx u hadde ghesocht te jnduceren, ten fijne dat ghij hem zoudt gheopent hebben eenighe secreten vanden staet van dese landen, die u waeren bekendt, belovende

u daervooren groote recompense te doen hebben vanden prince van Oraingnen; ende hoewel dat ghij omme de voorschr. redenen ende qualiteyt verobligiert waert niet alleenelick de conversatie ende correspondentie vanden voors. Boone te verwerpen, maer boven dien hem oock anne te draghen jn justitie, tot quyctinghe van uwen eedt ende recompense van uwe gaigen, hebt nochtans ter contrarien ende jnde plaetse van dien u vervoordert hem te kennen ghegheven vele groote zaeken van groote importantie, ende naementlick dat ghij van weghen Zijne Maj^{t} gheemployeert hadt gheweest jn zeker jntreprinse upde stadt van Sluys, ontdeckende dien aengaende diveersche middelen, ende onder andere dat de zelve jntreprinse practijckelick was twaelf mael up elck jaer ende conste beledt worden door het uuytlegghen van een schip; hebbende boven dien door assistentie vanden voors. Boone ende zonder consent van Zijne Maj^{t} versocht ende vercreghen vanden prinse van Oraingnen twee distincte paspoorten, het eene omme te moghen reysen naer Hollandt, voor den tijt van drij maenden, ende het andere omme te moghen woonen jn den Vrijen Polder van Waeterdijck voor eenen termijn van zes maenden, allessins contrarie de notoire placcaeten directelick jeghens uwe qualiteyt; ende jn ghevolghe van het eerste paspoort hebt ghij metten zelven Boone ghetrocken naer Hollandt ende van daer naer het legher vanden viant, ligghende voor sHertoghenbosch, alwaer ghij ghegaen zijt jnde tente vanden prinse van Oraingnen, spreeckende hem alleene jn persoone, hem weinschende veel ghelucx ende up beyde uwe knien vallende hebt ghebeden verghiffenisse van het exploict, bij u upden polder ghedaen, metgaeders oock gheseydt anden secretaris vanden voorn. prinse, up zijne vraghe: “Ghijlieden sout het exploict up Hulst beter ghedaen hebben, jndien ghij hadt begheert,” met meer dierghelijcke

proposten, niet zonder vehemente suspitie vanden voorn. prinse ende secretaris ghecommuniquiert te hebben diveersche andere secrete saecken raeckende den staet van dese landen, met belofte van eenighe entreprinsen te doene ten voordeele vande rebellen ende ten nadeele van Zijne Maj^{t}: over zulcx ende tot een claer teecken van dien sijt ghij jnt wederkeeren van Hollant ghegaen up het schip van oorloghe, ligghende jn het gat van Saftinghe, sprekende jnden rouf metten capitein van het zelve schip alleene ende doen daerbuyten gaen uwen zwaghere, alwaer men hu niet en zoude hebben betraut ten hadde gheweest up hope van eenich groot.... ofte exploict, obsterende het faict vanden voorn. Cauwen poldere, alswanneer ghij oock gheeren sout ghevaeren hebben naer Zeelandt omme te spreecken metten capitein Marinus, vice admirael van Zeelandt voorseyt, ten hadde gheweest dat uwen zwaghere daerjnne niet en wilde consenteren; ende alsoo naer huys ghekeert zijnde, zijt corts daernaer ende niet jeghenstaende dat u schip niet teenemael ghemonteert en was, naer het Sas ghevaeren omme van daer naer de vlote te vaeren ofte trecken ende bijden heere gouvernuer van het voorn. Sas anne ghesprocken zijnde, hebt, omme u concept ende jntelligentie te beter te bedecken, hem te kennen ghegheven dat ghij zelve jn persoone jnde vlote niet vaeren en zoudt, omme dies wille dat anden zelven gouvernuer ende een yeghelick kennelick was dat ghij aldaer voor dootviant gheextimeert waert, ter oorsaecken van het voorscreven exploict upden Cauwen poldere; ende nochtans zijt ghij met u schip derwaerts ghevaren ende aldaer ghecommen zijnde hebt zeer secretelick langhen tijt alleene ghesproken metten capitein Frans, ende naer u vertreck is jnde voorscreven vlote ghearriveert den voorn. vice admirael, roepende aen u te spreecken, den welcke, midts u vertreck hem ghefustreert

ziende van zijn..., u ontboden heeft met eenen expressen bode, uuyt al welcke communicatie, haestighe ontbiedinghe ende secrete samenspreeckinghe, zoo metten prince van Oraingnen als metten voors. capitein ende vice-admirael, metgaders de bovenscreven circonstantien, grootelicx te presumeren es dat ghij eenighe entreprinsen up handen hebt ghehadt, metgaders oock de belofte vanden voorn. prince van Oraingnen te effecteren, namentlick anghesien dat hij u hadde gheconsenteert vrijelick te commen ende converseren jn sijne landen, niet jeghenstaende dat hem kennelic was uwe voorscr. qualiteyt ende uwe acten, tsijnen nadeele ghedaen, metgaders dat hij zoo lichtelic u al het zelve hadde vergheven, twelcke niet presumeerlick en es gheschiet te sijne dan up expresse belofte ende toesech van eenich exploict jn recompense van dien; boven al twelcke hebt ghij noch u vervoordert achter te hauden eenighe groote quantiteyt van poeder, ghedestineert up zeker entreprinse, tot welcke ghij met Joos Maes zijt gheemployeert gheweest; hebbende danof vercocht binnen deser stede voor XV lib. grooten ende tot Andwerpen voor XL ponden gr. ende onder uwe complicen ghedestribueert tot ontrent XV lib. gr.; ghelijck ghij oock frauduleuselick hebt achter ghehauden de somme van vijftich ponden grooten van het ghelt, bij laste van Zijne Maj^{t} u jn handen ghegheven tot bereet maecken van diveersche nootsakelickheden tot zeker entreprinse ende alle tzelve tuwen proffijcte gheappliquiert; ende bovendien hebt ghij jnde leveringhe van het steen tot het maecken van het fort van Philippijnen Zijne Maj^{t} ghefraudeert ende doen betaelen zonder daervan leveringhe te doene ontrent vijftich last steenen, tot XXI s. gr. het last, voor secrete jntelligentie vanden controluer, soo dies allessins souffisantelick ghebleken es bij uwe eyghen confessie ende anderssins. Ende alsoo

alle de zelve faulten ende crimen lese maj^{te} grootelicx zijn doende tot nadeele van Zijne Maj^{t} voornoemt ende tenderende sijn tot prejuditie ende bederfvenisse van dese landen, ende consequentelic niet lijdelick zonder condingne punitie, andere ten exempele, soo eyst dat naer preallabele communicatie dien angaende ghedaen aen heere superjntendent vande justitie militaire van dese landen, die alle tzelve oock heeft ghecommuniquiert aen haere S^{ne} hoocheyt, wij Octavio Hesius, auditeur van het volck van orloghe jn Vlaenderen, recht doende uuyt den name van Zijne Maj^{t}, condempneren u ghestraft te wordene metter coorden datter de doot naer volcht, ende u lichame ghevoert te wordene ter plaetsen patibulaire, verclarende voorts alle uwe goederen, muebele ende immuebele, waer die ghestaen ende gheleghen zijn, gheconfisquieert tot proffijcte van Zijne Maj^{t}, de costen ende misen van justitie alvooren danof ghededuceert. Ghedaen den XV Octobre XVI^{c} XXIX.'

Jn dit bovenschreven jaer, den XVII dach van Septembre, wiert upde Vrijdachmaerct justitie ghedaen van eenen borgher van Ghendt, die ghenaemt was Joachim Pijn, omme dat hij de stadt van Ghendt met verraderie meende ghelevert thebben jnde handen vanden prince van Oraingnen, onsen viant; hij wiert van tSauselet tot upde Vrijdachmaerct ghesleept up een hurde, ende aldaer up een schavot eerst zijn een handt afghecapt ende daernaer ghehanghen ende daernaer wederom up tschavot gheleyt, sijnen buyck open ghesneden ende al zijn jnghewant daeruyt ghetrocken ende daernaer ghevierendeelt ende de sticken aen een halfve galghe ghehanghen up diveersche quaertieren vande stadt, ende thooft ghestecken ter Beghijnen turre uuyt; van welcke sententie de copie hier achter jnghecerreert staet van woorde te woorde:

'Omme dat ghij, Joachim Pijn, f^{s} Jans, oudt

XXXI jaeren, ofte daerontrent, jngheboren poorter deser stede van Ghendt, blauwere van uwen stijle, hu vervoordert hebt nu gheleden eenighe maenden sonder consent ende permissie van Zijne Maj^{t} ofte Haere Hoocheyt, ende ter contrarien uuyt crachte vande briefven, tuwen verzoucke daer toe vercreghen bijden heere van Hauthain, gouvernuer vande stede van Sluys, gheoccupeert bijde rebelle, vianden van Zijne Maj^{t}, hu te doen stellen up contrebutie vanden zelven viant onder de prochie van Caperijcke, daer ghij seght ten dien eynde ghehauden thebben eene camere; ende dat argher es, hu zoo verre hebt vergheten up tpretext van dien hu te transporteren tot binnen de voors. stede van Sluys ende andere rebelle plaetsen, jae bij sijden stellende de affectie ende ghetrauwicheyt, die ghij aen Sijne Maj^{t}, uwen natuerelicken heere ende prince, metgaeders aen hu vaderlandt ende deser stede, wesende plaetse van uwe gheboorte, schuldich zijt, hebt dorfven voornemen eene verraderie up deser stede, omme de zelve te leveren ofte helpen leveren jn handen vanden voors. rebelle vianden, ten welcken eynde ende omme tzelve voornemen te kennen te gheven, hebt ghij jnde maent van Maerte lestleden ghereyst naer den Haghe, jn Hollandt, al waer ghij daerup gheweest hebbende jn diveersche conferentien met den heere van Hauthain, hebt daernaer oock daervan ghesprocken den prince van Oraingen, aldaer openende ende toonende den middel, breeder ende particuliereliker bij hu examen ende confessien vermelt, die ghij van jntentie waert corts te ghebruycken jn zekere ghewesten vande stadt, tot volbringhen van hu voors. exploict ende verraderie; soo ghij oock ten dien eynde met het weerpen van eenen steen met een coordeken ghenomen hebt de maete vande breede van het buyten ende binnen waeter vande vesten jnt voors. gheweste, die ghij oock overghesonden ofte

ghedreghen hebt, ende vande welcke men tuwen huuse bevonden heeft een memoriael billetken, gheschreven van uwe handt, jnhoudende de voors. juste maete, boven welcken ghij oock hebt gheconsipiert ende metten voors. prince van Oraingnen ghehandelt up het jnnemen ende veroveren van het casteel deser stede, daertoe ghij voorghenomen hadt te ghebruycken de middelen, jnsghelijcx breeder ende particulierlicker bij uwe voors. examinatie ende confessie vermelt; welck uwe aendrachten ende conferentien metten voors. prince van Oraingnen ende den heere van Hauthain ghepasseert zijnde, ghij duer handen vanden secretaris Hughens gheldt ontfanghen hebt om naer huus te keeren, waer naer ghij, altijt perseverende jn hu quaet voornemen, zijt dienangaende blijfven corresponderen met briefven tot jnde voorleden maent van Ougste, den lesten vande zelve, uwe briefven draghende de date van X der zelver maent, tracterende bijde voors. briefven vande voors. zaecken upde bedecte namen ende termen van coopmanschap, coopman ende factuer, verstaende bijden coopman den prince van Oraingnen, bijden factuer den heere van Hauthain, gouvernuer van Sluys, ende bijde coopmanschap hu voorscr. voorghenomen exploict; ende oock eenighe reysen bij coopmanschap doende te verstaene het volck ende ghereetschap van oorloghen; ghij claecht oock bij eenighe vanden voors. briefven ende zeght verwondert te sijne dat den coopman niet ghecommen en was ter plaetsen, daer ghij hem af ghesproken hadt ten tijde als hij niet verre van daer en was; dat de coopmanschap noch goet es als te voren ende te gheven es voor den zelven prijs, ende dat ghij den coopman daerjnne soudt helpen, denoterende bij al dien dat texploict doendelick (*was*) als den prince van Oraingnen met het leghere vande rebellen alhier jnt landt was, ende dattet noch staet om wel te

doene, met belofte van uwe assistentie; bijde zelve uwe briefven schrijft ghij oock advertentie van vlootboomen ende andere ghereetschap van oorloghe, die ghij alhier ghesien hebt, zegghende dat den coopman jn Vlaenderen, dat es het leghere van Zijne Maj^{t}, soude commen naer Sluys; dat den factuer, dat es den gouvernuer van Sluys, hem metten eersten wel voorsie, met meer ghelijcke termen ende woorden, voor welcke advertentien ghij oock bekendt andveerdt thebben belofte van gayge ofte pension; hebt voorts onlancx gheschreven briefven anden voors. prince, draghende onder andere ghelijcke advertentien, drijfvende alsoo eene naecte ende detestabele verraderie jeghens uwen natuerelicken prince ende hu eyghen vaderlandt, te straffen staende met alle riguer, ten exemple vande andere ende conservatie vande goede ondersaeten van Zijne Maj^{t} ende deser stede, van al welcke ghebleken es zoo bij uwe eyghen kennesse binnen ende buyten tortuere ghedreghen als anderssins souffisantelick; ende bij dien schepenen vander kuere deser stede, ghehoort den verbalen heesch bijden heere onderbailliu ter dier causen tuwen laste ghemaect ende wel ghesien uwe examinatie ende confessie, daer up ghenomen ende ghedreghen, condempneren hu, jn ghevolghe van aucthorisatie hemlieden hiertoe verleent bij briefven van Zijne Maj^{t} vanden XIII deser maent, up een hurde ghesleept te wordene vande plaetse voor de vanghenesse, lancx de Vischmaerct ende Langhe Munte tot upde Vrijdachmaerct, ende aldaer naer het afslaen van hu rechte handt, daermede ghij gheschreven hebt de voors. briefven ende ghenomen de maete vande waeteren vande vesten, gheexecuteert te werdene metter coorde tot datter de doot naer volcht; twelck ghedaen, sal hu hooft, ghesneden zijnde van het lichaem, met uwe voors. handt ghestelt worden up een ijseren pinne anden Beghijnen torre, ende

voorts hu lichaem, ghequaertiert wesende, de stucken ghestelt worden jn diveersche plaetsen, up ende ontrent de vesten deser stede; verclarende oock alle uwe goedinghen, tsij leenen, eerfve ofte catthel, waer die ghestaen ofte gheleghen zijn, verbuert ende gheconfisquiert, de costen ende misen van justicie alvooren ghededuceert. Aldus ghewesen ende ghepronunchiert den XVII dach van Septembre XVI^{c} eenen dertich. (Onderteeckent bijden secretaris van Maercke.)

XVI^{c} XXXII.

Jn dit jaer, tusschen den eersten ende tweeden Sincxendach, snachs, zoo wiert jnde keercke van sHelichs Kerst ghenomen ende gherooft twee seborien mette heylighe ostien daerjnne zijnde; zij waeren daerjnne de keercke ghebroken duer de ghelaes veinsters onder de orghele ende zij hadden noch ghenomen een vergulden ketene, die hanghende was anden hals van tbeelt van Maria van Stouppe jn sente Jooseps capelle, ende eenen coraelen paternoster. Sij wierden ghestelt bij trompette up drij hondert carolus guldenen tot proffijcte vanden gone, diese te kennen gave. Corts naer dit ghebot quam binnen Ghendt de tijdinghe dat de zelve diefven ghevanghen waeren bij Meenene, jn een taveerentken, daer uuyt dat stack *het Bessemken*, daer groot ghewelt ghedaen wiert eer zij hemlieden ghevanghen gheven wilden, want zij waeren boven up eenen soldere ende men coester seer qualick aen, duerende tghevecht van snaechts ten een hueren tot den morghenstont, eer zij hemlieden ghevanghen gheven wilden; maer duer vreese vanden brant, datmen jnt huys wilde steecken, gaven hemlieden ghevanghen, want zij waeren rontomme beleyt wel

van twee hondert persoonen ofte daerontrent, waervan datter vele ghequetst waeren. Ende zij wierden ontrent acht daghen daernaer te Ghendt jnt sGraven casteel ghebrocht, te weten vijf mans, eenen jonghen, drij vrauwen ende twee cleene kinderen. Den weert die haddese beclapt. Den roof wiert aldaer al ghevonden jn een besaetse ghesteecken ende alsoo jn eenen messinck ghedolfven; maer die heylighe ostie ende den coralen paeternoster die en waeren aldaer noch niet ghevonden, waeraf men den heyndt noch hooren zal.

Jn dit zelve jaer, den XXIX Junij, quam binnen Ghendt de maere, als dat binnen Bruyssel ontrent eenen dach ofte twee hier te vooren jnder nacht eenen grooten alarem gheweest hadde duer dien datter eenighe quaede ghebouften de veinsters vande Jesuwijten jn sticken wierpen, roepende overluuyt: 'Papen uuyt!' Ende hadden oock jn sticke gheworpen de effigie vanden coninck van Spaingnen, metgaders de effigie van Ste Franciscus Exaverius, die uuyt staecken uuyt zeker huysen, om al welcke cause de poorten vande stadt smerghens ghesloten bleven tot den thien hueren om heml. te soucken, waeraf men den eyndt noch hooren zal.

Item alsnu quam oock de waerachtighe tijdinghe hoe dat den graefve Heindrick vanden Beerghe, generael veltheere van Zijne Maj^{t}, hem als viant van Spaingnen ofte Spaingnaerts declareerde, houdende hem binnen de stadt van Luyck, blijckende bij sijne briefven gheschreven aen Haere Hoocheyt, als oock aen alle andere nederlantsche heeren, capiteynen ende soldaeten.

.....Item alsoo hiervooren gheroert staet van die heylighe ostien, die ghestolen waeren jnde keercke van sHelicx Kerst, zoo dient hier ghenoteert als dat de zelve alsnu upden XX Julij ghevonden zijn gheweest; zij waeren ghewonden jn eenen snuytdouck ende

alsoo ghestecken tusschen de dootsbeenderen up tzelve keerchof; maer eer die ostien ghevonden waeren, te weten upden VII Julij, waeren drije van dese keerckdieven upde Veerle plaetse gherecht, eerst up eenen block haerl. een handt afghecapt, ende daernaer ghehanghen. Den oudsten en was gheen twintich jaeren audt.

.....Jn dit zelve jaer, den X Decembre, quam binnen Ghendt ter Dampoorte jnne de aude coninghinne van Vranckerijcke, douagière vanden lesten overledenen coninck van Vranckerijcke, ende ghinck logieren jnt sPrincen hof. Zij was de moedere vanden jeghenwoordighen coninck van Vranckerijcke. Ende den XIIII der zelver maent quam oock binnen Ghendt, van Bruyssel, den broeder vanden jeghenwoordighen coninck van Vranckerijcke, diemen noumde *Monsieur*, oock zone vande jeghenwoordighe coninghinne voorseyt, ende was ghelogiert bij sinder moedere de coninghinne. Men hiet hem den hertoghe van Orliens. Zij hadden langhen tijt te Bruyssel gheleghen, commende uuyt Vranckerijcke ghevlucht om zeker gheschil dat zij hadden jeghens den coninck, zoo men zeyde.

Nalezing.

WIJ stellen op het titelblad den naam des voornaamsten opstellers dezer kroniek: VAN DEN VIVERE, hoewel blz. 187, waar die naam wordt bekend gemaakt, staat: VAN DE VIJVERE. Ziehier de reden dezer geringe afwijking.

Ons dunkt, dat het handschrift der kroniek niet van hem zelven, maar gekopiëerd is door eene andere hand, welke het nagenoeg ineens schijnt gedaan te hebben. Nu, 't ware den steller niet mogelijk geweest in 1632 nog zóo vast en sierlijk te schrijven als omtrent het jaar 1566, toen hij, zijn opstel beginnende, toch wel 25 jaar oud zal geweest zijn. - De spelling VAN DEN VIVERE werd meest in de XVIe eeuw gevolgd en de kopist zelf bezigde die op blz. 355, waar hij nochtans ook VAN DEN VIJVERE schrijft.

Men zal opgemerkt hebben dat op enkele plaatsen de taal van den schrijver stroef, verwrongen, onduidelijk, weleens slordig is; dit zullen, naar ons inzien, die plaatsen in de oorspronkelijke aanteekeningen geweest zijn, welke door gebrekkig schrift, vele uitschrabbingen of niet te rechter plaatse staande bijvoegingen den afschrijver meer of min raadselachtig zullen geweest zijn.

Nieuwe opzoekingen om den maatschappelijken stand des schrijvers op het spoor te komen, zijn vruchteloos moeten blijven, vooral doordien hij noch zijne afkomst, noch verdere maagschap kennen doet. Zeker was hij een bemiddeld man, gelijk, overigens, vele van zijnen naam te Gent in de XVIe en XVIIe eeuw. - Een JAN VAN DEN VIJVERE, koopman en eigenaar van 't huis *de Munte*, op de Hoogpoort, leefde in de eerste jaren der XVIIe eeuw. - Een andere Jan, getrouwd met Jakemijne de Neyt, leefde ten jare 1628 en bezat land, renten en huizen (o.a. *'t Gulden Peert*, in de Lange Munt, en nog een op het Meerhem. - *Weezenboek* 1628-1629). - Een (andere?) JAN VAN DEN VIJVERE komt voor in het *Weezenboek* over 1632-1633 enz.

ROOTHAESE 's gezegde dat onze VAN DEN VIVERE de registers van het magistraat, tijdens of na de beroerten, in handen heeft gehad, blijkt uit talrijke plaatsen der kroniek, zoodat ze door menig

extract uit de Schepenenboeken zou kunnen gestaafd worden. Eén voorbeeld: op het jaartal 1581 (blz. 319) spreekt hij over 't slaan van nieuwe munt te Gent, gedaan ten bijwezen van gansch het magistraat, alsmede over de wijnpartij, daarop voor de heeren ende muntenaars gevolgd; de *Stadsrekeningen* over 1580-1581 en 1581-1582 geven daarvan het onderstaande bewijs:

‘Betaelt van Ghijselbrecht, muntmeestere ende Jacques van de Vivere, wardeyn, de somme van XII lib. gr. over den zalaris ende vacatien van drije weerck ghezellen, die zijlieden van Brugghe binnen deser stede ontboden hebben jnde maendt van Maerte 81, omme der zelve temployeerne jnt fait vande munte.’
(1580-1581).

‘Betaelt Jacques Montenbrouck, wijntavernier jnde *drije Coppen*, de somme van VIII l. XII s. IIIl gr. over de vertheerde ghelaghen tzijnen huuse ghedaen bij mijnen heere den hoochbailliu, scepenen ende den onderbailliu metten muntmeester deser stede den XIIII Martij 1581.’
(1580-1581).

De kroniek is derhalve, voor een groot gedeelte, geschreven naar officiëele bescheiden, en ook - 't is geene mindere verdienste - met gematigheid. Getrouw en rechtzinnig katholiek, zelfs na bedreiging met verbanning uit de stad, zoo hij den koning van Spanje niet afzweren wilde, dagelijks getuige van de geweldigste vervolgingen, door de geuzen tegen zijne immer vreedzame geloofsgenooten gepleegd, ontschiet hem zelden een wrevelig woord; integendeel, op meer dan ééne plaats bidt hij God de onverdraagzamen en verdrukkers te willen vergeven.

De letterzetter, weinig gewoon aan oude teksten, en nog minder aan mijn schrift (dat hij beweert geen schoonschrift te zijn), heeft hier en daar eene feil gelaten, of gemaakt. Uit dien hoofde gelieve de Lezer acht te nemen op de volgende

Errata.

ER STAAT OP	LEES:
blz. 27 (24e regel): divine;	divine,
32: *ghecreect*	*ghebreeckt*.
74: Pieter de *Voorcht*	Pieter de *Voocht*.
202: *menw arter*	*men warter*.
277: *verand woorden*	*verandwoorden*.
286 (9e regel): *Meyghem*	*Myeghem*.
289 (3e strophe): Pieter Gaut*hout*	Pieter Gaut*hont*.
373 (laatste regel): *Baerbiaen Vleesschauwer*	*Barbiaen*.

Geringere misstellingen zal de Lezer gemakkelijk zelf weten te verbeteren.

Verklaring van eenige verouderde woorden en plaatselijke bijzonderheden.

Aanreesden. Aanvallen, aantasten, bespringen.
Amonicihuus, 't stedelijk wapenhuis of arsenaal.
Baerbelcansen (ROQUEFORT: *barbacane*), vooruitspringend deel eener vesting.
Bastdraghers, stropdragers, (bast, strop van bombast, vroegertijds weleens gebruikt om veroordeelden op te hangen; strop, ook van touw, of het touw zelf).
Besich wierden (bl. 360), voor: gebezigd konden worden.
Bombarden, benaming van de eerste kanonnen.
tBoyken, 't bodeken (bl. 243).
Buggherie. Heeft verschillige beteekenissen, als ongeloovigheid, ketterij; ook zonde tegen de natuur.
Calfvel, waarvan in de bldz. betrekkelijk den Gentschen opstand in 1539 meermaals sprake is, doelt op den perkamenten brief van 11 April 1515, bij welken Karel V de nalezing voorschreef van 't vredeverdrag van Cadsant, en waarbij ook werd bepaald, dat al degenen, die zich zouden veroorloven te zeggen dat de Keizer, door den eed welken hij ten dage zijner inhuldiging gezworen had, al de oude rechten, privileges en costumen, welke Gent vóor dien vrede genoten had, bezwoer en bekrachtigde, crimineellijk gestraft zouden worden.
Campelic, forsch, maar ook (als op bl. 273): wankelend, onvast, in 't uiterste gevaar.
Catheylic goet, catheyl, have, roerend goed, *biens-meubles*.
Collatiezolder. De zolder op het Stadhuis, waar de drie leden der gemeente (poorterij, kleine neringen en weverij) zitting hielden.
Crabbenisten, spotnaam gegeven aan de uit Gent loopende (arme) geuzen, om te rooven.
Crappaudeelen, schiettuigen.
Dixeniers, tiendemannen (van de wacht).
Dobbelheyt, geveinsdheid.
Donderbussen, namen oudtijds gegeven aan de kanonnen.
tDweershout, galg.
Fleytgens, fluitjes.
Gauderen, genieten, zich verlustigen; op bl. 61: tot voorspoed brengen.
Ghebolt; hier (bl. 244) mogelijk in den zin van gedraaid, gekeerd.
Ghewacht, bewaakt, verzorgd.
Haechpoorters, poorters of burgers van Gent buiten de stadsmuren gevestigd.
Hautemsche reyse. Jaarlijksche bedevaart der Gentenaren naar St.-Lievens-Houthem.
Heycke, huik, kleed, mantel (KILIAAN). - ‘Clocke oft heyke... een mantel, boven onder de kele met eenen haec toeghevest, sonder

mouwen, seer nauwe...' (MARK VAN VAERNEWIJCK, *Hist. van Belgis*, 105. *a.*)
Jaerschare, jaar.
Lepele (Oproer om den lepel op de Koornmarkt). De Broeders van 't Rijke Gasthuis bezaten van oudsher het recht, uit elken zak ter markt gebracht graan éénen vollen lepel te scheppen, tot onderhoud der arme zieken in 't Gasthuis.
Moerelicken, moreellijk.
Munneken, monniken.
O duere (o-duere), deur van 't secreet in 't belfort, waar de gemeentelijke privileges werden bewaard. Zij had den vorm eener O.
Openinghe ghedaen ten soldere. Bediedt: de mededeeling (namens den vorst of het magistraat) aan de drie leden der gemeente, of de Collatie, der voorstellen waarover men te beraadslagen had.
Osbaer (voor *orsbaer*), van ors (eene letteromzetting van *ros* (paard) en *baer* (draagstoel). Van baar hebben wij nog: berrie). Dus een draagstoel, waar een paard kon aangespannen worden.
Overwille, moedwilligheid, geweld.
Pilaren (**de vier**) op de oude Visch- (nu Groenselmarkt); men placht daar de misdadigers te geeselen.
Pluysterdent, van uitpluizen, onderzoeken; van *pluizen* heeft men uitpluizen (veelal in ongunstigen zin) en pluizer of uitpluizer, 'kleingeestige kniesoor' volgens OUDEMANS. Hier (bl. 378) kan de schrijver ook bedoeld hebben: *plunderen*, wegdragen, in welken zin het woord *pluysteren* dikwijls gebezigd werd.
Pollen, doorgaans (als werkw.:) om den tuin leiden, bedriegen. Hier (bl. 251) zelfst. nw.: medegezellinnen.
Polesien, politiën.
Pugnitien criminel van lede ofte lijve, crimineele straf, medebrengende verlies van lid of lijf.
Putentiere, (putertiere), liederlijk, onkuisch, hoerachtig leven.
Quetse, beleediging, nadeel (bl. 27); ook kwetsuur, wond.
Rabauwerie, schurkerij, boeverij.
Rochelden, van rochelen of ruchelen: *rauca voce tussire*, *screare cum murmure* (KILIAAN).
Roode duvele. Groot kanon, destijds rood geverfd.
Saen, alsoo saen, alzoo haast.
Schaerwaecke, wacht.
Scheppers, middeleeuwsche benaming der Gentsche kleermakers.
Schien, voor scheidden.
Schussene (van de weerckclocke), schorsen, opschorsen.
Sekere (ontfaende), zekerheid, borgtocht.
Smaels. Eenmaal, inééns.
Trompille, trompet, ook trompetspeler en openbaar uitroeper.
Troyngen, voor troniën.
Ten tuynen uitroepen, aankondigen, namelijk van den tuin of de pui des schepenenhuizes.

Varinck, spoedig.
Verzwijmenisse, verzuimenis.
Vlaebackers, schimpnaam: lafhertigen.
Voetstaens, op staenden voet.
Wapeninghe, gewapende volksvergadering.
Wepelen, ledig, zonder bediening zijn. Men zegt nog op vele plaatsen: dit vat is wepel (ijdel).
Ydoone, bekwaam, geschikt tot iets.

Oude spreekwijzen, in de Kroniek voorkomende.

Up den duym gedraeyt. In Vlaanderen en Brabant nog algemeen bekend.
Den eersdouck upsteken, in den zin van: iets verborgen houden.
Gaen ghelijck beseecte sacken. Nu zegt men meest: gelijk afgelikte boterhammen.
Met ghekeerde rocken gaen. Voortlevend in: kazak-keeren.
Den hane maecken. Den baas of op den poot spelen, gelijk de haan in 't hoenderhok.
Met den hondt wech gheraecken. Zich uit de voeten maken.
Up den nues zien. Zich bepeinzen.
Met langhe nuesen sien. Nog dagelijks in den mond des volks.
Twee heeren van passe te dienen. Beter dan 't nu gebruikte: twee heeren dienen, wat wel mogelijk is, maar niet het ‘goed’ dienen.
Tusschen hemel en aerde eenen spronck springhen, in den zin van opgeknoopt worden aan de galg.
Loopen als verveerde catten. Duidelijk genoeg.
Den tant helpen bieden. Nu heet het: den voet lichten.

Alphabetische tafel van familie- en plaatsnamen alsmede van de voornaamste gebeurtenissen *in deze kroniek beschreven*.

A.

Aaigem (Sint-Pieters-), 318.
Aalst, 202, 203, 219, 273, 302, 305, 320, 338-339, 379.
Aalter, 329, 394, 414.
Aardbeving te Gent en in 't ronde, 307, 394.
Aardenburg, 266, 389, 410. 414, 415,
Abt van St.-Baafs, 7. - Idem van Drongen, 7, 384. - Idem van St.-Pieters, 384.
Adieu van Jan van Hembijze, 279-297.
Aelterman (Gijsbrecht), 42.
Akkergem, 291, 391.
Albert (kardinaal) te Gent ingehuldigd, 403. - Idem, prins Albert, 405.
Alencon (hertog van), 303, 340, 345.
Alewijn (zie: Halewijn).
Amand (St.-) in Henegouw, 129, 325.
Amandsberg (St.-), 191, 194, 345, 393.
Ambachten (Vier), door de Gentenaren geplunderd, 347.
Andries (Jan), 262. - (Pieter), 214.
Anghereelis (heer van), 281.
Antoing (prins van), 308.
Antwerpen, 224, 333, 365, 368, 373, 398.
Antwoord van Philip den Goede aan de Gentenaren, 7-31.
Apostelstraat, 57.
Appel (*gauden*), herberg te Gent, 328.
Appelsack (*den*), huis aan de Vrijdagsmarkt, 392.
Arenberg (graaf van), 408.
Asper, 188, 309.
Astene, 386, 387.
Augustijn (een broeder) gegeeseld, 270.
Augustijnenkerk, 209, 411.
Augustijnenklooster, daar door eene straat getrokken, 315.
Axel, 380.

B.

Baafs (huis van St.-) in de Scheldstraat, 276. - (Hof), 403, 406, 409. - (Kerk), 3. - Hoe zij vroeger werd genaamd, 181. - Beeldenbraak aldaar, 218, 370, 380, 406. - (Toren), 157, 409.

Baafsstede (St.-), door de geuzen gekwollen, 250.
Baafstoren (St.-) in het beluik der Abdij, neergeworpen, 186.
Baasrode, 276.
Backerseele, 224-226.
Baes (*de*), huis in de Koestraat, 227.
Baers (Jan), 43.
Baert (Jacob), 285. - (Jan), 135.
Bagattestraat, 380.
Balbiaen (kapitein), 285, 378.
Bale (Marten), 404.
Balthasar.... geusche predikant, 244.
Bancdonc (Philip), 198.
Baudens (Pieter), 12, 35, 36.
Bavegem, 307.
Beck, kapitein, 267.
Beclach van joncheer Jan van Hembijze, VIII, 279.
Bedevaart naer Houthem, 185.
Beeldenbraak, door den prins van Oranje verboden, 270.
Beeldenbraak in St.-Baafskerk, 218. - Op St.-Michiels- en St.-Martenskerkhof, 266. - In St.-Michielskerk, 271. - Bij de Minderbroeders, 269. - In St.-Pietersabdij, 272. - In 't H.-Geesthuis bij St.-Jacobskerk, 299.
Beeldenbrekers, waren door de kloosterlingen meest begunstigd geweest, 235, 256.
Begijnhof (groot), 301. - De geuzen trekken er eene straat doorheen, 315. - 369.
Begijnentoren, 422.
Begrafenis (eerste) van eenen geus te Gent, 220-221.
Belfort (het), 3.
Belle (*de*), huis op St.-Pieters, 211.
Belnaert (kapitein) 286.
Belsele, 396.
Berouw (het), ten Krommen-Essche, 201
Bessemken (*het*), te Meenen, 423.
Bettel (Lodewijk), 129. - (Jacob), heer van Angereelis, 281.
Beveren (heer van), 39.
Beveren (Waas), 367.
Beyaert (Lieven), 43.
Beys (Pieter), 18, 33, 45.
Biebau (Laurens), 57.
Bijloke (de), vechtplaats der jonge knapen, 336. - De abdis moet het klooster verlaten; een burgerlijke ziekenoppasser vervangt haar, 301; - de boomen aldaar verkocht, 301.
Bilderbeke, 287.
Billau (Antoon, Jan en Joost), 43.
Bisschop (de) van Gent doet zijne plechtige intrede, 384. - 406, 408. - De bisschoppen van Brugge en IJpere, 406.
Blanckaert (Jacob), 243.
Blasers goeyken, te Afsnee, 348.

Blaublomme (Matthijs), 44.
BLOMMAERT (Ph.), 62.
Blomme (Antoon), 294. - Lieven, 136-190.
Blommen (Willem van der), 57.
Boele (Jan), overdeken der neringen, 6, 29. - (Kapitein), 285, - (Vincent), 57.
Boeren vluchten naar Gent, 274, 305, 306, 338. - Men doet eene geldomhaling voor hen, 339. - Boeren van Exaarde geplunderd en vermoord, 347.
Boessins (kapitein), 238-240. *Bogaerde* (*de*), 67, 72, 73, 83, 109-111, 163.
Bonifuet, afgezant, 293. *Bonte Coe* (de), huis in de Langemunt, 323.
Bonte Hert (de), herberg, 211.
Bontinck (Marten), 343.
Boone (Dierik), 415.
Bordeelen te Gent, op welke plaatsen, 55.
Borluut (Boudewijn), 50. - (Gillis), 279, 282, 287, 294, 353, 396.
Bottelare, 245.
Bouche of Boesse (Arend Boessins?), 214.
Brakelman (Lieven), 210, 218, 219.
Brandwacht, 381.
Brixis (Lieven), 42.
Brouckaert (Jan), 42.
Brouwersnering, 49, 300.
Brugge, 40, 126, 138, 203, 208, 303, 345, 363, 383, 394.
Brugge (bisschop van), 327.
Brugsche poort, 356, 357, 384, 390, 391, 413.
Bruid, biddende om eenen ter dood veroordeelde, wordt door de overheid niet aanvaard, 402.
Bruiloftsfeest op den Kouter, 371.
Bruinswijk (gravin van), 408.
Brunaerts (Hendrik), 52.
Brussel, 306, 424, 425.

Bukkers, bijnaam der Gentenaren, 343.
Burcht, 206.
Burchtstraat, 3.
Burt (Jacob), 276.
Buys (Jan), 54.

C.

Calendries (.), 282.
Caerpele (*de*), brouwerij aan de Walpoort, 267.
Canengies (.), 289.
Carpentier, predikant, 208, 213, 262.
Carrebijnen (soldaten te paard), 327.
Catere (*de*), 50.
Catharina (fort van S^{te}), 409.
Cauwenpolder, 417.
Cellebroeders, 386.
Champagni (heer van), 349, 353, 354.
Chartreuzenklooster, buiten de Brugsche poort, 208, 209, 268.
Châtelet, 6, 58, 64.
Citon (Kapitein), 352.
Claren (Broeders van S^{te}-), 269.
Clauwaert (bier), 120.
Clays (Amand en Laurens), 79.
Clemme (Frans), 198.
Clephuus, op de Koornmarkt, 210, 385, 386, 389.
Cleygat (.), 379.
Clocke (*de*), 64.
Clouckaert (Jan), 44. - (Laurens), 43.
Clueterinck (Pieter), 294.
Clyncke (Pieter), 42.
Cnibbe (Pauwel), 292.
Colpaert (Antoon), 42.
Commelijn (Jan), 218.
Coolbrandt (..), 34.
Cools (Gijsbrecht), 215, 218. - (Marten), 218.
Cooman (Jan), 215.
Cooren (Gillis), 214.
Coppen (*de drij*), herberg in de Geldmunt, 319.
Corbeel (Joost), 75.
Cornelis, bode van Doornik, 243.
Cosijn (Pieter), 43.
Crabbeleere (bier), eerst te Gent gebrouwd, 53, 120, 180.
Crabbenisten, 357.

Crayens muelen, buiten de Petercellepoort, 322.
Creesens (de), wie dat waren, 110 en 112.
Croes (Cornelis), 244.
Croovelde, 279, 324, 342, 344.
Croy (heer van), 18.
Curtewijle (..), 246.

D.

Dammant (bisschop), 412.
Damme, 372, 414, 415.
Dampoort, 405, 425.
Danckaert (Gillis), 322.
Dansen op de straat, 383.
Danswijc, huis op de Lei, bij S^{t}.-Michielsbrug, 334.
Datenus (Pieter), predikant, 208, 224, 244, 281-283, 349.
Dauwe (Michiel), 263.
de Backere (Jan), 323, 348. - (Joost), 55. - (Kapitein), 285.
de Baen (Elooi), 42.
de Baenst (Gillis), 59, 359. - (Pauwel), 39.
de Baerdemaecker (Marten), 44.
de Baut (Joost), 211.
de Beer (Jacob), 43.
de Bellemaeckere (Pieter), 218.
de Beke (Pieter), 51.
de Bijtere (Jan), 55.
de Blasere (Lod.), 355.
de Block (Hector), 291. - (Jan), 66, 87, 90. - (Thomas), 394.
de Boo (Willem), 42.
de Brabantere (Daneel), 216.
de Brakele (.), 355.
de Breydele (.), 273.
de Bru (Jan), 42.
de Brune (Joost), 43.
de Buc (Gillis), 42. - (Nicolaas), 56, 79.
de Caluwe (Lieven), 59.
de Chartres (Vidame), 293.
de Cleene (Jan), 204.
de Cleerck (Arend), 46. - (Frans), 210. - (Pieter), 204.
de Coc (Laurens), 42.
de Commere (Jan), 43.
de Coninck (Lieven), 309.
de Cortewijle (..), 227.
de Crane (Jan), 39, 43.
de Crooc (Barbara), 212. - (Joost), 193.
de Croy (Adriaan), 105.

de Deckere (Daneel), 55. - (Jacob), 210. - (Michiel), 365.
de Dobbeleere (Lieven), 290.

de Egmonda (Nicolaas), 53.
de Glaison (mevr.), 295.
de Grave (Christoffel), 33. - (Jan), 301. - (Joost), 64, 65. - (Lieven), 261. - (Olivier), 34.
de Gruutere (Adolf), 281, 287, 294. - (Gedeon), 289. - (Joost), 55, 118, 121. - (Joris), 215. - (Karel), 129.
de Hamere (Boudewijn), 34.
de Hase (Lieven), 166, 179.
de Heere (Lukas), 290.
Deinze, 215, 306, 308, 379, 380, 381, 394, 399.
DE JONGHE (Bernaard), pater, geschiedschrijver, II-IV.
de Keersmaeckere (Michiel), 42.
de Keysere (Jacob), 318.
de la Faille (Jan), kapitein, 312.
de Luu (Antoon), 68, 129, 157, 160.
Delval (Willem), 289.
de Mare (Laurens), 291.
de Meestere (Adriaan), 220.
de Mets (Hendrik), 107.
de Meyere (Lieven), 43.
de Mil (Mark), 218, 232.
de Monnin (Frederik), 182.
de Moor (Jan), 323. - (Lieven), 42.
de Mueleneere (Jacob), 44.
de Muenick (Jan), 289.
de Muer (Denijs), 320.
DEMULIE (Frans), pater, geschiedkundige, III.
de Munc (Jan), 43.
Dendermonde, 350, 352, 405.
Dendermondsche poort, 47.
Denemark (de koning van) te Gent, 53.
Denijs (St.-), bij Gent, 318, 376.
de Pestere (Marten), 190. - (Reinier), 373, 378. - (Willem), 236.
de Peystere (Jan), 43.
de Pottere (Lieven), 18, 33, 34.
de Pruet (Jacob), 243.
de Rijcke (Jan), 276, 296. - (Pieter), 218, 220, 232.
de Rijdts (Joost), 45.
de Roovere (Pieter), 44.
de Rubbe (Gillis), 187.
de Ruddere (Glaude), 215. - (Pieter), 203. - (Kapitein), 284. - (Simoen), 60. - (Vincent), 42.
de Ruel (Mathias), 300.
de Ruut (Jan), 107.
de Schaepmeestere (Frans), 289.
de Schepper (Cornelis), 99. - (Geeraard), 323. - (Pieter), 65. - (Kapitein), 286.
de Schuytere (Pieter), 292.

de Smet (Boudewijn), 42. - (Jan), 373.
de Somere (Jan), 74. - (Lieven), 54. - (Willem), 166, 176.
de Spieghele (Jan), 283.
Desteldonk, 404.
de Stoop (Lieven), 155. - (Antoon), 214, 222.
de Stoppelaere (kapitein), 285, 365.
de Tolneere (Lieven), 129.
Deurle, 387, 393.
de Vaddere (Laurens), 260.
de Vandere (Gillis), 107.
de Vettere (Jan), 89.
de Visch (.), 281, 295, 376.
de Vleeschhauwer (Hendrik), 43. (Joost), 373, 378. - (kapitein), 285.
de Voghelaere (Jacob), 415.
de Volyjaghere (P[r]), 260.
de Voocht (Andries en Pieter), 73-75. - (Jan), 162, 164. - (Minderbroeder), 258.
de Vos (Jan), 208, 281, 290. - (Joris), 263. - (Mahuu), 198. - 385. - (Kapitein), 343.
de Vroede (Michiel), 45.
de Wale (Willem), 89.
de Wilde (Gillis), 112, 116, 122. - (Jacob), 42. - (Jan), 45.
de Witte (Jan), 43.
de Wulf (Adriaan), 278.
de Wulfjaghere (Jan), 215.
Deynaert (.), 292.
Deynoot (Ant.), 129. - (Lieven en Victor), 42.
de Zuttere (Arend), 215, 243. - (Jan), 55, 118, 121.
d'Hamere (Jacob), 43. - (Jan), 44, 269. - (Joost), 52. - (Lieven en Pauwel), 42. - (Mark), 309.
d'Hane (Sebastiaan), X, 161, 190. - (Jan), X.
d'Herde (Lieven), 320.
Diericx (David), 342. - (Jacob), 160. - (Jan), 291. - (Philip), 90, 160.
Doens (Jan), 211, 213. - (Willem), 316.
Dolens (Michiel), 290.
Donaes (Lieven), 91, 105, 127, 128.
Doop der kinderen met éénen peter en ééne meter, 263.
d'Hont, (Joost)

d'Hooghe (Lieven), 129.
Doorenakker, buiten de Dampoort, 406.
Doorestraat, 59.
Doornik, 315, 331, 353, 354, 372.
Doornzele, 291.
Drake (*de*), 49.
Driesch (de) van St-Pieters-Aalst, 214.
Drij Coninghen (de), herberg op de Koornmarkt, 371.
Drogersgilde, 50.
Drongen, 321, 325. - (abdij van), 290.
Dubois (Jan), 230.
Duinen (hof van de) in de Scheldstraat, 315.
Duiven (*de drij)*, brouwerij in de Veldstraat, 276.
Dullaert (Adriaan), 166, 168. - (Pieter), 79.
Duurte der levensmiddelen te Gent, 360-361.

E.

Edelen, gevangen gezet omdat zij vrede begeerden te maken met den Koning, 359.
Eekhout (het), 157.
Eekloo, 215, 233, 267, 339, 342, 387. - De pastoor door de geuzen gevangen weggevoerd, 266. - Op wreedaardige wijze vermoord, 267.
Eembeke (de), 405.
Eename, 289,
Eename (abdij van), 340.
Eenhoorn (de), huis in de Mageleinstraat, 215.
Egmont (graaf van), komt te Gent, 238. - Gevangen gezet in 't kasteel, 248. - Had den abt van St.-Pieters misleid, 257. - Hoe hij te Gent, in 't kasteel, zijnen tijd overbracht, 255. - Zijn zoon, 307.
Egmont (hof van), 197.
Eine, 309.
Elizabetgracht (S^{te}-), 82.
Ertvelde, 395.
Everaert (Frans), 285.
Everdey (Laurens), 128.
Evergem, 401.
Everstein, kasteel te Evergem, 69.
Everwijn (Gillis), 284.
Exaarde, 247.

F.

Fant (Jan), 45.
Finis (heer van), 50.
Fonteine (de), rederijkerskamer, 60.
Fonteyn (Marten), 198.
Frereminueren-of Minderbroeders kerk, 269, 271, 391.
Frereminueren (twee), gegeeseld, 270.

G.

Gaasbeke (heer van), 95.
Gansman (Philip), 348.
Gauthont (Pieter), 289.
Gavere, 343. - (Land van), 188.
Geeraardsbergen, 188, 309, 327. - (Abdij van), 340.
Geestelijke goederen verkocht door de geuzen, 302.
Geestelijk kleed, aan de priesters verboden, 269.
Geestelijkheid (schimp op de), 57, 58.
Geldmunt, 319.
Gent. Ellendige toestand der stad, 349. - Uiterste armoede; men eet er paarden- en hondenvleesch, 361. - Het volk wil overeenkomen met den hertog van Parma, 362. - Menigte huizen Aldaar te koopen of te huren, 374. - Paarden weiden er op straat, 376. - Ontvolking der stad, 376. - Schromelijke ellende, 378.
Gentbrugge, 402.
Geusche kerk buiten de Wal- of Brugsche poort, 218, 220, 221, 239, 240.
Geuzen te Gent: Hunne logens, 221, 223, 224, 235, 243, 313, 356. - Hun schimpblad tegen de kloosterlingen, 227. - Zij keeren den rok, 251. - Beweren, bij de komst der Spaansche troepen, goed Roomsch te zijn, 248. - Ontvluchten de stad, 237. - Bannen uit de stad de burgers, die den koning niet willen afzweren, 336. - Jdem twee priesters, om mis gelezen te hebben, 337. - Zij bestraffen de vrijmoedige taal, zelfs der wethouders, 360. - Zij bedrei-

gen de katholieke mannen te Gent te zullen vermoorden en de katholieke vrouwen te zullen onteeren, 358. - Bannen de katholieken uit Gent en rooven hunne goederen, 360. - Twisten om te weten of zij de stad zouden overgeven aan Parma, of niet, 382.
Gevecht tusschen Bruggelingen en Gentenaars, 383.
Gheeraerts (Jacob), 203.
Gheerts (Lieven), 162, 163.
Ghijsbaert (Lambrecht), 195.
Ghijselinck (Mathias), 278.
Ghijselins (Lieven), 43.
Ghits (kapitein), 415.
Ghoeris (Lieven), 46.
Godelieve-omgang (S^te^-), te Gent verboden, 265.
Goemaere (Jacob), 382.
Goetghebuer (Pieter), 33.
Goetghebuer, beeldenbreker, 256.
Goethals (Jan), 42. - (kapitein), 285.
Goossins (Pieter), 45.
Gottem (heer van), 365, 372.
Goudsmedennering, 49, 244.
Grauwbroeders, 269.
Gravenbrug (de), 3, 49.
Gravenkasteel, 37, 39, 48, 68, 72, 82, 83, 91, 359, 378, 423.
Grijsperre (Pieter), 380.
Groenen Briel, 55.
Groenhuis, 55.
Gruuthuuse (heer van), 41.
Gulden Hoofd (herberg), 274, 279.

H.

Haagpoorters, 110.
Haeck (Frederik), 294.
Haecken (Jaspar), 281.
Haesbeyt (Joost), 29.
Haesbyt (.), 268.
Hagheman (Pieter), 283.
Halewijn (Gelein van), 12.
Halsbeerch (Gillis), 79.
Ham (de), 47, 190.
Hansbeke, 404.
Harelbeke, 398, 400.
Haugoet (kapitein), 402.
Hauthain (heer van), 421.

Hauwe (Lieven), 43.
Hazegat (het), 410.
Hebberecht (G.), 359.
Hebschaep (Lieven), 90, 91, 129.
Heernis (de), 190.
Heggheric (Jan), 323.
Heindricx (Jan), 213, 218. - (Lieven), 218, 220, 232.
Heik dragen, tot straf, 206.
Helfaut (abt van St.-Pieters), oorzaak zijner dood, 256.
Heligheer (Jan), 318, 323.
Hembijze. *Zie*: van Hembijze.
Hermanus (Modet), geusche predikant, 207, 208.
Herrebout (.), 281.
Hesius (Octav.), 419.
Hessels (Jacob), 281, 295, 376.
Herzele (heer van), 6.
Heusden, X.
Heylinck (Lieven en Pieter), 294. - (Renier), 290.
Heyman (Antoon), 353, 358, 374. (Jaspar), 41. - (Jacob) 39, 41, 42. - (kapitein), 295.
Holdal of Hoeldal, 248.
Hondschote, 312.
Hongersnood te Gent, 381, 382.
Hoofdbrug, 42, 271.
Hoogpoort, 44, 48, 201, 395, 407.
Hooiaard, 72, 355.
Hooie (Groene), 181.
Hubert (Remeus), 45, 46.
Huele (heer van), 105.
Huereblock (Frans), 220, 232. - (Lodewijk), 218. - (Pieter), 16, 18, 19, 21, 22, 33, 35, 36.
Hughe (Lodewijk), 304.
Hugonet (kanselier), 36, 37,
Huidevetters (deken der), 191.
Huidevettershoek, 321.
Hulst, 188, 222, 286, 398, 403, 416.
Hutsebaut (Cornelis), 291.
Huyve (gulden), huis op de oude Vischmarkt, 260.

I.

IJperen, 126, 138, 188, 238, 376, 387, 388.
IJperen (bisschop van), 327.
IJperlee (de), 68.
IJzendijke, 409, 410, 413.
Imbercourt (heer van), 36.
Imbiese. *Zie:* van Hembijze.

Impens (Jacob), 54, 57.
Inghelbynt (Michiel), 304.
Ingelmunster, 307.
Intrede te Gent van aartshertog Maximiliaan van Oostenrijk, 40. - Idem van keizer Maximiliaan en prins Karel, 47. - Idem van Karel Maes, bisschop van Gent, 412.

J.

Jacobijnen *Zie*: Predikheeren.
Jacobshuis (St.-) 56, 192.
Jacobskerk (St.-), 53.
Jacobssen (Bernaard), 202.
Jacops (Nicolaas), 267. - (Philip), 286.
Jacqueloos, monnik der St.-Pieters-abdij, 368.
Janskerk (St.-), *zie* St.-Baafskerk,
Janssen (Albrecht), 202.
Jezuïeten te Gent, 397, 424. - Hunne kerk, 411.
Jezuïet te Gent; groote bijval zijner sermoonen, 234.
Jorcke (kapitein), 351, 352.
Jooris (Jan), 323.
Jorisgasthuis (St.-), 204.
Jorishof (St.-), 48.
Jorispoort (St.-), 406.

K.

Kalanderberg, 315, 408.
Kalloo, 373, 374.
Kammerstraat, 407.
Kanegem, 389,
Kaprijk, 269.
Karel V en de boer van Berchem, 130.
Kasteel te St.-Baafstede, 157, 158.
Katholieken uit Gent gebannen, 348. - Door de geuzen op de pijnbank gemarteld opdat zij zouden bekennen de stad te hebben willen overgeven, 356.
Keerskens (Tanne), 408.
Keerskurf (*de*), brouwerij ten Poele, 355.
Keizerpoort, 44, 317, 350, 389, 390, 412.
Kerkbraak en -roof, 280.
Kernemelkbrug, 406.
Kerstkerk (H.), te St.-Baafs, 158, 181, 191, 423, 424.
Ketelpoort, 384.
Ketel (*de*), 49.
Keyte (bier), 120.
Kien (Antoon), 7.
Kleed der schepenen, 190.
Kleerkoopers (deken der), 191.
Kleermakers (scheppers), 180.
Kloostermarkt te St.-Pieters, 262.
Kluizen, 397.

Koningin (de) van Frankrijk te Gent, 425.
Koopmannengilde (het), 8.
Koornlei (waterspel op de) 197; - 201, 214.
Koornmarkt, 249, 276, 301, 302, 311, 314, 319, 324, 327, 333, 334, 371, 383, 385, 393, 398-404, 415.
Kortrijk, 188, 282, 303, 318, 325, 327, 348, 371, 372, 387, 388, 400.
Kouter, 342, 343, 404.
Krijgsraad (de), gevestigd in 't klooster der Minderbroeders, 271.
Kuipen (de), bij de Schelde en Lei, 3.
Kuipgat (het), 274.
Kruis (S^{t}-), 288.
Kruishoutem, 400.
sKuusers (Neelken), 107.
Kwatrecht, 308.

L.

Labaut (kapitein), 285.
Lachaerts (Griete), 198.
Laechemoen (Jan), 42.
Lammens (Frans), 329. - (Jacob), 357. - (Lieven) 75, 128.
Lampaert (de), 201.
Landegem, 413.
Langendamme, 329.
Langemunt, 407.
Laugpré (Philip van), 12.
Laute (Jan), 260.
Lauwe, 315.
Ledeberg, 46.
Ledertouwersgracht, 248, 358.
Leerdriesch, te Ledeberg, 389.
Leeuwenhof (het), in het Prinsenhof, 59, 201.
Leeuwerghem (Jan van), 10.
Leertouwersnering, 62.
Lepelrecht, op de Koornmarkt, beroerte daarover, 210, 385, 386.
Liedekerke (Jan van), 10. - (Heer van), 95.
Liedekerke (kasteel van), 69.
Liefbrugge, 385.
Lieve (de), 2.
Lieven (S^{t}.), zijne reliquie, 243.
Lieven, bijnaam der Gentenaars, 343.
Lievensfeest (S^{t}-), beroerte te Gent, 5.
Lievensbedevaart (S^{t}.-), hoe zij placht gedaan te worden, 244.
Lievenspoort (S^{t}-.), 320, 390.
Lievensprocessie (S^{t}.-), 244.
Lijnezone (Marten), 43.

Lijsdonk, 289.

Lillo, 368.
Lobberioos (Jacob), 218.
Loochristi, 393.
Loy (Lossche) 42.
Luik, 424.
Lyon, pastoor van S^{t}.-Baafs, 210.

M.

Maculeers (Makelaars), 121, 122.
Maes (Jan), 42. - (Joost), 418. - (Karel), 412.
Malte en Maltebrug, 315, 317, 322, 332, 339, 340.
Malcontenten, 299, 302, 303, 308, 310-315, 317, 318, 320-325, 330, 331, 339, 347, 351, 355, 357, 367.
Malpart of Mallepart, 282, 292.
Mande (*de bomlooze*), huis op den Neerpolder, 209.
Mandeken (Gillis), 242.
Mannaert (,) 289.
Mannens (Jan), 38.
Marchant (Bertrand), 156, 175, 191,
Margriete (S^{te}-), 288.
Mariakerke, 325, 329, 342, 385, 389.
Marinus (kapitein), 417.
Marlinck (Jan), 203.
Martens (Jacob), 90, 155, 160. - (Jan), 218.
Martins (Daneel) 358.
Mathias (hertog), 333.
Mayaert (Lukas), 374.
Mayken van Ste Pieters, 82.
Mechelen, 306.
Meenen, 282, 299.
Meerhem, 50, 205.
Meerseniers (de), 180.
Meganc (doctor), 293.
Meintkens (Lieven), 373.
Meiplanting, 242.
Melle, 294, 308.
Melsen, 343.
Mendonk, 404.
Merelbeke, 46, 379.
Merendre, 404, 413.
Mesdach (.) 401, 402.
Meskin (Jan), 42.

Meulestede, 326, 349, 380, 396, 401, 409.
Micheus (Jan), predikant, 208.
Michielskerk (St.-), 62, 63, 302, 330, 377.
Middelburg in Vlaanderen, 298, 410.
Minderbroeders. *Zie*: Freremineuren.
Minnaert (Paschier), 42.
Moenens (doctor), 289, 293.
Moens (Jan), 43.
Moeraert (Marten), 281 311.
Moerslach (Steven en Willem), 45.
Moeykens (Antoon), 258.
Molenaars (deken der), 191.
Molenaarstraat, 170, 112, 315.
Montigny (heer van), 350.
Mortagne (heer van), 287.
Moufmaf (Hans), 281.
Muide (de), 3, 57, 390, 393.
Muidepoort, 3, 162, 270, 325.
Munte, 245.
Musaert of Muysaert, 325, 326.

N.

Nachtegaele (Mathijs), 166, 178.
Nazareth, 309.
Nederscheldstraat, 320.
Neerinc (Jan), 42.
Negenendertig (de) wethouders van Gent, 2-5, 8.
Neringen van Gent, 189, 192.
Neringen ('t lid der kleine), 53.
Neringhuizen (verbeurde), te koop gesteld, 185, 186,
Nevele, 389, 397.
Neyt (Jan, 52, 215, 235.
Nicolaas (St.-), 403.
Nicolaaskerk (St-), 44. - Beeldenbraak Aldaar, 258. - Men maakt er 80 paardenstallen, 306. - Een deel der kerk wordt afgebroken, 344.
Nieuwjaardag verzet, 346.
Ninove, 188, 305, 307,
Ninove (abdij van) 340.
Ninove ('t hof van), bij St-Baafskerk, 324.
Nokeren, 393.
Nood Gods (kapel van den), 192.

O.

Odonk (kasteel van), te Leerne, 387.
Olsen, 315, 327, 391.
Olsen (baljuw van), 400.
Ommegangen en processiën, 's nachts, te Gent verboden, 265.
Onghena (Jan) 258, 383. - (Lieven), 256.
Onredene (Daneel), 39.

Oordeelen (*de*), schilderijen in de kamer der schepenen, op bevel van Hembijze afgeworpen, 275.
Oorlof of *adieu* van Jan van Hembijze, 279.
Oostende, 375, 382, 390, 410, 411.
Oosterlinck (Geeraard), 79.
Oosterzele, 245, 317.
Oranje (prins van), verbiedt de beeldenbraak, 270. - Bekomt van de Collatie het beheer over deze landen, 331. - Wordt door de Gentenaren bedreigd, 332. - De Collatie belooft hem 50,000 gulden 's jaars, 333. - Vraagt 3,000 ruiters, 333. - Dit hem geweigerd, verlaat de stad, 335. - Wat hij zegt bij zijn afscheid, 335. - Vraagt vijftien tonnen goud, of de drie Abdijen van Eename, Geeraardsbergen en Ninove, 340. - Komt te Gent met den hertog van Alençon, 345.
Oranje (prins van),(zoon des vorengenoemden), 403, 416, 418, 420, 421.
Oranjestraat, 315.
Oste (Olivier), 42, 373.
Oudburcht, 2.
Oudenburg, 386, 394.
Oudenaarde, 188, 215, 241, 260, 262, 309, 332, 337-340, 341, 396.
Overschelde (meierij of kwartier van) 2, 55, 109.

P.

Pacientie (fort van), 404.
Palinc (Hendrik), 82.
Papauwen, spotnaam door de geuzen gegeven aan de Gentsche katholieken, 353.
Paridaen (Jan), 60.
Parma (hertog van), 353, 354, 358, 360.
Parmentier (Jacob), 92.
Passcharis (Frans), 214.
Pateet (Gijzelbrecht), 30.
Pays van Cadsant, 59.
Peaert (Mathijs), 41.
Pekelharingstraat, 322.
Pertsevale, herberg op de Hoogpoort, 344, 346.
Petegem (bij Deinze), in brand gestoken, 303.
Petercellepoort, 315, 325, 399.
Pharaildekerk (S^{te}-), 323.
Pharaïldeplaats (S^{te}), 2, 41, 42, 49, 198, 201, 230, 260, 262, 323, 310, 373.
Philippe (St.-), fort, 409, 418.
Pien (Joris), 71. - (Lieven), 64, 65, 72-83, 97, 135, 191.
Pieters (St.-), het schepenenhuis Aldaar door de geuzen afgebroken, 302. - Idem de abdij, 302.

Pieters, wie te Gent alzoo gheheeten werden, 241.
Pieters (Jan), 43. - (Macaris), 44.
Pieters-Aalst (St.-), 339.
Pieterabdij (St.-), hervorming van den leefregel aldaar, 261. - Een deel des kerktorens valt in, 300. - Het overige deel wordt afgebroken, 305. - De abdij herkrijgt hare rechten, 370.
Pietersvuur (St.-) vernielt de galg op de Koornmarkt, 393.
Pieterssins (Heindrik), 202.
Pijl (Jan), 232.
Pijn (Joachim), 419.
Pijniging (zonderlinge) van eenen betichte, 380.
Pijpe (Willem), 46.
Pile (Jan), 304.
Ploeg (*de*), huis te Gent, 297.
Plouverel, pastoor van St.-Michiels, belet eene volksberoerte, 22.
Poel (de), 351, 403.
Poel te St.-Pieters, 262.
Poelgier (Willem), 57, 58.
Poortakker, 301,
Poorterij (lid der), 53.
Poortier (Jan), 193.
Potuyt (*de*), herberg bij St.-Amandsberg, 373.
Praet (de vrouwe van), 262.
Predikanten. Overeenkomst tusschen hen en den graaf van Egmont, den hoogbailliu en de schepenen omtrent het prediken, 217.
Predikheerenklooster gesloten op bevel der schepenen, uit hoofde van zeker sermoen; - weder geopend, 38. - Verwoestingen Aldaar door de beeldstormers Aangericht, 217, 269, 389.
Prinsenhof, 18, 37, 47, 52, 59, 155, 158, 161, 192, 216, 345, 352, 359, 382, 409.
Prioor der Chartreuzen, 7.
Processie van St.-Antonius, 191.

- Item van St.-Lieven naar en van Houthem, 244.
Provoost (Jacob), 215.
Put (de), gevang, 55.
Putte (te), 64, 333.

R.

Rammont (heer van), 41.
Raverick (Joris), 261.
Ravestein (heer van), 55.
Rebbe (*de*), huis op de oude Vischmarkt, 407.
Rijbeke (kapitien), 404.
Rijckaert (Hans), 330.
Rijhove (heer van), 279, 287, 324, 343.
Rijm (Geeraard), 213. - (Jan), 10. - (Willem), 39.
Rijsel, 263, 298, 313, 395, 397, 399.
Rederijkerslandjuweel te Gent, 60-62.
Rederijkersspel verboden, 58.
Rederijkers, spelen bij de plechtige intrede van den hertog van Alençon, 345.
Reesegem (heer van), 39.
Regnessestraat, 260.
Reulx (heer van), 95, 100-105, 153, 183.
Roeselare, 188.
Rogiers (Gillis), 43.
Rommelien (Pieter), 42.
Ronse, 183, 215, 273, 310.
Roode Toren, 190,
Roode Hoed (*de*), 49.
Roose (Antoon), 105. - (Jan), 215. - (Vincent), 323.
Roose (*de*), huis op de Hoogpoort, 59, 261.
Rooseleere (*de*), huis in de Burchtstraat, 260.
ROOTHAESE (Jan), pastoor en geschiedkundige, II, IV, V.
Rootaert (Gillis), 318. - (Jan), 299.
Roucx (H.), 285.
Rupelmonde, bewaarplaats van de charters der graven van Vlaanderen, 5.
Rutsemelis (Willem), 214.
Ruwerschure (heer van), 18.

S.

Sampagni. *Zie:* Champagni.

Sanders (Jan), 56, 79.
Schardau (heer van), 62.
Scheerpaert (Denijs) 287.
Scheers (kapitein), 285.
Schelderode, 245.
Schepenen van Gent, hun nieuw kleed, 190.
Schepenenhuis (nieuw) 402, 414.
Schepens (Antoon), 304.
Scheppers (kleermakersnering), 49.
Schietcatte (Justaas), 39, 41.
Schimpbladen uitgestrooid, 273.
Schimpboekjes tegen den prins van Oranje, 274.
Schiplieden (vrije), 41, 321.
Schoelap (Jacob), 215.
Schoelappers, naam gegeven aan 't klein volk der stad, 278, 282.
Schoolmeesters en schoolvrouwen mogen geene onroomsche boeken Aan de jeugd voorleggen, 229. - (Vlaamsche en Latijnsche), 260.
Schoorman, (pensionaris), 291, 386.
Sent (Jacob), 52.
Sersanders (Daneel), 11-33. - (Philip), 34.
Seys (Jacob), 216, 243. - (Joost), 91, 120.
Simpy (heer van), 95.
Sluis, 375, 379, 382, 410, 413, 416, 421, 422.
Sluis (kasteel van), 182.
Sluizeke, 89.
Sluizenaars (de) te Gent, 46.
Smeden (deken der), 191.
Smile (Joris), 18.
Sneevoet (Lieven), 18, 33, 34.
Snellaert (Willem), 51.
Soldaten. Overlast, dien zij den burgers aandeden, 253, 254, 256. - Idem het landvolk, 261, 310-311.
Sonnevelt (kapitein), 343.
Soye (Jacob), 289.
Spaercke (Everaard), 43.
Spanjaarden. Hunne komst te Gent, 245. - Hunne ruwheid, 246, 248-250. - Hunne zedeloosheid, 250-251.
Spanjaardskasteel, 391.
Spilioen (Jan), 42.
Spiegel (*de*), herberg te Putte, 333.
Spinola (markies), 410.
Stalins (Gillis), 89. - (Jan), 254. - (Joost), 282, 287, 294.
Steekspel op het ijs, ter Vrijdagsmarkt, 50.

Steel (Joost), 129. - (Laurens), 291.
Steendam (Lange, 190.
Steenhaut (Jan), 289.
Steenmaer (Lodewijk), 10, 14.
Steenstraat (Lange en Korte-), 201.
Stekene, 388, 400.
Steppinc (Lieven), 42.
Sterre (*cleene*), herberg, 320.
Sterre (*de*), herberg op de Koornmarkt, vergaderplaats der geuzen, 236, 257.
Stevins (Pieter), 291.
Stocman (.), 398.
Stoop (Jan), 90.
Stormklok van 't belfort, 312.
Straetman (Lauken), 261.
Stropdragers. Verbod van de Gentenaren met dien naam te beschimpen, 186. - Gevechten daarover tusschen Bruggelingen en Gentenaren, 383.
Stuvaert (Jan), 45.
Succa (kapitein), 284, 360.
Symoens (Laurens), 402.

T.

Tayaert (secretaris), 294, 353.
Temmerman (Gelein), als abt van St.-Pieters ingehuldigd, 265.
Tielman (Jan), 202.
Tielt, geplunderd door de geuzen van Gent, 314, 382.
Tijkweversnering, 49.
Tijncke (Philip), 215, 243.
Tobias (Pieter), 399.
Tongeren, 259.
Toochuus, op de Vrijdagsmarkt, 40-41.
Tooverij, 82.
Tooveressen te Gent levend ver brand, 402, 408.
Torhout, 329.
Triest (Geeraard), 236. - (Jan), 71. - (Nicolaas), 129-302.
Triest (kapitein), 253.
Triestram, 215.
Trillo (.), 286.

U.

Ursel, 330.
Uuten Eechoute (Gillis), 236.
Uuten Hove(Jan),38,45. - (Karel), 129. 296, 351. - (Richard), 39.
Uuter Meere (Jacob), 44. - (Jan), 43, 166, 172.

V.

Vaart (nieuwe) op 't Meerhem, 205.
Vaenkens (Olivier), 45.
Vaernewijck goedje, buiten de Brugsche poort, 208.
Valcke (Jan), 43.
van Aerde (Pieter), 162, 165.
van Basselaere (Jan), 193, 194, 399.
van Belle (Cornelis), 43. - (Hendrik), 42.
van Bombeke (.), 320.
van Bracle (Bernaard), 56, 57.
VAN CAMPENE (gebroeders), kroniekschrijvers, I, IV.
van Cannengijs (Jan), 193, 194.
van Casele (Adriaan), 317.
van Clapdorp (Pieter), 289.
van Cleven (Philip), 46.
van Coppenholle (Frans), 46. - (Jan), 39, 41, 46.
van Cotthem (Jan), 215.
van Crombrugghe (Hans), 283.
van Cuelen (Hans), 289. - (Pieter), 117.
van Dale (Willem), 385.
van Damme (Adriaan), 129.
van de Casteele (Pieter), 193.
van de Doens, pastoor van St-Jacobskerk, 299-300.
van Deele (Joost), 210.
van de Kethulle (Philip), 74, 80. - (Willem), 295.
van den Berghe (Hendr.), 424.
van den Bossche (Antoon), 59, 60. - (Beernaard), 56, 57, 69, 60. - (Joost), 43, 79.
van den Broucke (Gillis), 39, 41. - (Jan), 42.
van den Bundere (Geeraard), 79. - (Marten), 42.
van den Dendere (Jan), amman van Knesselare, te Gent onthoofd, 262.
van den Donckers (...), 258.
van den Eechoute (Jan), 135.
van den Eecken (Willem), 193.
van den Eede (Gillis), 43.
van den Haute (Joost), 43.
van den Hecke (Jacob), 44.
van den Huybeers (.), 215.
van den Moertere (Jan), 166, 177.
van den Plassche (Geeraard), 43.
VAN DEN VIVERE (JAN), kroniekschrijver, VII, 187, 427.

van den Vivere (Jacob), 428. - (Lieven), 355.

van den Wyngaerde (Vincent), 43.
van de Poele (Jan), 35.
van de Putte(Bartholomeeus), 260.
van der Beke (Gillis en Lieven), 129. - (Laurens), 276.
van der Burcht (Frederik), 295. - (Joost), 44. - (Kapitein), 286.
van der Clijnghen (Simoen), 43.
van der Clite (Colaard), 34.
van der Clucht (Jacob), *alias* Lammens, 357.
van der Crayen (Thomas), 253, 309.
van der Cruyssen (Jan), 287.
van der Dijcstadt (Jan), 43. - (Lieven), 44.
van der Gracht (Frans), 89. - (Jan), 43, 45, 294.
van der Guchte (kapitein), 286.
van der Haghen (Christoffel), 348. -(Jacob), 218. - (Jan), predikheer, 213. - (Joost), 43, 157. - (Lieven), 348.
van der Heyden (Jan), 305.
van der Heyen (Geeraard), 45.
van der Meere (Anten of Hans), 389. - (Geeraard), 287. - (Gillis), 193, 385, 393.
van der Keene (Willem), 244, 245.
van der Leyen (David), 196.
van der Machelt (Michiel), 227.
van der Moten (Marten), 215, 243.
van der Palen (Lieven), 18, 33.
van der Riviere (Jan), schilder, onthoofd, 261.
van der Sare (Denijs), 44, 45.
van der Schuere (Joost), 42. - (Nicaas), predikant, 222, 227, 244.
van der Spurt (Adriaan), 348.
van der Vaet (Gillis), 54.
van der Vennen (Jan), 44, 45, 278, 286, 292, 359. - (Willem), 45.
van der Vichte (.), 398.
van de Vane (Andries), 243. - (Lieven), 215.
van de Velde (Lambrecht), 166, 173. - (Zeger), 43.
van Deven (Adolf), 294.
van de Walle (Jan), 205. - (Lieven), 45.
van de Wostyne (Gillis), 18.
van Doorne (Lieven), 162, 165.
van Eechoute (kapitein), 286.
van Gavere (kapitein), 285.
van Ghijseghem (kapitein), 284.
van Ghistele (Geeraard), 33, 34. - (Joost), 44.
van Grijspeere (.), 380.
van Haughem (Willem), 253.
van Haute (Arend en Michiel), 193. - (Karel), 357.-(Lieven), 206.
van Hauwaert (Pieter), 39.
van Hauwerhaghe (Lieven), 166, 173.
van Havere (Frans), 120.

van Havertuyn (Lieven), 44.
van Hecke (Jacob), 166, 169.
van Hele (Antoon), 166, 171.
van Hembijze of van Jmbiese (Bussaard), 287, 302, 328. - (Frans), 236, 288. - (Jan), VIII, 270, 274, 275-278, 279, 325-327, 348-352. - (Roeland), 276-278, 288, 368.
van Hemsrode (.), 291.
van Hersele (Lieven), 43.
van Hijlderbeke (.), 355.
van Hoorenbeke (Jan), 166, 169.
van Houcke (Arend), 402.
van Huerne (Augustijn), 348. - (Joost), 197, 198.
van Hueverbeke of van Overbeke, (onderbaljuw), 393.
van Huffelghem (Renier), 64, 65, 71, 135.
van Hulle (Olivier), 45. - (Rogier), 289. - (Kapitein), 286.
van Impe (Jacob), 52.
van Keerckvoorde (.), 291.
van Kerrebrouc (Nicolaas), 44.
van Lambrugghe (Joost), 43.
van Loo (Antoon), 56. - (Jan), 210. - (Mathias), 42.
van Luere of Verluere, (Jan', 218, 272, 289.
van Luevene (Antoon), 243. - (Willem), 196.
van Masseme (Laurens), 41.
van Meerendre (Karel), 162, 163.
van Melle (Jacob), 37, 65, 73, 135.
van Mieghem (Kapitein), 279, 280, 286, 326, 327.
van Morslede (.) 160.
van Nieuwenhuus (Antoon), 42.
van Oostende (Willem), 243.
van Ooteghem (Hanske,) 387, 389.
van Overbeke (Antoon), 296. - (Pieter), 385.
van Pottelsbeerghe (Karel), 290. - (Onderbaljuw), 355.
van Poucke (Jan), 35, 36.
van Praet (Lieven), 42.
van Raveschoot (Adriaan), 39.
van Reesseghem (Nicolaas), 44, 45.
van Roesen (Willem), 45.
van Roome (Jan), 43.
van Rosiere (Boudewijn), 42.

van Saemslach (Jan), 299.
van Schoonhove (Cornelis), 56.
van Schoore (Lodewijk), 140-141.
van Secleer (Jan), 18.
van Selzaete (Loyken), 389.
van Sevecoten () 258.
van Severen (Daneel), 29.
van Steelant (Sowaas), 345.
van Tessele (.) 292.
van Thielt (Adriaan), 40.
van Vaernewijc (Jan), 39, 44. - (Lodewijk), 330. - (MARK), geschiedschrijver, IV, VI, VII.
van Waesbeerghe (Jan), 65, 75. 91, 128, 397.
van Wettere (Geeraard), 166, 167. - (Rutsaard), 193.
van Westhuuse (Joris), 215, 243.
van Wijchuus (Frans), 214.
van Ydeghem (Daneel), 160, 166, 174, 175. - (Jan), 306.
van Zantvliet (A.), 160.
Vechtpartijen der jonge knapen, in de Bijloke, 336.
Veerleplaats. *Zie*: Pharaïldeplaats.
Veerstraat, 54.
Velleman (.) 258, 259.
Vere (heer van de), 41.
Vergiffenis, door den paus en den koning verleend aan de kerkbrekers, 264.
Verkensmarkt, 48, 57.
Verloren (Jan), 284, 373.
Verluere (Jan), *Zie*: van Luere.
Vermuelen (Willem), 295.
Vest tusschen de Hospitaalpoort en de Schelde gevuld, 184.
Veurne, 260.
Veytens (Jan), 262.
Viering voor de plechtige intrede des prinsen van Parma, 377.
Viervoet (Pieter), 243.
Vilain XIIII (burchtgraaf), I, V, X.
Vilain (Adriaan), 46.
Vilvoorde, 307.
Vinderhoute (huis van), 403.
Vinet (kapitein), 285.
Vischkoopershuis, 57. - Vischkoopersnering, 49. - Vischmarkt (oude), 44, 49, 344, 373, 407.
Vlaminc (Jan), 43.
Vleeschouwersnering, 39, 49, 335, 336, 355.
Vleeschhuis (klein) te Gent, 400.
Voldershuis (het), 43.
Voldersstraat, 398.
Vollaert (Jacob), 44.

Vriesken, zanger in St-Janskerk, 283.
Vrouwekerk (O.-L.) op St-Pieters, 't portaal door de geuzen afgebroken, 302; - 376.
Vrijdagsmarkt (de), 6, 37, 39, 40, 50, 51, 55, 56, 60, 196, 214, 238, 242, 249, 261, 270, 312, 314, 392, 403-405, 419.
Vijts (Joris) 79, 271, 306.
Vijve, ingenomen, 303.
Vijve (Gillis), 297.

W.

Waarschoot, 315.
Waas (land van), 188.
Waasmunster, 289.
Waasten ('t gat te), 68.
Wakken (huis van), op den Poel, 197.
Wal. - *Zie:* Prinsenhof.
Wallebekens goed te Astene, 261, 391.
Walpoort, 273.
Wannekensaarde, 407.
Waregem, 315.
Waterdijk, 416.
Watervliet, 288, 404.
Wauters (Lieven), 310.
Wazenaars (de) komen op tegen de Gentsche plunderaars, 347.
Wekkering op den beiaard van het belfort, 194.
Wervike (baljuw van), te Gent onthoofd, 259.
Westveld, 396.
Wet (de) van Gent, en hoe die veranderd werd, 1-6.
Wetteren, 54, 186, 197, 245, 294, 318.
Weversnering, 49, 53.
Weyts (Jacob), 38.
Wijchuus (.), kapitein, 228, 232, 394.
Wijdenaard, 44.
Willeken (Oolik), 243.
Wilsens (Lieven), 193.
Witte kaproenen, 37.
Wondelgem, 401.

Z.

Zaffelare, 404.
Zandberg, 48.
Zeevergem, 312.

Zelzate, 415.
Zes en twintig (de) schepenen van Gent, 4, 10, 11.
Zeveneeken, 393.
Ziekelieden, gehucht te Gent, 318. *Zikkele (groote)*, huis op de Hoogpoort, 130, 245.
Zingem, 188.
Zomere (Lieven de), 54.
Zottegem, 206.
Zwane (de), herberg, 355.
Zwijnaarde, door de geuzen gekwollen, 250.
Zwijndrecht, 206.